

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Σπουδών
Τμήμα Κοινωνιολογίας
Τομέας Εγκληματολογίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας
«Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της»

Θέμα Πτυχιακής Εργασίας:

Ο δημόσιος λόγος για το έγκλημα στην Ελλάδα
την περίοδο της οικονομικής κρίσης:
Η περίπτωση των πρακτικών της
Βουλής των Ελλήνων

Μπελίτσης Δημήτριος

A.M.: 3212M010

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Τσίγκανου Ιωάννα,

Διευθύντρια Ερευνών ΕΚΚΕ

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής:

Έφη Λαμπροπούλου,

Διευθύντρια του Τομέα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

Μάρθα Μιχαλίδου,

Επίκουρη Καθηγήτρια Μεθοδολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

ΑΘΗΝΑ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
<u>Α΄ Μέρος: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....</u>	<u>8</u>
1. ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ...9	
1.1 Η Οικονομική κρίση.....9	
1.2 Το Έγκλημα.....14	
2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ.....16	
2.1. Η Κλασσική Σχολή.....16	
2.2. Βιολογικός Θετικισμός.....17	
2.2.1. Η Ιταλική Θετική Σχολή.....18	
2.2.2. Βιολογικές- Βιοχημικές Προσεγγίσεις.....19	
2.2.2.1. Κληρονομικότητα.....20	
2.2.2.2. Νοημοσύνη- Δείκτης Ευφυΐας 21	
2.2.2.3. Ο σκελετικός τύπος.....21	
2.2.2.4. Το νευρικό σύστημα και ο εγκέφαλος.....21	
2.3. Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις.....23	
2.3.1. Πρώιμος Γαλλικός Κοινωνιολογικός Θετικισμός.....23	
2.3.1.1. Η Γαλλοβελγική Χαρτογραφική Σχολή.....23	
2.3.1.2. Η Σχολή της Lyon.....24	
2.3.1.3. Η οπτική του Durkheim.....25	
2.3.2. Η Οικολογική Προσέγγιση του εγκλήματος.....25	
2.3.3. Θεωρία της Μάθησης.....26	
2.3.4. Ανομία.....27	
2.3.5. Υποπολιτισμικές Θεωρίες.....27	
2.3.5.1. Η θεωρία του A.Cohen.....28	
2.3.5.2. Η συμβολή των R. Cloward & L. Ohlin.....28	
2.3.5.3. Η θεωρία του W. Miller.....29	
2.3.6. Θεωρία της Πολιτισμικής Σύγκρουσης.....29	
2.3.7. Θεωρίες Ελέγχου.....29	
2.4. Ψυχολογικές Προσεγγίσεις.....31	
2.5. Η Θεωρία της Αλληλεπίδρασης.....31	

2.6. Η Κοινωνική Άμυνα.....	33
2.7. Η Νέα ή Κριτική εγκληματολογία.....	33
2.7.1. Μαρξιστική προσέγγιση.....	34
2.7.2. Καταργητισμός.....	35
2.7.3. Αντιπειθαρχισμός.....	35
2.7.4. Φεμινιστική προσέγγιση.....	36
2.7.5. Μεταμοντερνισμός.....	36
<u>Β' Μέρος</u>: Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ	
ΒΟΥΛΗΣ.....	37
1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	38
1.1. Στόχοι - ερωτήματα εργασίας.....	38
1.2. Επιλογή μεθοδολογικών εργαλείων.....	39
1.3. Συλλογή ερευνητικού υλικού	40
1.4. Ανάλυση με τη βοήθεια του προγράμματος επεξεργασίας δεδομένων QDA Miner.....	42
1.5. Εξαγωγή αποτελεσμάτων.....	44
2. ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ.....	45
2.1 Ανάλυση βάσει υποκειμένου εκφοράς λόγου	45
2.1.1 Ανάλυση ανά Κοινοβουλευτικό κόμμα	47
2.1.2 Ανάλυση ως προς την πολιτική ιδιότητα του υποκειμένου εκφοράς λόγου.....	50
2.1.3 Ανάλυση κατά φύλο	51
2.2 Ανάπτυξη Θεματικών ενοτήτων.....	52
3. ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	99
<u>Μέρος Γ'</u>: ΜΙΑ ΒΑΘΥΤΕΡΗ «ΜΑΤΙΑ».....	101
1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΡΙΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ.....	102
1.1. Οικονομία.....	103
1.2. Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη.....	115
1.3. Εγκληματικότητα - Αύξηση της Εγκληματικότητας.....	118
2. ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	124

Βιβλιογραφία.....	133
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
Παράρτημα πινάκων.....	140
Παράρτημα σχεδιαγραμμάτων.....	150

Περίληψη

Λέξεις κλειδιά: [οικονομική κρίση, έγκλημα, δημόσιος λόγος]

Στην εργασία αυτή επιχειρείται η ανάλυση της έννοιας του εγκλήματος μέσα από το δημόσιο λόγο την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Για την κατανόηση των βασικών εννοιών της οικονομικής κρίσης αλλά και του εγκλήματος, ξεκινούμε με μια παρουσίαση της κατάστασης που ορίζουμε ως οικονομική κρίση στην Ελλάδα, της οποίας έπεται μια ιστορική παρουσίαση των κυριότερων εγκληματολογικών θεωριών καθώς και των πιο σύγχρονων ρευμάτων εντός των κόλπων της επιστήμης που μελετάει το έγκλημα, της Εγκληματολογίας.

Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα της έρευνας. Η έρευνα επικεντρώνει στην εμφάνιση της λέξεως «έγκλημα» στα πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων για το χρονικό διάστημα από το 2008 έως και το 2013. Οι παράγραφοι στις οποίες εμφανίζεται το «έγκλημα» κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τη θεματολογία που αναπτύσσεται, την πολιτική ιδιότητα και το φύλο του υποκείμενου εκφοράς του λόγου και του κόμματος στο οποίο ανήκει. Μέσα από τα αποτελέσματα φανερώνεται η έντονη συσχέτιση του εγκλήματος με συγκεκριμένες θεματικές ενότητες όπως της οικονομίας και της πολιτικής. Παράλληλα έντονη διαπιστώνεται η συζήτηση για την εγκληματικότητα και τη φαινομενικά αυξητική της τάση σε συνάρτηση μάλιστα με την παράμετρο της μετανάστευσης.

Στο τρίτο μέρος προσπαθούμε να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα μέσω της ανάλυσης των ποσοτικών αποτελεσμάτων της έρευνας καθώς και μέσω μιας, σε δεύτερο χρόνο, ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου ορισμένων επισημασμένων παραγράφων ξεχωριστού ενδιαφέροντος.

«Ένας άνθρωπος είκοσι πέντε χρονών -τόσο ήμουν τότε εγώ- μπορούσε να κατανοήσει, σε ένα απλό μεταπτυχιακό, το πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας και όλοι οι επαΐοντες της οικονομίας και διατελέσαντες Υπουργοί Οικονομικών δεν το έχουν καταλάβει; Άρα, το έγκλημα είναι συνειδητό και είμαστε όλοι απολογούμενοι. Ο καθένας το μερτικό της ευθύνης του!»

Ε. Κεφαλογιάννης,
βουλευτής με την Ν.Δ.,
02/03/2011

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της έννοιας του εγκλήματος στο δημόσιο λόγο στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Για την υλοποίηση της μελέτης αυτής επικεντρωθήκαμε στον πολιτικό λόγο και συγκεκριμένα στο λόγο των βουλευτών εντός του ελληνικού Κοινοβουλίου. Προχωρήσαμε λοιπόν, στη συγκέντρωση και επεξεργασία των Πρακτικών της Βουλής των Ελλήνων για τη χρονική περίοδο από το 2008 έως και το 2013. Με την επιλογή του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος θεωρούμε ότι καλύπτεται το χρονικό διάστημα της οικονομικής κρίσης αλλά και λίγο πριν ξεκινήσει. Στόχος μας δεν είναι η προσέγγιση του εγκλήματος με όρους Πολιτικών Επιστημών, ούτε σαφώς η ανάλυση της οικονομικής κρίσης και των (εγκληματικών ή μη) συνεπειών στη χώρα μας.

Επιδίωξή μας είναι η διερεύνηση και ανάδειξη των θεματικών ενοτήτων που αναπτύχθηκαν μέσω των συζητήσεων και των συνεδριάσεων στη Βουλή των Ελλήνων με σημείο αναφοράς το «έγκλημα». Πώς συναντάται το έγκλημα στο δημόσιο λόγο και δη στο λόγο των πολιτικών. Πιο συγκεκριμένα θα λέγαμε πως είναι η διερεύνηση της «ταυτότητας» του εγκλήματος: τόσο θεματικά, όσο και εννοιολογικά αλλά και λειτουργικά. Για το λόγο αυτό η εργασία μας διαιρείται σε τρία μέρη.

Στο πρώτο μέρος γίνονται οι απαραίτητες εννοιολογικές προσεγγίσεις. Αρχικά έχουμε μια σύντομη αναφορά στην οικονομική κρίση στη χώρα μας. Η αναφορά αυτή θεωρούμε ότι είναι απαραίτητη ώστε να εξηγηθεί και να παρουσιαστεί το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο υλοποιείται η έρευνά μας. Έπειτα έχουμε μια προσπάθεια επιστημονικού προσδιορισμού του εγκλήματος. Στη συνέχεια παρουσιάζονται μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή, οι σημαντικότερες θεωρίες που αναπτύχθηκαν στην κατεύθυνση της μελέτης και εξήγησης του εγκληματικού φαινομένου. Η κατάθεση έστω και συνοπτική της εγκληματολογικής θεωρίας κρίνεται απαραίτητη για τη διεξαγωγή της έρευνας και την ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Στο δεύτερο μέρος έχουμε την παρουσίαση της ερευνητικής εργασίας και των αριθμητικών αποτελεσμάτων. Αρχικά παρουσιάζεται το μεθοδολογικό πλαίσιο στο οποίο βασίστηκε η ανάπτυξη της εργασίας μας και ο τρόπος που υλοποιήθηκε. Στη συνέχεια έχουμε την παρουσίαση των ενεργειών που πραγματοποιήθηκαν σε κάθε στάδιο της έρευνας. Ακολουθεί η παράθεση του τελικού κορμού του προς εξέταση σώματος, των κατηγοριών ανάλυσης και των επιπέδων ανάλυσης όπως αυτά διαμορφώνονται. Τέλος, έχουμε την παρουσίαση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν ανά κατηγορία.

Στο τρίτο μέρος έχουμε την παράθεση των τελικών συμπερασμάτων. Για τη διεξαγωγή των συμπερασμάτων βασιστήκαμε στο θεωρητικό πλαίσιο όπως αυτό παρουσιάστηκε στο πρώτο μέρος και στην ανάλυση των αποτελεσμάτων του δεύτερου μέρους. Για μια διεισδυτικότερη ματιά στο σύνολο του σώματος της έρευνάς μας, προχωρήσαμε στη ποιοτική ανάλυση περιεχομένου συγκεκριμένων επισημασμένων παραγράφων από τις θεματικές ενότητες που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είτε με όρους νοηματικής συνάφειας είτε με όρους συχνότητας εμφάνισης. Οι θεματικές αυτές ενότητες είναι της Οικονομίας (με την μεγαλύτερη εμφάνιση) και της Εγκληματικότητας (μεγαλύτερη εννοιολογική συσχέτιση με έγκλημα), Πολιτική- Πολιτική Ευθύνη (μεγαλύτερη εννοιολογική συσχέτιση με πολιτικό λόγο).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η εμφάνιση της λέξης έγκλημα στο λόγο των βουλευτών χαρακτηρίζεται από μια προσπάθεια έμφασης και αύξησης της σημασίας της θεματικής ενότητας που αναπτύσσεται. Η προσέγγιση του εγκλήματος, του εγκληματία και της εγκληματικότητας διαφοροποιείται αισθητά από κόμμα σε κόμμα αλλά και από το ίδιο κόμμα όταν βρίσκεται στη θέση της κυβέρνησης ή της αντιπολίτευσης. Σημαντική είναι η εμφάνιση της ανασφάλειας παράλληλα με το έγκλημα και η παράμετρος της μετανάστευσης η οποία βρίσκεται αρκετά υψηλά σε συχνότητα εμφάνισης και θεωρείται συχνά -κυρίως από συγκεκριμένα πολιτικά κόμματα- ως αίτιο αύξησης της εγκληματικότητας αλλά και της κρίσης της χώρας μας. Στο έγκλημα και ιδιαιτέρως στη προσπάθεια καταπολέμησής του, δηλαδή στο λόγο της αντεγκληματικής πολιτικής που αναπτύσσεται εντός του Κοινοβουλίου βλέπουμε ότι επιτελείται μια παράλληλη λειτουργική χρησιμότητα.

Σε μια τόσο ιδιαίτερη περίοδο, όπως αυτή που μελετάμε, της πολιτικής οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, το έγκλημα φαίνεται να αποτελεί στο λόγο των πολιτικών την αντανάκλαση της εικόνας αυτής στα αντίστοιχα πεδία δεδομένης της εξ ορισμού αυξημένης βαρύτητας που φέρει το έγκλημα, καθότι ενέχει την αντίστοιχα αυξημένης βαρύτητας, (ποινική) αντιμετώπιση. Το ποινικό δίκαιο απλώνεται σε περισσότερες συμπεριφορές αλλά και με αυστηρότερες ποινές. Επιτελεί όμως μια σαφή λειτουργία. Μέσω του περιορισμού των επιλογών που παρουσιάζεται ως αναγκαίος για τη διατήρηση της ασφάλειας και της εξόδου από την κρίση, μέσα σε ένα θολό τοπίο αβεβαιότητας, επιτελείται η σταθεροποίηση του οικονομικού συστήματος. Αν στα αίτια της κρίσης ξεχωρίζουμε τις λανθασμένες πολιτικές επιλογές και αποφάσεις επί σειρά ετών, τα νέα μέτρα έρχονται να εφαρμοστούν με την απειλή του ποινικού «πέλεκυ» στο σύνολο των πολιτών. Οι συνέπειες των μέτρων αυτών όπως βεβαίως και της κρίσης καθεαυτής βαραίνουν όλους τους πολίτες όχι όμως με τον ίδιο τρόπο, με αποτέλεσμα η κοινωνική πόλωση να οξύνεται.

Α΄ Μέρος: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ - ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα μπορεί να εξηγηθεί ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2008. Όμως η μονομερής της εξήγηση θα ήταν το ίδιο άτοπη με την αναζήτηση των αιτιών αποκλειστικά στο εσωτερικό της χώρας. Για την ακρίβεια, η Ελλάδα βρίσκεται από το 2009 στη δίνη μιας δομικής κρίσης, που είναι μέρος και έκφραση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά ταυτόχρονα, απότοκος των διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας, των λανθασμένων επιλογών και του ελλείμματος πολιτικής.

Είναι πλέον σύνηθες η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 να ταυτίζεται με την κατάρρευση της Lehman Brothers. Η τέταρτη μεγαλύτερη επενδυτική τράπεζα στις ΗΠΑ ενώ είχε ανακοινώσει έσοδα και κέρδη ρεκόρ για το οικονομικό έτος 2007, με κεφαλαιοποίηση που ξεπερνούσε τα 30 δισ. δολάρια, ανακοινώνει υψηλές ζημιές το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του 2008. Η μετοχή της καταρρέει, ενώ, χάνοντας την εμπιστοσύνη των αγορών, αδυνατεί να δανειστεί για να εξυπηρετήσει τις τεράστιες υποχρεώσεις της με αποτέλεσμα την κήρυξη πτώχευσης στις 15 Σεπτεμβρίου 2008 λόγω χρεών ύψους 612 δισ. δολαρίων. Καθώς τα άσχημα νέα διαδίδονται σαν αστραπή, στο χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης επικρατεί πανικός. Η καθοδική πορεία του χρηματιστηριακού δείκτη συνεχίζεται και εντείνεται παρασέρνοντας και τα υπόλοιπα χρηματιστήρια παγκοσμίως. Οι συναλλαγές μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σταματούν, καθώς η εμπιστοσύνη χάνεται και αρχίζει να διαδίδεται ο φόβος κατάρρευσης του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όπως προκύπτει, οι ανισορροπίες που είχε συσσωρεύσει η νεοφιλελεύθερη διαχείριση της οικονομίας επέτρεψαν τη μετατροπή ενός επιμέρους φαινομένου, δηλαδή τις απώλειες που είχαν σχέση με ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου, σε πιστωτική κρίση και στη συνέχεια σε παγκόσμια οικονομική κρίση και βαθειά ύφεση.¹

Οι περισσότεροι αναλυτές και διεθνείς οργανισμοί, όπως η BIS και το ΔΝΤ που εξετάζουν τις αιτίες της κρίσης του χρηματοπιστωτικού τομέα που ξέσπασε το 2008, επισημαίνουν τρεις κυρίως παράγοντες: πρώτον, τα προβλήματα εποπτείας που δημιούργησε η απελευθέρωση του τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και η διάδοση των νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων. Δεύτερον, την υπερβολική διόγκωση του ιδιωτικού χρέους,

---

¹ Ν. Λεάνδρος 2012, σελ.224-225

λόγω της πολιτικής χαμηλών επιτοκίων που ακολουθήθηκε από τη δεκαετία του 1990. Τρίτον, τις στρατηγικές υψηλού ρίσκου και υψηλής μόχλευσης που υιοθετήθηκαν στον τραπεζικό τομέα. Βεβαίως ιδιαίτερες ευθύνες αποδίδονται και στο διοικητή της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ, Alan Greenspan.² Όλες οι κρίσεις έχουν ένα κοινό πυρήνα βαθύτερων αιτιών. Ταυτόχρονα όμως κάθε κρίση έχει και τις δικές της ιδιαιτερότητες. Η εξέταση και κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων αυτών μας βοηθάει στην ανάλυση της ελληνικής κρίσης. Ορισμένες τέτοιες ιδιαιτερότητες που διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο είναι οι κοινωνικές ανισότητες, ο υπερδανεισμός, η μακροχρόνια τάση αύξησης του δημοσίου και ιδιωτικού χρέους και η χρηματιστικοποίηση του σύγχρονου καπιταλισμού.³

Με τη μεταφορά της κρίσης από τον χρηματοοικονομικό τομέα στην πραγματική οικονομία, ο ρυθμός της παγκόσμιας ανάπτυξης έγινε αρνητικός, για πρώτη φορά μετά τη μεγάλη ύφεση της δεκαετίας του 1930. Οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες αντέδρασαν μειώνοντας τα επιτόκια και αυξάνοντας το ελάχιστο ποσό των εγγυημένων τραπεζικών καταθέσεων, σε μια προσπάθεια τόνωσης της ρευστότητας. Η ευαισθητοποίηση των αγορών είχε όμως και σαν αποτέλεσμα την εξέταση της φερεγγυότητας και του πιστωτικού κινδύνου των χωρών. Έτσι, ενώ η Ελλάδα θεωρούνταν λίγο-πολύ το ίδιο αξιόπιστη με όλες τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης, από το δεύτερο μισό του 2009 και μετά, η υπερχρέωση του ελληνικού δημοσίου ήρθε στο προσκήνιο, καθώς η Ελλάδα αξιολογήθηκε ως η χώρα με τη μικρότερη πιθανότητα ελέγχου του διογκούμενου χρέους της.

Η εικόνα αυτή αποτυπώνεται στα περιθώρια επιτοκίων δανεισμού της Ελλάδας σε σχέση με τα αντίστοιχα γερμανικά (spread) και στα επιτόκια ασφάλισης των δανειστών της Ελλάδας (Credit Default Swaps ή CDS). Με τις πιέσεις των αγορών να αναδεικνύουν τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή το ύψος του δημόσιου και του εξωτερικού χρέους, τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και τα προβλήματα οργάνωσης, η κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή ανακοίνωσε μια σειρά μέτρων λιτότητας με στόχο την αύξηση των κρατικών εσόδων και κήρυξε πρόωρες εκλογές τον Οκτώβριο του 2009 προκειμένου να εξασφαλίσει τη

---

² Από Ν. Λεάνδρος 2012, σελ.235 // Μια ακόμη αιτία δίνει ο Κ. Λαπαβίτσας, την εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό στις ΗΠΑ, της ανάδειξης δηλαδή της Αμερικής σε χώρα που απορροφά αποταμίευση από όλο τον κόσμο. σε Γ. Δραγασάκης, Κ. Λαπαβίτσας 2009, σελ.27 κ.ε.. // Η θέση αυτή είναι κοντά στην διαφορετική ερμηνεία για τα βαθύτερα αίτια της κρίσης που δίνει ο Γ. Βαρουφάκης και την οποία ονομάζει «Παγκόσμιο Μινώταυρο». Συνοπτικά ο «Παγκόσμιος Μινώταυρος» θα λέγαμε ότι αφορά το χρηματοπιστωτικό σύστημα των ΗΠΑ, το οποίο λειτουργούσε ως ένας μηχανισμός απορρόφησης εμπορικών πλεονασμάτων ξένων χωρών. Αυτό τους επέτρεπε να αυξάνουν το δικό τους έλλειμμα παράγοντας όμως πολύ τοξικό χρήμα, μέχρι όμως και την κατάρρευσή του το 2008 που είχε ως αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση της διεθνούς οικονομίας. Αναλυτικά σε Γ. Βαρουφάκης, Τ. Πατώκος, Λ. Τσερκεζής, Χ. Κουτσοπέτρος 2011, σελ.19-27

³ Από Ν. Λεάνδρος, 2012, σελ.159-250// Γ. Δραγασάκης, Κ. Λαπαβίτσας 2009, σελ.4 κ.ε.,

συναίνεση των πολιτών. Η νέα κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου, ανακοινώνει δια στόματος υπουργού Οικονομικών ότι το έλλειμμα της Ελλάδος θα αγγίξει για το 2009 το 12,5% (αντί 6% που είχε αναφέρει η προηγούμενη κυβέρνηση) και το δημόσιο χρέος θα πλησιάζει το 113,4% του ΑΕΠ.⁴

Η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας υποβαθμίζεται και η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζεται απρόθυμη να παράσχει οικονομική στήριξη στην Ελλάδα (χωρίς να της επιτρέπει, παράλληλα, να προσφύγει στο ΔΝΤ) παρά την ανακοίνωση από την κυβέρνηση του Προγράμματος σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο προέβλεπε τη μείωση του ελλείμματος κατά 4% το 2010 -και περαιτέρω μείωσή του σε κάτω από 3% έως το 2012- με την εφαρμογή μιας σειράς μέτρων (πάγωμα των προσλήψεων, αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης, αύξηση του ΦΠΑ, νέο φορολογικό σύστημα με άξονα την πάταξη της διαφθοράς). Μόλις στις 3 Μαρτίου και αφού η κυβέρνηση είχε εισάγει μια σειρά πρόσθετων μέτρων όπως περαιτέρω περικοπές μισθών και αύξηση του ΦΠΑ, ο Γ.Γ. του ΟΟΣΑ, Angel Gurría δίνει το πράσινο φως στην ελληνική κυβέρνηση ώστε να προσεγγίσει το ΔΝΤ για χρηματοδότηση.

Τελικά η Ε.Ε αποφασίζει να συμπλεύσει με το ΔΝΤ για τη σύνθεση ενός ευρύτερου μηχανισμού στήριξης της Ευρωζώνης. Η αβεβαιότητα της ελληνικής οικονομίας και η προσφυγή σε παροχή οικονομικής στήριξης είχαν ήδη μειώσει περαιτέρω την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας και μάλιστα σε μη επενδύσιμο επίπεδο (junk) με αποτέλεσμα η Ελλάδα να αποκοπεί από τις αγορές. Πλέον δεν έφταναν τα 45 δις ευρώ που είχαν αποφασίσει οι υπουργοί Οικονομικών του Eurogroup αλλά χρειαζόνταν τα 110 δις για τρία χρόνια όπως τελικά αποφασίστηκε στις 2 Μαΐου. Έπειτα από μια σειρά διαπραγματεύσεων, σχετικά με το ύψος και τους όρους της χρηματοδότησης, η Ελλάδα υπέγραψε το Μνημόνιο στις 5 Μαΐου 2010 το οποίο περιλαμβάνει υποστήριξη ύψους 80 δις Ευρώ από τις χώρες της ευρωζώνης και 30 δις ευρώ από το ΔΝΤ με επιτόκια δανεισμού 4% έως 5% και 3,3% αντίστοιχα.⁵ Παρά τη σχετικά ικανοποιητική εκτέλεση των όρων του μνημονίου η Ελλάδα εξακολουθεί να θεωρείται εξαιρετικά αφερέγγυα και να αναφέρεται ως η χώρα της ευρωζώνης με τη μεγαλύτερη πιθανότητα χρεοκοπίας. Γεγονός που επιβεβαιώνεται από την υπογραφή νέου Μνημονίου τον Φεβρουάριο του 2012.

---

⁴ Γ. Βαρουφάκης, Τ. Πατώκος, Λ. Τσερκεζής, Χ. Κουτσοπέτρος 2011, σελ.40-45

⁵ Π. Γκαλβίνης 2010, σελ.19-29

Αυτή όμως είναι η οικονομική αποτύπωση της κρίσης.⁶ Η κρίση δεν είναι μόνο οικονομική, αλλά μια πολύπλευρη κρίση με κύριες μορφές εκδήλωσης τη χρηματοπιστωτική κρίση, τη δημοσιονομική, την κρίση της πραγματικής οικονομίας. Αλλά και την κοινωνική, τη θεσμική και πολιτική κρίση, την οικολογική κρίση. Πρόκειται για μια βαθιά και μεγάλης διάρκειας κρίση.⁷ Για την πλήρη αποτύπωση των συνεπειών αλλά και την εύρεση πολιτικών αποτελεσματικής διαχείρισης και εξόδου από την κρίση πρέπει να διερευνήσουμε τους παράγοντες που οδήγησαν σε αυτή την πολύπλευρη κρίση.

Πρώτη άμεση αιτία της κρίσης είναι τα λάθη της δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες. Η υπερδιόγκωση των δημοσίων δαπανών, η εκτεταμένη φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά της δημοσιονομικής πολιτικής που ασκούσαν τα κόμματα που κυβέρνησαν στην Ελλάδα όπως και το πελατειακό σύστημα που δημιούργησαν. Σημαντικό ρόλο επίσης διαδραμάτισε και το μοντέλο ανάπτυξης που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες,⁸ κεντρικός πυλώνας του οποίου δεν υπήρξε η επένδυση στον αναπτυξιακό τομέα αλλά ο εξωτερικός δανεισμός⁹ και η μετατόπιση από την παραγωγή στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.¹⁰

Τα δομικά χαρακτηριστικά της χώρας δεν καθόρισαν μόνο την πορεία προς την κρίση αλλά και όλη τη δυναμική των πολιτικών και των επιλογών που εφαρμόστηκαν στη συνέχεια για την αντιμετώπιση της κρίσης. Οι ακολουθούμενες πολιτικές για την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος φαίνεται να οδηγούν σε παρατεταμένη οικονομική ύφεση και σε πολύπλευρη δημοσιονομική, παραγωγική και κοινωνική κρίση. Αυτό φαίνεται και από την εξέλιξη ορισμένων οικονομικών και άλλων βασικών μεγεθών σχετικά με την κοινωνική και οικονομική κατάσταση της χώρας, όπως π.χ. της δυναμικής του δημόσιου χρέους, του ρυθμού ανάπτυξης, της αγοραστικής δύναμης, του μέσου μισθού, της διανομής του

⁶ «Η κρίση υποδηλώνει μια πραγματικότητα που δεν αρκεί να την προσεγγίσουμε με βάση τα δημοσιονομικά ελλείμματα, τα χρέη, τα επιτόκια, το τραπεζικό σύστημα, την ανταγωνιστικότητα, γενικά με οικονομικές παραμέτρους. Τα μεγέθη αποτελούν την έκφραση όχι τα αίτια της κρίσης, ή έστω είναι αποτέλεσμα και αίτιο μαζί. Μια τόσο εκτεταμένη οικονομική, κοινωνική ακόμη και πολιτική ανατροπή έχει βαθιές συστημικές διαστάσεις, εκφράζει διαρθρωτικές αδυναμίες.» από: Τ. Γιαννίτσης 2013, σελ.35 // Συχνά δε, αποκαλείται ως «κρίση δημοσίου χρέους» βλ. Β. Παναγιωτόπουλο 2012, σελ.17

⁷ Σ. Μπαμπανάσης 2012, σελ.27. Πρόκειται για μια βαθύτερη συστημική κρίση που δεν αναφέρεται μόνο στην εξέλιξη της οργάνωσης των οικονομικών μεγεθών και σχέσεων, αλλά επεκτείνεται στους όρους άρθρωσης της αγοράς με την πολιτική, των ιδιωτικών συμφερόντων με τις θεσμικές ρυθμίσεις, των λεγόμενων αγορών με τις κανονιστικές μορφές που διέπουν τη λειτουργία τους. Σε σελ. 17,18 Κ. Τσουκαλάς 2011

⁸ Τ. Γιαννίτσης 2013, σελ.142-160.

⁹ Σ. Μπαμπανάσης 2012, σελ.27-30

¹⁰ Η μετατόπιση σημαντικών ποσών από επενδύσεις σε τομείς παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών προς τοποθετήσεις σε χρηματιστηριακές αγορές επέτρεπαν θεαματικά μεγαλύτερα κέρδη και απόδοση επενδύσεων απ' ότι στην πραγματική οικονομία βραχυπρόθεσμα. Μακροπρόθεσμα όμως η αναπτυξιακή προοπτική αποδυναμωνόταν και η οικονομία καθίστατο ευάλωτη στις διακυμάνσεις των παγκόσμιων αγορών. Τ. Γιαννίτσης 2013, σελ.164-165

εισοδήματος και του επιπέδου φτώχειας, των δεικτών για την απασχόληση και την ανεργία.¹¹ Ειδικά στην αγορά εργασίας η οικονομική ύφεση και η εισαγωγή μιας σειράς παρεμβάσεων και θεσμικών ρυθμίσεων διαμορφώνουν ένα νέο εργασιακό περιβάλλον. Κύρια χαρακτηριστικά του οποίου είναι η κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων (N3845/2010), ο περιορισμός του κόστους απολύσεων (N3863/2010), αύξηση ευελιξίας στον τρόπο διευθέτησης του χρόνου εργασίας (N3846/2010), αλλά και οι περικοπές σε μισθούς, συντάξεις, κοινωνικές παροχές και λοιπά επιδόματα.¹² Για την περίοδο 2010-2011 έχουμε καθημερινά την απώλεια 900 θέσεων εργασίας. Ενδεικτικά, ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων το 2011 ξεπερνάει τον αριθμό του συνόλου των ανέργων το 2009. Οι οξύτερες ποσοστιαίες μεταβολές της απασχόλησης (προς τα κάτω) και της ανεργίας (προς τα πάνω) αποδεικνύονται οι μεγαλύτερες στην Ευρώπη.¹³

Η κρίση, η βαθειά ύφεση αλλά και τα προγράμματα λιτότητας που εφαρμόστηκαν στην ουσία κατέστρεψαν τις θεμελιώδεις σταθερές που βρίσκονται στον πυρήνα της ύπαρξης των περισσότερων Ελλήνων: ασφάλεια, απασχόληση, εισόδημα, σύνταξη, περίθαλψη.¹⁴ Καθώς οι μισθοί και οι συντάξεις περικόπτονται, η εργασία γίνεται επισφαλής, η υπερχρέωση οδηγεί σε αδιέξοδο και το υποτυπώδες κοινωνικό κράτος αποδομείται, τα άτυπα δίκτυα στήριξης εξασθενούν και δεν μπορούν να έχουν τον υποστηρικτικό τους ρόλο στα αδύναμα μέλη τους.¹⁵ Η εμπιστοσύνη στην ελληνική κοινωνία και τους θεσμούς έχει καταρρακωθεί, συνοδευόμενη από μια πρωτοφανή δυσαρέσκεια για τον τρόπο λειτουργίας της δημοκρατίας ενώ συγχρόνως αναγνωρίζεται μια απογοητευτικά κυνική σχέση των πολιτών με το πολιτικό σύστημα η οποία οδηγεί στη συνολική απονομιμοποίηση του πολιτικού πεδίου.¹⁶

---

¹¹ Μ. Κετσετζοπούλου, Σελ.109,

¹² Μ. Ματσαγγάνης 2011, σελ.82-86, σελ.197-204

¹³ Μ. Κετσετζοπούλου 2012, σελ.123

¹⁴ Α.Μουρίκη 2012, σελ.79

¹⁵ Δ. Μπαλούρδος 2012, σελ.21

¹⁶ Ι. Τσίγκανου 2012, σελ.99

1.2 ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Μία εύκολη¹⁷ εννοιολογική προσέγγιση που μας βγάζει από επιστημονικά αδιέξοδα περαιτέρω ανάλυσης είναι η νομική προσέγγιση του εγκλήματος. Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ποινικού Κώδικα: «έγκλημα είναι πράξη (σς. ή παράλειψη) άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από τον ποινικό νόμο». Όμως ακόμα και ο Ποινικός Κώδικας στο άρθρο 20 αναφέρει ότι: «ο άδικος χαρακτήρας της πράξης αποκλείεται όταν η πράξη αυτή αποτελεί ενάσκηση δικαιώματος ή εκπλήρωση καθήκοντος, που επιβάλλεται από το νόμο». Ο ποινικός νόμος δεν είναι σταθερός αντιθέτως δύναται να διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία αλλά και διαχρονικά. Κοινώς, δεν αποτελεί παρά μια κατασκευή που έρχεται να αποκλείσει συμπεριφορές ή πράξεις από την τέλεσή τους, ή αλλιώς να επιβάλλει συμπεριφορές με την απειλή της τιμωρίας.

Όμως το έγκλημα δεν μπορεί να ερμηνευτεί μόνο μέσα από το νόμο αφού αποτελεί ένα παγκόσμιο διαχρονικό φαινόμενο που εντοπίζεται σε κάθε κοινωνία. Τη δυναμική του εγκληματικού φαινομένου μπορούμε να αναλογιστούμε μέσα από τα τρία στοιχεία που χαρακτηρίζουν το εγκληματικό φαινόμενο: τον κανόνα (ποινικό νόμο), την παράβαση (έγκλημα) και την κύρωση (ποινή).¹⁸ Από το σύνολο της ανθρώπινης συμπεριφοράς και μέσα από τις σχέσεις που αναπτύσσονται σε καθημερινή βάση προκύπτει μια σειρά από συμπεριφορές και ενέργειες οι οποίες προσβάλλουν ηθικά συναισθήματα¹⁹ και προκαλούν βλάβες ή ζημιά σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο.²⁰ Από το σύνολο αυτών των συμπεριφορών και πράξεων κάποιες αποτελούν παραβιάσεις άτυπων κανόνων, κάποιες επιλύονται από τον αστικό κώδικα και μόλις ένα μέρος αυτών επιλύονται μέσα από τον ποινικό νόμο. Η διαφορά αυτή έχει χαρακτηριστεί μέσα από τη διάκριση ανάμεσα σε φυσικό και νομικό έγκλημα. Εδώ όμως οφείλουμε να παρουσιάσουμε και τη διάκριση ανάμεσα στις δύο οπτικές περί της ερμηνείας των ποινικών νόμων. Ανάλογα με την ομοιογένεια ή ανομοιογένεια της κάθε κοινωνίας τη συναίνεση ή σύγκρουση των μελών της έχουμε και την αντίστοιχη συμμετοχή της, ως ιδεολογική αναφορά στη γένεση των ποινικών νόμων.

Έτσι λοιπόν κατά τον Durkheim, το έγκλημα αποτελεί προσβολή των «ασχυρών συναισθημάτων της συλλογικής συνείδησης και διεγείρει μια μαζική αντίδραση αποδοκιμασίας που εκφράζει η ποινή».²¹ Όμως «το έγκλημα δεν διαφέρει ως συμπεριφορά

¹⁷ Α. Γιωτοπούλου– Μαραγκοπούλου 1994, σελ.24

¹⁸ Ι. Φαρσεδάκης 2005, σελ.14

¹⁹ Βλέπε και ορισμό εγκλήματος κατά Garofalo, σε Α. Γιωτοπούλου–Μαραγκοπούλου 1994, σελ.29

²⁰ Σ. Βιδάλη 2013, σελ.13// Ι. Φαρσεδάκης 2005, σελ.16

²¹ E.Durkheim ,όπως αναφέρεται στο Η. Δασκαλάκης 1985, σελ.11

από κάποια μη εγκληματική συμπεριφορά ως προς κάποια εσωτερική ιδιότητα παρά από το χαρακτηριστικό ότι τιμωρείται από το νόμο», δηλαδή το έγκλημα δεν είναι μια πραγματικότητα που προϋπάρχει του νόμου αλλά μια κατασκευή του νόμου ένας νομικός ορισμός συμπεριφορών που η πραγμάτωσή τους επισύρει την επίσημη κοινωνική αντίδραση.²² Σε μία κοινωνία συγκρουόμενων συμφερόντων, η ποινή είναι το προϊόν της σύγκρουσης συμφερόντων, που έρχεται να επισφραγίσει και να θωρακίσει τα συμφέροντα της ομάδας που είναι στην εξουσία. Όπως φαίνεται και ιστορικά, η δημιουργία ποινικού δικαίου και η θεσμοθέτηση των στόχων της ποινής, ανταπόδοσης και γενικής πρόληψης συμβαδίζουν με το πρώτο σχηματισμό οργανωμένου κράτους.²³

Στο πλαίσιο αυτό η Εγκληματολογία αποτέλεσε μια επιστήμη αντικείμενο μελέτης της οποίας αποτέλεσε το εγκληματικό φαινόμενο συνολικά. Αρχικά, αντικείμενο μελέτης της επιστήμης αποτέλεσε ο εγκληματίας άνθρωπος. Η εγκληματολογία ως επιστήμη του εγκληματία,²⁴ δίνει έμφαση στο σώμα, τον ψυχισμό, τη βιολογία, τη βιογραφία και γενεαλογία και τη συμπεριφορά του εγκληματία. Πέρα από την εστίαση σε ατομικούς παράγοντες εγκληματογένεσης, έχουμε και τη μελέτη των κοινωνικών παραγόντων. Τη μελέτη του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο τελείται το έγκλημα αλλά και εκφράζονται οι εγκληματικές συμπεριφορές. Παράλληλα, έχουμε την εμπειρική διερεύνηση του εγκλήματος στη συνολική του αριθμητική απεικόνιση, την ανάλυση της εμφανούς εγκληματικότητας με τη χρήση εγκληματολογικών στατιστικών. Από τις στατιστικές αυτές ξεχωρίζουν οι στατιστικές της αστυνομίας, των ποινικών δικαστηρίων και οι σωφρονιστικές. Όμως οι στατιστικές αυτές αναπαριστούν μόλις την εμφανή εγκληματικότητα. Επίσης αποτελούν αντανάκλαση της δραστηριότητας των υπηρεσιών από τις οποίες προέρχονται, ενώ αφορούν σύνολα ατόμων και όχι ατομικές περιπτώσεις. Προς βελτίωση της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων τους ενισχύθηκαν με τη σύγκριση με στατιστικές άλλων πληθυσμών με ομογενή χαρακτηριστικά σε τυποποιημένη βάση. Στην πορεία μάλιστα, έχουμε την εισαγωγή και ανάπτυξη των ερευνών θυματοποίησης (victimization surveys) και των ερευνών αυτοομολογούμενης ενοχής.²⁵

Η στροφή του επιστημονικού ενδιαφέροντος της Εγκληματολογίας προς την κοινωνική αντίδραση, μέσα αρχικά από την επίδραση της θεωρίας της αλληλεπίδρασης και ύστερα από την κριτική θεωρία, οδήγησε στην πραγματοποίηση ερευνών σχετικών με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Το Σύστημα Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης (ΣΑΠΔ ή ΣΠΔ) μελετάται

---

²² Η. Δασκαλάκης 1985, σελ.5,16

²³ Α. Χάιδου 2002, σελ.6

²⁴ Η «εγκληματολογία» κατά τον Γ.Λάζο, σε: Γ.Λάζος 2011, σελ.8

²⁵ Χ. Ζαραφωνίτου 2004, σελ.35-46,

τόσο ως προς τη δομή και λειτουργία του στα διάφορα στάδιά του όσο και ως προς τον στιγματιστικό χαρακτήρα που έχει πάνω στα άτομα που εισέρχονται σε αυτό. Επιπρόσθετα, πραγματοποιούνται έρευνες ως προς την αποτελεσματικότητα των ποινικών κυρώσεων αλλά και ως προς τις διαδικασίες καθαυτές παραγωγής των νόμων και τους σκοπούς που εξυπηρετούν. Εξετάζεται δηλαδή, η διαρκής μετάλλαξη και αναδιαμόρφωση του πλέγματος του κοινωνικού ελέγχου μέσα στο εκάστοτε κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο και τις λειτουργίες που κάθε φορά επιτελεί.

2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ

Ως απώτερους προδρόμους μπορούμε να θεωρήσουμε τους αρχαίους Έλληνες και ιδιαίτερα αυτούς που ανέπτυξαν τις ιδέες και θεωρίες τους στην Αττική κατά την κλασσική εποχή. Κάθε πράξη που πρόσβαλε την επιβαλλόμενη από την πολιτεία ευταξία χαρακτηριζόταν ως έγκλημα και επέσυρε κατά του δράστη ορισμένη ποινή. Η έννοια του εγκλήματος, ως δημόσιου αδικήματος, είχε γίνει ήδη παραδεκτή, τουλάχιστον από την εποχή του Σόλωνα. Για τον Πλάτωνα, έγκλημα είναι η άρνηση του δικαίου ενώ για τον Αριστοτέλη (που διακρίνει μεταξύ «αδικήματος», «αμαρτήματος», «ατυχήματος» και «κακουργήματος», διάκριση από την οποία εμπνεύστηκαν οι μεταγενέστεροι) έγκλημα είναι ένα κακό που προσβάλλει την κοινωνία.²⁶

2.1. Η ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Κατά τον 18^ο αιώνα γεννιέται στις ποινικές επιστήμες η επονομαζόμενη «κλασσική σχολή». Η ενότητα της κοινωνίας, η ελεύθερη βούληση, η αντίληψη σχετικά με τη φυσική καταγωγή της ιδιοκτησίας και η θεώρηση του ανθρώπου ως ορθολογικού όντος σηματοδότησαν την υπέρβαση της θεοκρατικής αντίληψης για την κοινωνία που κυριάρχησε στην Ευρώπη ήδη από το Μεσαίωνα, και συνδυάστηκε με την ανάδειξη του ορθολογισμού σε μέτρο της διαμόρφωσης των κοινωνικών σχέσεων.²⁷

Ο Cesare Beccaria (1738-1794) στο περίφημο έργο του *Dei delitti e delle pene* εστιάζει στη φύση της εγκληματικής πράξης, την οποία θεωρεί προϊόν ελεύθερης επιλογής του δράστη. Βάση των τοποθετήσεών του και απαρχή του συλλογισμού του αποτελεί η θεωρία του Κοινωνικού Συμβολαίου από όπου πηγάζει το δικαίωμα της πολιτείας να τιμωρεί τον

²⁶ Ι. Φαρσεδάκης 1990, σελ.15-23,

²⁷ Σ. Βιδάλη 2013, σελ. 54

παραβάτη του νόμου μιας και αυτός δεν τήρησε τους όρους κοινωνικής συμβίωσης. Κύρια υπόθεση επιβολής ποινής στο παραβάτη του ποινικού νόμου είναι η ύπαρξη από την πλευρά του ελευθερίας βούλησης καθώς και η πίστη πως η απειλή ποινής έχει αποτρεπτικό χαρακτήρα. Με τη θέσπιση των ποινών με νόμους υπερβαίνεται η θεοκρατική αντίληψη περί της φύσης των κανόνων, μετριάζεται η στυγερότητα των εγκλημάτων και προστατεύεται ο κατηγορούμενος από τη βία και την αυθαιρεσία της εξουσίας.

Ο άλλος σημαντικός εκπρόσωπος της Κλασικής Σχολής υπήρξε ο Jeremy Bentham (1748-1832), φιλόσοφος, νομικός και ένας από τους θεμελιωτές του ωφελιμισμού. Η θεώρηση του δίπολου πόνος- ευχαρίστηση, ως των βασικών κινήτρων της ανθρώπινης συμπεριφοράς λογίζεται ως κριτήριο αντίληψης και κατανόησης του εγκλήματος. Το κοινό όφελος αποτελεί κεντρικό ζήτημα στη θέση του νοώντας ως ωφελιμιστικό εκείνο που προξενεί τη «μεγαλύτερη ευτυχία σε μεγαλύτερο αριθμό κοινωνιών». Κατά συνέπεια μία συμπεριφορά είναι κολάσιμη όταν «είναι πρόξενος κακού» και κάθε νομική κύρωση προκειμένου να είναι αποτελεσματική, πρέπει να είναι αποδεκτή από την πλειοψηφία του κόσμου.

2.2. ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΘΕΤΙΚΙΣΜΟΣ

Τον 19^ο αιώνα αλλάζει ο τρόπος μελέτης του ανθρώπου με την εισαγωγή και καθιέρωση της θετικής μεθόδου στη μελέτη τόσο του ανθρώπου όσο και των κοινωνιών που αυτός δημιουργεί.²⁸ Η θετική μέθοδος στηρίζεται στην επαγωγική μέθοδο, την παρατήρηση και ανάλυση των επιμέρους πραγματικών φαινομένων και την εξαγωγή γενικών πορισμάτων. Η επιστημονική μέθοδος που ακολουθείται θεωρεί όλα τα φαινόμενα ως αποτέλεσμα των σχέσεων αιτίου – αποτελέσματος. Ο Θετικισμός αμφισβητεί την αρχή της ελεύθερης βούλησης που είχε καθιερώσει η Κλασική Σχολή και προτάσσει την αναζήτηση της πραγματικής γνώσης μέσω της παρατήρησης και της εμπειρίας. Η ανθρώπινη συμπεριφορά, καθορίζεται από παράγοντες – βιολογικούς ή κοινωνικούς- που βρίσκονται πέρα από τον έλεγχο του ατόμου. Αντικείμενο έρευνας είναι ο άνθρωπος και όχι οι πράξεις του με τα συμπεράσματα να μην αποτελούν απόρροια φιλοσοφικού στοχασμού αλλά αποτέλεσμα αντικειμενικής, εμπειρικής και πειραματικής επιστημονικής έρευνας με αυστηρή μεθοδολογική προέλευση.

---

²⁸ Β. Βλάχου 2008, σελ.19

2.2.1. Η Ιταλική Θετική Σχολή

Η Ιταλική Θετική Σχολή επηρεάζει καταλυτικά τις απόψεις για το έγκλημα και τον εγκληματία και θέτει τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη του επιστημονικού αυτού κλάδου σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Τα αίτια του εγκλήματος αναζητούνται στον «εγκληματία άνθρωπο». Διατυπώνονται κατηγορίες εγκληματιών και τονίζεται η διαφορετικότητα του εγκληματία από τον μη εγκληματία ως οντολογική (εκ κατασκευής) ιδιότητα του ατόμου. Το έγκλημα συνδέεται με οργανικές βλάβες, ιδιομορφίες, ελαττώματα του δράστη (βιολογικός θετικισμός), είτε με μια γενικότερη παθολογία του δράστη που μπορεί να είναι οργανική ή ψυχολογική και συνδυάζεται με κοινωνικούς παράγοντες (ψυχολογικός και κοινωνιολογικός θετικισμός).

Ο Cesare Lombroso (1835-1909) στο έργο του «Ο Εγκληματίας Άνθρωπος» (1876) αποδίδει το έγκλημα σε αταβισμό, δηλαδή σε επαναστροφή του ατόμου σε παλαιότερη άγρια κατάσταση. Χρησιμοποιώντας ανθρωπομετρικές μεθόδους πάνω σε κρατούμενους στις φυλακές της εποχής του και αξιοποιώντας λαϊκές αντιλήψεις, παροιμίες και ήθη, διέκρινε έναν ιδιαίτερο τύπο ανθρώπου, τον οποίο ονόμασε «εγκληματία άνθρωπο». Ο «εγκληματίας άνθρωπος» φέρει στην ιδιοσυστασία του τα «σπέρματα του εγκλήματος», που του μεταβιβάστηκαν κατά τους νόμους της κληρονομικότητας και διακρίνεται από τους «κανονικούς» ανθρώπους από ορισμένα «στίγματα». Είναι ένας «εκ γενετής» εγκληματίας, η αναβίωση του πρωτόγονου ανθρώπου ανάμεσα στους πολιτισμένους.²⁹ Στην πορεία ο Lombroso υπό την επίδραση νέων παρατηρήσεων και αντιδράσεων τροποποίησε τη θεωρία του και στα βιολογικά στίγματα (ιδιαίτερο σχήμα κρανίου) πρόσθεσε τα κοινωνιολογικά (συνθηματική γλώσσα κρατουμένων –αργκό-). Οι κατηγορίες εγκληματιών που διέκρινε πλέον του «εκ γενετής» (ή «εκ κατασκευής») εγκληματία ήταν ο ανώμαλος εγκληματίας, ο ευκαιριακός εγκληματίας και ο εγκληματίας πάθους. Μαθητής του Lombroso, ο Enrico Ferri (1856-1929), θα επεξεργαστεί τις απόψεις του δασκάλου του και θα τις συμπληρώσει. Προσπαθώντας να δώσει απάντηση στο «γιατί κάποιος φθάνει στο έγκλημα;» εισάγει την παράμετρο «προσωπικότητα» στην αναζήτηση των αιτιών του εγκλήματος. Ο Ferri επισημαίνει τα κύρια ψυχικά γνωρίσματα των εγκληματιών, τα οποία και συνοψίζει στην ηθική αναισθησία και στην έλλειψη προβλεπτικότητας και αυτοσυγκράτησης. Παράλληλα τονίζει τη σημασία των κοινωνικών παραγόντων ιδιαίτερα στο έργο του «Εγκληματολογική Κοινωνιολογία» (1892), αναφέροντας ότι το έγκλημα είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που

---

²⁹ Σ. Αλεξιάδης 1996, σελ.54

διαμορφώνεται με την αλληλεπίδραση ανθρωπολογικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών παραγόντων. Προς την κατεύθυνση μιας παρόμοιας προσέγγισης και υπό το πρίσμα της διάκρισης μεταξύ πραγματικών και μη εγκληματιών κινείται ο Raffaele Garofalo (1851-1934). Ως πραγματικούς (ή φυσικούς εγκληματίες προσδιορίζει εκείνους οι οποίοι διαπράττουν φυσικά εγκλήματα, τα οποία και προσβάλλουν τα ηθικά αισθήματα του μέσου ανθρώπου. Η συμβολή του στην Εγκληματολογία έγκειται ακριβώς στην εισαγωγή της έννοιας του φυσικού εγκλήματος και της διάκρισής του από το νομικό έγκλημα. Το φυσικό έγκλημα είναι μια πράξη καταδικαστέα από όλες τις κοινωνίες, ανεξάρτητα από το χώρο, το χρόνο αλλά και τον νόμο, η απαξία της οποίας δεν επηρεάζεται από τις κοινωνικές μεταβολές. Ο Garofalo διακρίνει τους εγκληματίες σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τον βαθμό της ανηθικότητάς τους.

Αντίστοιχα διακρίνουμε δύο βασικές κατευθύνσεις στο επίπεδο της αντεγκληματικής πολιτικής: την ολοκληρωτική με τον R.Garofalo και την ανθρωπιστική με τον E.Ferri. Ο δεύτερος απέρριπτε τον ανταποδοτικό χαρακτήρα της ποινής και πρότεινε ότι αυτή πρέπει να είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη, λαμβάνοντας υπόψη όχι την αντικειμενική φύση της πράξης αλλά το βαθμό επικινδυνότητας του δράστη. Τα μέτρα κατά του εγκληματία έπρεπε να έχουν ως στόχο την αλλαγή της προσωπικότητας μέσω της θεραπείας και τον περιορισμό ή την εξάλειψη της ικανότητας να διαπράξει εγκλήματα. Από την άλλη πλευρά ο R.Garofalo, όντας πεπεισμένος ντετερμινιστής θεωρούσε τη θανατική ποινή απαραίτητη για την επιβίωση της κοινωνίας. Παράλληλα για λιγότερο σημαντικούς εγκληματίες πρότεινε η εξάλειψη να πάρει τη μορφή ισόβιας κάθειρξης ή υπερπόντιας μεταφοράς, ενώ για τους νεαρούς εγκληματίες πρότεινε την επιβολή αόριστης διάρκειας ποινής σε αγροτικές φυλακές. Και στις δύο περιπτώσεις, η ποινή που επαπειλείται έχει την έννοια της βελτίωσης, της ασφάλειας και του εκφοβισμού τόσο του δράστη όσο και του κοινωνικού συνόλου με το κλινικό (ιατρικό) μοντέλο θεραπείας να αντικατοπτρίζει αυτούς ακριβώς τους στόχους.

2.2.2. Βιολογικές- Βιοχημικές Προσεγγίσεις

Από το τέλος του 19ου αιώνα, οι απόψεις του Lombroso δεν αποτελούσαν ιδιαιτερότητα στην Ευρώπη. Η ιδέα του εκ γενετής εγκληματία συνδεόταν όλο και πιο έντονα με μια σειρά από υποθέσεις έρευνας που αφορούσαν την κληρονομικότητα και διεύρυναν το ρόλο και την επίδραση της Ιατρικής και της Βιολογίας στη διαμόρφωση των απόψεων για το εγκληματικό ζήτημα. Ο πρώτος που έστρεψε τη μελέτη του στο θέμα της κληρονομιάς εγκληματικότητας ήταν ο άγγλος γιατρός φυλακών Charles Goring (1870-1919) ο οποίος το

1913 αναπτύσσει τη θεωρία της «εγγενούς φυσικής και ψυχολογικής κατωτερότητας του εγκληματία» στο βιβλίο του «Ο Άγγλος κατάδικος», όπου μέσα από μια 12ετή ανθρωπομετρική μελέτη σε 3.000 άγγλους κατάδικους, για βαριά εγκλήματα διακρίνει ότι στη συντριπτική τους πλειοψηφία προέρχονται από τα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και παρουσίαζαν μεγάλα ποσοστά ψυχικής ασθένειας και διανοητικής αναπηρίας.³⁰

Στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος, πάντα υπό το πρίσμα του θετικισμού, δηλαδή σε μια αιτιοκρατική αντίληψη, παραμένει το ανθρώπινο σώμα. Οι έρευνες που εκπονούνται στρέφονται κατά βάση στην κληρονομικότητα, στο δείκτη ευφυΐας, στο νευρικό σύστημα και τον εγκέφαλο προσπαθώντας να εντοπίσουν τη σχέση των παραγόντων αυτών με την ανάπτυξη εγκληματικής συμπεριφοράς.

2.2.2.1. Κληρονομικότητα

Οι σύγχρονες έρευνες βιολογικών παραγόντων εγκληματογένεσης αναζητούν το ρόλο της κληρονομικότητας στην εγκληματική συμπεριφορά και είναι βασικά τριών ειδών: οι έρευνες των χρωμοσωμάτων, των διδύμων και των υιοθεσιών.³¹ Τα χρωμοσώματα αποτελούν στοιχείο της πυρηνικής ουσίας των κυττάρων και φορέα κληρονομικότητας και η μελέτη τους ξεκίνησε από τον αυστριακό μοναχό G.Mendel με αφετηρία την υπόθεση ότι η επιθετικότητα οφείλεται σε εσφαλμένο ζεύγος χρωμοσωμάτων τα οποία καθορίζουν το φύλο. Μετέπειτα έρευνες επικεντρώνουν ακριβώς στους ασυνήθεις συνδυασμούς XY (κυρίως), XXY ή XXX έναντι των XX (άνδρες) και XY (γυναίκες). Πράγματι αποδείχθηκε υψηλό ποσοστό εμφάνισης του XYY συνδυασμού που ερμηνεύτηκε όμως από τον χαμηλό συγκριτικά δείκτη ευφυΐας και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά («υπερ-ψηλοί άρρενες»).

Στην περίπτωση των διδύμων η σύγκριση πραγματοποιείται μεταξύ μονοζυγωτικών και διζυγωτικών (ή ψευδοδιδύμων). Τις πρώτες μελέτες διδύμων πραγματοποίησε ο J.Lange εξετάζοντας 30 περιπτώσεις δίδυμων καθώς και ο K.Christiansen στα αρχεία διδύμων της Δανίας για το χρονικό διάστημα 1881-1910. Και οι δύο έρευνες καταλήγουν σε κοινά πορίσματα, διαπιστώνοντας μεγαλύτερες συμπτώσεις μεταξύ των «αυθεντικών» διδύμων. Ωστόσο, καμία ερευνητική προσπάθεια δεν μπόρεσε να αποδείξει την κυριαρχία των γενετικών επί των περιβαλλοντικών στη γέννηση της εγκληματικότητας. Μια άλλη κατηγορία δραστών που χρησιμοποιήθηκε για την διερεύνηση της επίδρασης της κληρονομικότητας ήταν τα υιοθετημένα παιδιά. Ανάμεσα σε άλλες ξεχωρίζει η έρευνα των B.Hutchings και

---

³⁰ Σ. Βιδάλη 2013, σελ.54,

³¹ Χ. Ζαραφωνίτου 2004, σελ.70

S.Mednick οι οποίοι εξέτασαν τα στοιχεία όλων των υιοθετημένων αγοριών που είχαν γεννηθεί στην Κοπεγχάγη μεταξύ 1927-1941. Κύριο εύρημά τους είναι ότι ένα υιοθετημένο παιδί, όταν και οι δύο του γονείς (θετός και φυσικός) είχαν προηγούμενες καταδίκες, είναι περισσότερο πιθανό να έχει και αυτό μια εγκληματική καταγραφή. Τόσο αυτή όσο και άλλες έρευνες που ακολούθησαν σε Ευρώπη και Αμερική, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ένα κληρονομικό στοιχείο που αυξάνει την πιθανότητα να εμπλακούν σε εγκληματική συμπεριφορά μεταβιβάζεται από τους γονείς στα παιδιά. Τον κυριότερο ρόλο όμως έχει η αλληλεπίδραση μεταξύ βιολογικών και κοινωνικών παραγόντων.

2.2.2.2. Νοημοσύνη- Δείκτης Ευφυΐας

Σε άλλες έρευνες (Wolfgang, Figlio και Sellin καθώς και Hirchi και Hindelang) έχουμε την εξέταση της εγκληματικότητας και του δείκτη ευφυΐας (IQ) ή και της κοινωνικής τάξης. Από τις έρευνες αυτές προκύπτει μια θετική συσχέτιση κοινωνικής τάξης και εγκληματικότητας όπως και IQ και εγκληματικότητας. Η κριτική που δέχονται αφορά τον τρόπο μέτρησης του δείκτη ευφυΐας και τα IQ tests. Ταυτόχρονα παρόμοιες μετρήσεις οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι το μισό του στρατεύσιμου πληθυσμού ήταν καθυστερημένοι. Οι ίδιοι οι Hirchi και Hindelang ερμηνεύουν τη σχέση μεταξύ χαμηλότερου IQ και εγκληματικότητας ως το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης κοινωνικών παραγόντων εκμάθησης, οικογενειακού περιβάλλοντος και κοινωνικής τάξης.

2.2.2.3. Ο σκελετικός τύπος

Χωρίς να χρειάζεται να σταθούμε ιδιαίτερος οφείλουμε να αναφέρουμε ότι και τα χαρακτηριστικά του σωματικού/σκελετικού τύπου του ανθρώπου αποτελούν πεδίο εγκληματολογικής μελέτης. Ο Ernst Kretschmer (1888-1964) ξεχωρίζει τέσσερις σωματικούς τύπους ανθρώπου βάσει χαρακτηριστικών της προσωπικότητας: οι ασθενικοί, οι αθλητικοί, οι πυκνικοί και οι μεικτοί. Παράλληλα, μελετώντας τις ψυχικές διαταραχές συνδέει την ψυχική ασθένεια και τη σκελετική δομή με την εγκληματικότητα.

2.2.2.4. Το νευρικό σύστημα και ο εγκέφαλος

Πιο σύγχρονη είναι η ανάπτυξη των βιοχημικών θεωριών που εξετάζουν την παρουσία ουσιών ή χημικών που ενυπάρχουν στον οργανισμό, ειδικά στον εγκέφαλο και συσχετίζει τις λειτουργίες αυτές με την αντικοινωνική ή την εγκληματική συμπεριφορά. Το νευρικό σύστημα αποτελείται από ένα κεντρικό (ΚΝΣ) και ένα περιφερικό τμήμα (ΠΝΣ). Στο κεντρικό βρίσκουμε τον Νωτιαίο Μυελό και τον Εγκέφαλο, ενώ στο περιφερικό έχουμε το

Σωματικό Νευρικό Σύστημα και το Αυτόνομο Κεντρικό Σύστημα. Το νευρικό σύστημα δέχεται και μεταφέρει τις πληροφορίες του εξωτερικού περιβάλλοντος όπως και του υπολοίπου σώματος στο ΚΝΣ όπου και τις επεξεργάζεται και απαντά στα ερεθίσματα που δέχεται. Ο εγκέφαλος και ιδιαιτέρως ο μετωπιαίος και ο κροταφικός λοβός έχουν απασχολήσει την εγκληματολογική έρευνα λόγω της σχέσης της λειτουργίας ή δυσλειτουργίας τους με την αντικοινωνική συμπεριφορά ή τη συγκινησιακή φόρτιση. Η λειτουργία του εγκεφάλου εξετάζεται με το ηλεκτροεγκεφαλογράφημα (EEG), το οποίο μπορεί να αποτυπώσει τις όποιες ανωμαλίες ή ενδοκρινικές δυσλειτουργίες. Με βάση παρόμοιες μετρήσεις έχουν αποτυπωθεί δυσλειτουργίες του μετωπιαίου λοβού σε δράστες βίαιων εγκλημάτων και του κροταφιαίου λοβού σε δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων. Η μέθοδος της λοβοτομής μάλιστα έχει χρησιμοποιηθεί στην ιστορία σε βάρος ψυχασθενών, κρατουμένων, δραστών σεξουαλικών εγκλημάτων έως και πολιτικών κρατουμένων.

Στο ερευνητικό μικροσκόπιο μπαίνουν ακόμα και οι νευροδιαβιβαστές αλλά και οι ορμόνες. Οι νευροδιαβιβαστές είναι χημικές ουσίες που υπάρχουν στα νευρικά κύτταρα και επιτρέπουν τη μετάδοση πληροφοριών, σκέψεων, μνήμης στον εγκέφαλο και μπορούν να επηρεάσουν την επιθετικότητα, τη συμπεριφορά ανάμεσα σε άλλα ψυχολογικά και σωματικά γεγονότα. Συγκεκριμένες ορμόνες όπως η τεστοστερόνη έχουν συνδεθεί με την απρόκλητη συμπεριφορά των ανδρών, χωρίς να μπορεί να αποδειχθεί αυτοτελή σύνδεση με το έγκλημα. Ακόμη η λήψη χημικών ουσιών που δεν υπάρχουν στον οργανισμό όπως οι χημικές δίαιτες, το αλκοόλ, τα ναρκωτικά προκαλούν ανεπιθύμητες παρενέργειες και συνδέονται κατά κανόνα με την εγκληματική συμπεριφορά.

Μια εγκεφαλική βλάβη μπορεί να εντείνει υπολανθάνουσες τάσεις επιθετικότητας εάν συμβεί σε μια συγκεκριμένη περιοχή του εγκεφάλου. Μέσα από τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί με θέμα τις ψυχώσεις, δεν επαληθεύεται μια αιτιολογική σχέση ανάμεσα στη συχνότητα εμφάνισής τους και την εγκληματική συμπεριφορά, ιδιαίτερα στη γέννησή της. Για την ακρίβεια σημαντική είναι η επίδραση του περιβάλλοντος και ιδιαιτέρως του οικογενειακού περιβάλλοντος και του τρόπου συμπεριφοράς και μεταχείρισης ενός ατόμου που παρουσιάζει κάποια μορφή ψύχωσης ή εγκεφαλική βλάβη. Τα άτομα αυτά συνειδητοποιούν ότι παίζουν ένα διαφορετικό-περιθωριακό ρόλο και καλλιεργούν συγκρουσιακές αντιδράσεις που σε διαφορετική περίπτωση θα αποφεύγονταν.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι αν και η Βιολογία μπορεί να δώσει κάποιες απαντήσεις σε σχέση με κάποια φαινόμενα όπως η επιθετικότητα, δεν μπορεί να ερμηνεύσει κοινωνικοπολιτικά φαινόμενα όπως το έγκλημα.

2.3. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η επιρροή των θετικών επιστημών, των μεθόδων και των εργαλείων που αυτές χρησιμοποιούσαν ήταν εμφανής και σε όλες τις επιστήμες που αφορούσαν τον άνθρωπο: την Ανθρωπολογία, την Κοινωνιολογία, την Ψυχολογία, την Ψυχιατρική, τη Βιολογία.³² Αναλόγως οι κοινωνικοί θετικιστές, αναζητούν αίτια, παράγοντες στο κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου. Μπορεί να μην εντοπίσουν επίκτητα βιολογικά ελαττώματα ή ιδιαιτερότητες του ατόμου ως γενεσιουργές αιτίες των εγκλημάτων, αλλά θα διερευνήσουν την κοινωνική υπόσταση του ατόμου και τις επιδράσεις των κοινωνικών και πολιτισμικών μεταβλητών στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του.

2.3.1. Πρώιμος Γαλλικός Κοινωνιολογικός Θετικισμός

2.3.1.1. Η Γαλλοβελγική Χαρτογραφική Σχολή

Ως μια πρώτη κοινωνιολογική προσέγγιση στην Εγκληματολογία θα μπορούσε να θεωρηθεί το έργο των «ηθικών στατιστικολόγων», του Βέλγου μαθηματικού Adolphe-Jacques Quetelet και του Γάλλου νομικού Andre-Michel Guerry και η ίδρυση της Γαλλοβελγικής Χαρτογραφικής Σχολής περί τα τέλη του πρώτου τετάρτου του 19^{ου} αιώνα.³³ Ο A. Quetelet, θεωρώντας τη στατιστική ως ένα κατεξοχήν εργαλείο μελέτης ανθρωπίνων φαινομένων, μελέτησε τη γεωγραφική κατανομή της εγκληματικότητας και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ετήσια εγκληματικότητα στη Γαλλία παρουσίαζε αξιοσημείωτη σταθερότητα. Η σταθερότητα αυτή υποστήριξε ότι ήταν αποτέλεσμα φυσικών παραγόντων όπως το φύλο, η ηλικία ή το κλίμα. Σύμφωνα με την ανάλυση της γαλλικής στατιστικής πίστευε πως μπορεί να προβλεφθεί η μελλοντική εξέλιξη της εγκληματικότητας ανά κατηγορία εγκλημάτων. Θεωρούσε πως οι περισσότεροι νόμοι της Μηχανικής βρίσκουν την αναλογία τους όταν περνούμε από το φυσικό στον ηθικό κόσμο. Διατύπωσε τον θερμικό νόμο, σύμφωνα με τον οποίο η επιρροή του φυσικού περιβάλλοντος ήταν καθοριστική σε σημείο που παρατηρούνταν διαφορά είδους εγκληματικότητας μεταξύ Βορρά και Νότου, εγκλημάτων κατά της περιουσίας και εγκλημάτων βίας αντίστοιχα. Με τη μέθοδο της γεωγραφικής χαρτογράφησης είχε κινηθεί και ο δεύτερος εκ των ιδρυτών της σχολής, ο Guerry, ο οποίος μελέτησε την κατανομή της εγκληματικότητας σε πέντε γεωγραφικές περιοχές της Γαλλίας και προέβη σε συγκρίσεις των στατιστικών της Γαλλίας με αντίστοιχα

³² Α. Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου 1994, σελ.83-96

³³ Α. Χάιδου 1996, σελ.120

στατιστικά στοιχεία άλλων χωρών, όπως της Αγγλίας, προκειμένου να μελετήσει την επίδραση των κοινωνικών συνθηκών και της νομοθεσίας στη διακύμανση της εγκληματικότητας. Γενικά, κατέληξε στο συμπέρασμα της ύπαρξης θετικής σχέσης τόσο μεταξύ χαμηλού επιπέδου μόρφωσης και βίαιης εγκληματικότητας, όσο και μεταξύ υψηλού επιπέδου μόρφωσης και κτητικής εγκληματικότητας.³⁴ Σημαντική όσο και χαρακτηριστική είναι άλλωστε η χρήση του όρου «ηθικός» στο έργο του.³⁵

2.3.1.2. Η Σχολή της Lyon

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ο καθηγητής ιατροδικαστικής A.Lacassagne (1843-1924) ιδρύει στη Lyon τα «Αρχεία της Εγκληματολογικής Ανθρωπολογίας». Θεωρεί ότι «η κοινωνία που κατασκευάζει και ετοιμάζει τους εγκληματίες της, φέρει μόνη αυτή τη σχετική ευθύνη». Κάθε κοινωνία δηλαδή έχει τους εγκληματίες και τα εγκλήματα που της «αξίζουν», αντίστοιχα δηλαδή των πολιτισμικών, ηθικών, κοινωνικών, θρησκευτικών και οικονομικών συνθηκών που τη χαρακτηρίζουν. Ο G.Tarde (1843-1907) αποδίδει την εγκληματικότητα κυρίως στο περιβάλλον. Βεβαιώνει πως η πλειοψηφία των εγκληματιών είχαν για σχολείο το «δρόμο» και αναφέρει ως βασικό παράγοντα εγκληματικότητας τη μίμηση. Σημειώνει τη σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας, όπως πριν από αυτόν ο Quetelet και παράλληλα με αυτόν ο Manouvrier είχαν τονίσει. Ο Manouvrier επιτίθεται με σφοδρότητα στο Lombroso, αποδεικνύει ότι η θεωρία του δεν δύναται να αποδειχθεί και τον κατηγορεί ότι θεωρεί ως αξιώματα απλές προκαταλήψεις. Παράλληλα ασχολείται με τη σχέση δικαίου και ηθικής: «Αυτό που διαφοροποιεί τους «έντιμους» ανθρώπους από τους «εγκληματίες» είναι μόνο το γεγονός πως οι τελευταίοι δεν ορρωδούν μπροστά στο φόβο της αστυνομίας, ενώ οι άλλοι δεν είναι ανέντιμοι, παρά μόνο αν δεν έχουν να διατρέξουν κανέναν κίνδυνο».³⁶ Επιπλέον, θέτει τις τέσσερις ουσιώδεις προϋποθέσεις (ηθική, ποινική, υλική και συγκινησιακή) για το πέρασμα στην εγκληματική πράξη.³⁷ Οι τρεις αυτοί Γάλλοι, ιδρύουν τη Σχολή της Lyon, η οποία εξελίχθηκε στη «Σχολή του κοινωνικού περιβάλλοντος». Χωρίς να αρνούνται την ύπαρξη καμίας απολύτως προδιάθεσης υποστηρίζουν ότι πρωταρχικό ρόλο στη γέννηση του εγκλήματος έχουν οι κοινωνικοί παράγοντες.

³⁴ X. Ζαραφονίτου 2004, σελ. 54

³⁵ «Δοκίμιο Ηθικής Στατιστικής της Γαλλίας»

³⁶ Ι. Φαρσεδάκης 1990, σελ. 200

³⁷ Στην κατηγοριοποίηση αυτή στηρίχθηκαν αργότερα ο βέλγος DeGreef και ο γάλλος Pinatel για την διατύπωση των μηχανισμών περάσματος στην εγκληματική πράξη.

2.3.1.3. Η οπτική του Durkheim

Από διαφορετική οπτική ο Emile Durkheim (1858-1917) υποστηρίζει και αυτός την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος αλλά και των συνθηκών ανάπτυξης της καπιταλιστικής κοινωνίας στην εγκληματικότητα. Σύμφωνα με τον Durkheim, το έγκλημα είναι εγγενές στην κοινωνία και άρρηκτα συνδεδεμένο με τους όρους ανάπτυξής της. Είναι ένα συνηθισμένο, «φυσιολογικό» παρά παθολογικό φαινόμενο πηγάζει από την ίδια της τη φύση και πιο συγκεκριμένα από τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας. Ο Durkheim καταφέρνει να αποδεσμεύσει τον θετικισμό από τον ατομικισμό. Μέσα από την έρευνά του για την «Αυτοκτονία» (1894) συνάγει την έννοια της ανομίας, η οποία είναι το αποτέλεσμα της αποσύνδεσης της ατομικότητας από τη συλλογική συνείδηση, η οποία δεν είναι πλέον σε θέση να ρυθμίζει τα ροπές των μελών της κοινωνίας.

2.3.2. Η Οικολογική Προσέγγιση του εγκλήματος

Από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, λόγω της μετανάστευσης, της συνήπαρξης διαφόρων πολιτισμικών στοιχείων, της οικονομικής κρίσης που υπήρχε το πρώτο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα αλλά και άλλων παραγόντων (ποτοαπαγόρευση, αποδιάθρωση αγροτικής οικονομίας) το επιστημονικό ενδιαφέρον στρέφεται στο κοινωνικό περιβάλλον. Κομβικό πεδίο έρευνας δεν είναι πλέον ο εγκληματίας άνθρωπος, αλλά ο άνθρωπος στον αστικό χώρο· ο κοινωνικός έλεγχος, το αστικό περιβάλλον, η κοινωνική οργάνωση και η συμβολή τους στην εγκληματικότητα και στη νεανική παραβατικότητα κυρίως της δεύτερης γενιάς.

Στο Σικάγο, την ταχύτερα αναπτυσσόμενη αμερικανική πόλη με τη τεράστια εμπορική κίνηση και την αναπτυγμένη βιομηχανική παραγωγή, όπου μόλις το 1/3 των κατοίκων ήταν γηγενείς με ιδιαίτερος ποικίλα πληθυσμιακά, πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ιδρύθηκε η πρώτη σχολή Κοινωνιολογίας το 1892.³⁸ Λίγα χρόνια αργότερα, το 1915 ιδρύεται η Σχολή του Σικάγο που ονομάζεται και Σχολή της ανθρώπινης οικολογίας καθότι μελετά τις σχέσεις των ανθρώπων, όπως διαμορφώνονται στο χώρο σε συνάρτηση με τον χρόνο και επηρεάζονται από την τροποποιητική δύναμη του περιβάλλοντος.³⁹ Επηρεασμένοι από τη θεωρία του εξελικτισμού, τις απόψεις των Durkheim και Tarde περί ανομίας και μίμησης αντίστοιχα καθώς και των θέσεων της Γαλλοβελγικής Σχολής χρησιμοποιούν για την κατανόηση του κοινωνικού περίγυρου την κοινωνιολογία και την εμπειρική έρευνα

³⁸ E. Φουστέρης 1996, σελ. 77

³⁹ A. Γεωργίου 1996, σελ.27

Όπως υποστήριζαν οι Park και Burgess: «η κοινωνία αποτελείται από άτομα χωρικά διαχωρισμένα, εδαφικά κατανεμημένα και ικανά για μετακινήσεις». Το πανεπιστήμιο του Σικάγου αναλαμβάνει την εκπόνηση του Chicago Area Project, ενός σχεδίου που στόχο έχει την αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής μέσα από τη λήψη μιας σειράς δράσεων και πρωτοβουλιών σε επιμέρους «προβληματικές» περιοχές όπου υπήρχαν έντονα κοινωνικά προβλήματα, χαμηλό βιοτικό επίπεδο και αυξημένη εγκληματικότητα. Για τον Park, «οι πόλεις που αναπτύσσονται με ταχύτερους ρυθμούς χωρίζονται σε συνοικίες, ζώνες καθοριζόμενες από φυσικά ή λειτουργικά στοιχεία (άλση, εργοστάσια)».

Σε συνέχεια αυτής της χωροταξικής συλλογιστικής, οι Clifford R.Shaw και Henry D.McKay, αναπτύσσουν τη θέση του κυκλικού καταμερισμού της εγκληματικότητας (ζώνες) γύρω από τον πυρήνα (κέντρο) της πόλης. Όσο πιο κοντά στο κέντρο, τόσο πιο αυξημένη είναι η εγκληματικότητα. Το έγκλημα εμφανίζεται συχνότερα σε περιοχές με χαμηλό οικονομικό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, σε γειτονίες με κακές περιβαλλοντικές συνθήκες, με έντονη και ραγδαία εκβιομηχάνιση, με μεγαλύτερη πληθυσμιακή σύνθεση. Διαπιστώνουν ακόμη ότι οι πιο νέοι μετανάστες μετακομίζουν εκεί που μένουν οι πιο εξαθλιωμένοι και οι παλιοί μετακομίζουν προς κάπου καλύτερα εφόσον έχουν τη δυνατότητα. Αυτό που ο Burgess είχε ονομάσει κοινωνική αποδιοργάνωση. Όμως οι φτωχογειτονίες ανεξάρτητα από τις αλλαγές που συμβαίνουν, παραμένουν σχετικά σταθερά τόποι χαμηλής ή υψηλής εγκληματικότητας. Συνολικά, η σημασία των θέσεων αυτών έγκειται στη σημασία που αποκτά ο χώρος ως παράγοντας εγκληματικότητας. Δεν παίζει ρόλο δηλαδή το χρώμα, η φυλή η οικονομική κατάσταση, η εθνικότητα, αλλά η περιοχή καθεαυτή που συνδυάζει την ανυπαρξία κοινωνικών δομών, θεσμών στις περιοχές αυτές και ευκαιρίες ανάπτυξης εγκληματικών δραστηριοτήτων. Ο εγκληματίας δεν διαφέρει από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Η παθολογία φεύγει από το άτομο και μεταφέρεται στην ομάδα.

2.3.3. Θεωρία της Μάθησης

Ο Edwin Sutherland, επηρεασμένος από τις απόψεις των G.Tarde σχετικά με τη μίμηση και του G.H.Mead για τη συμβολική αλληλόδραση υποστήριξε ότι η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσα από την αλληλεπίδραση με άλλα άτομα μέσα από μια διαδικασία επικοινωνίας. Οι προσωπικοί δεσμοί στο πλαίσιο της ομάδας παίζουν σημαντικό ρόλο ενώ η διαδικασία εκμάθησης μπορεί να είναι από μια απλή υπόθεση έως και να περιλαμβάνει ξεχωριστές και σύνθετες τεχνικές, όπως οποιαδήποτε άλλη μορφή μάθησης. Αναγνωρίζει την ύπαρξη αντικρουόμενων κανόνων στο εσωτερικό μιας κοινωνίας και δίνει

σημασία στο σημείο έκθεσης του ατόμου με άλλους εγκληματίες καθώς και στις ευνοϊκές προϋποθέσεις και αντιλήψεις για παράβαση του νόμου. Για τον Sutherland η εγκληματική συμπεριφορά όπως και η μη εγκληματική είναι έκφραση των ίδιων γενικών αναγκών και αξιών. Με τις θέσεις του αυτές που αποτελούν τη βάση της θεωρίας του διαφορικού συγχρωτισμού (ή διαφορικών συναναστροφών) ξεχωρίζει την κοινωνική αποδιοργάνωση από τη διαφορική κοινωνική αποδιοργάνωση (ομάδες, ενώσεις, οργανωμένες γύρω από διαφορετικά ενδιαφέροντα και σκοπούς). Η σημασία του έργου του είναι μεγάλη γιατί το έγκλημα πλέον μπορεί να εξηγηθεί ως διαταξικό φαινόμενο. Πράγματι με την έρευνά του στα εγκλήματα «λευκού περιλαιμίου» αποδεικνύει την εγκυρότητα της θέσης του. Μέσα από τη θέση αυτή, καταφέρνει να στρέψει το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημών και της εγκληματολογίας στη μελέτη της εγκληματικότητας των επιχειρήσεων και γενικότερα των διαφόρων οικονομικών ελίτ, χωρίς να περιορίζεται στο νομικό ορισμό του εγκλήματος.

2.3.4. Ανομία

Ο R. Merton βασισμένος στη θεωρία της ανομίας του Durkheim και μεγαλωμένος ο ίδιος σε slum (κακόφημη φτωχογειτονιά) της Ν. Φιλαδέλφειας, συνάδει ότι η φτώχεια είναι το λάθος όχι του ατόμου αλλά του συστήματος. Στο βαθμό που τα άτομα δέχονται τους πολιτικά καθορισμένους στόχους και τα κοινωνικά αποδεκτά μέσα, έχουμε μια κομφορμιστική συμπεριφορά. Όταν απορρίπτεται είτε το ένα είτε το άλλο έχουμε αντικομφορμιστική συμπεριφορά. Η ανομία κατά τον Merton, συνίσταται σε μια κοινωνική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ή εξασθένηση των κανόνων και τείνει να εμφανιστεί, όταν υπάρχει μεγάλη απόσταση και ένταση μεταξύ θεμιτών στόχων και μέσων προς επίτευξή τους. Σύμφωνα με την ανομική θεωρία, τα μέλη της κατώτερης τάξης χρησιμοποιούν διάφορες μορφές προσαρμογής όταν τους έχουν αποκλειστεί τα νόμιμα μέσα. Μάλιστα διακρίνει πέντε βασικά πρότυπα συμπεριφοράς (τύπους προσαρμογής του ατόμου) που εξαρτώνται από το βαθμό προσήλωση προς τους κοινωνικά αποδεκτούς κανόνες και την αποδοχή ή απόρριψη των πολιτισμικών στόχων: Κομφορμισμός, Καινοτομία, Τυπολατρία, Απόσυρση, Εξέγερση.

2.3.5. Υποπολιτισμικές Θεωρίες

Παράλληλα έχουμε την ανάπτυξη των υποπολιτισμικών θεωριών βάσει των οποίων η παρεκκλίνουσα / εγκληματική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της συμμετοχής του ατόμου σε

κάποια υποπολιτισμική ομάδα. Κεντρικό σημείο αναφοράς είναι η έννοια της υποκουλτούρας: ενός κοινωνικού συστήματος αξιών, συμπεριφοράς, το οποίο υπάρχει κάτω από το υποκείμενο ανάλογο σύστημα και αποτελεί μέρος αυτού.

2.3.5.1. Η θεωρία του A.Cohen

Φοιτητής των Merton και Sutherland, ο A.Cohen, στο έργο του «Delinquent Boys. The culture of the gang» ασχολείται με την παραβατικότητα των ανηλίκων και διαπιστώνει την αντίθεση μεταξύ ανηλίκων που ανήκουν στη μέση και στην εργατική τάξη. Οι δεύτεροι έχουν ένα διαφορετικό πλαίσιο αξιών που δεν εντάσσεται απαραίτητα στο πλαίσιο των σχολικών απαιτήσεων και ως εκ τούτου παρουσιάζουν προβλήματα προσαρμογής και δυνατότητες ανάπτυξης μιας παραβατικής υποκουλτούρας απορρίπτοντας τις αξίες της μέσης τάξης. Οι τρεις τρόποι αντίδρασης του νέου της εργατικής τάξης είναι είτε να εγκαταλείψει τον τρόπο ζωής του ώστε να γίνει «college boy» (πρότυπο μέσης τάξης) είτε να συμβιβαστεί με την κοινωνική του θέση και τους αντίστοιχους περιορισμούς, είτε τέλος να στραφεί στην εγκληματική συμπεριφορά. Κυρίαρχο ρόλο έχει δηλαδή η αντίστοιχη κατηγορία της «εξέγερσης» όπως προκύπτει από την τυποποίηση του Merton, έναντι της έμφασης που δίνει ο Merton στον ωφελμιστικό χαρακτήρα του εγκλήματος και την «καινοτομία» ως αντίδραση στις πιέσεις της κοινωνίας. Στις πράξεις αυτές ο A.Cohen δεν αναγνώριζε ως κίνητρο την απόκτηση υλικών αγαθών (Merton) αλλά την απόκτηση κοινωνικού status.

2.3.5.2. Η συμβολή των R. Cloward & L. Ohlin

Οι R. Cloward και L. Ohlin συνδέοντας τη θεωρία μάθησης του Sutherland, τη θέση του Merton για την ανομία καθώς και τις θέσεις της Σχολής του Σικάγο για την υποκουλτούρα, αναπτύσσουν τη θεωρία διαφορετικών ευκαιριών, σύμφωνα με την οποία: «κάθε άτομο κατέχει μια συγκεκριμένη θέση τόσο απέναντι στις νόμιμες όσο και στις παράνομες ευκαιριακές δομές». Ενώ ο Merton υποστήριζε τη σημασία στη διαφοροποίηση στην πρόσβαση νόμιμων μέσων για την υιοθέτηση εγκληματικής συμπεριφοράς για τους Cloward και Ohlin ήταν η διαφοροποίηση στην πρόσβαση των παράνομων μέσων διακρίνοντας τρεις τύπους εγκληματικών υποπολιτισμών, δηλαδή τρεις τρόπους επίτευξης των θεμιτών στόχων με τη χρήση παράνομων μέσων: εγκληματικούς, βίαιους και απόσυρσης. Ενώ λοιπόν ο Merton έβλεπε την παρέκκλιση ως ατομική υπόθεση, για τους Cloward και Ohlin ήταν (πέρα από την απόσυρση) συλλογική, κάτι που αιτιολογούσε και την ανάπτυξη νέων μορφών υποπολιτισμικών ομάδων στην περίπτωση έλλειψης ή σπανιότητας νόμιμων ή παράνομων ευκαιριών.

2.3.5.3. Η θεωρία του W. Miller

Ο W. Miller διατύπωσε με βάση τη θεωρία των διαφορικών συναναστροφών μια πολιτισμική θεωρία, με την οποία εξηγούσε την εγκληματικότητα των εφηβικών νεανικών συμμοριών που ανήκαν στις χαμηλές τάξεις. Τα κίνητρα για τον Miller που βρίσκονται στο υπόβαθρο των πράξεων αυτών δεν προσεγγίζονται με τη ματιά του ουδέτερου τρίτου παρατηρητή αλλά επιχειρείται να κατανοηθεί «η φύση των πολιτισμικών εξαναγκασμών που εισβάλλουν στο δρόν υποκείμενο, όπως γίνονται αντιληπτοί από τον ίδιο τον δράστη».⁴⁰ Η υποκουλτούρα λοιπόν της συμμορίας της εργατικής τάξης δεν αποτελεί απλώς αρνητική αντίδραση στις αξίες της μέσης τάξης αλλά αποτελεί ένα αυθύπαρκτο πολιτισμικό σύστημα.

2.3.6. Θεωρία της Πολιτισμικής Σύγκρουσης

Σύμφωνα με τη θεωρία της πολιτισμικής σύγκρουσης που διατυπώνει ο Thorsten Sellin, το έγκλημα αποδίδεται στις συγκρούσεις που προκαλούνται από το γεγονός ότι οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει το άτομο, αξιώνουν για τις ίδιες περιστάσεις την τήρηση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Οι κανόνες συμπεριφοράς είναι δημιούργημα της κοινωνικής ζωής, υπάρχουν σε κάθε ομάδα, η δε παραβίασή τους προκαλεί την αντίδραση της ομάδας που τους υπαγορεύει στα μέλη της. Οι συγκρούσεις κανόνων οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε εγκληματική συμπεριφορά χρησιμοποιήθηκαν από διάφορες μελέτες για να ερμηνεύσουν την εγκληματικότητα των μεταναστών. Πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι το πλαίσιο δημιουργίας της εν λόγω θεωρίας ήταν η αμερικανική κοινωνία του '30 και όπως είναι κατανοητό, αν και επαληθεύεται και αργότερα εμπειρικά στους μετανάστες 2^{ης} γενιάς από την E. Glueck, αδυνατεί να ερμηνεύσει την εγκληματικότητα στις χώρες προέλευσης των μεταναστών.⁴¹

2.3.7. Θεωρίες Ελέγχου

Στον αντίποδα των υποπολιτιστικών θεωριών που δίνουν απάντηση στο ερώτημα κυρίως της προέλευσης της εγκληματικής υποκουλτούρας και περιορίζονται ακολούθως στην εγκληματικότητα των κατώτερων στρωμάτων και άλλα θεωρητικά ρεύματα της

⁴⁰ Από W. Miller, «Lower class culture as agenerating milieu of gang delinquency», *Journal of social issues*, τ.14, 1958, σσ.5-19, σελ.5. Εδώ από Σ.Βιδάλη 2013, σελ.129.

⁴¹ Α. Χάιδου 1996, σελ.217-231

παραδοσιακής θετικιστικής εγκληματολογίας, οι θεωρίες ελέγχου υποστηρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τους είναι ικανοί για τη διάπραξη εγκλημάτων, επομένως δεν αναζητούνται ιδιαιτερότητες στο πρόσωπο του δράστη, ούτε κάποιοι συγκεκριμένοι εγκληματογόνοι παράγοντες. Απαντούν εστιάζοντας αντίστροφα στο γιατί, ανεξάρτητα από την κοινωνική δομή, οι περισσότεροι άνθρωποι κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησής τους δεν διαπράττουν εγκλήματα. Γιατί οι ανασχετικές δυνάμεις που συγκρατούν το άτομο από την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά μειώνονται ή εξαφανίζονται με αποτέλεσμα την εμφάνιση του εγκλήματος ή αλλιώς, πώς τα άτομα «ελέγχουν» τις δυνάμεις που τους επιβάλλονται. Σύμφωνα με τον W.C.Reckless, υπάρχουν φραγμοί που εμποδίζουν το πέρασμα στην εγκληματική πράξη εξουδετερώνοντας τους παράγοντες που ωθούν προς την πράξη. Οι φραγμοί αυτοί διακρίνονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς και μόλις αυτοί είναι ασθενείς ή ανύπαρκτοι τότε είναι δυνατό αυτό το πέρασμα.⁴²

Για τον D. Matza η εγκληματική δράση ενός ανήλικου είναι προϊόν ελεύθερης επιλογής, στο τέρμα μιας διαδικασίας αλληλόδρασης που καθορίζεται από την ικανότητα του να «εξουδετερώνει» ή να «ουδετεροποιεί» τις ηθικές αρχές και αξίες μέσα από μια σωρεία ελαφρυντικών καταστάσεων που ενισχύεται από το αίσθημα αδικίας που θεωρεί ότι υπέστη. Ο D.Matza με τον G.Sykes αναπτύσσουν τη θεωρία της ουδετεροποίησης. Το πέρασμα στην πράξη διευκολύνεται από την ανάπτυξη τεχνικών εξουδετέρωσης της ηθικής ευθύνης για το έγκλημα και αναφέρουν πέντε βασικές τεχνικές εξουδετέρωσης: την άρνηση της ευθύνης, την άρνηση της βλάβης, την άρνηση του θύματος, την κατηγορία κατά των κατηγορών και την επίκληση ανώτερων αξιών. Για τον T.Hirchi, δεν απαιτούνται «τεχνικές εξουδετέρωσης» για τη διάπραξη της παράβασης από το άτομο εφόσον αυτό πιστεύει ελάχιστα στην υπακοή των νόμων. Αντίθετα πιστεύει ότι υπάρχουν στοιχεία και παράγοντες που συνδέουν το άτομο με την κοινωνία και τους θεσμούς της. Η έλλειψη των κοινωνικών δεσμών και της ευαισθησίας για τις ανάγκες των άλλων διευκολύνουν την παράβαση και το έγκλημα. Βασικά στοιχεία των κοινωνικών δεσμών είναι: η προσκόλληση σε άλλα άτομα και το ενδιαφέρον σε αυτά, η προσωπική δέσμευση που επικεντρώνεται σε ένα κομφορμιστικό τρόπο ζωής, η εμπλοκή σε συμβατικές δραστηριότητες καθώς και η πίστη στις κοινωνικές αντιλήψεις και τους κοινωνικούς κανόνες.

---

⁴² Α. Χάιδου 1996, σελ.206-207

2.4. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Οι ψυχολογικές θεωρίες τοποθετούνται χρονικά κυρίως στον 20^ο αιώνα. Η κεντρική ιδέα είναι ότι τα άτομα που παρουσιάζουν ψυχολογικές «ανωμαλίες» δεν έχουν την ικανότητα του αυτό-ελέγχου ούτε της διάκρισης μεταξύ αξιόποινης ή μη πράξης. Κορυφαία φυσιολογία και θεμελιωτής της προσέγγισης αυτή υπήρξε ο Sigmund Freud, κεντρική θέση του οποίου ήταν ότι τα άτομα έχουν εξ ορισμού αντικοινωνική φύση και κατευθύνονται από εννομήσεις ηδονιστικού χαρακτήρα, που έρχονται σε σύγκρουση με τα γενικότερα συμφέροντα των κοινωνικών ομάδων. Μαθητής του S.Freud, ο A.Adler, συνδυάζει την ψυχιατρική με την ψυχολογία και τα παιδαγωγικά και θεωρεί πως βασική δύναμη δεν είναι η σεξουαλική ορμή ή η libido (Freud) αλλά η τάση του ατόμου για απόκτηση δύναμης, υπεροχής και αναγνώρισης. Παράλληλα έχουμε τη μελέτη και ανάλυση των φάσεων της ψυχικής διαδικασίας του περάσματος στη διάπραξη σοβαρών κυρίως εγκλημάτων. Ο βέλγος DeGreeff διακρίνει τέσσερις φάσεις οι οποίες μπορεί να διαφέρουν από δράστη σε δράστη και να ποικίλει τόσο η ένταση όσο και η έκταση της καθεμιάς: την αδιαμόρφωτη συναίνεση, τη διαμορφωμένη συναίνεση, την κρίση και απόφαση και την εγκληματική πράξη.

2.5. Η Θεωρία της Αλληλεπίδρασης

Κεντρικό ζήτημα ανάλυσης της θεωρίας της αλληλεπίδρασης είναι η διαδικασία σχηματισμού της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των παραγόντων που την επηρεάζουν. Βασικό σημείο αναφοράς στάθηκε το έργο του G.Mead, ο οποίος ανέδειξε την δυναμική επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος, που έχει σημασία για το άτομο και επιδρά στο σχηματισμό της αυτό-εικόνας του. Ένας άνθρωπος μπορεί να αναγνωρίσει τον εαυτό του μέσα από μια σειρά πράξεις που αναλαμβάνει. Σε κάθε ρόλο που αναλαμβάνει, υποστήριζε ο Blumer, ο άνθρωπος δρα προς τον εαυτό του και τον καθοδηγεί. Η ανθρώπινη αλληλεπίδραση πραγματώνεται μέσα από σύμβολα που παραπέμπουν σε άλλα πράγματα. Τα νοήματα δεν βρίσκονται μέσα στα αντικείμενα ή μέσα στα ψυχολογικά στοιχεία του καθενός, αλλά έξω, στις κοινωνικές διαδικασίες της ερμηνείας και μέσω αυτών δημιουργούνται και χρησιμοποιούνται οι προσδιορισμοί των αντικειμένων, όπως υποστήριζε ο Plummer στο έργο του *Sexual Stigma* το 1975⁴³. Ή όπως αναφέρει ο W. Thomas το 1928: «αν οι άνθρωποι

---

⁴³ Σ. Βιδάλη 2013, σελ.162

ορίζουν τις καταστάσεις ως πραγματικές τότε αυτές είναι πραγματικές ως προς τις συνέπειές τους». ⁴⁴

Για τη θεωρία της ετικέτας (labeling approach)⁴⁵, η παράβαση δεν είναι μια οντολογική ιδιότητα κάποιων τύπων συμπεριφοράς αλλά μια ιδιότητα που αποδίδεται σε ορισμένους τύπους συμπεριφοράς από το κοινό. Έτσι λοιπόν και η παρέκκλιση δεν είναι ένα χαρακτηριστικό που βρίσκεται στην ίδια τη συμπεριφορά αλλά στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στο άτομο που διαπράττει μια πράξη και εκείνους που αντιδρούν σε αυτή, όπως υποστηρίζει ο H.S.Becker. Ο E. Lemert διακρίνει την πρωτογενή και τη δευτερογενή παρέκκλιση. Στο βαθμό που μια πράξη ή μια συμπεριφορά δεν έχει ελεγχθεί από τον κοινωνικό έλεγχο ή θεωρείται ανεκτή, έχουμε την πρωτογενή παρέκκλιση. Τη στιγμή όμως που προκαλεί αρνητική αντίδραση από τους άλλους, επισημαίνεται και επαναλαμβάνεται έχουμε τη δευτερογενή παρέκκλιση. Η αλληλουχία που κατά τον Lemert οδηγεί στη δευτερογενή παρέκκλιση είναι: πρωτογενής παρέκκλιση, κοινωνικές κυρώσεις, περαιτέρω πρωτογενής παρέκκλιση, αυστηρότερες κυρώσεις, περαιτέρω παρέκκλιση με εχθρότητα έναντι όσων επιβάλλουν κυρώσεις, επίσημη κοινωνική αντίδραση και στιγματισμός, ενδυνάμωση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς ως απάντησης στο στιγματισμό και τέλος αποδοχή του ρόλου του και προσπάθεια προσαρμογής στις απαιτήσεις του.

Η διάκριση αυτή του Lemert ενέπνευσε τον Becker σε μια παραπλήσια διάκριση μεταξύ παραβατών του νόμου και εκείνων που ακολουθούν μια εγκληματική σταδιοδρομία. Η κριτική στη θεωρία της ετικέτας επικεντρώνει κυρίως σε αυτή τη διάκριση ανάμεσα σε πρωτογενή και δευτερογενή παρέκκλιση και την αδυναμία της να διασαφηνίσει την ακριβή υπόσταση και τους προσδιοριστικούς παράγοντες της πρωτογενούς παρέκκλισης. Ωστόσο όπως αναφέρει και ο ίδιος ο Becker, στόχος της θεωρίας ήταν να μελετήσει τη συμβολή άλλων (περιλαμβανομένου και του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης) στη δημιουργία των εγκληματικών και να τονίσει τον τρόπο με τον οποίο οι στιγματιστικές διαδικασίες θέτουν το άτομο σε τέτοιες συνθήκες που το εμποδίζουν να επιστέψει στη συνήθη καθημερινή του ζωή αλλά το προκαλούν να διαπράξει «αντικανονικές» δραστηριότητες.⁴⁶ Η συνεισφορά αυτής της θεωρίας έγκειται στην ανάδειξη των κοινωνικών παραμέτρων που κατασκευάζουν το έγκλημα και την παράνομη λειτουργία εκείνου που προστατεύει το νόμο, ενώ η επίδρασή της

---

⁴⁴ Από: Α. Χάιδου 1996, σελ.240

⁴⁵ Η θεωρία της ετικέτας αποτελεί την μεταφορά στο επιστημονικό πεδίο της εγκληματολογίας της ευρύτερης θεώρησης της αλληλεπίδρασης. Η ανάπτυξη της παραγράφου βασίζεται σε στοιχεία του αντίστοιχου κεφαλαίου από Σ. Βιδάλη 2013 και ενότητας σε Ι. Φαρσεδάκη 2005, Α. Χάιδου 1996 .

⁴⁶ H.S.Becker, *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*, Free Press, New York, 1963, σελ.178

στην απεγκληματοποίηση, την παράκαμψη της ποινικής διαδικασίας στη δίκαιη δίκη και στην αποφυλακοποίηση υπήρξε καθοριστική.⁴⁷

2.6. Η Κοινωνική Άμυνα

Ο Α.Baratta, ανιχνεύει ανάμεσα στο Κλασσικό και στο Θετικό παράδειγμα κάποιες κοινές θέσεις και παραδοχές στις οποίες στηρίζεται για την ανάπτυξη της ιδεολογίας της Κοινωνικής Άμυνας. Τις αρχές αυτές συνοψίζει σε: αρχή της νομιμότητας, αρχή του καλού και του κακού, αρχή της ενοχής, αρχή του σκοπού και της πρόληψης, αρχή της ισότητας και αρχή του κοινωνικού συμφέροντος και του φυσικού εγκλήματος. Οι αρχές αυτές αποτελούν το απόσταγμα μιας διαδικασίας φιλτραρίσματος μέσα από τον διάλογο και την αντιπαράθεση μεταξύ των δύο σχολών που αντικατοπτρίζεται τόσο τις απόψεις των εκπροσώπων του ποινικο-σωφρονιστικού συστήματος, όσο και των ανθρώπων του δρόμου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Baratta:⁴⁸ «Το νόημα της κοινωνικής άμυνας για τους προοδευτικούς δικαστικούς λειτουργούς έχει ένα περιεχόμενο πολεμικό, συγκινησιακό και ταυτόχρονα διασφαλιστικό: η χρήση του ταυτίζεται με μια επιφανειακή αίσθηση, ότι κάποιος στρατεύεται με το σωστό μέρος ενάντια στους μύθους και τις μυστικιστικές απόψεις προς όφελος μιας επιστήμης και ποινικής πρακτικής που είναι ορθολογικές.»

2.7. Η ΝΕΑ Ή ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ήδη το 1968, ο Denis Charman με το έργο του «Κοινωνιολογία και το στερεότυπο του εγκληματία» θέτει υπό σοβαρή αμφισβήτηση τις κατακτήσεις τόσο της κλινικής όσο και της κοινωνιολογικής Εγκληματολογίας.⁴⁹ Η στροφή του επιστημονικού ενδιαφέροντος μέσω της θεωρίας της ετικέτας στην προβληματική του κοινωνικού ελέγχου και της κοινωνικής αντίδρασης σε συνδυασμό με τους βίαιους πολιτικούς αγώνες που πραγματοποιούνται τη δεκαετία του '60 σε Αμερική και Ευρώπη αλλά και την επίδραση νέο-μαρξιστικών ρευμάτων στην πολιτική σκηνή (ιταλικός νεομαρξισμός του Gramsci, γαλλικός δομικός νεομαρξισμός του Althusser) διαμορφώνουν μια νέα τάση στην εγκληματολογία.

Η νέα αυτή κατεύθυνση ονομάζεται Νέα, μετέπειτα Κριτική ή Ριζοσπαστική Εγκληματολογία και ασκεί έντονη κριτική στη συμβατική εγκληματολογία και τη μέχρι

⁴⁷ Ι.Φαρσεδάκης 2005, σελ.113

⁴⁸ Σ. Βιδάλη 2013, σελ.194

⁴⁹ Ι. Φαρσεδάκης 2005, σελ. 115

στιγμής κατεύθυνση. Το βιβλίο των Ian Taylor, Paul Walton και Jock Young με τίτλο: «The New Criminology», αποτελεί μια προσπάθεια διατύπωσης μιας πλήρως κοινωνικής θεωρίας της παρεκτροπής, δηλαδή απαλλαγμένης από βιολογικές και ψυχολογικές θεωρήσεις. Η κοινωνία, μια κοινωνία με την εκμετάλλευση, καταπίεση και χειραγώγηση να αποτελούν κανονικά φαινόμενα, περίπου αθρώνεται, με το έγκλημα να χρεώνεται στα άτομα. Για τους Κριτικούς Εγκληματολόγους, υπάρχει μια σειρά από λανθασμένες παραδοχές, διλλήματα και εστιάσεις στη συμβατική εγκληματολογία όπως η εμμονή στο άτομο εγκληματία, η έννοια της ελεύθερης βούλησης, η επισταμένη προσοχή στο μικροέγκλημα, που αγνοούν τόσο τη στιγματιστική δύναμη του ποινικού συστήματος, όσο και το θολό, ασαφές νομικό τοπίο αλλά και τις σχέσεις που αναπτύσσονται στην καπιταλιστική κοινωνία και τη δύναμη που ασκεί η κρατική και οικονομική εξουσία. Για τον S.Cohen η κριτική εγκληματολογία ήρθε να περιλάβει τους επιστήμονες που αρνούνται την ωφελμιστική ηθική η οποία υποτάσσει την εγκληματολογία στα συμφέροντα «του νόμου και της τάξης».

2.7.1. Μαρξιστική προσέγγιση

Αν και ο Karl Marx δεν έγραψε κάποια ειδικά διαμορφωμένη θεωρία για το έγκλημα, οι αναφορές του σε αυτό είναι διάσπαρτες στο έργο του. Ο τρόπος που προσεγγίζει το έγκλημα είναι ως παράπλευρο αποτέλεσμα της καπιταλιστικής οργάνωσης της κοινωνίας και δη της βιομηχανικής και των οικονομικών ανισοτήτων. Η κοινωνική σύγκρουση αποτελεί για τις περισσότερες μαρξιστικές θεωρήσεις το βασικό- μοναδικό αίτιο της εγκληματογένεσης. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαμε να εντάξουμε τη μαρξιστική εγκληματολογία στο θετικιστικό υπόδειγμα. Όμως ο εμπλουτισμός στην πορεία της μαρξιστικής προσέγγισης με νέα εργαλεία μεθοδολογικής έρευνας προσαρμοσμένα στην αναζήτηση της κοινωνικής πραγματικότητας και εξήγησης των κοινωνικών γεγονότων μέσα στις συνθήκες στις οποίες ανακύπτουν αποτελούν μια πιο ενδελεχή και διεισδυτική οπτική που εισέρχεται στους κόλπους της Κριτικής Θεωρίας. Η νεομαρξιστική εγκληματολογία αντιλαμβάνεται το ποινικό σύστημα ως μέσο διαχείρισης περιστατικών, κυρίως στην κατεύθυνση της διαχείρισης των έκτακτων πληθυσμών, τω πληθυσμών που περισσεύουν ή όπως το θέτει ο Young το 1981, το ποινικό σύστημα υπάρχει για να «καλύπτει το κενό όπου η εργασιακή πειθαρχία απουσιάζει».⁵⁰ Κεντρική είναι η έννοια της κοινωνίας της αγοράς, στο ευρύτερο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιεί τη μελέτη του εγκλήματος ο Taylor προχωρώντας σε ειδικές εστιάσεις όπως:

---

⁵⁰ Γ. Λάζος 2007, σελ.240

τη θέση των νεότερων γενεών, τα περιβάλλοντα που συνθέτουν το αστικό κέντρο, τη δράση των ισχυρών, τη χρήση των όπλων.

2.7.2. Καταργητισμός

Ένα άλλο σημαντικό ρεύμα στην Κριτική εγκληματολογία ήταν ο καταργητισμός. Ο καταργητισμός εκδηλώθηκε σαν κίνημα ενάντια στις φυλακές προς τα τέλη του '60 στην βόρεια και δυτική Ευρώπη. Ο καταργητισμός αφενός ασκεί κριτική στο ποινικό δίκαιο και αφετέρου προτείνει τρόπους αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων. Χωρίς να προτείνει τη γενική κατάργηση του κοινωνικού ελέγχου ή της αστυνομίας καλεί για απεγκληματοποίηση, αποποινικοποίηση, αποστιγματισμό. Οι κοινωνικές δράσεις που ορίζονται ως εγκλήματα από το ποινικό δίκαιο δεν πρέπει να προσεγγίζονται ξεχωριστά από τα ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα των οποίων αποτελούν μέρος και προτείνει την καθιέρωση άλλων, άτυπων, συμμετοχικών, (ημι-)αυτόνομων τρόπων αντιμετώπισής τους. Για τον Haan, πρέπει να υπάρξει μια απαλλαγή από τη λογικο-συναισθηματική καθήλωση της κατανόησης της πραγματικότητας σε όρους ενοχής και τιμωρίας.⁵¹

2.7.3. Ο Αντιπειθαρχισμός

Κύριος εκφραστής του Αντιπειθαρχισμού είναι ο Michel Foucault. Με το έργο του: «Surveiller et Punir: Naissance de la Prison», ο Foucault μελετάει τον τρόπο λειτουργίας και τον ίδιο το μηχανισμό του ποινικού συστήματος στο εσωτερικό της κοινωνίας, εντοπίζοντας ομοιότητες και συνδέσεις μεταξύ ποινικών μηχανισμών με άλλους κοινωνικούς θεσμούς διακυβέρνησης όπως το σχολείο, το ψυχιατρείο, το νοσοκομείο, το στρατόνα. Δίνει έμφαση στην μικροκλίμακα και την πολιτική της, τη «μικροφυσική της δύναμης» και σε ζητήματα όπως η δύναμη, η κυριαρχία και η υποταγή. Ο Garland⁵² εντοπίζει τρεις βασικούς άξονες στο έργο του Foucault: το σώμα και την πολιτική οικονομία του σώματος, τη δύναμη και τη γνώση. Ο S.Cohen στα τέλη του '70 παρατηρεί ότι αυξάνονται οι ποινικές καταδίκες που δεν οδηγούν στον εγκλεισμό αλλά στη διαχείριση των καταδικαζόμενων έξω από τη φυλακή, αλλά μέσα στα όρια του ποινικού συστήματος. Αυτή η μείωση του αριθμού των παρεμβάσεων συνεπάγεται την αύξηση του αριθμού των ατόμων που εντοπίζονται και

---

⁵¹ Γ. Λάζος 2007, σελ.244,

⁵² D. Garland 1990, σελ.137-139

«φακελώνονται» σε πρώτο επίπεδο, ή όπως χαρακτηριστικά διατύπωσε: «thinning the mesh and widening the net» (το δίχτυ αραιώσε και πλάτυνε).⁵³

2.7.4. Φεμινιστική προσέγγιση

Επιπρόσθετα, έχουμε την εμφάνιση στην Κριτική Εγκληματολογία και άλλων προσεγγίσεων επηρεασμένων από την ανάπτυξη ριζοσπαστικών ρευμάτων στις κοινωνικές και όχι μόνο επιστήμες. Θα ξεχωρίζαμε τη φεμινιστική προσέγγιση που γίνεται κατανοητή ως μια εγκληματολογία που εδράζεται σε φεμινιστικές μεθοδολογικές αρχές έχοντας στο κέντρο της προσοχής το ζήτημα της ανισότητας και των διακρίσεων. Ανάλογα με τις τάσεις εντός της φεμινιστικής προσέγγισης, η ανισότητα των δύο φύλλων μελετάται ως διαχειριστικό ζήτημα, συστημικό ή σε συνάρτηση με τις βαθύτερες κοινωνικές δομές και τις εξουσιαστικές σχέσεις -σχέσεις καταπίεσης και εκμετάλλευσης (ταξική, πατριαρχική κοινωνία)- που επικρατούν ιστορικά.

2.7.5. Μεταμοντερνισμός

Ξεχωρίζουμε επίσης τον μεταμοντερνισμό, το φιλοσοφικό ρεύμα που έρχεται ως αντίδραση στην εποχή της νεωτερικότητας και των «κατακτήσεων» της σε επιστημονικό επίπεδο. Για τον μεταμοντερνισμό, αμφισβητείται η πραγματικότητα που ανακαλύφθηκε μέσω της επιστήμης στη νεωτερικότητα στη βάση της θεοποίησης της τεχνολογικής προόδου, της αμφισβήτησης της πίστης στην ανθρώπινη λογική και της άρνησης της λογικής συνέχειας της ιστορίας. Διαπιστώνουν ότι η διαχείριση του έννομου αγαθού της ασφάλειας φεύγει από τα χέρια του κράτους και περνάει στην ιδιωτική σφαίρα, στα χέρια των πολιτών (βλ. ιδιωτική αστυνομία, εταιρίες φύλαξης (security)). Στόχος της ποινής δεν είναι η βελτίωση ή η επανένταξη αλλά η μείωση του κινδύνου.

---

⁵³ Από Γ. Λάζος 2007, σελ. 283

**Β' Μέρος: Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΗΣ
ΒΟΥΛΗΣ**

1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1. ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του δημόσιου λόγου για το έγκλημα στην Ελλάδα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Για το σκοπό αυτό, θα μελετήσουμε μέσα από τον πολιτικό λόγο⁵⁴, όπως αποτυπώνεται στις συνεδριάσεις της Βουλής των Ελλήνων, τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν την ταυτότητα του εγκλήματος σε συνάρτηση πάντα με το υποκείμενο αναφοράς. Μέσω της μελέτης μας θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε την διαφορετική, ενδεχομένως, εκφορά του πολιτικού λόγου για το έγκλημα τόσο ως προς τη συγκυρία της οικονομικής κρίσης όσο και ως προς το υποκείμενο εκφοράς του πολιτικού λόγου. Το βασικό ερώτημα που εξετάζεται είναι η πιθανότητα αξιοποίησης της θεματικής του εγκλήματος και της ιδιαίτερης σημασιολογικής βαρύτητας που ενέχει, στην πολιτική ατζέντα, στην περίοδο της παρούσας κρίσης -εφόσον βέβαια προκύπτει-. Ευρύτερη επιδίωξή μας είναι η μελέτη της αναπαράστασης του εγκλήματος, η σύνθεση και παρουσίαση του μωσαϊκού των θέσεων και απόψεων για το έγκλημα, αλλά και των κατευθύνσεων που αποκτά η σχεδιαζόμενη πολιτική αντιμετώπισής του όπως αρθρώνονται στον πολιτικό λόγο στην περίοδο κρίσης.

Μέσα από το σύνολο των θεμάτων που αναδύονται και εξετάζονται εντός του Κοινοβουλίου θα επικεντρώσουμε στις περιπτώσεις όπου γίνεται αναφορά στο έγκλημα. Έτσι σε μια πρώτη φάση θα διερευνήσουμε τη θεματολογία που αναπτύσσεται γύρω από το έγκλημα μέσα στον πολιτικό λόγο σε συνάρτηση με τα στοιχεία του υποκειμένου αναφοράς. Στα στοιχεία αυτά ξεχωρίζουμε το φύλο, την πολιτική ιδιότητα και το κόμμα στο οποίο ανήκει ο κάθε ομιλητής. Σε μια δεύτερη φάση θα μελετήσουμε την αξιολογική τοποθέτησή τους σε δύο συγκεκριμένες θεματικές ενότητες. Την οικονομία -και συγκεκριμένα το νομοσχέδιο για την πάταξη της φοροδιαφυγής- και την εγκληματικότητα. Οι θεματικές ενότητες αυτές επιλέγονται αφενός λόγω της αυξημένης συχνότητας εμφάνισης όπως προκύπτει στο πρώτο στάδιο, αφετέρου λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, συμβολισμών και βαθύτερων ιδεολογικών αναφορών που ενέχουν.

---

⁵⁴ Ο πολιτικός λόγος μπορεί να κατανοηθεί με τρεις τρόπους: Πρώτον ως λόγος για την πολιτική (τα πολιτικά «θέματα»), δεύτερον ως λόγος όσων, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, μετέχουν στο πολιτικό περιβάλλον («θεσμικός πολιτικός λόγος») και τρίτον μπορεί να διακριθεί με κριτήριο τον τύπο λόγου, δηλαδή ανάλογα με τους επιστημολογικούς και ιδεολογικούς κώδικες δόμησης των σημειωτικών συστημάτων με τα οποία εκφέρεται. Από Γ. Πλειός 2001, σελ.435-437. Στη περίπτωση του λόγου που επιλέξαμε να αναλύσουμε, είναι εμφανές από κάθε πλευρά ότι αποτελεί λόγο πολιτικό.

1.2. ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ

Για την υλοποίηση του στόχου της εργασίας, η μεθοδολογία βασίστηκε στην υιοθέτηση της δευτερογενούς ανάλυσης,⁵⁵ της ανάλυσης περιεχομένου,⁵⁶ του λόγου που συναντάται στα Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων. Η μέθοδος αυτή συνίσταται στη συστηματική διερεύνηση του κειμένου και την μετατροπή δευτερογενούς υλικού ποιοτικής φύσης σε μορφή ποσοτικών δεδομένων. Η εφαρμογή της μεθόδου αυτής μας δίνει τη δυνατότητα να εντοπίσουμε και να συγκεντρώσουμε τις ενότητες περιεχομένου που χαρακτηρίζουν το προς εξέταση αντικείμενο και συνιστούν επιμέρους παραμέτρους του. Πιο συγκεκριμένα επιλέξαμε τη θεματική ανάλυση περιεχομένου,⁵⁷ δηλαδή την καταγραφή, κωδικοποίηση και ταξινόμηση του υλικού σε ένα αριθμό θεμάτων που επιλέξαμε να παρουσιάσουμε στην ανασύσταση των παραδειγματικών περιπτώσεων και που αναλύουμε ποιοτικά ή/ και ποσοτικά.⁵⁸ Δεν επιμείναμε στην ποσοτική καταμέτρηση των υπό εξέταση θεμάτων, αλλά στην ποιοτική ανάλυση συγκεκριμένων επί μέρους τμημάτων του λόγου που ξεχώρισαν λόγω της σημασίας τους.

Η παρουσίαση των σταδίων συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων όπως και η δημιουργία του κυρίως σώματος (corpus) της εργασίας παρατίθενται στη πορεία. Παρακάτω, παρουσιάζουμε αναλυτικά το βασικότερο βήμα της έρευνάς μας, την έννοια κλειδί της ανάλυσης περιεχομένου, τη διαδικασία της κωδικοποίησης και ανάπτυξης κατηγοριών. Σε κάθε επί μέρους κατηγορία-ένότητα παραθέτονται τα ποσοτικά αποτελέσματα ενώ γίνεται μια ποιοτική ανάλυση συνολικά των επισημασμένων παραγράφων. Στο τέλος έχουμε μια συνοπτική παρουσίαση των ανωτέρω ευρημάτων. Από αυτή την ανάλυση προκύπτει η ανάγκη μιας διεισδυτικότερης προσέγγισης ορισμένων παραγράφων

---

⁵⁵ Η δευτερογενής ανάλυση αποτελεί μια εκ νέου ανάλυση των δεδομένων προκειμένου να απαντηθεί η αρχική ερευνητική υπόθεση με καλύτερες στατιστικές τεχνικές ή προκειμένου να απαντηθούν νέες υποθέσεις με παλιά δεδομένα. Από: G. Glass 1976, σελ.3

⁵⁶ Η ανάλυση περιεχομένου προσδιορίζεται όπως αναφέρει ο Τσαούσης ως «η συστηματική και ποσοτική ανάλυση του περιεχομένου προφορικών, γραπτών ή παραστατικών μορφών επικοινωνίας». Πρόκειται ουσιαστικά για την ταξινόμηση του ερευνητικού υλικού σε κατηγορίες ούτως ώστε να μπορεί να περιγραφεί με συστηματικό τρόπο και μπορεί να είναι τόσο ποσοτική όσο και ποιοτική αλλά εφαρμόζεται ευρύτερα στη δεύτερη περίπτωση. X. Ζαραφονίτου 2004, σελ.22,132

⁵⁷ Η μέθοδος αυτή αναφέρεται στη συστηματική καταγραφή και ταξινόμηση του ρητού περιεχομένου των επιλεγμένων ομιλιών και επιτρέπει τον συστηματικό εντοπισμό, την αναδιάταξη, την ποιοτική και ποσοτική καταμέτρηση των θεμάτων με τα οποία καταλιάνονται τα υπό εξέταση κείμενα, με αυτή την έννοια η κατηγοριοποίηση είναι η μετατροπή ενός δεδομένου σώματος (corpus) σε έναν αριθμό θεμάτων αντιπροσωπευτικών του περιεχομένου προς ανάλυση. Φ. Κουντούρη 2011, σελ. 38,39, υποσ. 1,

⁵⁸ Αν και είναι απαραίτητος και χρήσιμος ο διαχωρισμός ανάμεσα σε ποιοτική και ποσοτική έρευνα και απαιτείται να προσεγγίζονται ξεχωριστά, δεν είναι σε καμία περίπτωση έννοιες ασυμβίβαστες ή συγκρουόμενες. Αντιθέτως πρέπει να χρησιμοποιούνται συνδυαστικά προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. E. Babbie 2010, σελ.441-442

προκειμένου να αποτυπωθεί ευκρινέστερα η συσχέτιση ορισμένων μεταβλητών αλλά και να διερευνηθούν οι βαθύτερες νοηματικές αναφορές του εγκλήματος. Η διαδικασία αυτή παρουσιάζεται στο επόμενο (Γ') μέρος.

1.3. ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Αναζήτηση στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων

Από την ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων μεταφερθήκαμε στις συνεδριάσεις της ολομέλειας όπου αναζητήσαμε εκείνες τις συνεδριάσεις στις οποίες εμφανίζεται η λέξη «έγκλημα». Στην αναζήτηση αυτή εμφανίζονται όλες οι συνεδριάσεις στις οποίες υπάρχει η λέξη έγκλημα αυτούσια, σε κάποια πτώση, ως συνθετικό, με κεφαλαία ή μικρά. Ο προσδιορισμός του χρονικού διαστήματος αναζήτησης καθώς δεν μπορούσε να υλοποιηθεί για όλη την περίοδο αναζήτησης (01/01/2008-31/12/2013) πραγματοποιήθηκε για κάθε έτος ξεχωριστά, σε 6 στάδια. Τα αποτελέσματα εμφανίζονταν 10 ανά σελίδα και είχαν τη δυνατότητα χρονολογικής ταξινόμησης. Συγκεντρωτικά είχαν ως εξής:

	Σύνολο Συνεδριάσεων	Συνεδριάσεις με εμφάνιση της λέξης «έγκλημα»
2013	207	154
2012	173	133
2011	232	199
2010	214	166
2009	150	117
2008	217	177

Επιλογή Αρχείων – Κατέβασμα – Μετατροπή

Στο στάδιο αυτό πραγματοποιείται η επιλογή, το κατέβασμα και η μετατροπή των αρχείων καθώς επίσης και μια πρώτη επεξεργασία των συγκεντρωτικών εμφανίσεων της λέξης έγκλημα σε επίπεδο συνεδριάσεων. Πιο αναλυτικά, αφού επιλέξαμε τα ανωτέρω αρχεία, τα κατεβάσαμε (download) και τα αποθηκεύσαμε. Τα περισσότερα βρίσκονταν σε μορφή κειμένου (doc). Σε κάποιες περιπτώσεις που δεν είχαμε αυτή τη δυνατότητα τα κατεβάσαμε σε μορφή κλειστού κειμένου (pdf). Τα κείμενα εμφανίζονταν όλα σε δύο μορφές: σε μορφή ανοιχτού κειμένου σε περιβάλλον διαδικτύου και δευτερευόντως σε μορφή pdf και ενίοτε σε μορφή doc. Αφού αποφασίσαμε να περιορίσουμε το δείγμα προς ανάλυση

στους μήνες Μάρτιο και Νοέμβριο κάθε έτους,⁵⁹ ξανακατεβάσαμε όσα κείμενα είχαμε σε μορφή pdf και δεν υπήρχαν σε μορφή doc, από το ανοιχτό δικτυακό περιβάλλον σε μορφή απλού κειμένου (txt) ώστε να είναι πιο εύκολη η ανάλυσή τους. Ακόμη μετατρέψαμε και τα υπόλοιπα κείμενα από την υπάρχουσα μορφή doc σε txt όπως απαιτούν τα προγράμματα κωδικοποίησης και ανάλυσης. Να επισημάνουμε βέβαια εδώ ότι όπου υπήρχαν κλειστά κείμενα (pdf) τα κείμενα αυτά ήταν ολοκληρωμένα με αντιστοίχιση θεματολογίας με σελίδα εμφάνισης, πίνακες περιεχομένων, ενώ σε ανοιχτή μορφή έφεραν τη σημείωση: «Ο παρακάτω πίνακας περιεχομένων δεν αποτελεί το τελικό κείμενο, διότι εκκρεμούν ορθογραφικές και συντακτικές διορθώσεις». Αν και όσα βρίσκονται σε μορφή pdf είναι διορθωμένα και έχουν υποστεί διορθώσεις, στις άλλες περιπτώσεις κειμένων, δεν αλλάζει το κυρίως περιεχόμενό τους, οπότε δεν συντρέχει κάποια ουσιώδης διαφοροποίηση που θα λειτουργούσε αποτρεπτικά στην εν λόγω επιλογή.

Το κυρίως σώμα λοιπόν προς εξέταση διαμορφώθηκε ως εξής:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Συνεδριάσεις με εμφάνιση της λέξης «έγκλημα» για Μάρτιο, Νοέμβριο	35	21	25	34	33	29
Σε σύνολο συνεδριάσεων	39	31	33	42	46	42

Ταξινόμηση δεδομένων

Παράλληλα για την επιβεβαίωση των αριθμητικών αποτελεσμάτων, την περαιτέρω ανάλυση των ημερομηνιών των συνεδριάσεων, επιλέξαμε να δημιουργήσουμε πίνακες για κάθε έτος όπου εμφανίζονται οι συνεδριάσεις όπου υπάρχει η λέξη έγκλημα αλλά και οι συνεδριάσεις της Βουλής των Ελλήνων στο σύνολό τους. Οι πίνακες αυτοί δημιουργήθηκαν με τη βοήθεια του προγράμματος Excel και χωρίστηκαν σε διαφορετικά φύλλα εργασίας (10) ανάλογα με το κάθε επί μέρους θέμα. Αυτό το θεωρήσαμε απαραίτητο τόσο για την επαλήθευση των στοιχείων που είχαμε βρει όσο και για την ποσοτική επεξεργασία τους. Η μεταφορά των κειμένων με χρονολογική σειρά μας επέτρεψε την πιο εύκολη επεξεργασία και συγκέντρωση αριθμητικών αποτελεσμάτων αφενός αλλά και την εξακρίβωση διαφορών

⁵⁹ Η επιλογή των μηνών αυτών δεν είναι τυχαία. Οι μήνες αυτοί όπως προκύπτουν και από τα διαγράμματα που ακολουθούν και αναπαριστούν την συχνότητα εμφάνισης του εγκλήματος αλλά και το σύνολο των συνεδριάσεων για κάθε μήνα, για κάθε έτος από το 2008 έως το 2009, είναι οι πιο πλήρεις. Στους μήνες αυτούς δεν έχουμε εκλογικές αναμετρήσεις ούτε προηγούνται ή έπονται, ούτε επηρεάζονται από την διακοπή των εργασιών της Βουλής. Σε κάθε περίπτωση ο περιορισμός του κυρίως σώματος κρίθηκε απαραίτητος. Ενδεικτικά ακόμα και στην περίπτωση των δύο μηνών το σώμα προς εξέταση μετρημένο σε λέξεις προσεγγιστικά διαμορφώνεται σε 8.580.000 (156 κείμενα επί περίπου 55.000 λέξεις το καθένα) ή 8.382.163 σύμφωνα με το πρόγραμμα QDA Miner 4 Lite.

στατιστικά σημαντικών αποκλίσεων προσδιορίζοντάς τες χρονικά. Παραδείγματος χάρη η μειωμένη εμφάνιση κειμένων το 2009 ή το 2012 στην αναζήτηση προέρχεται από μειωμένο αριθμό συνεδριάσεων ειδικά σε συγκεκριμένους μήνες οπότε και ήταν περίοδοι εκλογών. Μετά και την επαλήθευση των αποτελεσμάτων των πινάκων με τα αποτελέσματα αναζήτησης τόσο σε επίπεδο έτους όσο και σε πιο συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς (Μάρτιο-Νοέμβριο) απεικονίσαμε διαγραμματικά τα παραπάνω ευρήματα (βλ. σχεδιάγραμμα 1α).

Πριν προχωρήσουμε στο επόμενο στάδιο, οφείλουμε να σταθούμε στο σημείο αυτό καθώς παράλληλα έγινε η πρώτη επεξεργασία αποτελεσμάτων. Τόσο το σύνολο των συνεδριάσεων όσο και οι συνεδριάσεις που εμφανίζεται η λέξη «έγκλημα» απεικονίζονται διαγραμματικά σε μια πρώτη προσπάθεια διερεύνησης της μεταβλητής χρόνος (ανά μήνα). Αν και τα πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων δεν αποτελούν στατιστικές του Σ.Π.Δ., δηλαδή δεν απεικονίζουν την εικόνα της εγκληματικότητας, έγινε μια πρώτη προσπάθεια παρακολούθησης της συχνότητας εμφάνισης σε συνάρτηση με το χρόνο, δηλαδή τους μήνες ή τις εποχές, συγκριτικά, για κάθε έτος. Σε κάθε περίπτωση η μελέτη των καμπυλών των συνεδριάσεων του «εγκλήματος» πρέπει να γίνεται παράλληλα με τη μελέτη των καμπυλών του συνολικού αριθμού συνεδριάσεων.⁶⁰

1.4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ QDA MINER

Μετά τη μετατροπή των κειμένων σε μορφή που το πρόγραμμα (QDA Miner 4 Lite) απαιτεί, δημιουργήσαμε 6 project – σχέδια, ένα για κάθε έτος εξέτασης που περιελάμβανε τα κείμενα που είχαν επιλεγεί από την αναζήτηση για τους μήνες Νοέμβριο και Μάρτιο. Με το πρόγραμμα αυτό αναζητήσαμε εκ νέου τη λέξη έγκλημα μέσα σε κάθε σχέδιο. Τα αποτελέσματα έδιναν την επιλογή αποτύπωσης σε επίπεδο (επίπεδο επισήμανσης) λέξη, πρόταση, παράγραφο ή και κείμενο. Επιλέξαμε την παράγραφο, ακριβώς επειδή μας παρείχε τη δυνατότητα απόδοσης νοήματος στη λέξη «έγκλημα» και επισήμανσης με την αντίστοιχη θεματική ενότητα όπως θα δούμε και παρακάτω. Η αναζήτηση μας επαλήθευσε τα αποτελέσματα της πρώτης αναζήτησης (εκτός από την περίπτωση ενός κειμένου στο οποίο δεν βρέθηκε η λέξη έγκλημα και απορρίφθηκε – κείμενο της συνεδρίασης 30/11/2009-). Επιπρόσθετα, μέσα από τις αλληπάλληλες αναζητήσεις στο συγκεκριμένο πρόγραμμα και για τη συμφωνία με τις ιδιαιτερότητες του μηχανισμού αναζήτησης του προγράμματος, το

⁶⁰ Η ενσωματώνοντάς τα ποσοστιαία (σταθμίζοντας) σε ένα όπως στον Πίνακα: 1β: Σταθμισμένες Συνεδριάσεις με "έγκλημα" και το αντίστοιχο σχεδιάγραμμα, σελ.140,150

κριτήριο της αναζήτησης διαμορφώθηκε σε: «έγκλημ, εγκλήμ, εγκλημ, Έγκλημ, Εγκλήμ, Εγκλημ,» καθότι το πρόγραμμα αυτό δεν συμπεριελάμβανε λέξεις με πεζά- κεφαλαία ως ενιαίο κριτήριο, ενώ παρουσίαζε ευαισθησία στον τονισμό απαιτώντας ακριβή αντιστοίχιση. Για την επαλήθευση των αποτελεσμάτων έγινε -σε ορισμένες περιπτώσεις- αναζήτηση στο ίδιο κείμενο με τις μηχανές αναζήτησης των αντίστοιχων προγραμμάτων (Adobe Acrobat, Microsoft Word). Αφού επαληθεύσαμε την ορθότητα των φίλτρων, προχωρήσαμε στην ανάλυση ενός σχεδίου το οποίο θέσαμε ως δοκιμαστικό.

Το 2008qdadokimastiko προέκυψε μετά από διάφορες δοκιμές σε κείμενα συνεδριάσεων του 2008. Στο σχέδιο αυτό, μετά τον εντοπισμό των παραγράφων με κριτήρια «έγκλημ, εγκλήμ, εγκλημ» προχωρήσαμε στην δημιουργία δύο ακόμη ενότητων βάση των οποίων υποσημειώσαμε τις υπογραμμισμένες παραγράφους. Οι ενότητες αυτές αφορούσαν την πηγή εκφοράς λόγου και διαιρούνταν σε κυβέρνηση, βουλευτές ή υπουργούς και σε αντιπολίτευση ανάλογα με το κόμμα στο οποίο υπαγόταν κάθε βουλευτής με τελικό επίπεδο το όνομα κάθε βουλευτή και τη θεματολογία που αναπτυσσόταν. Αργότερα και κατόπιν συνεννόησης με την επιβλέπουσα καθηγήτρια προστέθηκε και η ενότητα φύλο. Για τη διερεύνηση της πρώτης ενότητας χρειάστηκε να μεταβούμε πιο πάνω ή πιο κάτω και στο υπόλοιπο σώμα του κειμένου γιατί σπανίως ο ομιλητής αναφερόταν στην ίδια παράγραφο. Συχνά δε, ανατρέχαμε στο διαδίκτυο για τη διερεύνηση της κομματικής ταυτότητας του ομιλητή ή την επαλήθευση αυτής, ιδιαίτερα λόγω των αλλαγών στην πολιτική σκηνή της χώρας μας.

Η θεματολογία δεν είχε οριστεί εξαρχής στο σύνολό της και συνεχώς αναδιαμορφωνόταν για να αποκτήσει την τελική της μορφή μόλις στο τέλος της επεξεργασίας του δοκιμαστικού σχεδίου. Έπειτα επαναλάβαμε τη διαδικασία υποσημειώνοντας τις παραγράφους ανάλογα με τη θεματολογία όπως είχε τελικά διαμορφωθεί. Τα θέματα προσδιορίστηκαν και ταίριαζαν στη κάθε παράγραφο συχνά και μέσω εννοιολογικής συσχέτισης με κείμενο από προηγούμενες ή επόμενες παραγράφους.

Τέλος για τον έλεγχο της ταυτότητας του φύλου του ομιλητή, χρειάστηκε να ανατρέξουμε ξανά στο σύνολο του σώματος σε επίπεδο παραγράφου καθότι είχε ήδη πραγματοποιηθεί η ανωτέρω κατηγοριοποίηση. Ωστόσο, όπως και προηγουμένως ήταν απαραίτητο να βρούμε εκτός κειμένου επισημασμένης παραγράφου προκειμένου να διερευνήσουμε το φύλο του/της ομιλητή/ομιλήτριας. Αυτό βέβαια μας επέτρεψε τον επανέλεγχο όλων των παραγράφων και τη διόρθωση όσων παραγράφων είχαν επισημανθεί λανθασμένα. Για παράδειγμα, παράγραφος είχε επισημανθεί δύο φορές με την ίδια θεματική ενότητα, άλλη είχε επισημανθεί στο ίδιο κόμμα δύο φορές, κ.ά.

Με αυτόν λοιπόν τον τρόπο πραγματοποιήθηκε και η επαλήθευση της σήμανσης κάθε παραγράφου. Η σημασία της επαλήθευσης αυτής είναι τεράστια γιατί στην ουσία, πέρα από το πρώτο στάδιο επιλογής των προς εξέταση συνεδριάσεων και τη μεταφορά τους στο πρόγραμμα, το συγκεκριμένο στάδιο (ένταξης στις αντίστοιχες κατηγορίες) απαιτεί τη μεγαλύτερη ενεργή συμμετοχή του ερευνητή και άρα ενέχει μια μεγάλη πιθανότητα διενέργειας λάθους, δεδομένου ότι στα υπόλοιπα στάδια η αναζήτηση και εξαγωγή αποτελεσμάτων γίνεται αυτόματα από τα προγράμματα.

1.5. ΕΞΑΓΩΓΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Για την εξαγωγή των συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων, δηλαδή της εμφάνισης της κάθε κατηγορίας και υποκατηγορίας και του αντίστοιχου ποσοστού επί του συνόλου εμφανίσεων για κάθε έτος χρησιμοποιήσαμε τον πίνακα ανάλυσης του προγράμματος. Οι περιορισμοί δυστυχώς της συγκεκριμένης έκδοσης του προγράμματος ήταν αρκετοί. Καταρχήν δεν επέτρεπαν τη σύγκριση αποτελεσμάτων μεταξύ των έξι αρχικά διαμορφωμένων σχεδίων, δηλαδή του κάθε έτους. Κατά δεύτερον δεν επέτρεπαν τη δημιουργία και επεξεργασία σχεδιαγραμματικών απεικονίσεων αποτελεσμάτων κατά επιλογή. Τρίτον τα ποσοστιαία αποτελέσματα της ανάλυσης του προγράμματος δεν επέτρεπαν αλλαγή της βάσης, με αποτέλεσμα να ενσωματώνουν την αρχική μας κατηγορία έγκλημα ως μια ακόμη μεταβλητή, και όχι ως το σύνολο των αναφορών επί των οποίων θα πραγματοποιηθεί η ανάλυση. Τέταρτον, δεν επέτρεπαν τη συνδυαστική μέτρηση δύο ή περισσότερων κατηγοριών επί του συνόλου. Για παράδειγμα δεν μπορούσε να βγάλει το συνδυαστικό αποτέλεσμα φύλου και θεματικής ενότητας. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήσαμε την επιλογή του προγράμματος Coding Retrieval που μας παρουσίαζε τις παραγράφους εμφάνισης του κάθε κωδικού/κατηγορίας που επιλέγαμε αλλά και συνδυαστικά με κάποιο άλλο κωδικό/κατηγορία. Ήταν η ίδια επιλογή που μας επέτρεψε να ανατρέχουμε στον λόγο/παράγραφο κάθε ομιλητή ανάλογα με την κατηγορία που επιλέγαμε να αναλύσουμε και ποιοτικά. Ταυτόχρονα μας εμφάνιζε τις συνολικές εμφανίσεις (hits) που είχαμε επιλέξει. Αυτό βέβαια σήμαινε πως για κάθε ένα συνδυασμό κατηγοριών, όπως και κάθε φορά που επιλέγαμε την ποσοτική απεικόνιση μιας κατηγορίας χωρίς μια υποκατηγορία ή και το αντίστροφο, χρειαζόταν να δίνουμε εκ νέου τα κριτήρια επιλογής αλλά και να μεταφέρουμε τα αριθμητικά αποτελέσματα σε κάποιο άλλο πρόγραμμα.

Για τον λόγο αυτό επιλέχθηκε το πρόγραμμα Microsoft Excel. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα αφού μεταφέραμε τα αριθμητικά αποτελέσματα που ξεχωρίσαμε, δημιουργήσαμε

όλους εκείνους τους πίνακες που επιθυμούσαμε: για κάθε κατηγορία ανά έτος και συνολικά, πίνακες συνδυαστικά δύο ή περισσότερων κατηγοριών, πίνακες με αναγωγή αποτελεσμάτων σε ποσοστιαία κλίμακα με παρονομαστή το συνολικό αριθμό επισημασμένων με τη λέξη έγκλημα παραγράφων αλλά και με βάση το σύνολο εμφανίσεων κάθε κατηγορίας ενώ τέλος προχωρήσαμε στο σχεδιασμό των αντίστοιχων σχεδιαγραμμάτων.

2. ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ

Για κάθε παράγραφο στην οποία εμφανιζόταν η λέξη έγκλημα ή παράγωγο αυτής δημιουργήσαμε 4 κατηγορίες ανάλυσης, βάσει του υποκειμένου εκφοράς λόγου ή της θεματικής ανάπτυξης της κάθε παραγράφου:

Ανάλυση ανά κοινοβουλευτικό κόμμα

Ανάλυση ως προς την πολιτική ιδιότητα του υποκειμένου εκφοράς λόγου

Ανάλυση κατά φύλο

Ανάλυση ανά θεματική ενότητα

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των αποτελεσμάτων, οφείλουμε να υπενθυμίσουμε ότι στην περίοδο μελέτης μας (2008-2013), είχαμε δύο φορές Βουλευτικές Εκλογές⁶¹. Τον Απρίλιο του 2009, καθώς και τον Μάιο του 2012, με επαναληπτικές τον Ιούνιο.⁶² Ακόμη είχαμε 5 διαφορετικές κυβερνήσεις⁶³ (μία εκ των οποίων υπηρεσιακή)⁶⁴.

2.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΕΚΦΟΡΑΣ ΛΟΓΟΥ

Αρχικά σε κάθε παράγραφο σημειωνόταν το όνομα του κάθε ομιλητή και δευτερευόντως γινόταν η αντιστοιχία σε επίπεδο κόμματος. Σε τρίτο επίπεδο διευκρινιζόταν αν αφορούσε κόμμα της αντιπολίτευσης ή της κυβέρνησης και σημειωνόταν αναλόγως. Για το 2008 τα κόμματα της αντιπολίτευσης ήταν Κ.Κ.Ε., ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ., ΛΑ.Ο.Σ., ΠΑ.ΣΟ.Κ., με κυβερνών κόμμα την Ν.Δ.. Το 2009 για τον μήνα Μάρτιο ισχύει ως έχει αλλά για τον μήνα Νοέμβριο, έχουμε κυβερνών κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με την Ν.Δ. στην αντιπολίτευση. Οι

⁶¹ Το 2009 διεξήχθησαν και Ευρωεκλογές, ενώ το 2010 είχαμε τις Νομαρχιακές/Δημοτικές Εκλογές.

⁶² Αναλυτικά τα αποτελέσματα των εκλογών στην ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων: <http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Ekloges/Eklogika-apotelesmata-New/>

⁶³ 1. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (19.9.2007 -7.10.2009)

2. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ: (6.10.2009 -11.11.2011)

3. ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ ΛΟΥΚΑ Δ.: (11.11.2011 -17.05.2012)

4. ΠΙΚΡΑΜΜΕΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΟΘ. (Υπηρεσιακή): (17/05/2012- 21/06/2012)

5. ΣΑΜΑΡΑ Κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ: (21/06/2012 έως σήμερα)

Αναλυτικά σε ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης: http://www.ggk.gov.gr/?page_id=776&sort=time

⁶⁴ Μάλιστα με τον αποκλεισμό των εν λόγω μηνών δεν επηρεάζονται τα αποτελέσματά μας

επόμενες εκλογές είναι το Μάιο του 2012. Ωστόσο, ήδη από τις 11/11/2011 έως και τις 17/05/2012 έχουμε την κυβέρνηση του Λ. Παπαδήμου η οποία προέρχεται από τη συμφωνία τριών κοινοβουλευτικών κομμάτων: του ΠΑ.ΣΟ.Κ., της Ν.Δ. και του ΛΑ.Ο.Σ.. Παράλληλα τα έτη 2010, 2011, 2012 έχουμε στα αποτελέσματα και ανεξάρτητους βουλευτές που έχοντας παραιτηθεί από το κόμμα στο οποίο ανήκαν παραμένουν στο Κοινοβούλιο. Το 2011 που έχουμε πιο πολλές στατιστικά εμφανίσεις τους, τις συμπεριλαμβάνουμε και στην τελική ανάλυση αποτελεσμάτων. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων για τον Νοέμβριο του 2011 και τον Μάρτιο του 2012, προχωράμε κυρίως βάσει των εκλογικών αποτελεσμάτων. Δηλαδή λαμβάνοντας υπόψη τη μεταβατική κυβέρνηση αλλά εξακολουθώντας να ορίζουμε τη Ν.Δ. και το ΛΑ.Ο.Σ. ως αντιπολίτευση και κυβερνών κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αφενός για την ομογενοποίηση και σύγκριση των αποτελεσμάτων, αφετέρου λόγω της ουσιαστικής συμμετοχής του κάθε κόμματος (στην Κυβέρνηση Παπαδήμου έχουμε τη συμμετοχή 35 στελεχών της προηγούμενης Κυβέρνησης Παπανδρέου ενώ μόλις έξι στελεχών από τη Ν.Δ. και τεσσάρων από το ΛΑ.Ο.Σ.). Τον Νοέμβριο του 2012, όπως και το 2013 έχουμε στην αντιπολίτευση ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ., Κ.Κ.Ε, Χ.Α., και στην κυβέρνηση: ΔΗΜ.ΑΡ., ΠΑ.ΣΟ.Κ., Ν.Δ. Η υπαγωγή βουλευτών σε νέα κατηγορία μέσα στο ίδιο έτος, π.χ. από βουλευτής της κυβέρνησης σε βουλευτής της αντιπολίτευσης, μας οδήγησε στη δημιουργία νέας κατηγορίας π.χ. Κυβέρνηση², με υποενότητα ΠΑΣΟΚ² ή αντίστροφα στην αντιπολίτευση² και αντίστοιχα τα κόμματα που συμμετείχαν. Καθότι η κατηγοριοποίηση στο συγκεκριμένο πρόγραμμα φτάνει μόλις τα τέσσερα επίπεδα, αλλά και για την αποφυγή σφαλμάτων η ανάλυση σε επίπεδο προσώπου συμπύχτηκε σε επίπεδο κόμματος για τα έτη 2008, 2009, 2010 και στα υπόλοιπα έτη συνεχίστηκε από αυτό το επίπεδο.

Παράλληλα είχαμε τη διερεύνηση της ιδιότητας του ομιλητή. Δηλαδή αν αυτός ήταν βουλευτής, υπουργός, υφυπουργός, αναπληρωτής υπουργός ή αν ανήκε στο προεδρείο της Βουλής των Ελλήνων ή παραβρισκόταν ως επισκέπτης. Η ιδιότητα του Βουλευτή οριζόταν αυτόματα στα μέλη της αντιπολίτευσης ενώ στα μέλη της κυβέρνησης όφειλε να υπάρξει αυτός ο διαχωρισμός, τόσο αναφορικά με την εκλογή ή μη του ομιλητή όσο και αναφορικά με τις υποχρεώσεις και τα χαρακτηριστικά που απορρέουν από την εν λόγω θέση (υπουργική). Παραδείγματος χάρη τις απαντήσεις που καλούνται να δώσουν πάνω σε συγκεκριμένες ερωτήσεις βουλευτών, την εισαγωγή προς ψήφιση αντίστοιχων νομοσχεδίων και άλλα ζητήματα. Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό διαμορφώθηκαν οι αντίστοιχες θεματικές ενότητες των υπουργείων στις οποίες υπάγονται οι αναφορές –σε παραγράφους- των αντίστοιχων υπουργών, αναπληρωτών υπουργών και υφυπουργών. Αν και οι ονομασίες των Υπουργείων άλλαξαν μέσα σε αυτά τα χρόνια ο πυρήνας των αρμοδιοτήτων τους δεν

διαφοροποιήθηκε τόσο που να μην μας επιτρέπει τη συγκεντροποίηση των αποτελεσμάτων για τη μετέπειτα σύγκρισή τους.

Αντίστοιχα, οι λόγοι των Προέδρων, Αντιπροέδρων, Αναπληρωτών Προέδρων συγκεντρώνονται στο κωδικό Προεδρείο. Στον κωδικό αυτό υπάγεται και η αναφορά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Δ. Χριστόφια, λόγω μίας μόνο εμφάνισης αναφοράς. Ο Δ. Χριστόφιας ανέβηκε στο βήμα της Βουλής των Ελλήνων στις 23/11/2010 και θεωρήθηκε περιττό να δημιουργηθεί ξεχωριστή ετικέτα «επισκέπτης» αλλά και απαραίτητο να καταχωρηθεί. Τέλος, η πιο άμεση και με λιγότερες πιθανότητες σφάλματος κατηγοριοποίηση ήταν βάσει του φύλου του ομιλητή, η οποία ωστόσο προϋπέθετε την εκ νέου ανάλυση κάθε παραγράφου στο σύνολο του υλικού. Δηλαδή την εύρεση του ομιλητή για κάθε παράγραφο και την επικόλληση της αντίστοιχης ετικέτας.

2.1.1 Ανάλυση ανά κοινοβουλευτικό κόμμα

Οι πίνακες 3α,β,γ και τα σχεδιαγράμματα 3α,β,γ,δ,ε,στ, (σελ.142,143,152,153 αντίστοιχα) μας φανερώνουν τη συχνότητα εμφάνισης της λέξης έγκλημα σε συνάρτηση με το κόμμα αναφοράς, στο σύνολο του εξεταζόμενου σώματος αλλά σε επίπεδο παραγράφου. Δηλαδή ακόμα και αν σε μια παράγραφο εμφανίζεται περισσότερες από μια φορές, καθότι το επίπεδο ανάλυσης είναι η παράγραφος θα εμφανίζεται μια φορά. Σε κάθε περίπτωση, τα αποτελέσματα αυτά δεν φανερώνουν την ενσωμάτωση στην ατζέντα του κάθε κόμματος της αντεγκληματικής πολιτικής ή ζητημάτων που άπτονται του εγκληματικού φαινομένου, αλλά σε μεγάλο βαθμό, η χρήση του όρου εγκλήματος ή παραγών αυτού χρησιμοποιείται για να προσδώσει έμφαση ή για να αποδώσει ευθύνες σε ένα άλλο κόμμα.⁶⁵ Επιπρόσθετα για την πληρέστερη ανάλυση των αποτελεσμάτων αυτών πρέπει να ανατρέξουμε και στα αποτελέσματα των εκλογών, ώστε να γνωρίζουμε και την αναλογία των βουλευτών του κάθε κόμματος στο σύνολο των βουλευτών του Κοινοβουλίου (βλ. Πίνακες 4α,β,γ,δ και αντίστοιχα σχεδιαγράμματα, σελ.147,154). Αν και οι δύο προαναφερθείσες ομάδες γραφημάτων παρουσιάζουν διαφορές ως προς την ανάλυση,⁶⁶ μας βοηθούν να διάγουμε αποτελέσματα ως προς την κατανόηση της συχνότητας εμφάνισης.

Για παράδειγμα, το Κ.Κ.Ε. κινείται σταθερά σε ένα 12% του συνόλου των αποτελεσμάτων, αν εξαιρέσουμε το 2009 οπότε και το ποσοστό αυτό αγγίζει το 29%. Το

⁶⁵ Βλέπε και θεματική ενότητα «Πολιτική- Πολιτική ευθύνη»

⁶⁶ Η πρώτη ομάδα χωρίζεται σε βουλευτές κυβέρνησης και σε κόμματα αντιπολίτευσης με αποτέλεσμα να ενυπάρχουν μέσα στην ίδια χρονιά -2009, 2012- τα ίδια κόμματα με διπλό ρόλο, αλλά εμφανίζονται επίσης και οι ανεξάρτητοι βουλευτές όπως προέκυψε στην πορεία της κάθε εκλογικής περιόδου

ποσοστό αυτό όμως προκύπτει όχι από τις περισσότερες εμφανίσεις για το Κ.Κ.Ε. το έτος αυτό (18 όπως 2008, 2010) αλλά από την αντίστοιχη μείωση των εμφανίσεων άλλων κομμάτων και την αύξηση αντίστοιχα του ποσοστού του κόμματος για το έτος αυτό. Παράλληλα η κάθετη μείωση σε 3% για το έτος 2013 μπορεί να ερμηνευθεί από το γεγονός της μείωσης των βουλευτών του κόμματος σχεδόν στο μισό καθώς και από την εισαγωγή νέων κομμάτων στο Κοινοβούλιο με ιδιαίτερα αυξημένα ποσοστά εμφάνισης (Χ.Α.). Θεματολογικά και συγκριτικά με τα άλλα κόμματα, αρκετές είναι οι εμφανίσεις στις θεματικές ενότητες Κοινωνικοί Αγώνες - Κοινωνικά Δικαιώματα, Υγεία - Ασφάλιση, Ιδιωτικοποίηση και Εξωτερική Πολιτική. Οι εμφανίσεις στις λοιπές θεματικές ενότητες είναι σχετικά χαμηλές, ακολουθώντας την ανοδική πορεία σε συγκεκριμένα έτη που ακολουθούν και τα λοιπά κόμματα, ως αποτέλεσμα συζητήσεων σχετικών θεμάτων.

Για το ΣΥ.ΡΙΖ.Α. βλέπουμε ότι το ποσοστό αυτό είναι περίπου σταθερό μέχρι και το 2011 γύρω στο 14,5% με το ποσοστό αυτό να ανεβαίνει το 2012, 2013 σε περίπου 23% όχι όμως αναλογικά του ποσοστού των βουλευτών που απέκτησε μετά την τελευταία εκλογική αναμέτρηση (από 13 σε 71). Αρκετές είναι οι εμφανίσεις στη θεματική ενότητα Οικονομία αλλά και Ιδιωτικοποίηση, Περιβάλλον, Κοινωνικοί Αγώνες- Δικαιώματα καθώς και Πολιτική- Πολιτική ευθύνη, Φύλο.

Μεγάλο είναι το ποσοστό που αναλογεί στο ΛΑ.Ο.Σ. (περίπου 25%) από το 2008 (15%) μέχρι και το 2012 (20%) ειδικά αν αναλογιστούμε ότι δεν συμμετείχε όλο το 2012 στο Κοινοβούλιο. Τα ποσοστά του αγγίζουν ως και το 41% το 2010, με τις εμφανίσεις για τον χρόνο αυτό να αφορούν κυρίως την Εγκληματικότητα και τη Μετανάστευση. Στις δύο αυτές θεματικές ενότητες έχει το σαφές προβάδισμα έναντι όλων των άλλων κομμάτων όλα τα έτη, ενώ άλλες θεματικές ενότητες με αυξημένες αναφορές είναι η Αστυνομία-Αστυνόμευση και Φυλακές –Ποινή.

Υψηλό είναι το ποσοστό που αναλογεί στη συχνότητα εμφάνισης και στην περίπτωση της Χ.Α. Για τα δύο έτη που βρισκόταν στη Βουλή των Ελλήνων: (9% το 2012 –μόνο μήνα Νοέμβριο-, 25% το 2013). Οι εμφανίσεις αναλογούν κυρίως στις θεματικές ενότητες: Φυλακές- Ποινή, Μετανάστευση, Εθνική Ασφάλεια, Εξωτερική Πολιτική, Εγκληματικότητα αλλά και Πολιτική- Πολιτική Ευθύνη. Αυξημένη είναι επίσης η συχνότητα στη θεματική ενότητα Οργανωμένο Έγκλημα για το 2013 η οποία συνδέεται με τον χαρακτηρισμό του κόμματος ως εγκληματικής οργάνωσης και την αντίκρουση από πλευράς βουλευτών του κόμματος της εν λόγω θέσης.

Με σχεδόν τον ίδιο αριθμό βουλευτών, μόλις 2 περισσότερους από Χ.Α., οι ΑΝ.ΕΛ. παρουσιάζουν σχεδόν μισές περιπτώσεις εμφάνισης: 4% το 2012, 12% το 2013. Αν και το

διάστημα μελέτης είναι περιορισμένο όπως και στην περίπτωση της Χ.Α., η ύπαρξη της λέξης «έγκλημα» θα λέγαμε ότι κατατιμίζεται ομοιόμορφα σε όλα τα θέματα αναλογικά πάντα και με τις εμφανίσεις των άλλων κομμάτων, με ιδιαίτερη συχνότητα εμφάνισης στις θεματικές ενότητες της Οικονομίας, της Ιδιωτικοποίησης και του Φύλου.

Ξεχωριστή είναι η περίπτωση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. καθότι το κόμμα αυτό μέσα στην περίοδο μελέτης βρέθηκε από την αντιπολίτευση (2008, Μάρτιο 2009) στη θέση της κυβέρνησης (4/10/2009- 11/4/2012) και στο διάστημα που ακολούθησε στη θέση της συγκυβέρνησης μαζί με τη Ν.Δ. και τη ΔΗΜ.ΑΡ. Στην περίοδο αυτή διαφοροποιήθηκε αρκετά το ποσοστό των εκλεγμένων βουλευτών του (102, 160, 33). Η συχνότητα εμφάνισης των αποτελεσμάτων μας δεν ακολουθεί όμως την ίδια πορεία. Αντιθέτως για το διάστημα που βρισκόταν στην αντιπολίτευση κατείχε το μεγαλύτερο ποσοστό (2008: 52%, 2009: 16% έναντι 2009: 3% στην κυβέρνηση). Τα χρόνια που ήταν κυβέρνηση (2010, αλλά και 2011, Μάρτιος 2012 εντός κυβέρνησης Λ. Παπαδήμου) διατήρησε υψηλή συχνότητα εμφάνισης όχι όμως ανάλογη του αριθμού των βουλευτών του, ενώ το σύνολο του κυβερνητικού συνασπισμού για το 2012 και 2013 αναλογεί περίπου στο 1/3 του συνολικού ποσοστού εμφανίσεων.

Στην περίοδο που το ΠΑ.ΣΟ.Κ. βρίσκεται στην αντιπολίτευση αυξημένη είναι η συχνότητα εμφάνισης των θεματικών ενοτήτων Οικονομία, Υγεία- Ασφάλιση, Πολιτισμός, Ιδιωτικοποίηση, Πολιτική- Πολιτική Ευθύνη. Τα χρόνια που ήταν κυβέρνηση, έχουμε σημαντική αύξηση των θεματικών ενοτήτων: Εγκληματικότητα, Μετανάστευση, Εθνική Ασφάλεια, Αστυνομία-Αστυνόμηση, Οργανωμένο Έγκλημα. Η αυξημένη συχνότητα ορισμένων εξ αυτών, συνδέεται με την παράλληλη κατάθεση σχεδίων νόμου την ίδια περίοδο και την παρουσίαση της άποψης, στήριξη της θέσης της κυβέρνησης εκ μέρους των βουλευτών του κόμματος. Μάλιστα για το 2011, χρονιά με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης για όλα τα κόμματα, βλέπουμε και στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. τη μεγάλη αυτή συχνότητα να συναρτάται με τις θεματικές ενότητες της Οικονομίας, Πολιτικής, Φυλακές- Ποινή, Αστυνομία- Αστυνόμηση, Εξωτερική Πολιτική.

Στην περίπτωση της Ν.Δ. έχουμε τη μικρότερη αναλογία συχνότητας εμφάνισης ανά εκλεγμένο βουλευτή. Το 2008, 2009 όντας στη διακυβέρνηση της χώρας παρουσίασαν ιδιαίτερα μικρά ποσοστά 5% και 14%, ενώ γύρω στο 14% κυμάνθηκε και τα 3 επόμενα χρόνια που ήταν στην αντιπολίτευση. Το Νοέμβριο του 2012 αντιστοιχούσε σε ένα 7% και το 2013 σε 33%. Και στις δύο περιπτώσεις για το σύνολο του κυβερνητικού συνασπισμού. Τα δύο πρώτα έτη υψηλή είναι η συχνότητα εμφάνισης των θεματικών ενοτήτων: Φυλακές- Ποινή, Εσωτερική Ασφάλεια, Οργανωμένο Έγκλημα. Τα χρόνια που βρίσκεται στη θέση της αντιπολίτευσης αλλά και στη συγκυβέρνηση ως βέβαια πρώτο κόμμα, έχουμε μια μικρή

αύξηση στη θεματική ενότητα Οικονομία. Σταθερή μέσα στα έτη και στατιστικά σημαντική είναι και η συχνότητα των θεματικών ενοτήτων Εγκληματικότητα και Αστυνομία-Αστυνόμευση.

Τέλος έχουμε και την εμφάνιση των ανεξάρτητων βουλευτών τα έτη 2010,2011,2012 οι οποίοι προέρχονται κυρίως από τα 2 μεγάλα κόμματα. Η συχνότητα εμφάνισής του κυμαίνεται στο 1% έως 4%, ενώ θεματολογικά θα λέγαμε ότι δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη κατηγορία με υψηλότερη εμφάνιση παρά μόνον ίσως η Οικονομία, δεδομένου ότι οι λόγοι τους είναι πάνω σε κάποιο σχέδιο νόμου προς ψήφιση όπου έχουμε μεγαλύτερη συχνότητα από το σύνολο των βουλευτών και των κομμάτων.

2.1.2 Ανάλυση ως προς την πολιτική ιδιότητα του υποκειμένου εκφοράς λόγου

Πέρα από τον λόγο των βουλευτών και την ανάλυση βάσει του κόμματος στο οποίο ανήκει που προηγήθηκε, έχουμε τον λόγο των υπουργών της κυβέρνησης καθώς και τον λόγο του Προεδρείου της Βουλής των Ελλήνων. Η συχνότητα εμφάνισης της λέξης «έγκλημα» στο λόγο του κάθε υπουργού φανερώνει αφενός τη συσχέτιση με το κάθε υπουργείο, αφετέρου φανερώνει την αυξημένη βαρύτητα που έχει η θεματολογία του κάθε υπουργείου (στις περιπτώσεις που χρησιμοποιείται ο όρος μεταφορικά) στα προς κατάθεση νομοσχέδια αλλά και τον αριθμό αυτών. Παράλληλα, οι έρχονται να δώσουν απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήσεων Βουλευτών όλων των κομμάτων. Παραδείγματος χάρη για την εγκληματικότητα και την έξαρση της εγκληματικότητας γενικά ή σε συγκεκριμένες περιοχές οι ερωτήσεις απευθύνονται στους Υπουργούς Προστασίας του Πολίτη ή/και Εσωτερικών. Πράγματι αρκεί να δούμε την αυξημένη συχνότητα εμφάνισης (15) του ΥΠ.ΠΡΟ.ΠΟ. για το 2010 που αναλογεί σε 7,77%.⁶⁷ Στην πραγματικότητα όμως οι εμφανίσεις αυτές αντιστοιχούν στις απαντήσεις του Υπουργού (Παπουτσή) και Υφυπουργού (Όθωνα) του ΥΠ.ΠΡΟ.ΠΟ. στις επερωτήσεις βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ σχετικά με την αύξηση της εγκληματικότητας στις 19/11 και 25/11. Αντίστοιχα, το 1/3 των εμφανίσεων το 2008 του Υπ. Εσωτερικών (34 εμφανίσεις, 13,23%, το μεγαλύτερο ποσοστό όλων των ετών για κάθε υπουργείο) δίνεται στην απαντητική ομιλία του Υφυπουργού (Χηνοφώτη) σε ερώτηση βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ. για την αύξηση της εγκληματικότητας στις 13/3, ενώ το άλλο 1/3 αφορά την τοποθέτηση του Υπουργού Εσωτερικών (Παυλόπουλου) στην πρόταση που κατέθεσε ο πρόεδρος του

---

⁶⁷ Εδώ η στάθμιση έχει γίνει στο σύνολο των εμφανίσεων εμπεριέχοντας και τις εμφανίσεις των κομμάτων.

ΠΑ.ΣΟ.Κ. (Παπανδρέου) σχετικά με το θέμα των υποκλοπών των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων (04/03).

Συνολικά, όπως βλέπουμε στους πίνακες 6α, 6β, 6γ (σελ.146) σε όλα τα έτη πλην του 2011 έχουμε την εμφάνιση εκπροσώπων του Υπουργείου Εσωτερικών αλλά και των Υπουργείων Δικαιοσύνης (ή Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), Προστασίας του Πολίτη (ή Δημόσιας Τάξης) -πλην του 2008-. Τα τρία αυτά υπουργεία εμφανίζονται συχνότερα από όλα τα άλλα τόσο μέσα στα έτη όσο και σε συνολικό αριθμό εμφανίσεων. Ακολουθούν τα Υπουργεία Περιβάλλοντος, Πολιτισμού, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υγείας, Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών, Επικρατείας.

Στην ενότητα «Προεδρείο» (σ.σ. της Βουλής των Ελλήνων) έχουμε τους λόγους των Προέδρων (Πετσάλνικος, Κακλαμάνης) αλλά και των Αντιπροέδρων, Αναπληρωτών.⁶⁸ Το ποσοστό εμφάνισης τους ανέρχεται γύρω στο 4,5% (βλ. πίνακα 6δ, σελ.146). Η θεματολογία των εμφανίσεων ποικίλλει, ωστόσο ξεχωρίζει η εμφάνιση της θεματικής ενότητας: Εσωτερική Ασφάλεια με τη μεγαλύτερη συχνότητα όλα τα έτη και ακολουθούν η Εθνική Ασφάλεια, η Τρομοκρατία, η Οικονομία (το 2012 και οι 4 αναφορές αντιστοιχούσαν σε αυτή τη θεματική ενότητα), η Εγκληματικότητα, η Εξωτερική Πολιτική, η Πολιτική Ευθύνη.

2.1.3 Ανάλυση κατά φύλο

Όπως βλέπουμε στον πίνακα 7α (σ.147), διάγραμμα 5α (σελ.155), η αναλογία εμφάνισης της λέξης «έγκλημα» στο λόγο ανδρών βουλευτών προς γυναικών είναι περίπου 4 προς 1 (85/15). Η αναλογία αυτή παρουσιάζει μια σταθερότητα μέσα στα έτη, διαφοροποιούμενη ελαφρώς (αυξητικά ως προς το γυναικείο φύλο) μόνο για το 2013. Η σταθερή αυτή πορεία αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω του γεγονότος ύπαρξης σχετικά μεγάλου αριθμού εμφανίσεων (n=1361) επομένως και αξιοπιστίας.

Για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων, πρέπει να λάβουμε υπόψη δύο παράγοντες. Την αναλογία των βουλευτών ως προς το φύλο και την αναλογία των υπουργών ως προς το φύλο. Πράγματι λοιπόν βλέπουμε ότι η αναλογία ανδρών προς γυναικών με βουλευτικό αξίωμα είναι 5/1,⁶⁹ με την αναλογία να διαφοροποιείται ελαφρώς σε 4/1 μετά την τελευταία εκλογική

⁶⁸ Όπως έχουμε προαναφέρει για το 2010 στην ενότητα αυτή φιλοξενείται η παρέμβαση του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Χριστόφια.

⁶⁹ Αναλυτικά στοιχεία με αναλογία ανδρών-γυναικών ανά κοινοβουλευτική ομάδα και συνολικά στο Κοινοβούλιο σε: <http://www.hellenicparliament.gr/Vouleftes/Statistika-Stoicheia/>
Βλέπε και πίνακες 7β,7γ και διάγραμμα 5α, σελ.147,155

αναμέτρηση (6/2012). Από το σύνολο των εχόντων υπουργική θέση⁷⁰ στα αποτελέσματά μας, παρουσιάζονται μόλις δύο γυναίκες: Θ. Τζακρή (Υφυπουργό Εσωτερικών, Αποκέντρωσης, Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 1 εμφάνιση, 2010) και Κ. Μπιρμπίλη (Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με 3 εμφανίσεις, 2011).

Η θεματική ενότητα με τη μικρότερη αναλογία ανδρών προς γυναικών είναι η θεματική ενότητα Φύλο (1,13)⁷¹. Άλλες θεματικές ενότητες που εμφανίζονται συχνότερα αναλογικά οι γυναίκες είναι οι: Ιδιωτικοποίηση (2,1), Θρησκεία-Θρήσκευμα (2,3) και Πολιτισμός (2,8). Ακολουθούν οι θεματικές ενότητες Ανήλικοι- Εκπαίδευση, Ναρκωτικά, Υγεία- Ασφάλιση, Περιβάλλον- Ανάπλαση, Φυλακές - Ποινές, Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη. Αντιθέτως οι θεματικές ενότητες με τη μικρότερη εμφάνιση είναι οι: Εσωτερική Ασφάλεια (16,75), Αστυνομία- Αστυνόμευση (12), Κυβερνοχώρος (11), Τρομοκρατία (11), Εξωτερική Πολιτική (8,6).

2.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Οι θεματικές ενότητες που επιλέγηκαν, διαμορφώθηκαν βάσει κυρίως τη θεματολογία που αναπτύχθηκε τα δύο πρώτα έτη και επαναπροσδιορίστηκαν μετά το πέρας της ανάλυσης του συνόλου των κειμένων.⁷² Πράγματι, από τη μελέτη του σώματος του πρώτου έτους (2008) διαμορφώθηκαν οι 19 από τις 22 θεματικές ενότητες. Μετά τη μελέτη του συνόλου του σώματος διαμορφώθηκαν οι 22 τελικές θεματικές ενότητες βάσει των αρχικών, στις οποίες κάποιες προστέθηκαν (φύλο) άλλες ενοποιήθηκαν (υγεία - ασφάλιση) ενώ κάποιες διαιρέθηκαν (Οικονομία - Ιδιωτικοποίηση, Πολιτισμός - Θρήσκευμα, Τρομοκρατία - Εξωτερική Πολιτική). Μια κατηγορία που είχε αρχικά επιλεγεί, περισσότερο βάσει

⁷⁰ Μία παρόμοια προσπάθεια εύρεσης ποσοστού αναλογίας γυναικών, ανδρών σε υπουργική θέση κρίνεται αφενός ανέφικτη λόγω των πολλαπλών παραιτήσεων και επαναδιορισμών, κάτι που απαιτεί και την ένταξη της μεταβλητής του χρόνου (στάθμιση βάσει του χρόνου παραμονής) αλλά και μη απαραίτητη συνολικά καθώς έχουμε την συμμετοχή λίγων υπουργείων με μεγάλη συχνότητα αναφοράς. Ενδεικτικά όμως, στα 3 υπουργεία με την μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης (Προ.Πο., Δικαιοσύνης, Εσωτερικών, Εθνικής Άμυνας) έχουμε μικρή συμμετοχή γυναικών και μόνο ως υφυπουργών ή αναπληρωτών. Αναλυτικά για στοιχεία κάθε κυβέρνησης, ό.π. σε http://www.ggk.gov.gr/?page_id=776&sort=time

⁷¹ Βλ. Πίνακα8: «Φύλο και θεματική ενότητα», σελ.148

⁷² «Η ανοιχτή κωδικοποίηση (ή κωδικοποίηση ανοικτού τύπου) είναι το συνεκτικό και εναρκτήριο σημείο για τη μέθοδο θεμελιωμένης θεωρίας (GTM) στην ποιοτική ανάλυση και κωδικοποίηση. Ξεκινώντας από ένα κομμάτι/ μέρος του σώματος διαβάζεις και ξαναδιαβάζεις το κομμάτι, προσπαθώντας να αναγνωρίσεις τις έννοιες/ νοήματα κλειδιά που εμπεριέχονται σε αυτό. Σε οποιοδήποτε μέρος των δεδομένων μπορούν να αποδοθούν περισσότεροι του ενός κωδικοί, αντικατοπτρίζοντας τις διάφορες έννοιες.» Σε E. Babbie 2010, σελ. 401 και E. Babie 2011, σελ. 426 // Η στρατηγική της θεμελιωμένης θεωρίας ξεκινά με την αρχική κατηγοριοποίηση των στοιχείων που έχουν συλλεχθεί. Καθώς η συλλογή των στοιχείων συνεχίζεται, οι κατηγορίες εξετάζονται εκ νέου μέχρι να βρεθεί το «σημείο κορεσμού», το οποίο σημαίνει ότι δεν απαιτούνται άλλα στοιχεία και ότι οι κατηγορίες ως έχουν καλύπτουν ικανοποιητικά τα φαινόμενα που ενσωματώνουν. N. Κυριαζή 2011, σελ.267

βιβλιογραφικής αναφοράς ήταν τα εγκλήματα δρόμου ή street crime.⁷³ Η εννοιολογική αναφορά ωστόσο που προέκυπτε από τις διάφορες παραγράφους προέτρεπε κυρίως στη θεματική ενότητα που είχαμε ορίσει ως εγκληματικότητα-αύξηση εγκληματικότητας καθότι δεν υπήρχαν σαφείς αναφορές για εγκλήματα δρόμου. Ακόμη επιλέξαμε να αποφύγουμε μία συγχώνευση κατηγοριών που θεωρούμε ότι ο τρόπος αναφοράς τους όπως προκύπτει από το σώμα εξέτασης δικαιολογεί και προτρέπει σε ξεχωριστές θεματικές ενότητες. Παραδείγματος χάρη ναρκωτικά, πορνεία. Για τον ίδιο λόγο δεν επιλέγηκαν κατηγορίες δανεισμένες από την κατηγοριοποίηση εγκλημάτων που συναντούμε στη διεθνή βιβλιογραφία⁷⁴ όπως εγκλήματα μίσους, αθλητική βία, οικονομικό έγκλημα, κρατικό έγκλημα, κ.ά. Αφενός λόγω της ισχνής συχνότητας εμφάνισης (ένα περιστατικό αθλητικής βίας, δύο περιπτώσεις περιστατικών ρατσισμού και ξενοφοβίας που αντιστοιχούσαν όμως σε συγκεκριμένες υποθέσεις ενσωμάτωσης κοινοτικών οδηγιών σε αντίστοιχης θεματικής νομοσχέδια) αφετέρου λόγω της υπαγωγής τους σε μια θεματική ενότητα βάσει των λέξεων που χρησιμοποιούνται, της θεματολογίας που θέτουν και όχι ως προς τους σκοπούς ή το ύφος του ομιλητή. Χωρίς δηλαδή να χρειαστεί να διάγουμε πολιτικά συμπεράσματα από τις ομιλίες τους ή να προβούμε σε συμπεράσματα βάσει των βαθύτερων νοημάτων που κρύβει το περιεχόμενο της ομιλίας.⁷⁵

Προκύπτει λοιπόν πως η υπαγωγή μιας παραγράφου στην αντίστοιχη θεματική ενότητα δεν σημαίνει αυτόματα ότι υπάγεται σε συγκεκριμένη πολιτική θέση ή ότι οι παράγραφοι αυτοί ταυτίζονται νοηματικά. Δηλαδή η συχνότητα εμφάνισης μίας μεταβλητής σε μια

---

⁷³ Εγκλήματα δρόμου, street crime 2008 counts 3 0,3% cases 2 5,9%. 2008: 3 φορές εμφάνισης, μαζί με ετικέτα Εγκληματικότητα/ Αύξηση της Εγκληματικότητας, όλες από τον Υφυπουργό Εσωτερικών Χηνοφώτη στις 13/3/08 (2) και 20/3/08. Μία 1 φορά μόνο, το 2009 από Γείτονα, Βουλευτή ΠΑ.ΣΟ.Κ., που θα μπορούσε να υπάρξει αυτόνομα, αν και πάλι αφορά την αυξημένη εγκληματικότητα στους δρόμους: «Απλώς, λέω στον κ. Παναγιωτόπουλο ότι αυτό που διαπιστώνει κάποιος με την παρουσία του σήμερα και την ομιλία του –και την πρώτη και τη δεύτερη- είναι ότι πραγματικά σ’ αυτήν την παράταξη έχει χαθεί το αίσθημα ευθύνης! Δεν έχουν αντιληφθεί τι γίνεται! «Ο κόσμος το έχει τούμπανο και εσείς κρυφό καμάρι!»! Είναι θηλιά στο λαιμό του κόσμου η ανασφάλεια και για την οικονομία και για τα θέματα δημόσιας τάξης, για την εγκληματική βία που βλέπουμε στους δρόμους! Και εσείς ζητάτε από εμάς να αναλάβουμε τις ευθύνες; Συνέλθετε!»18/3/09.

⁷⁴ Ένας ακόμη λόγος που αποφύγαμε να υιοθετήσουμε μια τέτοια προσέγγιση ήταν ότι θεωρούμε ότι θα περιόριζε σημαντικά τις δυνατότητες ερμηνείας των αποτελεσμάτων αφού η βάση κωδικοποίησης θα ήταν εξωγενώς ορισμένη. Όπως παραθέτει η Ι. Τσίγκανου: «...ακόμη και όταν ο ερευνητής συντάσσεται με την άποψη ότι οι δεδομένες ταξινομίες είναι και παραμένουν αναλλοίωτες σχηματοποιημένες κοινωνικές κατηγορίες, η ανάλυση δεν μπορεί να περιορίζεται στην ανίχνευση της γένεσης ή/και της εξέλιξης αυτών των κατηγοριών. Η κληρονομιά, δηλαδή, της έννοιας του εγκλήματος δεν μπορεί να εμποδίζει την αναλυτική ανακατασκευή της ουσιαστικής υφής του μέσα από την μελέτη των ειδικών κάθε φορά κοινωνικών φαινομένων και του περιβάλλοντος που τα κατασκευάζει.» Ι. Τσίγκανου 2009, σελ.9

⁷⁵ Στο ερώτημα αν ο ερευνητής πρέπει να ασχολείται αποκλειστικά με το έκδηλο περιεχόμενο του κειμένου ή αν θα πρέπει να επιχειρήσει να ανακαλύψει και το λανθάνον περιεχόμενο εμείς απαντάμε ότι ο ερευνητής θα πρέπει να επικεντρώνει το ενδιαφέρον του αποκλειστικά στα σύμβολα που εμφανίζονται στο κείμενο. Θεωρήσαμε ότι κάτι τέτοιο θα έβλαπτε την «αντικειμενικότητα» της διαδικασίας. Για τον ίδιο λόγο κρίναμε ότι είναι απαραίτητη μια ανάλυση του λόγου κάποιων παραγράφων έντονης σημασίας υλοποιώντας την στο 3ο μέρος της εργασίας μας. Βλ. σελ.290, 291 Ν. Κυριαζή 2011// Βλ. και σελ.419, σελ.444, Ethics and Qualitative Data analysis σε E. Babbie 2010, E. Babbie 2011 αντίστοιχα

συγκεκριμένη κατηγορία, δεν σημαίνει για κάθε κατηγορία ότι υπάρχει ταύτιση ή συγκεκριμένη αναφορά υπέρ ή κατά. Στην ίδια θεματική ενότητα μπορεί να εμφανίζονται αντίθετες θέσεις⁷⁶ ή να υπάρχουν διαφορετικές εννοιολογικές ερμηνείες. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις υπουργών, η μεγάλη συχνότητα μπορεί απλά να αφορά τις απαντήσεις σε συγκεκριμένες ερωτήσεις που θέτουν βουλευτές.

Παράλληλα, πρέπει να κάνουμε κατανοητό ότι στόχος μας δεν είναι η δημιουργία κατηγοριών εγκλημάτων. Οι θεματικές ενότητες προκύπτουν μέσα από το νόημα της κάθε παραγράφου στην οποία βρίσκεται η λέξη «έγκλημα». Το νόημα της παραγράφου αλλά και η νοηματική σύνδεση της λέξης «έγκλημα» με την παράγραφο είναι αυτά που μας οδήγησαν στη δημιουργία της αντίστοιχης θεματικής κατηγοριοποίησης και αυτός είναι ο λόγος που τυχαίνει να έχουμε θεματικές ενότητες που προσιδιάζουν σε θεματικές/ νοηματικές ενότητες όπως αυτές αναπτύσσονται από τη θέση του υποκειμένου (Εσωτερικής Ασφάλειας, Εθνικής Ασφάλειας, Υγείας- Ασφάλισης, κ.ά., με αντίστοιχα υπουργεία: Υπουργείο Εσωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Υγείας).⁷⁷

Μία πιθανή λύση ήταν η συσχέτιση κάποιων λέξεων με συγκεκριμένα θέματα. Μία κατηγοριοποίηση που είμαστε σε θέση να προτείνουμε αφού προηγουμένως έχουμε επεξεργαστεί ενδελεχώς τα δύο πρώτα έτη ήταν η εξής:

Οικονομία	Τράπεζ, Τραπεζ, ΤΕΙΡΕΣΙΑ, Οικονομικ, οικονομ, φορο, φόρ, εισφορ, χρηματ, φτώχ, επιχειρ, οφειλ, επιταγ, ταμείο, ισοσκελ,
Περιβάλλον- ανάπλαση	Περιβάλ, περιβαλ, χωράφ, λίμν, χωροταξ, ανάπλ, διωλιστ, οικόπεδ, λιμνοθαλ, πάρκο, οικιστικ, λεηλας,
Εκπαίδευση – ανήλικοι	Ανηλικ, ανήλικ, παιδεία, εκπαιδευ, εκπαιδευ, ενδοοικογενειακ, νεανικ, νεολαία, ενδοσχολικ, βρέφη, βρεφών, σχολικ, σχολεί, παιδο
Φυλακές – Ποινή (ΣΠΔ)	Φυλακή, φυλακές, ποινή, δικαστικ, σωφρονιστικ,

⁷⁶ «Έχει κάποιος ένα μαγαζάκι. Δεν πάει καλά το μαγαζάκι και έρχεται το Τ.Ε.Β.Ε. και τον κλείνει φυλακή. Αποποινικοποιήστε τις επιταγές. Είναι κόσμος μέσα στις φυλακές. Δεν μπορούν να πληρώσουν μία επιταγή. Δεν μπόρεσε, κάποιος κόλλησε, υπάρχει οικονομική δυσπραγία.» ΛΑ.Ο.Σ. 2008 περί αποποινικοποίησης εισφοροδιαφυγής. Ενώ αντίθετη θέση έχει ο ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ.: «Έχετε ευθύνη, έχετε συνενοχή σε έγκλημα, έχετε ηθική αυτουργία. Καλύπτετε την εισφοροδιαφυγή. Το μεγάλο κεφάλαιο στη χώρα μας είναι αυτοί που εισφοροδιαφεύγουν.» (2008) Και οι δύο περιπτώσεις εντάσσονται στην θεματική Οικονομία. Παρομοίως, οι ενδεχόμενες διαφορετικές/ αντίθετες θέσεις που εκφράζονται σε κάθε νομοσχέδιο προς κατάθεση και που μπορεί να σημαίνουν μέχρι και την καταψήφισή του, βάση αριθμητικών αποτελεσμάτων μας δείχνουν απλά υψηλή συχνότητα εμφάνισης και τίποτα περισσότερο.

⁷⁷ Χωρίς ωστόσο σε καμία περίπτωση να έχουμε εκ προοιμίου σύνδεση υποκειμένου με θεματική ενότητα. Τα αποτελέσματα μάλιστα μας φανερώνουν το αντίθετο, ειδικά αν αναλογιστούμε και την προσθήκη άλλων θεματικών ενότητων (π.χ. Ναρκωτικά).

	σωφρονισμ, Δικαιοσύν, κρατούμεν, μεταχείριση,
Ναρκωτικά	Ναρκωτικ, ναρκωμ, σύριγγ, βελόν, OKANA, τοξικοεξαρτ, απεξάρτης,
Εσωτερική ασφάλεια	Ε.Υ.Π., υποκλοπ, απαγωγ, κάμερ, Ολυμπιακοί, C4i, Vodafone, εσωτερική,
Υγεία – Ασφάλιση	ΙΚΑ, ΕΟΠΥ, υγεία, ασφαλιστικ, φακελάκ, νοσοκομ, ΕΣΥ, Ταμείο, φάρμακ, φαρμακ, ιατρο
Ιδιωτικοποίηση	Επιχειρ, ιδιωτικ,
Πολιτική – πολιτική ευθύνη	Πολιτικ, ευθύν,
Μετανάστευση – Εμπορία ανθρώπων	Αλλοδαπ, μετανάστ, λαθρομεταν, εμπόριο, σύνορ, διασυνοριακ, FRONTEX,
Εθνική Ασφάλεια	Εθνικ, κρατικ, FRONTEX,
Εγκληματικότητα- Αύξηση Εγκληματικότητας	Εγκληματικότητ,
Ρατσισμός – ξενοφοβία	Ρατσισ, ξενοφοβικ,
Κυβερνοχώρος	Διαδίκτυο, κυβερνοχώρ, ιστοσελίδ, ηλεκτρονικ, υπολογιστ, διαδικτ, κυβερνοέγκλ, Indymedia,
Οργανωμένο έγκλημα	Οργάν, οργανωμ, κυκλώμ, κύκλωμ, δικτύωση,
Αστυνόμηση	Αστυνόμ, αστυνομ, πεζό, πεζή, περιπολί, περιπολικ, φύλαξη
Κοινωνικοί αγώνες- Κοινωνικά δικαιώματα	Αγωνιστ, αγών, δικαιώμ, δικαιωμ, πορεί, διαδήλ, κουκούλ, διαδηλωτ, συνδικαλ, κίνημα, κινήμα,
Πολιτισμός- αρχαιοκαπηλία	Πολιτισμ, αρχαιοκαπ, μάρμαρα, κληρονομ,
Θρησκεία – θρήσκευμα	Βατοπ, μονή, εκκλης, ράς, αλλόθρησκ, θρησκ, θρήσκ, ιερείς, μητροπολίτ, Κοράνι, μουσουλμ,
Τρομοκρατία	Τρομοκρατ, τρομοκράτ, 11/9 , Ταλιμπάν
Εξωτερική πολιτική	Εξωτερικ, παγκόσμ, Γάζα, Συρία, Ινδία, Τουρκία, Παλαιστίνη,
Φύλο	Γυναικ, γυναίκ, σεξουαλικ, μητέρ, μητρικ, βιασμ, ανισότητ

Επίσης

Εγκλήματα δρόμου	Διάρηξ, διαρήξ, ληστ, κλοπ, φόνοσ, σκοτω, σκότω,
------------------	--

Μολονότι θα βελτίωνε πολύ τον χρόνο ανάλυσης που χρειάζεται και θα επέτρεπε την άμεση δημιουργία ετικετών κρίθηκε ανεπαρκής. Τόσο γιατί θα μπορούσε να αντιστοιχίσει θεματικές ενότητες μόνο με παραγράφους που είχαν τις λέξεις κλειδιά, όσο γιατί σε πολλές περιπτώσεις χρειάστηκε, για να προσδιορίσουμε τη θεματική ενότητα, να ανατρέξουμε σε παραγράφους που προηγούνταν ή έπονταν της υπογραμμισμένης παραγράφου ή ακόμα και στο σύνολο της ομιλίας. Ακόμη δεν ήταν λίγες οι φορές που το θέμα ήταν εντελώς διαφορετικό από αυτό που θα μπορούσε να είχε τεθεί από μια αυτόματη αναγνώριση από το πρόγραμμα. Υπήρχαν μάλιστα περιπτώσεις λέξεων που αν και εμφανίζονταν κατά κόρον, η συσχέτισή τους με τη σωστή θεματική ενότητα διαφοροποιούνταν ανά περίπτωση εμφάνισης (εκποίηση, ξεπούλημα: τόσο σε περιβάλλον όσο και σε ιδιωτικοποίηση αλλά και καταστολή, πρόληψη, φόβος, κακούργημα, πάταξη σε περισσότερες από δύο κατηγορίες).

Οι τελικές κατηγορίες των θεματικών εννοιών, όπως διαμορφώθηκαν με αλφαβητική σειρά, ήταν οι εξής:

Ανήλικοι -Εκπαίδευση
Αστυνομία - Αστυνόμευση
Εγκληματικότητα - Αύξηση Εγκληματικότητας
Εθνική Ασφάλεια
Εξωτερική Πολιτική
Εσωτερική Ασφάλεια
Θρησκεία - Θρήσκευμα
Ιδιωτικοποίηση
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοινωνικά Δικαιώματα
Κυβερνοχώρος
Μετανάστευση
Ναρκωτικά
Οικονομία
Οργανωμένο Έγκλημα
Περιβάλλον - Ανάπλαση
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη
Πολιτισμός
Τρομοκρατία
Υγεία - Ασφάλιση
Φυλακές - Ποινή
Φύλο

Αναλυτικά:

Ανήλικοι –Εκπαίδευση

Οι δύο αυτές κατηγορίες ενοποιήθηκαν σε μία ακριβώς λόγω της πολύ συχνής κοινής εμφάνισης. Η αναφορά στο «έγκλημα» δεν έγκειται τόσο στην εγκληματικότητα ανηλίκων, όσο στη λανθασμένη ή ελλιπή από πλευράς πρωτοβουλιών πολιτική που εφαρμόζεται στους τομείς της εκπαίδευσης και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι.

Το 2008 τίθεται από τον Υπουργό Παιδείας: «ζήτημα προστασίας μαθητών από την έκθεσή τους σε περιεχόμενο που βρίσκεται στο διαδίκτυο και το οποίο μπορεί να αποδειχθεί επιβλαβές και ακατάλληλο για την προσωπικότητα των μαθητών». Γίνονται αναφορές από βουλευτές της κυβέρνησης για τη διευκόλυνση υιοθεσίας με στόχο να δοθεί ένα τέλος σε αυτό το «έγκλημα που λέγεται αγοραπωλησία βρεφών». Παράλληλα κατατίθενται ερωτήσεις που αφορούν περιστατικά ενδοσχολικής βίας, τα οποία πληθαίνουν και απαιτούν «τον σχεδιασμό και εφαρμογή «ειδικών προγραμμάτων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου». Για το Κ.Κ.Ε, θεωρείται έγκλημα: «πάνω από πεντακόσια παιδιά τα οποία είναι εγγεγραμμένα στα ειδικά σχολεία, να παραμένουν αποκλεισμένα στα σπίτια τους». Τις συνέπειες της αδυναμίας μετακίνησης προς και από το σχολείο επισημαίνει και ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α.: «η σχολική διαρροή είναι μια πληγή που τροφοδοτεί την ανεργία, την εγκληματικότητα, τη στρόφη σε εξαρτησιογόνες ουσίες.»

Η ενδοοικογενειακή βία, η σεξουαλική εκμετάλλευση είναι ζητήματα που θέτουν διάφοροι βουλευτές, (ΛΑ.Ο.Σ., ΣΥ.ΡΙΖ.Α., ΠΑ.ΣΟ.Κ., Ν.Δ.) τονίζοντας τη βλαπτική επίδραση που έχει τόσο στο ίδιο το άτομο που την υφίσταται όσο και στο σύνολο της κοινωνίας. Το Κ.Κ.Ε προτείνει ο βιασμός να θεωρείται έγκλημα κατά της προσωπικότητας και να παίρνονται μέτρα ώστε να μη διασύρονται δημόσια τα θύματα. Για το ΛΑ.Ο.Σ.: «δεν υπάρχει πιο βρωμερό έγκλημα από την παιδοφιλία» ενώ τονίζεται ότι «σημείο εκκίνησης για τη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής, είναι τα εγκλήματα κατά των ανηλίκων.» Βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναφέρονται στο έργο που έχει γίνει αλλά και που χρειάζεται να συνεχιστεί στον «τομέα κοινωνικής αλληλεγγύης» όπως είναι η δημιουργία θεραπευτικών ξενώνων εφήβων, Ξενώνων Φροντίδας, κ.ά. Διάφορα κόμματα (ΛΑ.Ο.Σ., ΣΥ.ΡΙΖ.Α., ΠΑ.ΣΟ.Κ., Κ.Κ.Ε) αναφέρονται στο οργανωμένο έγκλημα, στα διεθνή κυκλώματα εμπορίας παιδιών, αλλά και διακίνησης πορνογραφικού υλικού. Χαρακτηριστικά το Κ.Κ.Ε αναφέρει: «Όλοι μα όλοι μιλούν για μικροεγκληματικότητα. Αποσιωπούν ότι υπάρχουν οργανωμένα κυκλώματα του υποκόσμου, ...κυκλώματα διακίνησης παιδικής πορνογραφίας παιδοφιλίας στην οποία συμμετέχουν ευυπόληπτοι πολίτες υπεράνω πάσης υποψίας.» Βουλευτές της Ν.Δ. (2009) κάνουν λόγο για «αύξηση των ποσοστών αλκοολισμού ιδιαίτερα στους νέους (30%

των εφήβων από την ηλικία των 13 χρόνων κάνει χρήση αλκοόλ περισσότερο από 20 φορές το χρόνο)», αλλά και για παράνομες ενέργειες που τελούνται εντός του πανεπιστημίου.

Το ΛΑ.Ο.Σ. ζητά την παρέμβαση της κυβέρνησης (2009, 2010, 2011) για πλήθος παράνομων ενεργειών που συμβαίνουν στους πανεπιστημιακούς χώρους: «πέριξ της ΑΣΟΕΕ, Νομική, Προπύλαια, Τοσίτσα υπάρχει έντονη εμφάνιση παρεμπορίου και εγκληματικότητας», «χρησιμοποιείται ο χώρος των Α.Ε.Ι. για να γίνεται λαθρεμπόριο», για την ανάρτηση δημοσιεύσεων με απειλητικό και προσβλητικό περιεχόμενο από υπολογιστές εντός του πολυτεχνείου. Παράλληλα, βουλευτές της κυβέρνησης (2013) αναφέρονται στα προβλήματα των νέων, τα ναρκωτικά, τη βία, από τα «διαλυμένα πανεπιστήμια έως την ατιμωρησία του κοινού εγκλήματος». Για τη Χ.Α.(2012): «η εγκληματική αυτή συμπεριφορά πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα και αποτελεσματικά και να δοθεί οριστικά ένα τέλος στο απαράδεκτο αυτό φαινόμενο, το οποίο παρατηρείται όχι μόνο στα σχολεία, αλλά και στα πανεπιστήμια», «τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ έχουν μετατραπεί, με την ανοχή των καθηγητών, αλλά ακόμα και των πρυτάνεων, σε γιάφκες, παρασκευαστήρια εκρηκτικών υλών και ορμητήρια κουκουλοφόρων και κάθε είδους ταραξιών.» Επερώτηση καταθέτει και ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. για την αυξημένη εγκληματικότητα σε σχολεία των Λιοσίων, αλλά και για την ύπαρξη περιστατικού «12 παιδιών που δεν έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και ταυτόχρονα, υποκριτικά αποκλείονται από το σύστημα εκπαίδευσης». Για το ΣΥ.ΡΙΖ.Α., «το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να παράγει στελέχη που τα έχει ανάγκη η οικονομία κι όχι ανέργους, χαϊδεύοντας τ'αυτιά της ελληνικής οικογένειας», γεγονός που χαρακτηρίζει ως έγκλημα κατά της ελληνικής οικογένειας. Βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2011) προωθούν την «εισαγωγή μαθήματος φορολογικής συνείδησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση». Για τον Υπουργό Παιδείας, θεωρείται έγκλημα τα Τ.Ε.Ι. να μη δίνουν τεχνολογική εκπαίδευση. Τέλος το ΛΑ.Ο.Σ. αναφέρει για την εκπαίδευση ότι: «Δεν αντέχουν τα σχολεία μας, οι παιδικοί σταθμοί, οι δημόσιες υπηρεσίες», εννοώντας τους αλλοδαπούς.

Συνοπτικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι στην κατηγορία αυτή ο λόγος για το έγκλημα συναρτάται με τη στρατηγική της κοινωνικής πρόληψης της παραβατικότητας. Σημασία δίνεται, από την κυβέρνηση και τα νομοσχέδια που καταθέτει προς ψήφιση, στην έγκαιρη αντιμετώπιση των παραβατικών συμπεριφορών, στην προστασία του ανήλικου από διάφορες μορφές βίας (ενδοοικογενειακή, ενδοσχολική) αλλά και από μια σειρά άλλους παράγοντες όπως είναι τα κυκλώματα εμπορίας παιδιών και διακίνησης πορνογραφικού υλικού. Βέβαια οι επερωτήσεις, κυρίως αριστερών κομμάτων, για μια σειρά από επί μέρους, πρακτικά ζητήματα, φανερώνουν ότι ο προγραμματικός λόγος των βουλευτών και υπουργών της κυβέρνησης πιθανώς να μην βρίσκει εφαρμογή. Η προσέγγιση των δεξιών κομμάτων

διαφέρει. Ο ανήλικος αντιμετωπίζεται κυρίως ως δράστης και όχι ως θύμα, τονίζοντας μια σειρά από ενέργειες (χρήση ναρκωτικών, κατανάλωση αλκοόλ, παραβατικότητα εντός πανεπιστημίων) χωρίς να γίνεται διάκριση ή να αναγνωρίζεται ως ελαφρυντικό η ηλικία. Αντιθέτως τα κόμματα αυτά τονίζουν τη σύνδεση της παραβατικότητας των ανηλίκων με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλοι οι πολίτες και τις συνέπειές τους ευρύτερα, στο κοινωνικό σύνολο, ζητώντας την «άμεση και αποτελεσματική» αντιμετώπισή τους.

Αστυνομία – Αστυνόμευση

Στην κατηγορία αυτή έχουμε τις αναφορές που γίνονται προς το σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.) αλλά και στην αστυνόμευση ως μέσο ελέγχου, πρόληψης και αποτροπής της εγκληματικότητας. Οι θέσεις που αναπτύσσονται είναι κυρίως μέσα από τις ερωτήσεις βουλευτών για τους στόχους, τη δομή, την εκπαίδευση αλλά και τον πολιτικό προσανατολισμό που δίδεται στην ΕΛ.ΑΣ. καθώς και την ανάγκη λήψης πρόσθετων μέτρων αστυνόμευσης για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Η δεύτερη αυτή παράμετρος, αναλύεται πιο επισταμένως στις αντίστοιχες θεματικές ενότητες όπου συναντάται (π.χ. Ναρκωτικά, Μετανάστευση, Εγκληματικότητα)

Ως «παιδιά» χαρακτηρίζει η Ν.Δ. τους αστυνομικούς που δεν έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση και κάνει λόγο για «εικόνα αποσύνθεσης τον τελευταίο καιρό της ΕΛ.ΑΣ.», αναφερόμενη κυρίως στον ελλιπή εξοπλισμό της. Η απάντηση από το Υπουργείο Προ.Πο. είναι ότι «τα προβλήματα που έχει η ΕΛ.ΑΣ., όσον αφορά τις υποδομές της,..., είναι τα ίδια που έχει ολόκληρο το ελληνικό δημόσιο». «Η κύρια κατεύθυνση των κατασταλακτικών μηχανισμών τείνει στην αντιμετώπιση του εργατικού και λαϊκού κινήματος και δευτερευόντως στην αντιμετώπιση του εγκλήματος του κοινού ποινικού δικαίου» για το Κ.Κ.Ε (2011). Τη στοχοποίηση και ξυλοδαρμό των φοιτητών από τα Μ.Α.Τ. καταγγέλλει ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. (2011) επιζητώντας την «ενίσχυση επαγγελματικής επάρκειας και διάταξης της ΕΛ.ΑΣ.» την οποία θεωρεί ήδη πολυάριθμη σε επίπεδο προσωπικού (2010). Το 2011 έχουμε πράγματι πιο έντονες συζητήσεις γύρω από τον εξοπλισμό, την εκπαίδευση αλλά και τη νομοθεσία που αφορά τις προϋποθέσεις χρήσης όπλων από τους αστυνομικούς, με αφορμή τη δολοφονία κατά τη διάρκεια καταδίωξης δύο αστυνομικών της ομάδας ΔΙ.ΑΣ. αλλά της συζήτησης επί της αρχής, των άρθρων και των τροπολογιών του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη: "Σύσταση Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις" στις 10/3. Οι ερωτήσεις όμως σε σχέση με τη στελέχωση του ανθρώπινου δυναμικού και την απόκτηση

σύγχρονου εξοπλισμού είναι στην ατζέντα των κομμάτων και των υπουργείων (Υπ.ΕΣ. και Προ.Πο. ή Δημόσιας Τάξης) κάθε χρόνο.

Ως απάντηση στην αύξηση της εγκληματικότητας στην επαρχία, βουλευτής της Ν.Δ. προτείνει τη μετακίνηση με πούλμαν τμημάτων της αστυνομίας σε διάφορες πόλεις της επαρχίας ανά τακτά διαστήματα. Η αύξηση της αστυνόμευσης, μέσω περιπολιών, σύστασης νέων ομάδων αλλά και η επανεξέταση των κανόνων εμπλοκής είναι πάγιο ζήτημα για το ΛΑ.Ο.Σ. αλλά εισάγεται και από τη Χ.Α. η οποία προτείνει την άμεση, χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες κατάσχεση υλικού από παράνομες δραστηριότητες και αξιοποίησή του από την ΕΛ.ΑΣ.. Για τα δύο αυτά κόμματα η ενίσχυση των σωμάτων ασφαλείας είναι πρώτιστο μέλημα για το κράτος όπως και η προστασία των ιδίων των αστυνομικών έναντι κάθε πιθανού κινδύνου. «Αντί να σκοτωθεί ο αστυνομικός, είναι προτιμότερο να τραβήξει πιο γρήγορα και να σκοτώσει τον εγκληματία» (Χ.Α. 2013). «Δεν είναι σάκος ο αστυνομικός, για να κάνει άσκηση πυροβολισμών ο εγκληματίας! Δεν μπορείτε να προστατεύετε τον εγκληματία περισσότερο απ' ό,τι προστατεύετε τον αστυνομικό!» (ΛΑ.Ο.Σ. 2011). Σε αντίθεση με τη θέση του Κ.Κ.Ε: «ότι πέθαναν 2 αστυνομικοί δεν σημαίνει ότι θα μπορούν να χρησιμοποιούν όπλα όποτε θέλουν». Ή τη βάση εμπιστοσύνης που πρέπει παράλληλα να αναπτύσσεται ανάμεσα σε πολίτες και σώματα ασφαλείας: «Ένα ευνομούμενο κράτος δικαίου οφείλει να έχει στην κορυφή της ατζέντας διακυβέρνησης την εμπέδωση της δημόσιας ασφάλειας ως δημόσιου αγαθού πρώτης προτεραιότητας, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου οι πολίτες θα αισθάνονται ασφαλείς και θα εμπιστεύονται τα Σώματα Ασφαλείας.» (Υπ.Προ.Πο., Χ. Παπουτσής) (2011). Ή αλλιώς όπως θέτει ο Μ. Χρυσοχοϊδής (Υπ.Προ.Πο.) (2009) ως διαχρονική απάντηση στις επικρίσεις από τη μία αλλά και στη σημασία και λεπτή θέση της αστυνομίας ως οργάνου άσκησης έννομης βίας: «Πολύ επιγραμματικά, λοιπόν, να πω πως υπάρχει μια διπλή προσέγγιση. Η πρώτη αφορά την αποτελεσματική παρουσία της αστυνομίας, την εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας και τη σύγχρονη αντιμετώπιση του εγκλήματος και της βίας και από την άλλη πλευρά υπάρχει η έντονη διάσταση του απόλυτου σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.»

Η προσέγγιση των κομμάτων της αριστεράς διαφέρει ριζικά από την προσέγγιση των κομμάτων της δεξιάς. Τα μεν πρώτα κόμματα εντοπίζουν μια διαφορετική κατεύθυνση των κατασταλτικών μηχανισμών και δη της αστυνομίας προς την αντιμετώπιση των κοινωνικών διεκδικήσεων και των αγωνιστικών κινητοποιήσεων καταγγέλλοντας περιπτώσεις αυθαιρεσίας εις βάρος πολιτών και διαδηλωτών. Τα δε κόμματα της δεξιάς στέκονται στο πλευρό των αστυνομικών, ως δημοσίων λειτουργών, οργάνων της τάξης που αγωνίζονται για την πάταξη του εγκλήματος. Θεωρούν ότι είναι χρέος της πολιτείας να παρέχει κάθε δυνατή

προστασία από επαρκή εξοπλισμό έως ποινική «κάλυψη» στον έλληνα αστυνομικό. Τέλος, ενώ ο λόγος της Ν.Δ. παραμένει ο ίδιος τόσο από τη θέση της αντιπολίτευσης, όσο και από τη θέση της κυβέρνησης, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. φαίνεται από τη θέση της αντιπολίτευσης να ασπάζεται τη ρητορεία των αριστερών κομμάτων ενώ από τη θέση της κυβέρνησης, προσπαθεί να εισάγει μια πιο σφαιρική προσέγγιση, κάνοντας λόγο για ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε πολίτες και ΕΛ.ΑΣ.

Εγκληματικότητα - Αύξηση Εγκληματικότητας

Η κατηγορία αυτή αποτελείται κυρίως από παραγράφους όπου συναντάμε τη λέξη «εγκληματικότητα»⁷⁸ και δευτερευόντως από αναφορές σε «εγκλήματα δρόμου». Οι αναφορές γίνονται κυρίως σε σχέση με την εμφανή, καταγεγραμμένη εγκληματικότητα χωρίς να περιορίζονται εκεί. Η «Αύξηση της Εγκληματικότητας» δεν ορίστηκε από μια ανάλυση των αστυνομικών/ δικαστικών στατιστικών, αλλά όπως αυτή προκύπτει ως αναφορά στις αντίστοιχες παραγράφους: «κρούσματα εγκληματικότητας να αυξάνονται με άκρως ανησυχητικούς ρυθμούς» (2008), «την εποχή που έχουμε τεράστια αύξηση εγκληματικότητας» (2010), «σε περιόδους έξαρσης της εγκληματικότητας» (2011), «η καλπάζουσα εγκληματικότητα» (2012) -παραπάνω αναφορές από ΛΑ.Ο.Σ.-. Αλλά και: «αντίστοιχο ρεκόρ όλων των εποχών έχει καταγράψει και η εγκληματικότητα φέτος στη χώρα μας» (2008), «η αύξηση της εγκληματικότητας» (2011), «η συνεχώς αυξανόμενη» (2012) από Ν.Δ.

Θα λέγαμε ότι έρχεται να περιγράψει μια κατάσταση που δεν συνδυάζεται από μια παράλληλη ποσοτική τεκμηρίωση πάνω σε κάποιους σχετικούς δείκτες⁷⁹ αλλά μπορεί να εδράζεται στο αίσθημα των πολιτών. Δηλαδή ως αναφορά μιας κατάστασης και του τρόπου που αυτή βιώνεται από τους πολίτες και μεταφέρεται στο Κοινοβούλιο από τους βουλευτές. «Κύριε Υπουργέ, αγαπητοί κύριοι συνάδελφοι, η εγκληματικότητα είναι δεδομένη. Η περιγραφή της είναι περιττή. Τη βιώνει καθημερινά ο γέροντας τον οποίο ξυλοκοπούν, για να του πάρουν τη σύνταξή του στο σπίτι του μέσα, ο κόσμος ο οποίος ληστεύεται κατά χιλιάδες

---

⁷⁸ Ο όρος εγκληματικότητα είναι στατιστικός και υπονοεί το πλήθος των εγκλημάτων που διαπράττονται σε συγκεκριμένη εδαφική περιοχή και σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Όταν ομιλούμε για μέτρηση της εγκληματικότητας, βασικά αναφερόμαστε σε δύο μεγέθη: είτε στην έκταση της εγκληματικότητας (σύνολο διαπραττόμενων εγκλημάτων), από την οποία μπορεί να συναχθεί ο βαθμός της πιθανότητας ότι ένα οποιοδήποτε άτομο μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ατόμων ενδέχεται να διαπράξει έγκλημα, είτε στο βαθμό δημόσιας ασφάλειας (μέγεθος αντίστροφα ανάλογο προς το σύνολο της κοινωνικής βλάβης που προκύπτει από το έγκλημα), από τον οποίο μπορεί να συναχθεί η έκταση της πιθανότητας ότι ένα οποιοδήποτε άτομο μιας συγκεκριμένης κατηγορίας ατόμων ενδέχεται να γίνει το θύμα εγκλήματος. Σ. Βιδάλη 2013 σελ.32 και Ι. Φαρσεδάκης 2005, σελ.40

⁷⁹ Μόλις στις 13/03/08 έχουμε την κατάθεση του Υφυπουργού Εσωτερικών, Π. Χηνοφώτη την «κατάθεση στοιχείων εγκληματικότητας από το 1995 και εντεύθεν» και του Υπουργού Δημοσίας Τάξης, Ν.Δένδια το 08/11/2013

και πλέον τα φαινόμενα αυτά έχουν γενικευθεί. Η ανασφάλεια είναι δεδομένη.» ΛΑ.Ο.Σ. 2010. Η ανάγνωση αυτής της κατάστασης αποτελεί και το εισαγωγικό μέρος των επερωτήσεων των βουλευτών⁸⁰ σε σχέση με την αύξηση της εγκληματικότητας σε μια περιοχή, των οποίων συχνά έπεται ή εννοείται η απαίτηση για τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση του φαινομένου.⁸¹

Πάνω από τις μισές παραγράφους παρουσιάζονται σε ομιλίες βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ. (90/187 μέχρι και Μάρτη 2012). Οι εμφανίσεις εκτοξεύονται κατακόρυφα το 2010 ιδιαίτερα στη συζήτηση του νομοσχεδίου που αφορά τη μετανάστευση και την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας. Σε ένα μεγάλο μέρος επί του συνόλου των αναφορών στην εγκληματικότητα, μάλιστα κυρίως από τα κόμματα της Ν.Δ. και του ΛΑ.Ο.Σ., συνδέεται με τους μετανάστες και την αύξηση του αριθμού των μεταναστών (κυρίως στους παράνομα εισαχθέντες ή διαμένοντες στη χώρα). «Ομιλώ για λαθρομετανάστευση, γιατί ένα μεγάλο κομμάτι των εγκληματογόνων εστιών της περιοχής μας οφείλεται και στους λαθρομετανάστες», ή «η νέα, κυρίως ξενόφερτη, εγκληματικότητα» από Ν.Δ (2012, 2011 αντίστοιχα). «Έχουμε γίνει μία χώρα με τεράστια, με βαριά εγκληματικότητα, γιατί σε όλα αυτά τα ντόπια μπουμπούκια της εγκληματικότητας –γιατί είχαμε και τους ντόπιους εγκληματίες- προστέθηκαν και τα εισαγόμενα» (ΛΑ.Ο.Σ., 2010). Καθώς και από Χ.Α.: «τη στιγμή που εκατοντάδες χιλιάδες λαθρομετανάστες βρίσκονται στην πατρίδα μας και σίγουρα έχουν μεγάλο μερίδιο στην άνοδο της εγκληματικότητας» (2013).

Κάποιες άλλες φορές συνδέεται με εικόνες αποσύνθεσης μιας περιοχής: «γνωστό το θέαμα με τις κουρελούδες, τους μπόγους, την κακομοιριά και τη μιζέρια, η οποία οδηγεί και στην εγκληματικότητα και σε όλα τα περίεργα φαινόμενα που βλέπουμε», ή «μέσα, λοιπόν, σε όλο αυτό το χάλι, που ζουν οι Έλληνες με την εγκληματικότητα και τη ξεσαλωμένη λαθρομετανάστευση» (ΛΑ.Ο.Σ., 2010). Αλλά και με εικόνες παρακμής της ΕΛ.ΑΣ. που απαιτούν τη λήψη μέτρων: «Σε περιόδους έξαρσης της εγκληματικότητας και της ανεξέλεγκτης λαθρομετανάστευσης, αλλά και των κοινωνικών αναταραχών, επείγει η αποκατάσταση του κύρους και του γοήτρου της Ελληνικής Αστυνομίας.» (2011), «να αναλογιστούμε τις ανεξέλεγκτες διαστάσεις που λαμβάνει η νέα, κυρίως ξενόφερτη, εγκληματικότητα και την εικόνα αποσύνθεσης που παρουσιάζει τον τελευταίο καιρό η

---

⁸⁰ 6/03/08 ΛΑ.Ο.Σ. για αύξηση εγκληματικότητας και ειδικά για Αγ. Παρασκευή // 13/11/2008 ΛΑ.Ο.Σ. για Πειραιά // 16/11/09 ΠΑ.ΣΟ.Κ. για νομό Ηρακλείου Κρήτης//14/10/10 ΛΑ.Ο.Σ. // 19/11/10 γενικά 25/11/10 ΛΑ.Ο.Σ. για Εύβοια και Στερεά Ελλάδα // Ν.Δ. για δήμο Μαραθώνα 15/03/11// 25/11/11 από ΛΑ.Ο.Σ. για κεντρικότερους δρόμους Αθήνας// 06/03/12 ΛΑ.Ο.Σ. για λήψη μέτρων κατά εγκληματικότητας στην χώρα μας // 08/03/12, ΝΔ για νομό Λακωνίας // 05/03/13 ΣΥ.ΡΙΖ.Α. για Άνω Λιόσια

⁸¹ «Συνεπώς ερωτάται ο αρμόδιος υπουργός: Τι μέτρα προτίθεται να λάβει άμεσα για την αντιμετώπιση της αύξησης της εγκληματικότητας στην περιοχή του Πειραιά και για τη διασφάλιση της ασφάλειας και της ποιότητας ζωής;»

Ελληνική Αστυνομία» (Ν.Δ., 2011). Στη σύνδεση εγκληματικότητας και τρομοκρατίας προχωράει τόσο η Ν.Δ. όσο και το ΠΑ.ΣΟ.Κ.: «Η αύξηση της εγκληματικότητας, η επαναδραστηριοποίηση της τρομοκρατίας και όλα τα φαινόμενα μικρής ή μεγάλης εγκληματικότητας τα οποία αποτελούν πλέον ρουτίνα, αποδεικνύουν πως το υφιστάμενο μοντέλο αστυνόμευσης έχει παύσει να υπηρετεί την ασφάλεια του Έλληνα πολίτη.» (Ν.Δ. 2011). «Άλλωστε, σήμερα σε μια περίοδο που το περιβάλλον ασφάλειας διαρκώς μεταβάλλεται, σε μια εποχή που το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία, η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών, η διακίνηση προσώπων προς εκμετάλλευση, η διακίνηση ναρκωτικών, η παράνομη διακίνηση και εμπορία όπλων, αλλά και οι άλλες πρωτόγνωρες για τη χώρα μας εγκληματικές δραστηριότητες, διαμορφώνουν μία εκρηκτική κατάσταση. Αυξάνεται η εγκληματικότητα, διαρρηγνύεται η κοινωνική συνοχή και ακόμα επηρεάζεται αρνητικά και η οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας.» (ΠΑ.ΣΟ.Κ., 2011). Και οι δύο δηλώσεις ακολουθούνται από την αναγκαιότητα λήψης αστυνομικών μέτρων για την αντιμετώπιση του φαινομένου.⁸² Τέλος διαφορετική είναι η προσέγγιση του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. που κάνει λόγο (2009) για «είκοσι χιλιάδες άτομα χωρίς στέγη» και εξηγεί πως τέτοιες καταστάσεις είναι κατάλληλες συνθήκες για την παραβατικότητα και εγκληματικότητα», τονίζοντας ότι «η άκριτη καταστολή οδηγεί στην αναπαραγωγή της εγκληματικότητας και όχι στην αντιμετώπισή της» (2013) ενώ για το Κ.Κ.Ε «η αύξηση της εγκληματικότητας, δεν είναι τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο από την έκφραση της κρίσης και της σαπίλας του εκμεταλλευτικού καπιταλιστικού συστήματος. Υπάρχει εγκληματικότητα στην Ελλάδα, υπάρχει εγκληματικότητα σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες» (2010) προσθέτοντας, με αφορμή επερώτησης του ΛΑ.Ο.Σ. για την εγκληματικότητα, ότι: «όλοι μα όλοι μιλούν για μικροεγκληματικότητα. Αποσιωπούν ότι υπάρχουν οργανωμένα κυκλώματα του υποκόσμου, ...κυκλώματα διακίνησης παιδικής πορνογραφίας παιδοφιλίας στην οποία συμμετέχουν ευυπόληπτοι πολίτες υπεράνω πάσης υποψίας» (2010). Τις διαφορετικές θέσεις αυτές του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και του Κ.Κ.Ε σχολιάζει ο Υφυπουργός Προ.Πο., Ε. Όθωνας: «Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, όσο και ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α.⁸³ έχουν τη δική τους ιδεολογικο-πολιτική αντίληψη,

---

⁸² «Απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου και της αποστολής της αστυνομίας ως κατ' εξοχήν φορέα παροχής ασφάλειας, η μεταρρύθμιση στην οργάνωση και τη λειτουργία της και η υποκατάσταση των σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τους πολίτες. Προς αυτήν την κατεύθυνση, όμως, το Υπουργείο δεν κάνει καμία απολύτως κίνηση» «Έτσι απαιτείται πλέον, μία διαφορετική προσέγγιση για την αποτελεσματικότερη άσκηση της αστυνόμευσης. Γι' αυτό και πολύ ορθά στην εποπτεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υπάγονται πλέον όλα τα Σώματα Ασφαλείας της χώρας και συγκεντρώνονται όλες οι υπηρεσίες που έχουν την ευθύνη και την αρμοδιότητα της δημόσιας ασφάλειας, αλλά και της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας», αντίστοιχα.

⁸³ Ενδεικτικά για ΣΥ.ΡΙΖ.Α.: «Γιατί τα λέω αυτά, κύριε Υπουργέ; Δεν θέλω να μηδενίσω τίποτα αλλά πολλές όψεις, που συνδέονται με την μεταναστευτική πολιτική και ιδιαίτερα με την αντιμετώπιση του εγκλήματος, ανεξάρτητα από την πατρίδα αυτού που το διαπράττει, δίνουν την εικόνα ενός κράτους-μπάχαλο. Όταν απουσιάζει το κράτος συστηματικά από το κέντρο της Αθήνας και αφήνει το παραεμπόριο, το εμπόριο λευκής

μια δική τους κοσμοθεωρία, που και στα θέματα αυτά έχει μία άλλη εντελώς διαφορετική, οπτική γωνία για τα πράγματα. Είναι μια οπτική υπό τη δική τους αντίληψη για τον τρόπο που μια σύγχρονη κοινωνία πρέπει να οργανώνεται για να αντιμετωπίσει τέτοιες οργανωμένες μορφές εγκληματικότητας και για το ποια, εν πάση περιπτώσει, είναι τα σημεία εκείνα στα οποία μπορεί να διαχωρίσει κανείς σήμερα πια –επειδή μπήκε μία τέτοια έννοια διαχωρισμού- το κοινό ποινικό έγκλημα από άλλες μορφές δραστηριότητας.»

Σαφέστατα αυτό που ξεχωρίζει στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα είναι η μεγάλη συχνότητα αναφοράς από συγκεκριμένα κόμματα αλλά και η διαφορετική προσέγγιση που έχουν. Στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα αποτυπώνεται με τη μεγαλύτερη ευκρίνεια η θέση, οπτική που έχει το κάθε κόμμα σχετικά με το εγκληματικό φαινόμενο συνολικά, αλλά και αναφορικά με τα μέσα και τους τρόπους που προτείνονται για την αναχαίτιση του εγκλήματος. Η αύξηση της εγκληματικότητας συναρτάται με το μεταναστευτικό ζήτημα, με τη τρομοκρατία ζητώντας τη λήψη αστυνομικών, κατασταλτικών μέτρων προς αυτή τη κατεύθυνση. Παρουσιάζεται όμως και ως έκφραση της κρίσης και φυσικό επακόλουθο του οικονομικού (καπιταλιστικού) συστήματος. Στη δεύτερη περίπτωση δίνεται βάρος στην πολιτική οικονομία του εγκλήματος, στην εξέταση του φαινομένου σε συνάρτηση με την ανισότητα όπως εκφράζεται στην κοινωνία και δίνεται βάση στη στροφή του Δικαίου και των οργάνων δίωξης και αντιμετώπισης του εγκλήματος προς «τα επάνω». Η πολιτική αλλά πρωτίτως η οπτική που υιοθετούν οι κυβερνήσεις στην αναχαίτιση της εγκληματικότητας είναι η πρώτη. Τονίζουν την εικόνα της εμφανούς εγκληματικότητας, αυτής που συναντάται στο δρόμο και που –θεωρούν ότι- είναι υπεύθυνη για το φόβο που αισθάνονται οι πολίτες. Αυτή η τελευταία παράμετρος, του φόβου αλλά και της ανασφάλειας είναι κυρίαρχη στο λόγο των τελευταίων.

Εθνική Ασφάλεια

Αν και είναι δύσκολο να ξεχωρίσουμε και να εισάγουμε εδώ ορισμένα ζητήματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας και όχι στη θεματική ενότητα της Εξωτερικής Πολιτικής, ιδιαιτέρως κατά πόσο μάλλον παραγράφους που αφορούν το ρόλο της χώρας στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, τις προκλήσεις, ευκαιρίες και καταστάσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η

σαρκός, το εμπόριο ναρκωτικών δίπλα στην Ομόνοια και ο απελπισμένος φτωχός Έλληνας θέλει –και με το δίκιο του- να μην τον κλέβουνε, να μην αρπάζουν την τσάντα της γυναίκας του, θέλει να γυρίσει από το σχολείο ή από το μάθημα των Αγγλικών το παιδάκι του με σιγουριά και δεν έχει την πολυτέλεια να μένει στην Εκάλη και την Κηφισιά αλλά μένει στην πλατεία Αττικής ή στον Άγιο Παντελεήμονα και βλέπει τη συστηματική απουσία του κράτους και του Δήμου Αθηναίων και βλέπει ότι επί χρόνια έχει κλειδωθεί με λουκέτο από διάφορους Ελληναράδες μια παιδική χαρά, γιατί αυτοί αποφάσισαν να καθαρίσουν, τότε το κράτος-μπάχαλο, η απουσία κράτους επιτρέπει στους ναζιστές της Χρυσής Αυγής να λένε «εμείς θα σας πουλήσουμε προστασία. Αυτό ζούμε τώρα, σκηνές από το μέλλον αν δεν παρθούν μέτρα»» Παπαδημούλης, 19/11/2010

Ελλάδα ειδικά σε σχέση με τα σύνορα και τις γείτονες χώρες, η θεματική αυτή ενότητα περιλαμβάνει ζητήματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας και κυριαρχίας. Δηλαδή τόσο σε επίπεδο κυριολεκτικό όσο και σε μεταφορικό, ζητήματα που υποσκάπτουν -ή η λανθασμένη πολιτική αντιμετώπιση των οποίων υποσκάπτει- την εθνική ασφάλεια της χώρας.

Η Ν.Δ. από τη θέση της κυβέρνησης (2008) υπενθυμίζει τη σημασία της υπογραφής της Συνθήκης Σένγκεν στην καταπολέμηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας. Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. (2008, 2009) κατηγορεί την κυβέρνηση για μια σειρά από λανθασμένες πολιτικές επιλογές τις οποίες χαρακτηρίζει οικονομικά εγκλήματα. Θεωρεί εθνικό έγκλημα τη στήριξη του τραπεζικού κεφαλαίου, το ξεπούλημα των ταμείων (ασφαλιστικών) της χώρας αλλά και τη μονοπωλιακή δέσμευση λιμένων Πειραιά και Θεσσαλονίκης. Θεωρεί πως με τις ενέργειες αυτές υπονομεύεται η εθνική κυριαρχία, θέση στην οποία εμμένει μέχρι και το 2013. Την ίδια θέση μοιράζεται και το Κ.Κ.Ε το οποίο βάλλει κατά των ιδιωτικοποιήσεων και του ξεπουλήματος του δημόσιου τομέα σε ξένες επιχειρήσεις αλλά και του λιμανιού του Πειραιά στο κινεζικό κράτος. Τα δύο αυτά κόμματα βαφτίζουν τις ιδιωτικοποιήσεις εθνικά εγκλήματα. Για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., εθνικό έγκλημα συντελείται στον Αμβρακικό κόλπο (2009) αλλά και στην περίπτωση του σκανδάλου του παραδικαστικού κυκλώματος με το οποίο «δημιουργούνται αισθήματα καχυποψίας και κλονισμού της εμπιστοσύνης τους (εννοώντας των πολιτών) προς τον θεμελιώδη θεσμό της απονομής δικαίου» (2010). Ταυτόχρονα θεωρεί τη φοροδιαφυγή ως εθνικό στόχο σε προτεραιότητα όπως είναι η εθνική άμυνα βαφτίζοντας ως «έγκλημα εθνικής προδοσίας» τις περιπτώσεις όσων φοροδιαφεύγουν. Η εθνική ασφάλεια κατά τους βουλευτές του ΛΑ.Ο.Σ. κλονίζεται από την «αθρόα προσέλευση λαθρομεταναστών», από «τα ουσιαστικά ανοιχτά μας σύνορα», από την «οικονομική καχεξία» και την «καλπάζουσα ανεργία», από τη «συνεχώς αυξανόμενη εγκληματικότητα» και απαιτούν «άμεσο έλεγχο και καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης, διότι διαρρηγνύει τον κοινωνικό ιστό, επιτείνει τα ήδη μεγάλα προβλήματα ανεργίας και εγκληματικότητας και αλλοιώνει τον χαρακτήρα της Ελλάδας, ως Έθνους-Κράτους, δεδομένου και του δημογραφικού προβλήματος» (2010). Το 2011 έχουμε αρκετές εμφανίσεις κυρίως λόγω της συζήτησης επί της αρχής και επί των άρθρων του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: "Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002 (ΦΕΚ 75 Α)".

Βουλευτές της Χ.Α. θεωρούν «εγκλήματα κατά του λαού και του έθνους» αδικήματα τελούμενα από πολιτικά πρόσωπα όπως η απάτη, η διαφθορά αλλά και η πολιτική των προηγούμενων κυβερνήσεων. Απευθυνόμενοι στην κυβέρνηση: «οδηγείτε τη χώρα μια ώρα

νωρίτερα στο τέλειωμα του αδιέξοδου δρόμου τον οποίο εσείς έχετε διαλέξει». (2012) Κατονομάζει τη συγκυβέρνηση ως «γιουσουφάκι της Άγκυρας» και θεωρεί πως «και μόνο η συζήτηση με τους Σκοπιανούς είναι ύβρις». (2013). Σε παρόμοιο μήκος κύματος κινείται και η Ν.Δ., δηλώνοντας: «Όχι άλλες εθνικές υποχωρήσεις» συνεχίζοντας πως «καταντήσαμε να συζητάμε το όνομα της Μακεδονίας με τους Σκοπιανούς». Θέση την οποία υπερασπίζεται από το 2008 το ΛΑ.Ο.Σ. θέτοντας επανειλημμένα ζήτημα εκχώρησης του ονόματος Μακεδονία. Για τους ΑΝ.ΕΛ., υποθέσεις όπως αυτή της Siemens, έρευνες όπως αυτή του ΕΟΤ που δεν πήγαν ποτέ στη Βουλή, το κλείσιμο της ΕΛΒΟ, αποτελούν πληγή για την οικονομία και την εθνική ασφάλεια. Τέλος για τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. τα μνημόνια και η τρόικα αποτελούν τη συνέχιση μιας ήδη λανθασμένης πολιτικής στρατηγικής τονίζοντας ότι: «η συνέχεια του λάθους συνιστά συνειδητή εγκληματική πράξη κατά της πατρίδας και του λαού μας».

Συμπερασματικά, για το ΛΑ.Ο.Σ. η εθνική κυριαρχία απειλείται από τους μετανάστες. Η εθνική ασφάλεια προσεγγίζεται μέσω μιας αντεγκληματικής πολιτικής με κατεύθυνση στη προστασία των συνόρων. Αντιθέτως τα αριστερά κόμματα συνδέουν τη διαφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας με μια στροφή της πολιτικής και δη της οικονομικής. Κατηγορούν τα κόμματα της κυβέρνησης για μια σειρά πολιτικών αποφάσεων, όπως οι ιδιωτικοποιήσεις και η πώληση οργανισμών του δημοσίου τομέα σε ξένες επιχειρήσεις μέσω των οποίων κλονίζεται η εθνική κυριαρχία. Ζήτημα εθνικής ασφάλειας αποτελεί για σύσσωμα τα κόμματα της αντιπολίτευσης η ψήφιση του μνημονίου. Βλέπουμε δηλαδή στη μία πλευρά από τα δεξιά κόμματα, την εγκληματικότητα και τη μετανάστευση ως παράγοντες που υπονομεύουν την εθνική ασφάλεια ενώ στην άλλη πλευρά διακρίνουμε τις πολιτικές αποφάσεις των κυβερνήσεων ως παράγοντες υπονόμευσης της εθνικής ασφάλειας αλλά και εθνικής κυριαρχίας.

Εξωτερική Πολιτική

Ζητήματα εξωτερικής πολιτικής μπορούμε να αντιληφθούμε τόσο σε συνάρτηση με τη χάραξη και τον σχεδιασμό της πολιτικής της Ελλάδος στο εξωτερικό όσο και ως προς την επιλογή στάσης, αντιμετώπιση γεγονότων και αποφάσεων διεθνών οργανισμών, συμμαχιών, ξένων χωρών ακόμα και την κύρωση (ή μη) διεθνών συμβάσεων. Πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η καταδίκη των τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ινδία (από Ν.Δ., ΠΑ.ΣΟ.Κ.), η ένδειξη συμπαράστασης αλλά και η λήψη μέτρων βοήθειας στους λαούς της Συρίας και της Γάζας (2008). Περισσότερες εμφανίσεις έχουμε σε αυτή τη θεματική ενότητα από βουλευτές του Κ.Κ.Ε. Το Κ.Κ.Ε θέτει μία σειρά από ζητήματα εξωτερικής πολιτικής.

Θέτει το ζήτημα της συμμετοχής της Ελλάδας και του ελληνικού στρατού στο Νάτο και τις επιχειρήσεις του (2009), μιλάει για την εγκληματικότητα που δημιουργήθηκε στα Βαλκάνια με τη δημιουργία των νέων κρατών (2010) ενώ ταυτόχρονα καταφέρεται εναντίον διεθνών οργάνων όπως της Eurpol και της Eurojust (2011). Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναφέρεται στην κατάσταση στη Μέση Ανατολή και τη Γάζα ενώ ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ζητάει διευκρινήσεις για τον ρόλο της C.I.A. και του Νάτο. Τη σύνδεση εθνικής κυριαρχίας και εξωτερικής πολιτικής μπορούμε να εντοπίσουμε στα λόγια βουλευτή του ΛΑ.Ο.Σ.: «Όταν έχεις έναν ισχυρό στρατό, έναν αξιόμαχο στρατό, όταν έχεις ένοπλες δυνάμεις τις οποίες σέβονται οι αντίπαλοι, αυτομάτως έχεις και καλή εξωτερική πολιτική, όπως γνωρίζετε, και οικονομική ευρωστία». Η Χ.Α. κάνει λόγο για «προκλητική απόφαση του Δικαστηρίου της Χάγης» «που αθώωσε τρεις ουτσεκάδες» (2012) και ζητάει από την κυβέρνηση «να ξεκινήσουμε τώρα τις διακρατικές συμφωνίες ώστε να εκτίουν τις ποινές τους στη χώρα προέλευσής τους» αναφερόμενοι σε «όλους αυτούς τους αλήτες, όλους αυτούς τους εγκληματίες που έχουν μαζευτεί σε αυτή τη χώρα.»

Συμπερασματικά, εδώ εντοπίζουμε μια πληθώρα θεμάτων. Η εξωτερική πολιτική είναι θα λέγαμε ένας υπέρτιτλος όλων των επί μέρους ζητημάτων στα οποία κοινό παρονομαστή θα εντοπίζαμε το Κράτος. Κύρωση διεθνών συμβάσεων, λήψη μέτρων προστασίας αλλά και γεγονότα και καταστάσεις που συμβαίνουν στο εξωτερικό σχολιάζονται και αναλύονται διαφορετικά από κάθε κόμμα. Δύο διαφορετικές προσεγγίσεις που ξεχωρίζουν είναι αυτή του Κ.Κ.Ε. και του ΛΑ.Ο.Σ. Η συχνή τοποθέτηση του πρώτου έγκειται στη συμμετοχή της χώρας σε υπερεθνικούς σχηματισμούς μέσα στους οποίους η Ελλάδα χάνει την εθνική της κυριαρχία. Για το δεύτερο κόμμα η εξωτερική πολιτική συνδέεται με την επίδειξη δύναμης μέσω των ενόπλων δυνάμεων. Ωστόσο η μη ύπαρξη έντονων αιμαχιών και η μη κατάθεση τόσο διαφορετικών τοποθετήσεων, μπορεί να μεταφραστεί ποικιλοτρόπως. Μία αιτιολόγηση είναι το χαμηλό ενδιαφέρον του σώματος των ελλήνων βουλευτών συνολικά αναφορικά με τέτοια ζητήματα δεδομένης της ύπαρξης και άλλων οργάνων και προσώπων πιο αρμόδιων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Μια δεύτερη θα μπορούσε να είναι ότι η κύρωση των διεθνών συμβάσεων έχει δεσμευτικό όχι απαραίτητα όμως ουσιαστικό χαρακτήρα.⁸⁴ Σε κάθε περίπτωση για μια εκτενέστερη ανάλυση απαιτείται η διερεύνηση των σχέσεων και της επιρροής/πίεσης που ασκούν στο ελληνικό Κράτος διεθνείς και λοιποί ξένοι οργανισμοί.

---

⁸⁴ Για την εργαλειακή και τη βεβαιωτική/ιδεολογική λειτουργία της επικύρωσης διεθνών συμβάσεων βλέπε και σε Γ. Νικολόπουλος 2008, σελ.25. Σύμφωνα με σχετική έρευνα προέκυψε ότι, «οι δύο αυτές αλληλένδετες λειτουργίες οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η επικύρωση από ένα κράτος διεθνών συμβάσεων,..., οδηγεί συχνά στη μείωση του διεθνούς ενδιαφέροντος και των πολιτικών πιέσεων για τη μεταβολή των πρακτικών του.»

Εσωτερική Ασφάλεια

Ο πρόεδρος του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, Γεώργιος Παπανδρέου θέτει ως «ζήτημα πρώτο» για την εξεταστική επιτροπή της Βουλής, την «εθνική μας ασφάλεια: το έγκλημα έχει χαρακτηριστεί από τους Υπουργούς της Κυβέρνησης, ως κατασκοπεία σε βάρος της χώρας. Το σκάνδαλο των υποκλοπών, κατά τον ίδιο τον Πρωθυπουργό, είναι υπόθεση που εξέθεσε τη χώρα μας και άγγιξε τα πιο ευαίσθητα ζητήματα εθνικής ασφάλειας της πατρίδας μας: κρατικά μυστικά, απόρρητες στρατιωτικές πληροφορίες, σχέδια αμύνης, προμήθειες, κινήσεις Υπουργείων και Υπουργών, οργανισμών, συνομιλίες του Πρωθυπουργού και άλλων πολιτικών..., σε κάθε περίπτωση, είναι εκτεθειμένη η χώρα και η εθνική μας ασφάλεια». Με τον Υπ. Εσωτερικών να απαντάει ότι το έγκλημα αυτό, «πήρε τον δρόμο που έπρεπε να πάρει. Πήγε την ίδια στιγμή στη δικαιοσύνη», κάνοντας αναφορά στην ηγεσία της Ε.Υ.Π. η οποία παρέμενε η ίδια από την προηγούμενη κυβέρνηση.

Κεντρικό ζήτημα εσωτερικής ασφάλειας για το ΛΑ.Ο.Σ. αποτελούν οι γεμάτες φυλακές ειδικά με την «εισαγωγή εγκληματιών και λαθρομεταναστών» (2012) σε συνδυασμό με την αυξανόμενη εγκληματικότητα (2009). Κάτι που υπογραμμίζει ήδη από το 2008 το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ιδιαιτέρως για το κέντρο της Αθήνας και το αίσθημα ανασφάλειας όσων πολιτών το επισκέπτονται. «Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει δοθεί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αστυνομικής φύσεως που εμφανίζονται στο κέντρο της Αθήνας» αναφέρει ο Υπουργός Εσωτερικών (2008) παρουσιάζοντας το «Ειδικό Σχέδιο αστυνόμευσης» που εφαρμόζεται στην ευρύτερη περιοχή.⁸⁵ Ανασφάλεια στους πολίτες γεννάει και το χτύπημα στην αποστολή της ποδοσφαιρικής ομάδας του Παναθηναϊκού στο ξενοδοχείο που διέμενε καθώς και τα επεισόδια που ακολούθησαν (2008). Κατά τον Υπουργό Δικαιοσύνης δεν έχουμε παραβίαση προσωπικών δεδομένων από τη λειτουργία των καμερών της τροχαίας καθώς αυτή είναι επιτρεπτή για την αποκάλυψη εγκληματικών συμπεριφορών. Τέλος το 2008 έχουμε την ενσωμάτωση σύμβασης και πρωτοκόλλου στην ελληνική νομοθεσία για «τέλεση αξιόποινων πράξεων μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών».

Το 2011 με αφορμή την ενέδρα θανάτου στους αστυνομικούς στην περιοχή του Ρέντη, το Υπ.Προ.Πο. λαμβάνει τη νομοθετική πρωτοβουλία για την "Τροποποίηση του ν. 2168/1993, εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την οδηγία 2008/51/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008" για την τροποποίηση της οδηγίας 91/477/EOK του Συμβουλίου σχετικά με τον έλεγχο της απόκτησης και της

---

⁸⁵ (Στην περιοχή που περικλείεται από τις οδούς Αγ. Κωνσταντίνου, Κολωνού, Πειραιώς, Αγ. Ασωμάτων, Ερμού, Αιόλου έως την πλατεία Ομόνοιας)

κατοχής όπλων". Για τη Ν.Δ. η ΕΛ.ΑΣ. είναι το όργανο εκείνο το οποίο πραγματώνει τη «συνταγματική αξίωση των πολιτών για ασφάλεια και προστασία» ιδιαίτερος σε μια περίοδο αυξημένης εγκληματικότητας αλλά και εξασφαλίζει «την προστασία του κράτους και του δημοκρατικού πολιτεύματος». Για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. «είναι λυπηρό να μην υπάρχουν στη σημερινή εποχή μελέτες και αξιόπιστα στοιχεία για την εγκληματικότητα στη χώρα μας» και προτείνει την ανασύσταση του Κέντρου Μελετών.

Άλλα ζητήματα που τίθενται είναι το σχέδιο ενοποίησης δήμων Καλλικράτης το οποίο για τη Ν.Δ. αποτελεί ένα προβληματικό μέτρο που οδηγεί στη «διάσπαση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της ελληνικής επικράτειας».

Συνοπτικά, η έννοια της εσωτερικής ασφάλειας μπορεί να γίνει κατανοητή ως μια ευρεία και περιεκτική έννοια η οποία επικαλύπτει πολλαπλούς τομείς για την αντιμετώπιση διαφόρων σοβαρών απειλών που έχουν άμεσες επιπτώσεις στη ζωή, την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών.⁸⁶ Θα λέγαμε λοιπόν ότι ως ένα σημείο αυτό αντανάκλαται στις τοποθετήσεις των βουλευτών από τη διαφορετική ιεραρχική ταξινόμηση των ανωτέρω ζητημάτων. Συχνές είναι εδώ οι τοποθετήσεις από το Υπουργείο Εσωτερικών αναφορικά με διάφορα ζητήματα προωθώντας συχνά αντίστοιχους τρόπους δράσης ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η χαμηλή αναφορά της θεματικής αυτής ενότητας από γυναίκες βουλευτές (4 έναντι 67 αρρένων βουλευτών).

Θρησκεία – Θρήσκευμα

Η θεματική ενότητα με τη μικρότερη συχνότητα, η οποία ωστόσο εμφανίζεται από όλα τα κόμματα καθώς και μέσα από λόγους υπουργών και αποφάσεις προς κύρωση. Οι περισσότερες αναφορές εδώ σχετίζονται με την υπόθεση του Βατοπεδίου (τη ζημία που προέκυψε για το δημόσιο από τις οικονομικές συναλλαγές με τη μονή Βατοπεδίου) και άλλα οικονομικά εγκλήματα της Εκκλησίας (2008, 2009, 2010). Κάθετα αντίθετο με την ανέγερση οποιουδήποτε τεμένους στο Βοτανικό είναι το ΛΑ.Ο.Σ. το οποίο υποστηρίζει πως μια τέτοια ενέργεια θα οδηγούσε σε αύξηση της εγκληματικότητας και του λαθρεμπορίου στη γύρω περιοχή με δράστες τους αλλοδαπούς. Ακολούθησε η απάντηση από τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του ΠΑ.ΣΟ.Κ.: «Καμία, όμως, σχέση δεν έχει η έκφραση των θρησκευτικών πεποιθήσεων με οποιοδήποτε φαινόμενο είτε λαθρομετανάστευσης είτε εγκληματικής συμπεριφοράς, το οποίο θα αντιμετωπιστεί με αποφασιστικότητα στον πυρήνα του και στα κοινωνικά αίτια και στα διωκτικά πλαίσια» (2010). «Μίσος εθνικό, θρησκευτικό,

---

⁸⁶ Από: Συμβούλιο «Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις» 2010, σελ. 8

φυλετικό» βλέπει η Χ.Α σε «όλα αυτά τα εγκλήματα που διαπράττονται καθημερινά από αλλοδαπούς εις βάρος Ελλήνων συμπατριωτών μας» (2013).

Συμπερασματικά η θεματική αυτή ενότητα δεν παρουσιάζει κάποια εγκληματολογικού περιεχομένου συσχέτιση παρά μόνο αναφορικά με δύο περιπτώσεις. Την υπόθεση της μονής Βατοπεδίου, δηλαδή μιας οικονομικής κατά βάση συμφωνίας και της ανέγερσης τεμένους στην Αθήνα, στο οποίο πιθανολογείται η ανάπτυξη εγκληματικών δραστηριοτήτων περίξ αυτού λόγω της ταυτότητας των επισκεπτών του.

Ιδιωτικοποίηση

Αν και η κατηγορία αυτή δεν συνιστά θεματική ενότητα που σχετίζεται με το εγκληματικό φαινόμενο καθεαυτή, οι διαδικασίες ιδιωτικοποίησης αποτελούν πρόσθετη συνθήκη ανάπτυξης του κρατικού –εταιρικού εγκλήματος. Κύριοι λόγοι είναι οι δωροδοκίες στελεχών, η υπερτιμημένη αγορά προϊόντων και υπηρεσιών ιδίως σε περιπτώσεις μονοπωλιακών συνθηκών αγοράς. Ο βασικότερος βέβαια λόγος είναι η πώληση των οργανισμών και ιδρυμάτων σε περιόδους που η συνολική τους αξία είναι υποτιμημένη με αποτέλεσμα τη ζημιογόνα για το Κράτος πώλησή τους (ειδικά σε περιπτώσεις ένταξης στο χρηματιστήριο ή συμμετοχής/ επένδυσης σε τραπεζικά προϊόντα).⁸⁷

Στις 11/03/2011 έχουμε την κύρωση των «Συμβάσεων Παραχώρησης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και των Οργανισμών Λιμένος Πειραιώς (Ο.Λ.Π. Α.Ε.) και Θεσσαλονίκης (Ο.Λ.Θ. Α.Ε.), ρυθμίσεις για το προσωπικό της Ο.Λ.Π. Α.Ε. και της Ο.Λ.Θ. Α.Ε. και άλλες διατάξεις». Κατά το ΣΥ.ΡΙΖ.Α.: «Η Κυβέρνηση με αυτό το νομοσχέδιο επιχειρεί ένα μείζον πολιτικό, εθνικό έγκλημα, το οποίο θα κοστίζει πανάκριβα σ' αυτήν τη χώρα και εννοώ συνολικά, όχι μόνο στον Πειραιά και στη Θεσσαλονίκη, που οπωσδήποτε είναι οι πόλεις που θα πληγούν άμεσα. Θα κοστίζει πανάκριβα αυτό το πολιτικό και εθνικό έγκλημα και για το σήμερα και για το αύριο». Το Κ.Κ.Ε χαρακτηρίζει ως έγκλημα για τους εργαζομένους το «ξεπούλημα και όχι παραχώρηση» του ΟΛΠ, μιλώντας για άλλο ένα «λάθος», το ναυπηγείο του Σκαραμαγκά που ξεπουλήθηκε (2009) το οποίο ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. χαρακτηρίζει ως ένα ακόμη «εθνικό έγκλημα».

Παράλληλα λοιπόν έχουμε αναφορές για την ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ από το Κ.Κ.Ε, την «εκποίηση» και τον «αφελληνισμό» του ΟΤΕ, από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Κατά το ΛΑ.Ο.Σ. ήταν «ζεύγος αυτοί που δολοφόνησαν την Ολυμπιακή» (αναφερόμενοι σε Ν.Δ.-ΠΑ.ΣΟ.Κ.). Το Κ.Κ.Ε (2010) χαρακτηρίζει «έγκλημα σε βάρος των εργαζομένων πρώτα απ' όλα, αλλά και σε βάρος συνολικά της χώρας» την ιδιωτικοποίηση της Πυρκάλ αλλά και την ιδιωτικοποίηση

---

⁸⁷ Σ. Βιδάλη 2014, σελ.105-111

του Ψηφιακού Αρχείου Δεδομένων όπως και την ιδιωτικοποίηση της Ολυμπιακής. Βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2010) επισημαίνει ότι «σήμερα διαπιστώνεται ότι συντελέστηκε ένα μεγάλο έγκλημα με την πώληση του συνεταιριστικού εργοστασίου «ΑΓΝΟ», ..., που με μια σωστή διαχείριση θα μπορούσε να είναι ένας καλός παρεμβατικός μηχανισμός στην αγορά δημιουργώντας ανταγωνιστικούς όρους για καλύτερες τιμές, αποδυναμώνοντας τη λειτουργία των καρτέλ. Δυστυχώς όμως, από κακή διαχείριση παρουσίαζε κάθε χρόνο ελλείμματα, με αποτέλεσμα να χαρακτηριστεί προβληματική και να πουληθεί όσο-όσο σε ιδιώτες.» «Ένα καλά προμελετημένο έγκλημα» αποτελεί για τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. (2010) «το ξεπούλημα της Βιομηχανίας Ζάχαρης» αφού «μόνο ως έγκλημα μπορεί να χαρακτηριστεί η εκχώρηση ενός στρατηγικού προϊόντος, της ζάχαρης, ενός προϊόντος που καθορίζει τον πληθωρισμό και συντηρεί τον πληθυσμό, ειδικά σε μια εποχή που η διατροφική κρίση βρίσκεται προ των πυλών.»

Πολλαπλή είναι η αναφορά από τους ΑΝ.ΕΛ. στις ιδιωτικοποιήσεις για το 2013. Χαρακτηριστικά: «Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η πρόθεση της Κυβέρνησης να ιδιωτικοποιήσει την ΕΥΔΑΠ, η οποία πρόσφατα ανακοίνωσε μειώσεις στα τιμολόγιά της, αλλά και την ΕΥΑΘ, κερδοφόρες επιχειρήσεις, για να ικανοποιήσει τη διεστραμμένη απαίτηση των δανειστών μας, είναι απλά εγκληματική.» Τέλος κατά της ενίσχυσης του ρόλου του ΤΑΙΠΕΔ, ενός «ανέλεγκτου κτηματομεσιτικού οργανισμού, που ξεπουλά τη δημόσια περιουσία» στρέφεται ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α.

Εν κατακλείδι, θα λέγαμε ότι οι ιδιωτικοποιήσεις εμφανίζονται σε συνδυασμό με το έγκλημα για δύο λόγους. Αφενός λόγω των διαδικασιών ιδιωτικοποίησης και των μελανών σημείων που είχαν ως αποτέλεσμα έως και την ενεργοποίηση Ειδικού (ποινικού) Δικαστηρίου στα οποία διώκονται μεταξύ άλλων και πρώην υπουργοί. Εδώ λοιπόν έχουμε να κάνουμε με υποθέσεις κρατικού- εταιρικού εγκλήματος.⁸⁸ Αφετέρου της ιδιωτικοποίησης ως γεγονόςτος καθεαυτού. Στη δεύτερη περίπτωση υποστηρίζονται οι εγκληματικές προεκτάσεις και συνέπειες τέτοιων ενεργειών. Τόσο ως προς την εθνική κυριαρχία της χώρας, με την πώληση λ.χ. των λιμένων Πειραιώς και Θεσσαλονίκης όσο και ως προς τους εργαζομένους και την ελληνική οικονομία. Τέλος άξιο αναφοράς είναι ότι εδώ εντοπίζεται η μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης ανάμεσα στις γυναίκες βουλευτές αναλογικά προς τους άνδρες.

---

⁸⁸ Ο.π. σελ. 105-108. Επίσης: Τα κρατικά-εταιρικά εγκλήματα (όπως αναγνωρίστηκαν στις ελληνικές υποθέσεις) αποτελούν δίκτυα οριζοντίων σχέσεων μεταξύ της κυβέρνησης και εταιρειών ή άλλων φορέων με αυτοτελή νομική προσωπικότητα. Σε σελ. 113.

Κοινωνικοί Αγώνες – Κοινωνικά Δικαιώματα

Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε κινητοποιήσεις πολιτών σε τοπικό επίπεδο, μαζικές διαδηλώσεις και πορείες, εργατικές διεκδικήσεις, συνδικαλιστικές δράσεις καθώς και ζητήματα που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για το «τολμηρό κίνημα πολιτών» της Άρτας που ζητά την υπογραφή της ανανέωσης των συμβάσεων των εργαζομένων και την ανακαίνιση, αξιοποίηση του πρώην «Ξενία» Άρτας (2008) γίνεται λόγος από το ΣΥ.ΡΙΖ.Α.. Για τη «σύλληψη των «εγκληματιών» εναερίτων οι οποίοι προσχηματικά, για να δείξουν την αντίθεσή τους ανέβηκαν –υποτίθεται- να ξηλώσουν μια κάμερα» από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2008) καθώς και για την εξαθλίωση, τον ξεριζωμό των παλαιστίνιων αλλά και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συντελείται. Στις ερωτήσεις βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. σχετικά με την παρακολούθηση διαδηλωτών από κάμερες της τροχαίας δίνεται σαφής απάντηση από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ότι είναι «εσφαλμένη η ταύτιση της αποκάλυψης εγκληματικών συμπεριφορών με τη δήθεν παραβίαση ατομικών δικαιωμάτων και τη δήθεν στοχοποίηση κοινωνικών και πολιτικών αγώνων». Το Κ.Κ.Ε υπερασπίζεται τις κινητοποιήσεις ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του Ο.Λ.Π., αντιδρά στην ποινικοποίηση των αγώνων των εργαζομένων ενάντια στην εργοδοσία των καταστημάτων JUMBO και της συνδικαλιστικής τους δράσης (2009) και τάσσεται υπέρ «του τοπικού μαζικού κινήματος» που μάχεται για την προστασία του Αμβρακικού κόλπου (2012)

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (ως κυβέρνηση) τονίζει την αυξημένη παραβατικότητα στις διαδηλώσεις (2009) με τον Υπουργό Προ.Πο. να τονίζει ότι η ΕΛ.ΑΣ. έχει απέναντι της κακοποιούς αλλά και «επικίνδυνους διαδηλωτές οι οποίοι θέλουν πιο πολύ να καταστρέψουν και δημιουργούν κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα των πολιτών» (2010). Στην «εγκληματική αδιαλλαξία της εργοδοσίας της Ελληνικής Χαλυβουργίας» καταφέρεται ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. υπερασπιζόμενος τις κινητοποιήσεις των απολυμένων αλλά και όλων των αλληλέγγυων, ενώ σε άλλη τοποθέτηση βουλευτή έχουμε τον εκθειασμό του ρόλου των φωτορεπόρτερ στην ανάδειξη των εγκλημάτων των αστυνομικών οργάνων κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων. Ακόμη για το Κ.Κ.Ε: «Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας χρησιμοποιείται σαν όχημα για περιορισμό δημοκρατικών δικαιωμάτων». Το 2013 η Χ.Α. θεωρεί πως τα μέλη του κόμματός της που βρίσκονται φυλακή είναι «πολιτικοί αιχμάλωτοι ενός καθεστώτος» και το Κ.Κ.Ε αναφέρεται στην καταδίκη των εργαζομένων μέσω των νέων νομοσχεδίων (όπως και 2011,2012). Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. θέτει το ζήτημα των συνθηκών διαβίωσης μέσα στις φυλακές με αφορμή τους αγώνες των κρατουμένων, ενώ με αφορμή την αναστολή λειτουργίας της Ε.Ρ.Τ., απευθύνοντας τον λόγο προς τον κυβερνητικό συνασπισμό αναφέρει: «Βαφτίσατε «βία», κάθε δράση αντίστασης και νόμιμης, εάν όχι επιβεβλημένης από το Σύνταγμα,

πολιτικής ανυπακοής. Εξισώσατε κοινωνικούς αγώνες με τη ρατσιστική και φασιστική εγκληματική δράση».

Συμπερασματικά, στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα μονοπωλεί ο λόγος των αριστερών κομμάτων. Η προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών αλλά και των κινητοποιήσεων σε εργατικό ή άλλο επίπεδο φαίνεται να βρίσκεται στην ατζέντα των ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και Κ.Κ.Ε. Για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., από τη θέση της αντιπολίτευσης, προέχει η υπεράσπιση των διαδηλωτών έναντι στις αυθαιρεσίες της αστυνομίας. Όμως από τη θέση της κυβέρνησης βλέπουμε να υιοθετείται ένας διαφορετικός λόγος, ο οποίος υπερασπίζεται των δικαιωμάτων των αστυνομικών διαχωρίζοντας σε κατηγορίες τους διαδηλωτές.

Κυβερνοχώρος

Οι αναφορές που έχουμε προέρχονται κυρίως από την πλευρά της κυβέρνησης. Για παράδειγμα και οι 5 αναφορές που έχουμε για το 2008 έρχονται από πλευράς υπουργών. Είτε τίθεται «ζήτημα προστασίας μαθητών από την έκθεσή τους σε περιεχόμενο που βρίσκεται στο διαδίκτυο και το οποίο μπορεί να αποδειχθεί επιβλαβές και ακατάλληλο για την προσωπικότητα των μαθητών», είτε αφορά γενικότερα την προστασία από ηλεκτρονικό έγκλημα. Για το Κ.Κ.Ε (2010) θεωρείται ότι πρέπει «να υπάρξουν διατάξεις και νόμοι που να θεωρούν το διαδικτυακό τζόγο ως ηλεκτρονικό έγκλημα, όπως είναι η διακίνηση πορνογραφικού υλικού παιδικής πορνογραφίας». Άλλες αναφορές (2011) έχουμε πάλι από υπουργούς για την ασφάλεια των εμπορικών συναλλαγών καθώς και για τη σύλληψη διαδικτυακών παιδόφιλων ή εμπλεκόμενων σε ηλεκτρονικές απάτες. Το 2012 έχουμε τη συνδρομή του Σώματος δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος για την πάταξη φοροδιαφυγής αλλά και την εύρεση ενόχων σε περιστατικά δολοφονίας. Η Χ.Α. θεωρεί ότι τα μέτρα αυτά (ηλεκτρονικά) «συμβάλλουν στο διαρκή έλεγχο των πολιτών», ενώ ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ζητά διευκρινήσεις πάνω στις διαδικασίες της άρσης απορρήτου για ηλεκτρονικά εγκλήματα.

Αυτό που σαφώς ξεχωρίζει είναι η εμφάνιση της θεματικής αυτής ενότητας σχεδόν αποκλειστικά στο λόγο πρωτίστως των υπουργών και δευτερευόντως των βουλευτών της κυβέρνησης. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την ανάγκη θέσπισης ενός νομικού πλαισίου γύρω από τις συναλλαγές και κάθε λογής δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσα από τη χρήση του διαδικτύου. Η ταχύτατη πρόοδος της τεχνολογίας δημιουργεί ένα νέο πεδίο όπου αναπτύσσονται ποικίλες συμπεριφορές, ενδεχομένως και εγκληματικές. Την αποτροπή των τελευταίων έρχεται να προλάβει με νομοθετικού περιεχομένου διατάξεις η κυβέρνηση.

Μετανάστευση

Στην κατηγορία αυτή βρίσκονται οι αναφορές σε μετανάστες και στη μετανάστευση καθώς και στο εμπόριο ανθρώπων. Το μεγαλύτερο μέρος έγκειται στους μετανάστες και με τη σύνδεσή τους ως υποκείμενα εγκληματικών πράξεων παρά ως θύματα κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων (trafficking). Η δεύτερη μάλιστα κατηγορία επειδή συχνά συνδέεται με τη σεξουαλική εκμετάλλευση, βρίσκεται και στη θεματική ενότητα «φύλο».

Για το 2008 λοιπόν έχουμε τις περισσότερες αναφορές από την ίδια την κυβέρνηση. «Ως προς το εμπόριο των ανθρώπων, το human trafficking διενεργούνται συντονισμένες αστυνομικές επιχειρήσεις που περιλαμβάνουν τη διενέργεια ελέγχων των καταστημάτων και λοιπών χώρων, όπου ενδεχομένως να γίνεται εκμετάλλευση θυμάτων» δηλώνει ο Υπ.Εσ. Ακόμη υπάρχει η παρατήρηση εκ μέρους βουλευτών της κυβέρνησης στο πλαίσιο κατάθεσης νομοθετικής ρύθμισης για τις φυλακές ότι «υπάρχει μία αύξηση των κρατουμένων. Το μισό του ποσοστού των κρατουμένων είναι αλλοδαποί», όμως αυτό «δεν σημαίνει ότι είναι πιο εγκληματίες απ' ό,τι είμαστε εμείς, αλλά ίσως είναι διαφορετικής κουλτούρας, διαφορετικών πολιτισμών και να μην μπορούν να προσαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα». Ή όπως δηλώνει και ο ίδιος ο πρωθυπουργός, Κ. Καραμανλής, «πράγματι, υπάρχει μια αυξητική τάση στον αριθμό των κρατουμένων στις φυλακές, και η τάση αυτή οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, και στα υψηλά ποσοστά των αλλοδαπών κρατουμένων. Πράγματι, τα ποσοστά αυτά αγγίζουν σχεδόν το μισό του συνόλου. Αυτό, όμως, δεν δικαιολογεί καμία απόπειρα ταύτισης, αλλά ούτε και γενικότερης σύνδεσης των μεταναστών με την εγκληματικότητα, αυτό θα ήταν και λάθος και ανακρίβεια».

Συχνή είναι η αναφορά στους μετανάστες και τη μετανάστευση από το ΛΑ.Ο.Σ., με αποκορύφωμα το 2010 (Μάρτιο) και τη συζήτηση για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης: «Σύγχρονες διατάξεις για την ελληνική ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις». Οι εμφανίσεις συνδέονται σχεδόν πάντα με την εγκληματικότητα και οι μετανάστες αποτελούν πάντα τα υποκείμενα τέλεσης εγκληματικών ή παραβατικών πράξεων. Στη συντριπτική πλειονότητα γίνεται λόγος για «λαθρομετανάστες» ωστόσο οι δηλώσεις αφορούν όλους τους μετανάστες, είτε διαμένουν στη χώρα νόμιμα, είτε παράνομα. «Θα τα πουλάει οποιοσδήποτε, (σς. παράνομα προϊόντα) ο αιτών ασύλου, ο λαθρομετανάστης, ο οικονομικός μετανάστης, οποιοσδήποτε εις βάρος της ελληνικής παραγωγής. Και αυτοί οι χώροι θα είναι οπωσδήποτε χώροι, στους οποίους θα μπορεί να αναπτυχθεί η εγκληματικότητα, όπως και το τζαμί, το οποίο λέμε στο Βοτανικό, κύριε Υπουργέ, ή το οποιοδήποτε τέμενος.» (2010) «Από παντού έρχεται το έγκλημα, ένα έγκλημα

διαρκώς αυξανόμενο, επειδή δεν μπορείτε να ελέγξετε τα σύνορα κι έχουμε κάθε μέρα καινούργιους λαθρομετανάστες» ΛΑ.Ο.Σ. (2012)

Στοιχεία διαφορετικού πολιτισμού,⁸⁹ διαφορετικής θρησκείας⁹⁰ που φέρουν οι μετανάστες χαρακτηρίζονται ως εγκληματογόνα, σε κάποιες περιπτώσεις ταυτίζονται και με συγκεκριμένες μορφές παραβατικών συμπεριφορών και εγκλημάτων από το παρεμπόριο ως ληστείες και βιασμούς τόσο από βουλευτές του ΛΑ.Ο.Σ. όσο και της Χ.Α.: «Για τη συμμετοχή των λαθρομεταναστών στην εγκληματικότητα, ακούγαμε μέχρι πρόσφατα ότι ήταν περίπου στην αρρωστημένη φαντασία των Ελλήνων. Κι ας τράβαγαν όλοι οι μεροκαματιάρηδες αυτού του τόπου όσα τράβαγαν από τους ληστές, τους δολοφόνους κι όλα αυτά» ΛΑ.Ο.Σ. (2010), «τη στιγμή που εκατοντάδες χιλιάδες λαθρομετανάστες βρίσκονται στην πατρίδα μας και σίγουρα έχουν μεγάλο μερίδιο στην άνοδο της εγκληματικότητας», Χ.Α. (2012). Ακόμη οι μετανάστες συνολικά θεωρούνται υπεύθυνοι τόσο για την ανεργία⁹¹ όσο και για την οικονομική κατάσταση της χώρας: «Δεν αντέχουν τα σχολεία μας, οι παιδικοί σταθμοί, οι δημόσιες υπηρεσίες. Έχει γονατίσει η υποδομή του κράτους. Έχουμε εγκληματικότητα και ανεργία. Τώρα τους βάζουμε και μπάτλερ στα κέντρα υποδοχής.»

Και τα δύο αυτά κόμματα θεωρούν βέλτιστη λύση για μείωση της εγκληματικότητας την επιστροφή των μεταναστών στη χώρα προέλευσής τους. «Θα πρέπει να διώξουμε επιτέλους τους λαθρομετανάστες από την Ελλάδα, για να απαλλαγούμε από την ανεργία και την εγκληματικότητα» ΛΑ.Ο.Σ. (2012), «διότι δεν έχουμε κανέναν απολύτως λόγο αυτή η χώρα που κυριολεκτικά πεινάει, που πεθαίνει από το κρύο, να τρέφει και χιλιάδες εγκληματίες από την Αλβανία, από το Μαρόκο, την Αλγερία, το Αφγανιστάν, όλους αυτούς τους αλήτες, όλους αυτούς τους διεθνείς εγκληματίες που έχουν μαζευτεί σ' αυτήν τη χώρα. Επομένως πρέπει να υπάρξουν διακρατικές συμφωνίες και να τελειώνουμε και όλοι αυτοί να φεύγουν, να πηγαίνουν στις χώρες τους» Χ.Α. (2013).

---

⁸⁹ «Κοιτάζτε, είναι θέμα πολιτισμού. Όσοι ζουν ακόμα στην τροφосуλλεκτική περίοδο, περιπλανώνται. Ό,τι αρπάξουν, ό,τι κλέψουν.» ΛΑ.Ο.Σ. 2012. Θα μπορούσαμε εδώ να διαπιστώσουμε ταυτίσεις με τη θεωρία της πολιτισμικής σύγκρουσης (Sellin). Σύμφωνα με την πρωτογενή πολιτισμική σύγκρουση, σύγκρουση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών ανακύπτει όταν τα μέλη μιας ομάδας μετακινούνται στο έδαφος μιας άλλης, όπου επικρατούν οι κανόνες και τα πρότυπα συμπεριφοράς της τελευταίας. Εδώ όμως η αναφορά γίνεται με όρους υποτιμητικούς με στόχο να μειώσει το υποκείμενο και να του προσάψει την εγκληματική ιδιότητα ως φυσική. Δηλαδή με όρους αταβιστικούς ωσάν να μην αναπτύχθηκε ποτέ.

⁹⁰ «Στον πληθυσμό του 60% που είναι οι αλλοδαποί, το μέγιστο ποσοστό είναι μουσουλμάνοι. Ειδικότερα – ανέφερε άλλος συνάδελφος νωρίτερα ότι μεταξύ των νέων, το 90% είναι αλλοδαποί- η ριζοσπαστικοποίηση είναι ένα φαινόμενο διάχυτο. Αυτοί οι άνθρωποι θα βγουν κάποια στιγμή από τη φυλακή. Τότε θα πρέπει εσείς να τους ελέγξετε, με δική σας ευθύνη. Είναι έτοιμοι προς βορρά.» ΛΑ.Ο.Σ. 2012

⁹¹ «Για να μην αναφερθώ στη συμμετοχή των αλλοδαπών παρανόμων ή εκ των υστέρων νομιμοποιηθέντων στο παρεμπόριο, που είναι η ευγενική ερμηνεία του λαθρεμπορίου, η οποία έδωσε τη χαριστική βολή, μαζί με τα μύρια όσα χτύπησαν το νόμιμο στεγασμένο εμπόριο, οδηγώντας στο κλείσιμο εκατοντάδες επιχειρήσεις και στην ανεργία χιλιάδες ανθρώπους». ΛΑ.Ο.Σ., 2010

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση του Υπουργού Προ.Πο. σε σχετική επερώτηση (2012): «Αυτό το οποίο πρέπει να κάνουμε είναι να δούμε το θέμα της εγκληματικότητας, κύριε Πρόεδρε, από την αρχή, αλλά σε μία ολοκληρωμένη βάση. Πρέπει να λύσουμε, για παράδειγμα, το θέμα της φιλοξενίας των λαθρομεταναστών και το θέμα των υποδομών που χρειάζονται προκειμένου όποιος μπαίνει σ' αυτήν τη χώρα να ξέρει ότι θα γυρίσει πίσω στην πατρίδα του, γιατί δεν έχει άλλη επιλογή, εκτός αν είναι πρόσφυγας και διώκεται για τα δικαιώματά τους, τις απόψεις του, τη φυλή του, τη θρησκεία. Όλοι οι άλλοι δεν μπορούν να μπουν σ' αυτήν τη χώρα.»

Τέλος μια διαφορετική προσέγγιση (και πρόταση για διαφορετική ποινική αντιμετώπιση) έχουμε από βουλευτές της κυβέρνησης (εδώ Ν.Δ.): «σημειώνοντας ως αξιοπρόσεκτη τη τροπολογία που κατέθεσα στο υπό συζήτηση νομοσχέδιο και που έχει να κάνει με την αυστηροποίηση, ποινικοποίηση, αλλά και απειλή στους υποτρόπους δήμευσης της περιουσίας τους, σε όλους αυτούς τους Ελληναράδες ή συνεργάτες Ελληναράδων που με την ανεξέλεγκτη μίσθωση ακινήτων σε παράνομους μετανάστες όχι μόνο υποβαθμίζουν τον πολιτισμό της χώρας στοιβάζοντας δυστυχισμένους, εξαθλιωμένους σε ακίνητα, αποθήκες, εγκαταλελειμμένες βιοτεχνίες έναντι κεφαλικής αμοιβής 5 ευρώ αλλά και που με τη συμπεριφορά τους αυτή, του μαύρου χρήματος και της εκμετάλλευσης, συντείνουν όχι μόνο στο φόβο λόγω εγκληματικότητας συγκεκριμένων περιοχών στην Αθήνα, αλλά και στην υποβάθμιση της δημόσιας υγείας και της ποιότητας ζωής όλων των κατοίκων των πληττόμενων περιοχών μεταξύ των οποίων και των νομίμων μεταναστών. Πρέπει κάποτε να καταλάβουμε ότι οι νόμιμοι εργαζόμενοι μετανάστες στην Ελλάδα που διαβιούν στην Κυψέλη, στα Πατήσια, στο κέντρο, στο πρώτο διαμέρισμα έχουν ακριβώς τα ίδια προβλήματα και φόβους με εμάς τους παλιούς Αθηναίους.»

Συμπερασματικά, στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα μονοπωλεί ο λόγος των δεξιών κομμάτων. Στο λόγο τους εντοπίζουμε την ταύτιση του μετανάστη με τον εγκληματία. Οι μετανάστες αντιμετωπίζονται συνολικά ως πρόβλημα αλλά και ατομικά ως εγκληματίες. Στο λόγο των βουλευτών εντοπίζουμε την αναβίωση διαφόρων θεωριών του εγκλήματος. Αφενός αναγνωρίζεται ως κεντρική η θεωρία της πολιτισμικής σύγκρουσης, σύμφωνα με την οποία το έγκλημα αποδίδεται στις συγκρούσεις που προκαλούνται από το γεγονός ότι οι διάφορες ομάδες αξιώνουν για τις ίδιες περιστάσεις την τήρηση διαφορετικών κανόνων συμπεριφοράς. Η θεωρία αυτή που ευδοκίμησε στις ΗΠΑ τη δεκαετία του '30 συνδεόταν άμεσα με την κατάσταση της αμερικάνικης κοινωνίας με τις ποικίλες εθνικές, θρησκευτικές, φυλετικές και άλλες μειονότητες απόρροια των μεγάλων μεταναστευτικών ρευμάτων. Αφετέρου έχουμε την απόδοση σημασίας στο κοινωνικό περιβάλλον. Εδώ εντοπίζεται η ύπαρξη προηγούμενης

γενιάς μεταναστών οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί σε συγκεκριμένες περιοχές του κέντρου και ασκούν εγκληματικές δραστηριότητες. Οι θεωρίες αυτές έχουν άμεσο αντίκτυπο και στην προτεινόμενη αντεγκληματική πολιτική, καθώς τα μέτρα που προτείνονται είναι μέτρα αστυνομικά και έχουν στόχο συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. Επίσης τονίζεται η σημασία φύλαξης των συνόρων. Μια πολιτική που υιοθετεί η εκάστοτε κυβέρνηση όπως και τη λήψη μέτρων αστυνόμευσης στη λογική όχι απαραίτητα της ταύτισης του μετανάστη με εγκληματία αλλά της αποτροπής εισόδου, του ελέγχου των σημείων πρόσβασης, ουσιαστικά του αποκλεισμού των μεταναστών⁹² που επιχειρούν να εισέλθουν παράνομα ή βρίσκονται στη χώρα χωρίς τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα.

Ναρκωτικά

Επιλέξαμε να αφιερώσουμε μια ξεχωριστή κατηγορία για τα ναρκωτικά λόγω της ιδιαίτερης συχνότητας εμφάνισής της αλλά και της πολυποίκιλης συσχέτισής της με άλλες θεματικές ενότητες. Εδώ λοιπόν συναντώνται τα ναρκωτικά ως οργανωμένο δίκτυο διακίνησης, τα ναρκωτικά στις φυλακές, η εικόνα παρακμής που έχουμε στις πιάτσες των τοξικομανών. Ακόμη έχουμε τη συζήτηση για τη βέλτιστη αντιμετώπιση των χρηστών (εμφανίζεται όλα τα έτη), για τα κέντρα αποκατάστασης με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα τους αλλά και για τον ίδιο τον χρήστη ειδικά στην περίπτωση που είναι ανήλικος ή εκπορνεύεται.

Για τη Ν.Δ. (2008) ο χρήστης είναι ασθενής ο οποίος χρειάζεται τη βοήθειά μας. Ταυτόχρονα όμως ο Υπουργός Εσωτερικών (Σ. Χατζηγάκης) εφιστά την προσοχή στο κέντρο της Αθήνας ειδικά γύρω από το κτίριο του ΟΚΑΝΑ και προτείνει την αύξηση πεζών περιπολιών, αστυνόμευσης για καταπολέμηση εμπορίου ναρκωτικών (2008), άποψη που επαναλαμβάνει ο Υπ. Εσωτερικών (2009): «και πορνεία υπάρχει και εμπόριο ναρκωτικών υπάρχει και παρεμπόριο» για την περιοχή του Αγ. Παντελεήμονα και του κέντρου της Αθήνας. Για τους ΑΝ.ΕΛ. επικρατεί «χάος και ζούγκλα στην καρδιά της Αθήνας» αφού αυτό που αντικρίζει ένας πολίτης στο κέντρο είναι «διακίνηση ναρκωτικών, ληστείες, βία, πορνεία, ξεχασμένες μεταδοτικές ασθένειες» (2012). Το ΛΑ.Ο.Σ. επισημαίνει το πρόβλημα όλα τα έτη ενώ ονοματίζει και συγκεκριμένες περιοχές (Κυψέλη, Αγ. Παντελεήμονα) αλλά και συγκεκριμένους δρόμους (Μενάνδρου, 2010).⁹³ Για το Κ.Κ.Ε «Όλα αυτά τα φαινόμενα,....,

⁹² Αυτό που εύστοχα αποδίδεται ως banopticon (εκ του panopticon), σε D. Lyon, 2007, σελ.115

⁹³ Βασική συνιστώσα των παραπάνω αναφορών στην περιοχή του κέντρου της Αθήνας και συγκεκριμένων περιοχών όπως ο Αγ. Παντελεήμονας, η Κυψέλη από Υπ.ΕΣ. 2009, ΑΝ.ΕΛ., ΛΑ.ΟΣ., είναι ο μετανάστης. Η θεματική αυτή ενότητα (Μετανάστευση) συνδέεται με την θεματική ενότητα Ναρκωτικά στην αναφορά του προβλήματος σε συγκεκριμένες περιοχές. Όπως αναφέρει η Ε. Κουντουρά ΑΝΕΛ.10/11/2012):

είναι γέννημα ενός συστήματος που σαπίζει, πεθαίνει και αναδύει τεράστια μπόχα. Άλλωστε, είναι χαρακτηριστικό στοιχείο όλων των ανεπτυγμένων και μη ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών, με προεξάρχουσα τις Η.Π.Α. Κάποτε στην Ελλάδα λέγαμε, θα γίνει σαν την Αμερική στον τομέα της εγκληματικότητας, των ναρκωτικών, της πορνείας κ.λπ.. Είναι χαρακτηριστικά του συστήματος που υπηρετείτε. (αναφερόμενος προς τον Υπ.Εσ.) Και δεν πρόκειται να μειωθούν ούτε με μέτρα αστυνόμευσης, αντιθέτως θα αναπαράγονται...» Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κάνει ιδιαίτερη μνεία στα προγράμματα αποκατάστασης και στους ξενώνες φιλοξενίας που δημιουργήθηκαν επί δικής του διακυβέρνησης (πριν το 2008) προτείνοντάς τα ως την κατεύθυνση που θα πρέπει να ακολουθήσει η κυβέρνηση στη χάραξη πολιτικής αντιμετώπισης του ζητήματος των χρηστών.

Ως μείζον και δυσεπίλυτο πρόβλημα εμφανίζεται η εισαγωγή και διάθεση των ναρκωτικών και εντός των φυλακών (ΠΑ.ΣΟ.Κ., 2008), (ΣΥ.ΡΙΖ.Α. 2011, Κ.Κ.Ε 2012). Τα ναρκωτικά εμφανίζονται παραπλεύρως σε συζητήσεις άλλων θεμάτων όπως στην επερώτηση Βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στον Υπουργό Δικαιοσύνης, σχετικά με την ανέγερση νέων σφραγιστικών καταστημάτων. Τις περισσότερες όμως αναφορές έχουμε το 2013 με την 05,06/03/2013: συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: "Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις".

Με το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου, «διασφαλίζεται το δικαίωμα στη θεραπεία, ενώ γίνεται και μια διαβάθμιση των αδικημάτων, προσεγγίζοντας τη νομοθεσία των περισσότερων χωρών όπου το μέσο ύψος ποινής για εγκλήματα χρήσης ή προσωπικής κατοχής ναρκωτικών ήταν σημαντικά χαμηλότερο από το ένα έτος» (Υπ.Δικ.). Συνοπτικά, παρουσιάζοντας τις θέσεις των κομμάτων μέσα από τους λόγους βουλευτών τους έχουμε και μια εικόνα των θέσεών τους που δεν διαφοροποιούνται πολύ από τα προηγούμενα χρόνια. Για τη Ν.Δ. λοιπόν δεν μπορούμε να «αφήνουμε να πλουτίζει η μαφία και το οργανωμένο

«Να σταθώ και στην Αθήνα. Λέει η Κυβέρνηση για τόνωση της τουριστικής ζωής εδώ και από την άλλη πρωτεύουσα και το λεκανοπέδιο είναι ακόμα σήμερα παραδομένα στην ανομία. Αν πάει ένας τουρίστας μια η ώρα το μεσημέρι πίσω από το δημαρχείο της πόλης θα δει στη μια πλευρά τοξικομανείς να κάνουν χρήση ναρκωτικών ή να βρίσκονται πεσμένοι στα πεζοδρόμια. Αν ξεστρατίσει δε και βρεθεί και στα στενά πιο κάτω της Ομόνοιας κινδυνεύει σοβαρά η ασφάλειά του. Χάος και ζούγκλα στην καρδιά της Αθήνας. Από τη μια μεριά ένα τσουνάμι με παράνομους μετανάστες, εγκληματικότητα και όλο αυτό εξαπλώνεται λόγω της ανικανότητας του κράτους και της έλλειψης πολιτικής βούλησης και από την άλλη κάποιοι υποκαθιστούν τους αστυνομικούς και εντελώς παράνομα, φυσικά, παίρνουν το νόμο στα χέρια τους. Και ενώ συμβαίνουν όλα αυτά οι κάτοικοι βρίσκονται σε απόγνωση. Σε περιοχές του ιστορικού κέντρου, στην Ομόνοια και στις γύρω γειτονιές, στον Άγιο Παντελεήμονα, στην Αχαρνών, στην Λιοσίων όσοι συμπατριώτες απέμειναν δεν είναι πλέον κάτοικοι αλλά όμηροι και έγκλειστοι, αφού αδυνατούν να ξεμυτίσουν έστω για να πεταχτούν μέχρι το μακαλικό της γειτονιάς τους για να πάρουν τα απαραίτητα. Μετά τη δύση του ηλίου δε, κανένας δεν μπορεί να κυκλοφορήσει με ασφάλεια. Παντού, μέρα και νύχτα διακίνηση ναρκωτικών, ληστείες, βία, πορνεία, ξεχασμένες μεταδοτικές ασθένειες, οι οποίες ξανακάνουν την εμφάνισή τους, παραεμπόριο στους δρόμους που δίνει το τελειωτικό χτύπημα στους καταστηματαρχες.

έγκλημα στις πλάτες των παιδιών μας» αντιθέτως, «αυτό το οποίο θα πρέπει κυρίως να τιμωρείται, αυστηροποιώντας το θεσμικό πλαίσιο, είναι η εμπορία ναρκωτικών, η διακίνηση με σκοπό το κέρδος και η εγκληματικότητα γύρω από τη διακίνηση αυτή».

Για τη ΔΗΜ.ΑΡ., (εντός κυβερνητικού συνασπισμού): «Αυτήν τη στιγμή, λοιπόν, αρχίζουμε να πηγαίνουμε προς τη σωστή κατεύθυνση που είναι η αποποινικοποίηση της χρήσης. Ποτέ δεν ήταν ποινικοποιημένη η χρήση ουσιών. Αυτό που σκοτώνει είναι η υπερβολική δόση, η νοθεία, το παραεμπόριο, η παρελκόμενη εγκληματικότητα, η ηπατίτιδα, το AIDS, οι μολύνσεις και, όπως είπα και πριν, η νοθεία του ναρκωτικού.» Από πλευράς Χ.Α.: «Δεν ξέρετε -ρητορικό είναι το ερώτημα, διότι σίγουρα το γνωρίζετε- ότι οι ραγδαίως αυξανόμενοι δείκτες εγκληματικότητας ως προς τα ναρκωτικά οδηγούν εν συνεχεία όχι μόνο στο να περιθωριοποιούνται άνθρωποι αλλά και στην περαιτέρω αύξηση της εγκληματικότητας; Διότι τα ναρκωτικά γεννούν βαριά εγκληματικότητα. Για τους πλείστους των εγκληματιών και των ενόχων για εγκληματικές πράξεις σε κάθε περίπτωση έχει προηγηθεί χρήση ναρκωτικών». Ως «εν δυνάμει εγκληματίες» αντιμετωπίζει τους εξαρτημένους χρήστες και το κόμμα των ΑΝ.ΕΛ., διαφωνώντας με τις «ελαφρότατες ποινές που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου του συγκεκριμένου νομοσχεδίου». Για τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α.: «Η άκριτη καταστολή οδηγεί στην αναπαραγωγή της εγκληματικότητας και όχι στην αντιμετώπισή της. Αντίθετα η απεξάρτηση έχει δώσει ευρήματα που δείχνουν επιτυχή απεμπλοκή από την εγκληματικότητα.»

Εν κατακλείδι θα διακρίναμε δύο επί μέρους θεματικές ενότητες. Τα ναρκωτικά ως κοινωνικό φαινόμενο συνολικά με τις συνέπειες που έχει δηλαδή στο κοινωνικό σύνολο και το χρήστη ναρκωτικών ουσιών. Κατά κύριο λόγο και κυρίως από τους αρμόδιους υπουργούς ο χρήστης ναρκωτικών ουσιών αντιμετωπίζεται ως ασθενής και σε αυτή την υπόθεση βασίζονται τα μέτρα που προτείνονται για την αντιμετώπιση του φαινομένου των ναρκωτικών σε ατομικό επίπεδο, χωρίς η άποψη αυτή να υιοθετείται από όλα τα κόμματα καθώς για κάποια κόμματα αποτελούν «εν δυνάμει εγκληματίες». Ενδιαφέρον όμως έχει και η αντιμετώπιση του φαινομένου συνολικά ως κοινωνικό πρόβλημα. Εδώ παρουσιάζεται μια «εικόνα αποσύνθεσης», ένα «παραμελημένο κέντρο» της Αθήνας με «υποβαθμισμένες περιοχές» και «άβατα» από τα οποία ο πολίτης «φοβάται να περάσει». Περιοχές με κύρια χαρακτηριστικά τη διακίνηση ναρκωτικών, τις ληστείες, τη βία, τη πορνεία, τις ξεχασμένες μεταδοτικές ασθένειες, το παρεμπόριο. Περιοχές «παραδομένες στην ανομία». Εδώ η ανομία δεν προσεγγίζει τόσο την ανομική θεωρία του Durkheim ή του Merton. Αντιθέτως αφορά μια εικόνα «ζούγκλας και χάους» που συναντάται σε συγκεκριμένες περιοχές.

Τα ναρκωτικά έχουν τη δική τους θεατή εικόνα, με τους «τοξικομανείς να κάνουν χρήση ή να βρίσκονται πεσμένοι στα πεζοδρόμια» (βλέπε και παραπάνω υποσημείωση, υποσ.93). Οι χρήστες θα λέγαμε ότι μαζί με τους μετανάστες συνθέτουν «τον ανεύθυνο κόσμο», «το τρομακτικό κόσμο», «ένα βρωμερό σμήνος ανθρώπων», «αυτό τον απαίσιο πληθυσμό που περνάει τις νύχτες του σε υπόγεια» όπως ανέφερε ο Parent- Duchatelet για τον «κοινωνικό υπόκοσμο» του Παρισιού στις αρχές του 19ου αιώνα.⁹⁴ Στην εικόνα της εγκληματικότητας ως «κοινωνικής ασθένειας» προστίθεται η εικόνα της «φυσικής αρρώστιας» που χαρακτηρίζεται από την «έλλειψη υγιεινής», «τη βρωμιά και τη δυσωδία». Στις περιοχές αυτές η ανηθικότητα, η αρρώστια, οι μεταδοτικές ασθένειες, ο εκφυλισμός, η βρωμιά, η αντικοινωνικότητα και το έγκλημα συστήνουν ένα ενιαίο μείγμα το οποίο δημιουργεί συναισθήματα φόβου και απέχθειας.⁹⁵

Οικονομία

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα καλύπτει μια ευρεία ποικιλία υποθεματικών ενοτήτων. Ανάμεσα σε αυτές μπορούμε να εντοπίσουμε την εισφοροδιαφυγή, τη φοροδιαφυγή, τη διαφθορά, την κατάχρηση δημοσίου χρήματος, τη δωροδοκία ως μορφές αδικημάτων ποινικά κολάσιμων. Πέρα όμως από αυτές, βλέπουμε την οικονομική καχεξία, την ανεργία, τις ιδιωτικοποιήσεις, ακόμα και την οικονομική κρίση να καταγγέλλονται ως εγκληματικές τόσο ως προς τα αποτελέσματά τους στο κοινωνικό σύνολο και τη χώρα, όσο και ως προς τις πολιτικές που ασκήθηκαν και οδήγησαν στα αποτελέσματα αυτά. Ενέργειες με σκοπό την απόκτηση υλικών υπαρχόντων, ξένης ιδιοκτησίας ή και χρημάτων με τη χρήση ή άνευ όπλων δηλαδή διαρρήξεις και ληστείες δεν βρίσκονται σε αυτή την κατηγορία παρά μόνον όταν η χρήση των λέξεων αυτών είναι μεταφορική.⁹⁶

Για το 2008, έχουμε συχνές αναφορές στην περίπτωση ιδιωτικοποιήσεως των λιμένων Πειραιά και Θεσσαλονίκης από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, ενώ ακολουθεί η περίπτωση των Ναυπηγείων Σκαρμαγκά. Χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές τόσο οι επιλογές της κυβέρνησης με την κατάθεση των αντίστοιχων νομοσχεδίων (σύσσωμη η αντιπολίτευση) όσο και συνολικότερα η εφαρμοζόμενη «στρατηγική απελευθέρωσης της αγοράς» (ΛΑ.Ο.Σ., 2009). Εγκληματική ενέργεια αποτελεί για το Κ.Κ.Ε η ψήφιση 3 φορές νομοθετικών ρυθμίσεων οι οποίες απαλλάσσουν τις διοικήσεις της Ολυμπιακής από οποιεσδήποτε οικονομικές ευθύνες (2008). Η αύξηση της εισφοροδιαφυγής, η κατάσταση των

⁹⁴ Γ. Λάζος 2011, σελ.242

⁹⁵ Ο.π., σελ.239-241

⁹⁶ «...μπορεί να δώσει άλλοθι σ' αυτό το σχέδιο το οποίο συνιστά ληλασία και ληστεία του ελληνικού λαού; Και είναι επιχείρημα αυτό; Κανέναν δεν πείθει αυτό το επιχείρημα, διότι γίνεται ληλασία όλων των λαών της Ευρώπης για να στηριχθεί το τραπεζικό κεφάλαιο», ΣΥ.ΡΙΖ.Α., 2012 για προτάσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης

ασφαλιστικών ταμείων τονίζεται ιδιαιτέρως από ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και ΠΑ.ΣΟ.Κ. για το οποίο έντονη είναι η «οσμή σκανδάλου στις εφαρμοζόμενες πολιτικές» εννοώντας της Ν.Δ., τις οποίες και τα υπόλοιπα κόμματα χαρακτηρίζουν εγκληματικές. Μεταξύ του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και της κυβέρνησης της Ν.Δ. έχουμε ανταλλαγή ευθυνών για την ανεργία και την κατάσταση οικονομίας με τον Υπ. Εσ. υπερασπιζόμενο την πολιτική της κυβέρνησης να δηλώνει ότι στην περίπτωση των Ομολόγων «δεν χάθηκε ούτε 1 ευρώ, εν αντιθέσει με τη «ληστεία εναντίον του Ελληνικού Λαού» στην περίπτωση του Χρηματιστηρίου» (2008). Το ΛΑ.Ο.Σ. χαρακτηρίζει εγκληματική την «πώληση οφειλών από την Εθνική Τράπεζα, για να ξεκινήσουν οι εισπράξεις», ζητώντας να καταργηθεί το πόθεν έσχες και να υπάρξει δήλωση ότι τα διακινούμενα κεφάλαια δεν αποτελούν προϊόν εγκλήματος (2009) αλλά και «ανόητη και εγκληματική» την αγορά της Finance Bank από την Εθνική (2011). Ακόμη αναφέρεται στο μεγάλο τζίρο του παρεμπορίου με το οποίο ασχολούνται οι μετανάστες όπου: «δισεκατομμύρια ευρώ χάνονται, από το ΦΠΑ, για το κράτος» καθώς και θέσεις εργασίας⁹⁷ αλλά και στη συνεπακόλουθη εγκληματικότητα που επιφέρει: «μία οικονομική καχεξία, μία καλπάζουσα ανεργία, λουκέτα, ακρίβεια, διπλάσιες τιμές στα σούπερ μάρκετ από ό,τι ήταν πριν από δύο χρόνια, καταχνιά, καμία ελπίδα, απολύσεις, ενώ ταυτοχρόνως έχει να αντιμετωπίσει μία εξαιρετικά αυξανόμενη εγκληματικότητα, τους λαθρομετανάστες να έχουν πιάσει το ζωτικό χώρο μέσα στην πρωτεύουσα».

Επανεπιλημμένη είναι η αναφορά μέσα στα έτη, από τους βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ., στη ζημία που προέκυψε για το ελληνικό δημόσιο από την ανταλλαγή εκτάσεων με ακίνητα του δημοσίου, λίμνη Βιστωνίδας, υπόθεση Βατοπεδίου. Πολλαπλά ζητήματα οικονομικής βάσης ή οικονομικών προεκτάσεων θέτει το Κ.Κ.Ε. Καταρχήν σχετικά με τα παράνομα παιχνίδια και τον τζόγο: «μπορούν να γίνουν ανεξέλεγκτα. Γίνονται πηγές διαφθοράς, εγκλήματος, κερδοσκοπίας και εκμεταλλεύονται τον εθισμό ορισμένων συμπολιτών μας». Επίσης, «έχουμε άλλες εγκληματικές δραστηριότητες με το λαθρεμπόριο καυσίμων, δραστηριότητες και εγκληματικές ενέργειες με την τοκογλυφία και τη σωματεμπορία. Μιλήσαμε για την παιδεραστία και την πορνοβιομηχανία, το εμπόριο και το λαθρεμπόριο όπλων, είναι όμως και η εγκληματικότητα στη βιομηχανία διασκέδασης» τα οποία μάλιστα παραθέτει σε αντίθεση με την κυρίαρχη θεματολογία: «Υπάρχουν πάρα πολλά δίκτυα κλεπταποδοχής, τα οποία πολλές φορές τα ξεχνάτε και αναφέρεστε πάντα στην εγκληματικότητα στον καθημερινό κόσμο, σε αυτούς τους εξαθλιωμένους ανθρώπους που προσπαθούν να ζήσουν» (2010).

---

⁹⁷ «Το παρεμπόριο, που είναι η ευγενική ερμηνεία του λαθρεμπορίου, η οποία έδωσε τη χαριστική βολή, μαζί με τα μύρια όσα χτύπησαν το νόμιμο στεγασμένο εμπόριο, οδηγώντας στο κλείσιμο εκατοντάδες επιχειρήσεις και στην ανεργία χιλιάδες ανθρώπους». ΛΑ.Ο.Σ. 2010

Ακόμη κάνει αναφορά στο κόστος του πολέμου στη Λιβύη και μιλάει για «μεγαλοκαπιταλιστές που εγκληματούν» και «μετά έρχονται και κάνουν δωρεές».

Το 2011 έχουμε τη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Οικονομικών: "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των Ελεγκτικών Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών" με το οποίο «συστήνεται Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων στο Υπουργείο, για να εξετάζουν κάθε πληροφορία και στοιχείο για υπαλλήλους που έχουν εμπλακεί σε διαφθορά, καταχρήσεις, δωροδοκία και κάθε άλλο σοβαρό πειθαρχικό αδίκημα και έγκλημα. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. υπερασπίζεται της πολιτικής του μιλώντας για «κάθαρση του δημοσίου τομέα από τη διαφθορά» και ο Υπ.Προ.Πο. αναφέρει τη σημασία της σύστασης της Οικονομικής Αστυνομίας. Οι βουλευτές των κομμάτων συμφωνούν στο μεγαλύτερο μέρος των νέων οικονομικών μέτρων («Το παρόν νομοσχέδιο είναι στην ορθή κατεύθυνση για την άρση αυτών των αδικιών και στρεβλώσεων») διαφωνούν όμως ως προς την αποτελεσματικότητά του («Όμως το πρόβλημα δεν είναι τα μέτρα και οι διατάξεις. Το μέγιστο πρόβλημα είναι η λειτουργία και η αποτελεσματικότητά τους»).

Το 2012 έχουμε κατηγορίες από το ΛΑ.Ο.Σ. για την ιδιωτικοποίηση της Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης και παραχώρηση ποσοστού σε ξένους ιδιώτες (και από ΣΥ.ΡΙΖ.Α.), την αύξηση της ανεργίας, της εγκληματικότητας, της λαθρομετανάστευσης ως συγκοινωνούντων δοχείων αλλά και της δανειακής σύμβασης, των ομολόγων. Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αναφέρεται στην Ελ. Χαλυβουργία, και την «εγκληματική αδιαλλαξία της εργοδοσίας που έχει οδηγήσει τους απεργούς εργαζομένους στην ανέχεια και στην εξαθλίωση», ενώ η ΔΗΜ.ΑΡ. αναγνωρίζει ως μείζον πρόβλημα τη φοροδιαφυγή: «η φοροδιαφυγή αποτελεί το έλλειμμα της αμοιβαίας εμπιστοσύνης κράτους και πολιτών, όπως και το έλλειμμα της φορολογικής συνείδησης, που -κατά τη γνώμη μου- είναι καθαρώς θέμα παιδείας, κουλτούρας και πολιτισμού. Η φοροδιαφυγή αποτελεί μάλιστα του κοινωνικού συνόλου, είναι κοινωνικό αδίκημα και μπορεί να θεωρηθεί -πάλι κατά την προσωπική μου κρίση- το μεγαλύτερο των εγκλημάτων. Γιατί; Γιατί προσβάλλει το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, αποστερεί από την πολιτεία τους αναγκαίους πόρους για την εκπλήρωση των βασικών υποχρεώσεών της, τόσο στην άσκηση της κοινωνικής της αποστολής -στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας, της παιδείας, του πολιτισμού- όσο και στην άσκηση της οικονομικής της αποστολής -που είναι η βελτίωση των οικονομικά ασθενέστερων τάξεων, συνταξιούχων, μισθωτών, εργαζόμενων- καθώς επίσης και στη δημιουργία έργων υποδομής, περιβάλλοντος και γενικότερα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την καταπολέμηση της ανεργίας».

Να τονίσουμε ότι βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. προτείνουν την «εισαγωγή μαθήματος φορολογικής συνείδησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση» ήδη ένα χρόνο πριν (2011).

Στις 10/11/2013 έχουμε την κατάθεση πρότασης δυσπιστίας κατά της Κυβέρνησης που υπέβαλαν ο Πρόεδρος του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. Α. Τσίπρας και «αφορά στο οικονομικό έγκλημα που διαπράττεται στο σώμα της ελληνικής κοινωνίας». Ακόμη σύσσωμη η αντιπολίτευση (Κ.Κ.Ε., ΣΥ.ΡΙΖ.Α., Χ.Α., ΑΝ.ΕΛ.) κάνει λόγο για «ληλασία», διάλυση» των ταμείων ζητώντας την επιστροφή των χρημάτων. Με αφορμή το νομοσχέδιο για τα ναρκωτικά έχουμε αρκετές εμφανίσεις που αφορούν τον «πλουτισμό του οργανωμένου εγκλήματος και της μαφίας» και τονίζουν το οικονομικό κέρδος – όφελος από τη διακίνηση. Παρουσιάζεται η πλευρά της ζημίας από τη λαθροϋλοτομία από την κυβέρνηση αλλά και οι απώλειες από την εισφοροδιαφυγή, με την αντιπολίτευση να εμμένει στους λανθασμένους χειρισμούς στο ζήτημα αλλά κατηγορώντας παράλληλα και άλλα «εγκλήματα» όπως το ΤΑΙΠΕΔ που διαχειρίζεται τη δημόσια περιουσία, τις αποφάσεις του Eurogroup, τον ΟΠΑΠ, το Σ.Δ.Ο.Ε. καθώς και το Μνημόνιο τρία.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι το κυρίως σημείο εδώ είναι οι διάφορες πτυχές της παραοικονομίας. Ο λόγος των κομμάτων διαφοροποιείται τόσο σε σχέση με τα μέτρα που προτείνονται για την πάταξη της παραοικονομίας είτε αφορά τη φοροδιαφυγή, είτε την εισφοροδιαφυγή είτε τέλος τη διαφθορά. Κοινή διαπίστωση είναι το μεγάλο μέγεθος της φοροδιαφυγής αλλά και η τεράστια ζημία που έχει στην οικονομία της χώρας αλλά και για το πολιτικό σύστημα όπως και για την κοινωνία η διαφθορά. Χαρακτηριστικό είναι η πληθώρα νομοσχεδίων που κατατίθενται συνολικά, από κάθε κυβέρνηση στη λογική της αυστηροποίησης των ποινών. Από τα κόμματα της αντιπολίτευσης αποδίδεται ο όρος εγκληματικές στις εφαρμοζόμενες πολιτικές και στις συνέπειες που έχουν στην οικονομία της χώρας αλλά και στους πολίτες – εργαζόμενους. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται σε σχέση με το Μνημόνιο. Τόσο ως προς τις συνέπειές του όσο και ως προς τη συνταγματικότητά του καθεαυτή.⁹⁸

Οργανωμένο Έγκλημα

Η διατύπωση ενός ακριβούς και κοινής αποδοχής ορισμού προσκρούει σε πολλές και αντικειμενικές δυσκολίες. Μέχρι σήμερα έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί, που χαρακτηρίζονται μάλλον από περιγραφικότητα και ασάφεια⁹⁹. Στην περίπτωσή μας, ως

⁹⁸ Περί της συνταγματικότητας όρων του Μνημονίου σε Γ. Κασιμάτης 2011, σελ.33-48

⁹⁹ Για να γίνει πιο κατανοητή η οριοθετική προσέγγιση της έννοιας, θα πρέπει να γίνει μια σύντομη αναφορά στους μέχρι σήμερα κοινά διαπιστωμένους τομείς εγκληματικής δράσης των οργανωμένων ομάδων. Ο Ε.Κube ξεχωρίζει την διακίνηση ναρκωτικών, τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, την οικονομική εγκληματικότητα,

θεματική ενότητα, το «Οργανωμένο Έγκλημα» βλέπουμε ότι προκύπτει κυρίως μέσα από εισηγήσεις βουλευτών και υπουργών σε διάφορα νομοσχέδια (ναρκωτικών, σύστασης νέων τμημάτων στην ΕΛ.ΑΣ., περί όπλων). Τις περισσότερες μάλιστα φορές εμφανίζεται παράλληλα με κάποια άλλη θεματική ενότητα (ναρκωτικά, trafficking, ΕΛ.ΑΣ.). Από ομιλία βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2011): «Σήμερα νομίζω ότι παρίσταται πλέον επιτακτική και επείγουσα λόγω του διαρκώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος ασφάλειας, στο οποίο κυριαρχούν με ιδιαίτερη ένταση το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία, η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών, η διακίνηση προσώπων προς εκμετάλλευση, το trafficking, η σε μεγάλη έκταση παράνομη διακίνηση και εμπορία όπλων κάθε μορφής, η μεγάλη μάλιστα διακίνηση των ναρκωτικών και άλλες πρωτόγνωρες για τη χώρα μας εγκληματικές δραστηριότητες».

Στις 31/03/2008 έχουμε την κατάθεση προς ψήφιση του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Πολιτισμού με τίτλο «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών» βάσει του οποίου η αρχαιοκαπηλία χαρακτηρίζεται και αντιμετωπίζεται ως μορφή οργανωμένου εγκλήματος. Βουλευτής της κυβέρνησης (Ν.Δ.) αναφέρεται στα αριθμητικά δεδομένα γυναικών και παιδιών που πέφτουν «θύματα οργανωμένων δικτύων εμπορίας» (2009), ενώ για «κυκλώματα εμπορίας γυναικών από ντόπιους και ξένους νταβατζήδες» κάνει λόγο ο Υπουργός Προ.Πο. (2011). Σε άλλη ομιλία του, αναφέρει «αυτά τα παλικάρια που με ελλιπή εκπαίδευση και εξοπλισμό κυνηγούν το οργανωμένο έγκλημα» (μιλώντας για τους αστυνομικούς της ομάδας ΔΙ.ΑΣ.) τονίζοντας ότι «η ουσία είναι ότι το οργανωμένο έγκλημα δρα και σχεδιάζεται, σχεδιάζει και δρα.»¹⁰⁰

Πολλαπλές είναι οι εμφανίσεις μέσα στο 2011 λόγω της Κύρωσης της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Σερβίας, σχετικά με τη συνεργασία για την πρόληψη και την καταπολέμηση του εγκλήματος και ιδιαίτερα των οργανωμένων μορφών του" (03/03/2011) και της συζήτησης επί της αρχής, των άρθρων και των τροπολογιών του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη: "Σύσταση Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις" (10,15/03/2011).

την πλαστογραφία, τα εγκλήματα που αφορούν τη «ζωή της νύχτας», τη μεταφορά λαθρομεταναστών, τα εγκλήματα περιβάλλοντος, την κλοπή αυτοκινήτων και την προώθησή τους στο εμπόριο, το ξέπλυμα «βρώμικου» χρήματος, το λαθρεμπόριο όπλων κλπ. Από Α. Βαρθρακοκόιλης 2001,σελ.32.

¹⁰⁰ Χαρακτηριστικά του Οργανωμένου Εγκλήματος σύμφωνα με τον κατάλογο της ομοσπονδιακής υπηρεσίας κατά του εγκλήματος της Γερμανίας : η συνεργασία αόριστης διάρκειας, η οργανωμένη δομή, η σχεδιαζόμενη και με καταμερισμό δράση, ο συνδυασμός από νόμιμες και παράνομες επιχειρήσεις, η χρησιμοποίηση ευέλικτης τεχνολογίας, η σκόπιμη χρησιμοποίηση υψηλής υποδομής, η διεθνικότητα και εναλλαγή του τόπου δράσης. Α. Βαρθρακοκόιλης 2001, σελ.35

Το 2013 έχουμε πολλαπλές εμφανίσεις του οργανωμένου εγκλήματος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Στο χαρακτηρισμό της Χ.Α. ως «εγκληματικής οργάνωσης», «εγκληματικής ομάδας», αλλά και στη συζήτηση για το νομοσχέδιο για τα ναρκωτικά. Βουλευτές της Ν.Δ. μιλούν για τα ναρκωτικά και το οργανωμένο έγκλημα, ως ένα «περίπλοκο κοινωνικό ζήτημα», το οποίο επεκτείνεται από τους τοξικομανείς σε όλη την ελληνική κοινωνία. Χαρακτηριστική είναι η δήλωσή τους: «Να μην αφήνουμε να πλουτίζει η μαφία και το οργανωμένο έγκλημα στις πλάτες των παιδιών μας». Αναφορικά με τον χαρακτηρισμό της Χ.Α. ως «εγκληματικής οργάνωσης», βουλευτής της Χ.Α. δηλώνει: «Σέβομαι απολύτως την Αίθουσα, σέβομαι απολύτως τους θεσμούς, αλλά είμαι υποχρεωμένος όταν βλέπω την Κυβέρνηση να παρανομεί, να καταστρατηγεί καταφώρως τας βασικές διατάξεις του Συντάγματος, του Κανονισμού της Βουλής και των νόμων και να δίνει εντολή πραξικοπηματικά σε Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου να παραβαίνει και αυτός τον νόμο, να ενεργεί τυφλά, χωρίς να έχει μελετήσει -που κατ' αμάχητο τεκμήριο θα έπρεπε να είχε μελετήσει- χωρίς να δει ποιο είναι το έγκλημα, πώς στοιχειοθετείται το έγκλημα της εγκληματικής οργανώσεως, τι έγκλημα είναι;»

Ολοκληρώνοντας, αυτό που εντοπίζουμε εδώ είναι η συσχέτιση της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας με συζητήσεις επί αντίστοιχης θεματολογίας νομοσχεδίων προς ψήφιση. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι περισσότερες αναφορές έρχονται από κυβέρνηση και μάλιστα με μεγάλη συμμετοχή υπουργών. Αναλυτικά, εκ συνόλου 97: 48 κυβέρνηση /23 υπουργοί. Η επισήμανση αυτή σε συνδυασμό με τη διένεξη το 2013 για τον χαρακτηρισμό ή μη της Χ.Α. ως εγκληματικής οργάνωσης φανερώνουν την αδυναμία ακριβούς εννοιολογικού προσδιορισμού του «οργανωμένου εγκλήματος» και τη πρόσφατη νομική κατασκευή του.¹⁰¹

Περιβάλλον – Ανάπλαση

Στη ρύπανση της ατμόσφαιρας του λιμανιού του Βόλου αναφέρεται το Κ.Κ.Ε, φερόμενο κατά «των ρυπογόνων βιομηχανιών και των υπευθύνων του λιμανιού του βόλου» αλλά και «στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από το συνεχές μπάζωμα του αιγιαλού» στην περιοχή του Αμβρακικού όπως και στην επέκταση δραστηριοτήτων πετρελαϊκών εταιριών (SHELL, ΕΚΟ) και στη λειτουργία μονάδων χωρίς άδεια. Περίπτωση για την οποία καταθέτει σχετική επερώτηση και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2008). Το Κ.Κ.Ε τάσσεται ακόμα υπέρ του αγώνα των κατοίκων της Ασθήρου ενάντια στην κατασκευή εργοστασίου καύσης (2009), ενώ επανέρχεται με επερώτηση για την περιοχή του Βόλου το 2010 σχετικά με τη «μη λήψη

¹⁰¹ Βλέπε ν.1916/1990 «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα», με ισχύ από την 28.12.1990 που αργότερα τροποποιήθηκε με ν.2928/2001. Σήμερα, με το, από 20.9.2010, ν.3875/2010.

μέτρων μήτε διενέργεια ελέγχων για τη ρυπογόνο λειτουργία της επιχείρησης ΚΟΝΤΙ ΑΕΒΕ στο Βόλο, που βάζει σε κίνδυνο την υγεία των εργαζομένων και των κατοίκων της περιοχής». Ακόμα στη συζήτηση που γίνεται περί της ασκούμενης αγροτικής πολιτικής, βουλευτής του Κ.Κ.Ε δηλώνει ότι αποτελεί «ένα μεγάλο έγκλημα σε βάρος της οικονομίας του αγρότη μας, του τόπου του συγκεκριμένου, αλλά και έγκλημα περιβαλλοντικό και οικολογικό» (2011), ενώ στο ζήτημα του Αμβρακικού Κόλπου και «των τελούμενων παρεμβάσεων που αφορούν πετρελαιοδεξαμενές και ιχθυοκαλλιέργειες» επανέρχεται το 2012.

Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. θέτει επερώτηση αναφορικά με τις εκτελούμενες εργασίες δημιουργίας ξενοδοχειακών μονάδων και γηπέδου γκολφ στην περιοχή της Μεσσηνίας στο τμήμα Ρωμανού (2008) και χαρακτηρίζει την ιδιωτικοποίηση του λιμανιού του Πειραιά (Ο.Λ.Π.) ως «ένα πολιτικό κ εθνικό έγκλημα το οποίο θα κοστίσει πανάκριβα σ' αυτή την χώρα». Εγκληματική χαρακτηρίζεται η πολιτική διαχείρισης των φυσικών και παραγωγικών πόρων της χώρας και τμήματος της δημόσιας έκτασης και από το ΠΑ.ΣΟ.Κ.: «Μα το έγκλημα, κύριε Υφυπουργέ, είναι οι ανταλλαγές. Το έγκλημα είναι ότι φιλέτα του δημοσίου δόθηκαν για να αντικαταστήσουν μία λιμνοθάλασσα που δεν ανταλλάσσεται, την οποία υπερκοστολογήσατε και υποκοστολογήσατε όλα τα φιλέτα του δημοσίου με πρώτο και σημαντικότερο το ολυμπιακό ακίνητο. Το έγκλημα είναι ότι οι δασικές εκτάσεις μεταβιβάστηκαν ως μη δασικές. Μη άρτιες περιοχές ως άρτιες και οικοδομήσιμες μεταβιβάστηκαν σε χρόνο ρεκόρ με πολιτικό συντονισμό» (2008). Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναφέρεται επισταμένως μέσα στα έτη για τις ανταλλαγές ακινήτων και την υπερεκτίμηση της λίμνης Βιστωνίδας στο σκάνδαλο Βατοπεδίου αλλά και τις «απαράδεκτες πολεοδομικές ρυθμίσεις», τις «παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες νόμους και περιορισμούς δόμησης» οι οποίες «ανοίγουν το δρόμο σε περιβαλλοντικά εγκλήματα» (2010).

Στις 30/11/2010 έχουμε τη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων: «Σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Οδικής Ασφάλειας και Γενικής Διεύθυνσης Οδικής Ασφάλειας, εποπτεία και βελτίωση του θεσμού, του Τεχνικού Ελέγχου οχημάτων για την προαγωγή της οδικής ασφάλειας και την προστασία του Περιβάλλοντος, Κύρωση Σύμβασης μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου και Ο.Α.Σ.Θ. και άλλες διατάξεις». Είναι αξιοσημείωτη η εισαγωγή του όρου «τροχαίο έγκλημα», την οποία δέχονται όλοι οι βουλευτές. «Πράγματι μπορούμε να μιλάμε ή πρέπει να μιλάμε όχι για τροχαία ατυχήματα αλλά για «τροχαία εγκλήματα» από Υπουργό Υποδομών, ή: «θα ήθελα να πω και κάτι τελευταίο. Χρησιμοποίησα στην ομιλία μου τον όρο «τροχαίο ατύχημα». Νομίζω ότι ο όρος αυτός είναι αδόκιμος, γιατί η τροχαία κάκωση, το τροχαίο συμβάν, το τροχαίο έγκλημα -όπως είπε προηγούμενα ο κύριος Υπουργός- δεν είναι σύμπτωση, δεν είναι ατυχία,

δεν είναι μοιραίο, δεν είναι απρόβλεπτο» από βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ενώ άλλος βουλευτής εισάγει τον όρο του «οδικού εγκλήματος».

Το Μάρτιο του 2011 έχουμε τη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής: "Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις". Στη συζήτηση αυτή οι ομιλίες των βουλευτών αναφέρονται κυρίως σε επιμερισμό ευθυνών εκατέρωθεν των 2 μεγάλων κομμάτων για λανθασμένο και εγκληματικό τρόπο διαχείρισης καθώς προβαίνουν και σε ιστορικές αναδρομές. Στις 21/03/2012 έχουμε τη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής: "Αξιοποίηση του πρώην Αεροδρομίου Ελληνικού -Πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ- Προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/28/ΕΚ) - Κριτήρια Αειφορίας Βιοκαυσίμων και Βιορευστών (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/30/ΕΚ)". Τόσο το Κ.Κ.Ε, όσο και ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. μιλάνε για «εγκληματική εκμετάλλευση του χώρου του Ελληνικού» (Κ.Κ.Ε) και για «ξεπούλημα»: «Πρόκειται για όρους πλήρους εκποίησης και πλήρους τσιμεντοποίησης, με κεντρικό στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους των ιδιωτών επενδυτών και μεγάλο χαμένο τον ελληνικό λαό, πρώτα απ' όλα το λαό της πρωτεύουσας, στις πλάτες του οποίου συντελείται αυτό το περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό έγκλημα.» (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.).

Το ΛΑ.Ο.Σ. (2010) αναφέρεται στα Διυλιστήρια Ασπροπύργου και στην ανάγκη πρόσθετης λήψης μέτρων ασφαλείας στις δεξαμενές αλλά και την αποφυγή τυχόν διαρροών. Παράλληλα, βλέπει τη «διασύνδεση παραγόντων της κτηματαγοράς και της αύξησης της εγκληματικότητας σε συγκεκριμένες περιοχές των Αθηνών».¹⁰² Το 2012 θέτει το ζήτημα αξιοποίησης του ορυκτού πλούτου της χώρας (έγκλημα η μη αξιοποίησή του) αλλά και του συνόλου των παρεμβάσεων που απαιτούνται σε επίπεδο αγροτικής καλλιέργειας και κτηνοτροφίας, ως κατεξοχήν ενασχολήσεων της υπαίθρου. Από πλευράς κυβέρνησης (2013) έχουμε την πρόταση αυστηροποίησης ποινών της λαθροϋλοτομίας με την εισαγωγή ποινών και σε όσους είναι αποδέκτες της παράνομης ξύλευσης. «Το πρόστιμο όσων επιλέγουν να εκμεταλλευτούν να πουλήσουν παράνομα υλοτομημένη ξυλεία, γίνεται βαρύ οικονομικά και φτάνει ως την αφαίρεση της άδειας λειτουργίας. Διότι η εκμετάλλευση ενός προϊόντος οικολογικού εγκλήματος, όπως αυτό της λαθροϋλοτομίας, είναι αντικοινωνική συμπεριφορά. Δεν θα επιτρέψουμε σε κανέναν να κερδίσει από την καταστροφή των δασών μας. Η

¹⁰² «Γίνεται εσκεμμένα. Κάποιοι μεγαλοπαράγοντες με εκατομμύρια προωθούν μπουλούκια, ομάδες λαθρομεταναστών σε συγκεκριμένες περιοχές, ούτως ώστε σε μία πρώτη φάση να πέσουν οι τιμές των ακινήτων, να αγοράσουν πάμφθυνα τα ακίνητα και σε μια δεύτερη φάση, όταν θα προχωρήσει ο δήμος, παραδείγματος χάριν, στην ανάπλαση των περιοχών αυτών, να ξαναπουλήσουν τις περιοχές αυτές αποκομίζοντας τεράστια κέρδη.» από παράγραφο βουλευτή του ΛΑ.Ο.Σ. που δεν είναι επισημασμένη με την ετικέτα έγκλημα.

εμπορική δραστηριότητα οφείλει να υπόκειται σε κανόνες δικαίου», από Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ακόμη βουλευτής της Ν.Δ. αναφέρεται «στην τεράστια περιβαλλοντική ζημιά και το διαρκές έγκλημα που τελείται σε βάρος του Θερμαϊκού Κόλπου και για την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Σίνδου και του Καλοχωρίου». Η πιο συχνά εμφανιζόμενη περίπτωση για το 2013 είναι οι Σκουριές Χαλκιδικής, στις οποίες «συντελείται ένα οικονομικό και περιβαλλοντικό έγκλημα και εσχάτως ένα έγκλημα σε βάρος των δικαιωμάτων των πολιτών» (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.). Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της Ν.Δ., Μ. Βορίδης, αναφορικά με το «ζήτημα των συγκεκριμένων ενεργειών της Αστυνομίας στην Ιερισσό» δηλώνει: «τα γεγονότα, λοιπόν, είναι συγκεκριμένα. Υπήρξαν με εισαγγελική απόφαση εντάλματα για κατ' οίκον έρευνες» και «η Κυβέρνηση καθεστώς ανομίας δεν θα επιτρέψει σε κανένα σημείο».

Συνοψίζοντας, βλέπουμε επερωτήσεις για μια σειρά από περιβαλλοντικά ζητήματα. Τα κόμματα στην κυβέρνηση όπως και το ΛΑ.Ο.Σ. επιστούν την προσοχή σε επιζήμιες για το περιβάλλον πράξεις ιδιωτών (πολιτών). Τα κόμματα της αριστεράς από την άλλη κάνουν λόγο για περιβαλλοντικά εγκλήματα επιχειρήσεων αλλά και τη κάλυψή τους από το κράτος, τοποθετούμενα στο πλευρό των κατοίκων που αγωνίζονται ενάντια στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος στις διάφορες περιπτώσεις. Ζητούν τη λήψη άμεσων μέτρων (να σταματήσουν, «πάγωμα», εργασιών) σε αντίθεση με τις τοποθετήσεις των μεγάλων κομμάτων που προσβλέπουν σε ρυθμιστικά μέτρα.

Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη

Κύριο χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας είναι η χρήση του όρου έγκλημα με μεταφορική έννοια. Δεν συνιστά δηλαδή απαραίτητως εγκληματική ενέργεια με την ποινική έννοια αλλά χρησιμοποιείται εμφιατικά για να φανερώσει το μέγεθος της έκτασης του αποτελέσματος του φαινομένου στο οποίο αναφέρεται. Ως επί το πλείστον, έγκειται σε περιπτώσεις που έχουμε την επίρριψη ευθυνών από το ένα κόμμα στο άλλο, κυρίως προς/από το κυβερνών στον τρόπο διαχείρισης ενός θέματος ή και προς τη συνολικότερη εφαρμοζόμενη πολιτική.¹⁰³

Ενδεικτικά λοιπόν, πολλαπλές εμφανίσεις έχουμε το 2008 στη συζήτηση για το σχέδιο νόμου που προέβλεπε την ιδιωτικοποίηση των λιμένων Πειραιά και Θεσσαλονίκης (Ο.Λ.Π. Α.Ε. και Ο.Λ.Θ. Α.Ε.) : «Είναι, λοιπόν, η ίδια πολιτική που κάνετε εδώ, που αποδυναμώνει αυτά τα τέσσερα χρόνια –γιατί αυτό είναι το μεγαλύτερο πολιτικό σας έγκλημα στην Ελλάδα– την παραγωγική βάση της οικονομίας, αφελληνίζει την ελληνική οικονομία, παραδίδει την

¹⁰³ Χαρακτηριστικά: «είναι εγκληματική η πολιτική σας» από Κ.Κ.Ε, 2013

εγγώρια οικονομική εξουσία σε ξένους» από ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Υπόθεση στην οποία επανέρχεται και τα επόμενα χρόνια. Το ίδιο κόμμα ρίχνει την ευθύνη στην κυβέρνηση για τον μη εντοπισμό και μη σύλληψη των υποκλοπέων στο σχετικό σκάνδαλο των υποκλοπών. Ακόμη, για «εγκληματικές επιλογές και παλινωδίες» κατηγορεί το ΠΑ.ΣΟ.Κ. τη Ν.Δ. αναφορικά με την υπόθεση του Βατοπεδίου. «Η κυβέρνηση επιχειρεί ένα μείζον, πολιτικό, εθνικό έγκλημα» κατά τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ενώ απευθυνόμενοι στα δύο μεγάλα κόμματα για το ζήτημα της εισφοροδιαφυγής: «έχετε ευθύνη, έχετε συνενοχή σε έγκλημα». Το Κ.Κ.Ε κάνει λόγο για «εγκληματικές ευθύνες» του ΠΑ.ΣΟ.Κ. που παρέδωσε τα λιμάνια, μια πολιτική που συνέχισε η Ν.Δ. («συνεχίζετε το έγκλημα που άφησαν οι προηγούμενοι»), αλλά και για το σκάνδαλο των υποκλοπών και το ρόλο πολυεθνικών όπως η Vodafone.

Για τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. είναι «έγκλημα να πάμε στο Δ.Ν.Τ.» (2010), ενώ χαρακτηρίζει την επικύρωση προϋπολογισμού ως «διαχρονικό πολιτικό έγκλημα» (2011). Ο Υπουργός Περιβάλλοντος προτείνει την εφαρμογή μιας «πρωτοποριακής, ρεαλιστικής, αποτελεσματικής πολιτικής, μετά από χρόνια εγκληματικής αδράνειας». Συχνά έχουμε και την απεύθυνση και στοχοποίηση ενός συγκεκριμένου ατόμου: «...πιστεύω όμως, ότι η μεγάλη ζημιά έχει γίνει ήδη. Και σε αυτό έχει τις ευθύνες του και ο κ. Αναστασιάδης και ο κ. Σαμαράς και ο κ. Στουρνάρας και όλη η συγκυβέρνηση, όλοι σας εσείς που όψιμα πλέον καταδικάζετε και λέτε «εγκληματική η στάση, εγκληματική η απόφαση»». Χ.Α. (2013). Κατά του κ. Στουρνάρα απευθύνονται και οι ΑΝ.ΕΛ.: «Στην επόμενη φράση του ο κ. Κουκουλόπουλος είπε ότι ήταν εγκληματική η απόφαση του Eurogroup. Γιατί μας το λέει σήμερα; Ποιος την πήρε την απόφαση όταν ανέβαιναν κάποιοι άνθρωποι στο Eurogroup; Γιατί μας το λέει σήμερα; Γιατί δεν μας το είπε χθες; Γιατί δεν είπε χθες ότι ήταν εγκληματικό αυτό που έγινε; Γιατί δεν είπε χθες στον κ. Στουρνάρα «αν το κάνεις, θα είσαι εγκληματίας»; Δεν το είπε.» (2013). Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. μιλάει ακόμα και για «πολιτική γενοκτονία»: «Για το έγκλημα στη Λάρισα, για την εγκατάλειψη της νέας γενιάς, των νέων ανθρώπων, του λαού μας, της κοινωνίας μας σε έναν αγώνα επιβίωσης κόντρα σε μια πολιτική γενοκτονία» (2013). Ενώ από την πλευρά της κυβέρνησης έχουμε τη δήλωση: «Προσπαθείτε με έναν ακραίο λαϊκισμό, με φλούδες ελπίδες, να αποσταθεροποιήσετε την πολιτική ζωή του τόπου. Είναι πολιτικό έγκλημα κατά της πατρίδας αυτό που κάνετε αυτή τη στιγμή.»

Συγκεφαλαιώνοντας, η απόδοση ευθυνών φαίνεται να είναι κύριο χαρακτηριστικό του πολιτικού λόγου. Όπως διαπιστώνει ο M. Edelman: «οι πολιτικές αντιμετώπισης άλυτων κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, εγκληματικότητα, πληθωρισμός, ανεργία) μονίμως αντιμετωπίζονται ως αποτυχίες ή αποτυχίες. Ο εκάστοτε ισχυρισμός αποτελεί απαραίτητο

συμπλήρωμα του αντίθετού του και διατυπώνεται μόνο και μόνο, γιατί διατυπώνεται ο άλλος.» Και προσθέτει ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται για τα πλέον χρόνια προβλήματα μπορεί να βιωθεί ως μια πολλαπλασιαζόμενη αλυσίδα κειμένων που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους, παρέχοντας συμπληρωματικές και αντικρουόμενες εκλογικεύσεις των διαφόρων προγραμμάτων δράσης.¹⁰⁴ Επιπρόσθετα, κύριο θέμα πολιτικής αντιπαράθεσης αποτελεί η οικονομία. Συγκεκριμένα, για κάθε έτος έχουμε: Πολιτική-Πολιτική Ευθύνη/(εκ των οποίων) Οικονομία: **2008:** 38/10, **2009:** 8/4, **2010:** 44/13, **2011:** 48/11, **2012:** 42/12, **2013:** 61/10.

Πολιτισμός

Καταρχήν η θεματική ενότητα Πολιτισμός δεν αφορά μόνο ζητήματα αμιγώς πολιτιστικά. Η χρήση του όρου «πολιτισμός» και «πολιτιστικό» έχει συχνότερα μεταφορική έννοια. Δηλαδή, συνιστά «ζήτημα πολιτισμού η μη επιχορήγηση επιχειρήσεων που διαφημίζουν ηλεκτρονικό στοίχημα» από ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2009), ή «απουσία πολιτισμού, απαίδευτοι άνθρωποι να παραδίδονται στο φασισμό και να κάνουν life style το ναζισμό» ΣΥ.ΡΙΖ.Α. (2012). Ακόμη κατά τους βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. «θέμα παιδείας, κουλτούρας και πολιτισμού» συνιστά η έλλειψη φορολογικής συνείδησης, «του μεγαλύτερου εγκλήματος όλων» (2012), ενώ για το ΛΑ.Ο.Σ. (2012) «ζήτημα πολιτισμού αλλά και μη σεβασμού του περιβάλλοντος είναι η άναρχη δόμηση». Επίσης σημειώνεται από κάποια κόμματα (ΣΥ.ΡΙΖ.Α., ΛΑ.Ο.Σ.) ένα είδος σχέσης ανάμεσα σε είδη εγκλήματος και πολιτισμού. Για τη Ν.Δ. απουσία πολιτισμού είναι οι εικόνες πέριξ της Ομόνοιας με το λαθρεμπόριο και τους ρακοσυλλέκτες κυρίως ασιατικής καταγωγής και «το προκλητικό μαύρο λαθρεμπόριο μετάλλου», ενώ ως εικόνα «υποβάθμισης δημόσιας ζωής, πολιτισμού της χώρας» αναγνωρίζουν την «ανεξέλεγκτη μίσθωση ακινήτων σε μετανάστες σε περιοχές όπως Πατήσια και Κυψέλη.»

Η σαφής εννοιολογική αναφορά σε πολιτιστικά ζητήματα γίνεται το 2008 με την κατάθεση προς ψήφιση του σχεδίου Νόμου του Υπ. Πολιτισμού στις 31/3/2008: «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών» έτος με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης (περίπου 4 φορές περισσότερο από υπόλοιπα έτη). Εδώ έχουμε τη συζήτηση περί της διαχείρισης πολιτιστικών αγαθών αλλά και «ενός από τα επικερδέστερα οργανωμένα εγκλήματα: την αρχαιοκαπηλία». Πολλαπλές επισημάνσεις πολιτισμού και θρησκείας έχουμε και στις 23/03/2011 λόγω της Συζήτησης επί της αρχής και επί των άρθρων του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

---

¹⁰⁴ M.Edelman 1999, σελ.207

"Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002 (ΦΕΚ 75 Α)".

Τέλος σημαντική είναι η συμμετοχή των γυναικών βουλευτών στα πολιτιστικά ζητήματα (17 έναντι 48).

Τρομοκρατία

Ως τρομοκρατία παρουσιάζεται η βία που ασκείται από διαδηλωτές σε πορείες με συνεπακόλουθες αναφορές περί μίας αστυνομίας ανήμπορης να αντιμετωπίσει τους κουκουλοφόρους. (ΠΑ.ΣΟ.Κ. 2009) Ακόμη, έχουμε αναφορά στο «κλίμα τρομοκρατίας» που επιβάλλει η αστυνομία στις φοιτητικές διαδηλώσεις με τα ματ να χτυπούν στα τυφλά, (ΣΥ.ΡΙΖ.Α., 2012), καθώς και την «κατατρομοκράτηση και τις πολιτικές διώξεις αγωνιστών» (Κ.Κ.Ε). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν: «όχι ότι υποστηρίζουμε εμείς την τρομοκρατία, αλλά η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας χρησιμοποιείται σαν όχημα για περιορισμό δημοκρατικών δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών και για ένταξη ή στιγματισμό πολιτικών δυνάμεων, οι οποίες βάζουν ζητήματα γενικότερων αλλαγών, ότι έχουν κάποια σχέση ή μπορούν εν δυνάμει να βοηθούν και να προωθούν την τρομοκρατία».

Έχουμε ακόμη τη βία, τις απειλές μετά ξυλοδαρμών (ΛΑ.Ο.Σ., 2009) και τις εμπρηστικές επιθέσεις που ασκούνται από οργανώσεις με πολιτικά κίνητρα. «Οι εμπρηστικές επιθέσεις σε βάρος της παρουσίας ανυποψίαστων πολιτών είναι έγκλημα σε βάρος ολόκληρης της κοινωνίας, σε βάρος της οικονομίας, σε βάρος της χώρας» (Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων, 2010). Η στάση κάθε κυβέρνησης απέναντι σε αυτό το φαινόμενο θα λέγαμε ότι συνοψίζεται στα λόγια του Υπουργού Προ.Πο., πως δεν επιτρέπεται «κανένας πολίτης να βιαιοπραγεί σε βάρος παρουσίας δημόσιας ή ιδιωτικής και να αφαιρεί έστω και ένα γραμμάριο ελευθερίας από τους πολίτες». Η Ν.Δ. κάνει λόγο για «επαναδραστηριοποίηση της τρομοκρατίας» ενώ για το ΛΑ.Ο.Σ. η ύπαρξη τέτοιων οργανώσεων φανερώνει την ύπαρξη ενός «παρακρατικού μηχανισμού που συνδέεται με την εγκληματικότητα» και δημιουργεί ένα «κλίμα διάχυτης ανασφάλειας, όταν δεν αισθάνεται ασφαλής στο ίδιο του το σπίτι». Η αντιμετώπιση του εγκλήματος και της βίας έρχεται μέσα από την ενίσχυση της ΕΛ.ΑΣ. με σεβασμό πάντα στα δικαιώματα των πολιτών (Υπ.Προ.Πο). «Χθες είχαμε τα άγρια επεισόδια στην οδό Μενάνδρου. Εγκληματικότητα, όμως, κύριε Υπουργέ, και ριζοσπαστικοποίηση συνδυαζόμενα οδηγούν σε άλλες ατραπούς, που έχουν σχέση με την τρομοκρατία». Η δήλωση αυτή του βουλευτή του ΛΑ.Ο.Σ. σε συνδυασμό με λόγους άλλων βουλευτών του κόμματος ταυτίζουν την έννοια της τρομοκρατίας με ένα κλίμα ανασφάλειας που δημιουργείται από τη μη φύλαξη των συνόρων και «τους χιλιάδες

παράνομους μετανάστες», όμως ο Υπ.Προ.Πο. απαντά πως δεν είναι οι μετανάστες τρομοκράτες και μια τέτοια ταύτιση είναι επικίνδυνη.

Τέλος το 2013 η Χ.Α. σχετικά με «τη δολοφονία των παλικαριών στο Ν. Ηράκλειο αλλά και στο Κερατσίνι» αναφέρει ότι «ο εντολεύς έχει έδρα αλλού, έχει έδρα έξω και στα δύο εγκλήματα. Την ίδια στιγμή όμως ο Υπ.Εσ. αναφερόμενος στο κόμμα της Χ.Α. αναφέρει: «Αναστείλαμε τη χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, των οποίων η ηγεσία ή κρίσιμος αριθμός στελεχών τους, κατηγορούνται για σύσταση και συμμετοχή σε εγκληματική ή τρομοκρατική δραστηριότητα. Δεν είναι δυνατόν το κράτος και ο φορολογούμενος πολίτης να χρηματοδοτούν εγκληματικές οργανώσεις που κρύβονται κάτω από το μανδύα του πολιτικού κόμματος.»

Καταλήγοντας, βλέπουμε τη σύνδεση από το ΛΑ.Ο.Σ. της τρομοκρατίας με τους μετανάστες και την εγκληματικότητα, τη σύνδεση του κλίματος τρομοκρατίας στις διαδηλώσεις με την αστυνομία από τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και της τρομοκρατίας με την εγκληματικότητα από τα κυβερνόντα κόμματα. Γίνεται άμεσα κατανοητό η κατεύθυνση που προσπαθεί κάθε κόμμα να προσδώσει στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας αλλά πρωτίστως το ασαφές του ίδιου του όρου «τρομοκρατία».¹⁰⁵

Υγεία – Ασφάλιση

Η συνένωση των δύο αυτών θεματικών ενοτήτων σε μια κατηγορία πραγματοποιήθηκε λόγω της νοηματικής συνύπαρξής τους στις ίδιες παραγράφους εμφάνισης της λέξης έγκλημα. Στην περίοδο μελέτης μας σημειώνονται μεγάλες αλλαγές στον κοινωνικοασφαλιστικό τομέα με αποτέλεσμα οι αναφορές των βουλευτών να αγγίζουν τις δυο αυτές θεματικές ενότητες ως μια όπως προωθούνταν οι αλλαγές και από τα αντίστοιχα νομοσχέδια. Η σύνδεση αυτή είναι χαρακτηριστική από τα λόγια βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (2008) που κατηγορεί την προηγούμενη κυβέρνηση: «...για να του αποδείξω ότι τα συγκοινωνούντα δοχεία του κοινωνικοασφαλιστικο- υγεινομικού συστήματος στερεύουν από υγρά, γιατί το μεγάλο έγκλημα έγινε στους κλάδους της υγείας. Έγινε με αποφάσεις δικές σας, με συνειδητές πολιτικές επιλογές.» Δεν λείπουν βέβαια και οι αναφορές σε ζητήματα υγείας αλλά και ζητήματα που αφορούν τον τομέα της ασφάλισης.

Το 2008 βουλευτής του Κ.Κ.Ε απευθυνόμενος στις κυβερνήσεις ΠΑ.ΣΟ.Κ. και Ν.Δ., αναφέρει ότι «εγκληματικά παρέδωσαν και την έρευνα και την εκπαίδευση γιατρών,

---

¹⁰⁵ Ευδιάκριτο και μέσα από τα λόγια βουλευτή του Κ.Κ.Ε. :«Το πιο επικίνδυνο που μας ανησυχεί είναι αυτό που γράφετε στην εισηγητική έκθεση και που τονίζετε ότι πέρα από την αντιμετώπιση των εγκλημάτων κοινού ποινικού δικαίου, θα αντιμετωπίζεται και η τρομοκρατία. Όχι ότι υποστηρίζουμε εμείς την τρομοκρατία, αλλά η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας χρησιμοποιείται σαν όχημα για περιορισμό δημοκρατικών δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών» (2012).

νοσηλευτών στα χέρια πολυεθνικών φαρμακευτικών εταιριών» κάνοντας ακόμη λόγο για έλλειψη προσωπικού σε νοσοκομεία. Για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. το ΕΣΥ «καταρρέει παταγωδώς» και είναι ευδιάκριτη η «αδυναμία κάλυψης ιατρικών δαπανών». Θεωρούν ότι η «φαρμακευτική και ιατρική δαπάνη είναι νέα ωρολογιακή βόμβα,..., που βάλατε στα θεμέλια του ασφαλιστικού» (απευθυνόμενοι στην κυβέρνηση). Τον Μάρτιο του 2008 (σε 3 συνεδριάσεις) έχουμε τη συζήτηση επί των άρθρων του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας: «Διοικητική και Οργανωτική Μεταρρύθμιση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις». Ως «άρθρα –σφαίρες» κατονομάζουν τα άρθρα του νομοσχεδίου αυτού βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ενώ από την πλευρά της κυβέρνησης έχουμε την επίρριψη ευθυνών στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. καθότι προηγούταν στη διακυβέρνηση, αναλύοντας την επιχειρηματολογία υπέρ της σύμπτυξης ταμείων, θεωρώντας «πολιτική ανευθυνότητα οτιδήποτε αντίθετο».

Για το ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αποτελούν «εγκληματικές πράξεις η αφαίρεση πόρων με τη μορφή κουρέματος από τα ταμεία, το ασφαλιστικό» (2008) ενώ ερωτήσεις για τη χρεοκοπία των ταμείων θέτει το Κ.Κ.Ε και επόμενα έτη (2009, 2012, 2013). Στο ζήτημα των ασφαλιστικών ταμείων επανέρχεται το 2010 το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ονομάζοντας «έγκλημα σε βάρος της κοινωνίας» την «καταλήστευση των ασφαλιστικών ταμείων» αλλά και την «υπερβολική, άχρηστη, ακόμη και βασισμένη σε πλαστοπροσωπία συνταγογράφηση». Μια άλλη πτυχή είναι η δήλωση του Υπ.Προ.Πο. για «επιτυχίες στην εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων για απάτες κατά ασφαλιστικών ταμείων». Ερωτήσεις σχετικά με τα «ανεπαρκή επιδόματα ταμείου Ανεργίας» καθώς και την περίπτωση της «προνοιακής σύνταξης» θέτει το 2010 ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α.. Κάνοντας λόγο για «μαϊμουδιές γαλάζιων κ πράσινων» (2012) αναφέρει: «Επιδεικνύετε, κυρίες και κύριοι της Κυβέρνησης, μια εγκληματική άγνοια κινδύνου για τις μη αναστρέψιμες βλάβες στη δημόσια υγεία εξαιτίας της χρηματοδοτικής ασφυξίας του ΕΟΠΥΥ και των νοσοκομείων σε συνδυασμό βέβαια με την αυξανόμενη αδυναμία των πολιτών να καταβάλουν ιδιωτικές δαπάνες υγείας». Το Κ.Κ.Ε ζητάει τη λήψη μέτρων καταπολέμησης της ανασφάλιστης εργασίας και ουσιαστικότερης πρόσβασης για όλους τους πολίτες στο δημόσιο σύστημα υγείας.

Αναφορικά με ζητήματα υγείας αμιγώς, έχουμε ερωτήσεις από το Κ.Κ.Ε για τις συνέπειες στην υγεία των εργοστασίων καύσης (2009), από το ΛΑ.Ο.Σ. «για τα άθλια κρατητήρια που εγκυμονούν κινδύνους για την υγεία των αστυνομικών», από το ΣΥ.ΡΙΖ.Α. για «παράνομες λήψεις οργάνων» αλλά και «κυκλώματα που λειτουργούν εντός νοσοκομείων» και από τη Ν.Δ. για τα πρόβλημα στην υγεία από τα παράνομα σκραπατζίδικα (2012). Για το ΛΑ.Ο.Σ. (2011) οι περιπτώσεις χρηστών που βρίσκονται για μεγάλο χρόνο σε

αναμονή για ένταξη σε προγράμματα αποτοξίνωσης πρέπει να εξετάζονται ως «εγκλήματα που αφορούν την υγεία, που αφορούν ιερό αγαθό». «Εγκληματικό και πρωτάκουστο» χαρακτηρίζει ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. το γεγονός «εταιρίες να επιλέγουν πού θα διαθέσουν τα φάρμακά τους» (2013) όπως και «το να κάθονται σε λίστα αναμονής οι άρρωστοι, έξι ή και περισσότερους μήνες» (2010). Ακόμη το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ζητά «να προσληφθούν άμεσα εγκληματολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί στο νοσοκομείο του κορυδαλλού» (2008) ενώ το 2010 χαρακτηρίζει εγκληματική την πολιτική που εφαρμόστηκε στον τομέα της υγείας, με τις «πλαστές συνταγογραφήσεις και τις ανύπαρκτες διαγνωστικές εξετάσεις».

Για το 2013 έχουμε πολλές εμφανίσεις λόγω του νομοσχεδίου προς ψήφιση για τα ναρκωτικά. Κάποιες αφορούν διαδικαστικά θέματα και κάποιες αφορούν τον τρόπο μεταχείρισης των χρηστών και υποδομές υγείας που πρέπει να υπάρχουν στο πλαίσιο του τρίπτυχου: πρόληψη-θεραπεία-επανάταξη που μπορεί να αφορά ακόμη και χρήστες με τη φυλακή.

Συνοπτικά θα λέγαμε ότι κύριος λόγος δίνεται σε μια σειρά λανθασμένων πολιτικών αποφάσεων από πλευράς εκάστοτε κυβερνήσεων αλλά και της αδυναμίας τους να αντιμετωπίσουν την κακοδιαχείριση συνολικά στον κλάδο της Υγείας. Η υφιστάμενη κατάσταση στο κλάδο της Υγείας είναι κοινά διαπιστούμενη ως υπερβολικά υποβαθμισμένη. Σημείο σταθμό αποτελεί η σύμπτωση των ασφαλιστικών ταμείων που πραγματοποιείται μάλιστα στον απόηχο του σκανδάλου της υπεξαίρεσης των ταμείων το 2007. Η διαμάχη είναι έντονη αναφορικά με τις προτεινόμενες αναδιαρθρώσεις στο σύνολό τους.

Φυλακές - Ποινή

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις παραγράφους όπου υπάρχει αναφορά είτε στην επιβολή της ποινής, είτε συγκεκριμένα στα σωφρονιστικά ιδρύματα. Το κομμάτι του Συστήματος Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης που συνδέεται με την τιμωρία των παραβατών. Αποτελούν κοινό τόπο για όλα τα κόμματα οι άθλιες συνθήκες που επικρατούν μέσα στις φυλακές, όπως και κοινή ανησυχία αποτελεί η αυξητική τάση του πληθυσμού των φυλακισμένων. Η τροφοδότηση αυτή οφείλεται κατά τους βουλευτές της Ν.Δ. (2008): «στην παγκοσμιοποίηση, στη θέση της Ελλάδας, στο γεγονός ότι σχεδόν καταργήθηκαν τα σύνορα, ότι περιβαλλόμαστε από λαούς οι οποίοι δεν έχουν το ίδιο βιοτικό επίπεδο και μοιραίως εισήλθαν στη χώρα μας και λόγω μιας σειράς άλλων παραγόντων». Ή όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο πρόεδρος της κυβέρνησης (Κωνσταντίνος Καραμανλής): «Πράγματι, υπάρχει μια αυξητική τάση στον αριθμό των κρατουμένων στις φυλακές, και η τάση αυτή οφείλεται, σε

μεγάλο βαθμό, και στα υψηλά ποσοστά των αλλοδαπών κρατουμένων». Οι προτάσεις βελτίωσης της κατάστασης του σωφρονιστικού συστήματος ποικίλλουν.

Το ΛΑ.Ο.Σ. προτείνει την αποποινικοποίηση οικονομικών εγκλημάτων, «να μην μπαίνει ο άλλος μέσα για οφειλές στο Ι.Κ.Α., να μην μπαίνει για οφειλές στο Τ.Ε.Β.Ε.», ενώ βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. προτείνει ευνοϊκότερα μέτρα εξαγοράς των ποινών. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ.: «Η φυλακή δεν σώζει κανέναν, ούτε την κοινωνία ούτε τον εγκληματία ούτε το χρήστη, κανέναν. Δεν έχει σώσει ποτέ κανέναν. Άλλες μέθοδοι, όπως είναι τα διάφορα συστήματα απεξάρτησης, κυρίως τα στεγνά προγράμματα, όπου χρειάζεται και τα προγράμματα υποκατάστασης, κυρίως κατά τη φάση της σωματικής απεξάρτησης, αυτά ναι. Αυτά αποδίδουν αποτελέσματα. Σ' αυτά απαιτούνται κοινές δράσεις και του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.»

Ακόμη, ο Υπουργός Δικαιοσύνης (Σ. Χατζηγάκης) σχολιάζει: «Όσον αφορά στο θέμα της αυστηροποίησης των ποινών και της προσέγγισης, εμείς, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, προσεγγίζουμε το πρόβλημα, όπως πολλές φορές το έχω πει, κάτω από δύο βασικές αρχές του Ποινικού Δικαίου και της Εγκληματολογίας. Δεν θεωρούμε ότι η ποινή είναι ανταπόδοση. Οι θεωρίες περί του εγκληματία ανθρώπου του Λομπρόζο, της ανταποδόσεως της ποινής και όλων αυτών των θεωριών οι οποίες υπήρξαν κάποτε και επικρατούσαν στο Ποινικό Δίκαιο και την Εγκληματολογία, σήμερα δεν είναι δεκτές. Εμείς δεχόμαστε, όπως επανειλημμένως έχω πει και όπως τα νομοσχέδιά μας αποτυπώνουν αυτή την αρχή και γραμμή, ότι το μείγμα της γενικής με την ειδική πρόληψη είναι το καλύτερο δυνατό. Έτσι προχωρήσαμε και καταθέσαμε το νομοσχέδιο. Δώσαμε μια άφεση αμαρτιών, αν θέλετε, ώστε να υπάρξει και αποσυμφόρηση και ελάφρυνση και να δοθεί μια δεύτερη ευκαιρία σε εκείνους οι οποίοι κάποια στιγμή στη ζωή τους πήραν λάθος δρόμο και έτσι, να μπορέσουν να λειτουργήσουν μέσα σε μία κοινωνία αναγνωρίζοντας και το δίκαιό της» από την άλλη πλευρά το ΛΑ.Ο.Σ. (2009) κάνει αναφορά στα «άθλια κρατητήρια» που αποτελούν «απειλή για την υγεία των αστυνομικών» ενώ με αφορμή το περιστατικό στο Βύρωνα¹⁰⁶ (2010) τάσσεται ενάντια στο μέτρο προσωρινής άδειας κρατουμένων εισπράττοντας την απάντηση του Υφυπουργού Δικαιοσύνης ότι «η αύξηση της βαριάς εγκληματικότητας είναι γεγονός. Όμως σε καμία περίπτωση δεν αντιμετωπίζεται με την αυστηροποίηση των ποινών, ή την καταστρατήγηση του συγκεκριμένου μέτρου» αφού «μόλις το 4% δεν επιστρέφει από άδειες».

---

¹⁰⁶ Προς εξεήγηση (από τον ημερήσιο Τύπο): κατά την ανταλλαγή πυρών μεταξύ αστυνομικών και ληστών τραυματίστηκε θανάσιμα ένας 25χρονος πολίτης. Ο ένας εκ των 2 ληστών βρισκόταν με άδεια από τις φυλακές Λάρισας.

Το 2011 έχουμε τη συζήτηση επί της αρχής του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Οικονομικών: "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των Ελεγκτικών Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών" και τη συζήτηση επί της αρχής και επί των άρθρων του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: "Προσαρμογή των διατάξεων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002». Ο Υπουργός Οικονομικών αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η φοροκλοπή πρέπει να τιμωρείται παραδειγματικά», ενώ βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ. διευκρινίζουν ότι «σκοπός δεν είναι να γεμίσουν οι φυλακές. Είναι να αποκτήσουν όλοι οι έλληνες φορολογική συνείδηση.» Από την πλευρά του ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. θεωρεί πως δεν χρειάζονται βαρύτερες ποινές, αλλά απλούστερο, αντικειμενικότερο φορολογικό σύστημα ενώ το ΛΑ.Ο.Σ. λέει όχι στη μείωση των ποινών που περιλαμβάνει τα ναρκωτικά και ταυτόχρονα προβλέπει φυλακή σε όποιον δεν έχει να πληρώσει, καθώς «φτάσαμε η καθυστέρηση πληρωμής ΦΠΑ να είναι χειρότερο έγκλημα από το εμπόριο ναρκωτικών». Βουλευτές της ΔΗΜ.ΑΡ. προτείνουν να δίνεται προτεραιότητα στην εκδίκαση υποθέσεων φοροδιαφυγής (2012) ενώ το Κ.Κ.Ε τίθεται εναντίον του μέτρου της προσωρινής κράτησης σε περιπτώσεις πλημμελημάτων. Επιπρόσθετα, τονίζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως απαραίτητος ο διαχωρισμός κρατουμένων, προκειμένου να επιτευχθεί ο σωφρονισμός. Με αφορμή το νομοσχέδιο προς ψήφιση για τα ναρκωτικά (2013) βουλευτές όλων των κομμάτων αναγνωρίζουν το πρόβλημα της εισαγωγής και διακίνησης ναρκωτικών μέσα στις φυλακές.

Συμπερασματικά, όλοι διαπιστώνουν την αποτυχία του σωφρονιστικού συστήματος. Τα περισσότερα κόμματα όπως και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. τόσο από τη θέση της αντιπολίτευσης όσο και από τη θέση της κυβέρνησης προτείνουν την ελάφρυνση των ποινών και αποσυμφόρηση των φυλακών. Όπως επίσης πράττει και ο Υπουργός δικαιοσύνης επί Ν.Δ., Σ. Χατζηγάκης το 2008. Το ΛΑ.Ο.Σ. είναι το μόνο κόμμα που αντιτίθεται στη μείωση των ποινών για τα ναρκωτικά ενώ αντιμετωπίζει τα προβλήματα των χώρων κράτησης αποκλειστικά από τη πλευρά των υπαλλήλων. Διαφορετική είναι η αντιμετώπιση για τα οικονομικά εγκλήματα, για τα οποία τα περισσότερα κόμματα –πλην του ΛΑ.Ο.Σ.- προτείνουν τη παραδειγματική τιμωρία μέσω της αυστηροποίησης των ποινών. Ο ρόλος της ποινής εδώ δεν είναι παρά ο εκφοβισμός, ο παραδειγματισμός. Οι διαφοροποιήσεις στο λόγο των κομμάτων δεν καταργούν τον παραπάνω ισχυρισμό, ότι δηλαδή αποτελεί κοινή διαπίστωση πως οι φυλακές δεν λειτουργούν ως σωφρονιστικά ιδρύματα. Αντιθέτως εντοπίζεται μια άμεση ή έμμεση

παραδοχή των φυλακών ως «αποθηκών ανθρώπων»¹⁰⁷ μέσα από την οποία μπορεί να γίνει κατανοητή η τοποθέτηση του κάθε κόμματος αναφορικά με το ποιες κατηγορίες πρέπει να διώκονται ποινικά, ποιοι τελικά πρέπει να εισέρχονται των φυλακών.

Φύλο

Στη θεματική αυτή ενότητα περιλαμβάνονται οι παράγραφοι όπου ο χαρακτηρισμός έγκλημα σχετίζεται με τη μεταβλητή του φύλου ή των σεξουαλικών προτιμήσεων. Το έγκλημα εδώ εμφανίζεται και ως «βία», κύριες μορφές της οποίας είναι κατά τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων (Φ. Πετσάλνικο): «Η ενδοοικογενειακή βία, που είναι ίσως πάρα πολύ συχνή και κατά τις στατιστικές και κατά τους ειδικούς, αλλά πολύ δύσκολα διαπιστούμενη. Συχνά αποκρύπτεται από τα θύματα λόγω συναισθημάτων φόβου, ενοχής, ντροπής για το τι θα πει ο κόσμος αν πληροφορηθεί το γεγονός, για να το πω πιο απλά. Και βέβαια μια ιδιαίτερα απεχθής σύγχρονη μορφή βίας κατά των γυναικών είναι η εμπορία τους για σεξουαλική εκμετάλλευση, που έχει αναπτυχθεί πλέον σε μία από τις πιο κερδοφόρες παγκόσμια -όπως επίσης τα στοιχεία δείχνουν- εγκληματικές δραστηριότητες, που δύσκολα αντιμετωπίζεται λόγω αυτού του οργανωμένου δικτύου ή δικτύων που αναπτύσσονται πλέον παγκοσμίως».

Η θέση της βουλευτή του ΛΑ.Ο.Σ. θα λέγαμε συνοψίζει τις θέσεις και άλλων βουλευτών όλων των κομμάτων: «Σήμερα στις σύγχρονες κοινωνίες, ανεπτυγμένες και μη, αποτελεί ειλικρινά οδυνηρή πραγματικότητα η έξαρση της βίας και της εκμετάλλευσης της γυναίκας με εγκληματικές πράξεις σε βάρος της, είτε πρόκειται για την ενδοοικογενειακή βία, είτε για την εργασιακή βία, είτε γι' αυτήν τη μοντέρνα βία που έχουμε σήμερα, τη βία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, είτε για σεξουαλική εκμετάλλευση. Η βία είναι κατά της γυναίκας και γενικότερα, η βία είναι μια Λερναία Ύδρα και έχει χίλιες μορφές» (2010).

Την πορνεία, τη συναντάμε στους λόγους των βουλευτών και υπουργών είτε ως ένα πρόβλημα που αμαυρώνει την εικόνα κάποιων περιοχών «και πορνεία υπάρχει και εμπόριο ναρκωτικών υπάρχει και παρεμπόριο υπάρχει και πολλά άλλα» και συνδέεται με την ευρύτερη εγκληματικότητα της περιοχής είτε με τη μορφή του «οργανωμένου εγκλήματος»: «Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης εκτιμούσε το 2000, δέκα χρόνια πριν, ότι περίπου επτακόσιες χιλιάδες γυναίκες προωθήθηκαν με εξαναγκασμό, εξαπάτηση, εξαγορά στην πορνεία σε παγκόσμια κλίμακα ενώ τουλάχιστον τριακόσιες χιλιάδες γυναίκες από την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη προωθήθηκαν από τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος

¹⁰⁷ Z. Bauman 2007/ Η αλλιώς «κάδους απορριμμάτων, ανθρώπινες αποθήκες, όπου απορρίπτονται εκείνα τα τμήματα της κοινωνίας, που θεωρούνται ανυπόληπτα, εγκαταλειμμένα, επικίνδυνα και άχρηστα, καθώς κάλλιστα η κοινωνία θα μπορούσε να ζήσει χωρίς αυτά» Z. Bauman 2005, σελ.72

στην πορνεία σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης εκ των οποίων ογδόντα πέντε χιλιάδες περίπου, στη χώρα μας. Το 72% των γυναικών που διακινούνται παράνομα, πωλούνται και αγοράζονται τουλάχιστον τρεις φορές» (2010).

Στο λόγο του υπουργού εσωτερικών (2008, 2009) τονίζεται η συνύπαρξη πορνείας, εμπορίου ναρκωτικών και παρεμπορίου σε περιοχές του κέντρου ως ενιαίου προβλήματος που απαίτησε την «εφαρμογή Ειδικού Σχεδίου αστυνόμευσης της περιοχής». Στις 26/11/2009 έχουμε αυξημένες εμφανίσεις λόγω της ομιλίας με θέμα τη βία κατά των γυναικών με αφορμή τη Διεθνή Ημέρα για την πάταξη της βίας κατά των γυναικών. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση βουλευτή της Ν.Δ. ότι: «η βία κατά των γυναικών συνιστά δομικό φαινόμενο ανισότητας των φύλων. Συνιστά διάκριση λόγω φύλου, ανεξάρτητα από ηλικία, από μορφωτικό επίπεδο, οικονομική και κοινωνική θέση θυτών και θυμάτων, με βαθύτερη αιτία τα στερεότυπα της κοινωνίας μας. Τα στοιχεία σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο είναι αποκαλυπτικά. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ η βία αποτελεί κίνδυνο για την υγεία και σοβαρή αιτία θανάτου για γυναίκες ηλικίας δεκαπέντε έως σαράντα τεσσάρων ετών, μεγαλύτερη απ' ό,τι ο καρκίνος, η ελονοσία ή τα ατυχήματα. Στις πέντε χιλιάδες ανέρχονται οι γυναίκες και τα κορίτσια που πέφτουν ετησίως θύματα εγκλημάτων τιμής. Σε παγκόσμιο επίπεδο εκτιμάται ότι επτακόσιες χιλιάδες έως δύο εκατομμύρια γυναίκες και παιδιά το χρόνο πέφτουν θύματα οργανωμένων δικτύων εμπορίας. Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης μία στις δύο γυναίκες στην Ευρώπη έχουν πέσει θύματα κακοποίησης τουλάχιστον μία φορά στη ζωή τους. Όμως, η πλειοψηφία των γυναικών θυμάτων δεν καταγγέλλουν ούτε αναζητούν βοήθεια από το φόβο του στιγματισμού και την ενοχή.»

Με αφορμή περιστατικό απόλυσης εγκύου, βουλευτής του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αναφέρει ότι «η μητρότητα θεωρείται από τους εργοδότες έγκλημα και τιμωρείται με απόλυση» (2010). Άλλος βουλευτής κάνει λόγο περί «ατιμωρησίας των εγκλημάτων βίας κατά των γυναικών και μη παροχή ουσιαστικής στήριξης από την πολιτεία σε κακοποιημένες γυναίκες» (2012). Σε «κυκλώματα εμπορίας γυναικών από ντόπιους και ξένους νταβατζήδες» αναφέρεται και ο Υπουργός Προ.Πο. (2011) ενώ στις δυσκολίες ανατροφής (κυρίως οικονομικές) που αντιμετωπίζει μια γυναίκα αναφέρεται βουλευτής των ΑΝ.ΕΛ.

Συνοψίζοντας, στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα εντοπίζουμε την τοποθέτηση βουλευτών όλων των κομμάτων. Η συχνότητα αναφοράς είναι σχεδόν ίδια για άνδρες και γυναίκες βουλευτές (25 έναντι 22 αντίστοιχα). Στο λόγο όμως των βουλευτών δεν συναντούμε τη πρόταση λήψης μέτρων ή την κατάθεση σχεδίων νόμου. Αντιθέτως βρίσκουμε γενικές διαπιστώσεις περί των μορφών βίας που αντιμετωπίζει μια γυναίκα στη σημερινή κοινωνία και της ανισότητας των δύο φύλων ακολουθούμενες από την κατάθεση στατιστικών

στοιχείων. Δηλαδή έχουμε κυρίως την αποτύπωση της γενικής εικόνας ενός φαινομένου χωρίς την παρουσίαση μέτρων αντιμετώπισής του.

3. ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνολικά, η θεματική ενότητα με τη μεγαλύτερη συχνότητα αναφοράς είναι η Οικονομία. Ακολουθούν οι θεματικές ενότητες: Εγκληματικότητα- Αύξηση της Εγκληματικότητας και Πολιτική- Πολιτική Ευθύνη. Στις συγκεκριμένες θεματικές ενότητες, όπως άλλωστε και σε όλες, η αναλογία συμμετοχής των κομμάτων στα αποτελέσματα διαφέρει. Όπως διαφέρει και ο λόγος που εκφέρεται από τους βουλευτές κάθε κόμματος. Δηλαδή οι τοποθετήσεις για κάθε θέμα διαφοροποιούνται αισθητά από κόμμα σε κόμμα. Γεγονός που εκφράζεται και από τη θέση που έχουν απέναντι στα διάφορα νομοσχέδια που κατατίθενται. Με τον ίδιο τρόπο διαφοροποιείται και το νόημα που αποδίδεται στη λέξη «έγκλημα» σε κάθε περίπτωση. Προκύπτει δηλαδή, ότι στο βαθμό που διαφοροποιούνται τα αποτελέσματα της αναλογίας της συχνότητας εμφάνισης της λέξης «έγκλημα» (σε επίπεδο παραγράφου) ανά κόμμα, διαφοροποιούνται αντίστοιχα και οι τοποθετήσεις των βουλευτών των κομμάτων.

Πιο αναλυτικά, βλέπουμε μια εμφανή διαφοροποίηση των ποσοστιαίων αποτελεσμάτων ανάμεσα στα δεξιά και στα αριστερά κόμματα (βλ. πίνακα: 9, σ.149 διάγραμμα: 7, σ.157). Οι θεματικές ενότητες που εμφανίζονται πιο συχνά τα αριστερά κόμματα είναι Οικονομία, Πολιτική- Πολιτική Ευθύνη, Υγεία-Ασφάλιση, Ιδιωτικοποιήσεις, Κοινωνικοί Αγώνες- Κοινωνικά Δικαιώματα αλλά και Περιβάλλον- Ανάπλαση. Ομόλογα, για τα δεξιά κόμματα έχουμε: Μετανάστευση, Εγκληματικότητα- Αύξηση της Εγκληματικότητας, Φυλακές- Ποινή, Αστυνομία- Αστυνόμευση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η περίπτωση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Αφενός από τη θέση της αντιπολίτευσης τα αποτελέσματα είναι πιο κοντά σε αυτά των αριστερών κομμάτων ενώ από τη θέση της κυβέρνησης αλλάζουν άρδην, πλησιάζοντας αναλογικά τα αποτελέσματα των δεξιών κομμάτων. Παράλληλα είδαμε ότι σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες (Οικονομία, Κοινωνικοί Αγώνες- Κοινωνικά Δικαιώματα) διαφοροποιούνται οι θέσεις του κόμματος όπως αποτυπώνονται από το λόγο βουλευτών αλλά και υπουργών. Η Ν.Δ., πλησιάζει αναλογικά τα αποτελέσματα των δεξιών κομμάτων, ενώ ο λόγος και οι θέσεις των βουλευτών της δεν διαφοροποιείται όταν βρίσκεται στην κυβέρνηση ή στην αντιπολίτευση.

Επίσης ο λόγος των υπουργών κάθε κυβέρνησης αλλάζει. Εδώ βέβαια μια παρόμοια ταύτιση ποσοτικών και ποιοτικών αποτελεσμάτων δεν είναι εφικτή καθώς η συμμετοχή των

Υπουργών στα αποτελέσματα διαμορφώνεται εν πολλοίς από τα προς κατάθεση σχέδια νόμου. Μεγάλη είναι η συμμετοχή των Υπουργείων Προστασίας του Πολίτη (ή Δημόσιας Τάξης), Δικαιοσύνης και Εσωτερικών. Γεγονός που εξηγείται από τις απαντήσεις των εκπροσώπων των ανωτέρω υπουργείων σε επερωτήσεις αναφορικά με την αύξηση της εγκληματικότητας σε συγκεκριμένες περιοχές.

Τέλος, βλέπουμε ότι η μέση αναλογία εμφάνισης της λέξης «έγκλημα» στο λόγο ανδρών βουλευτών προς γυναικών είναι 4 προς 1. Η αναλογία αυτή εμφανίζει μέγιστες τιμές στις θεματικές ενότητες: Εσωτερική Ασφάλεια, Αστυνομία- Αστυνόμευση, Τρομοκρατία. Και στις τρεις αυτές θεματικές, τα δεξιά κόμματα εμφανίζονται πιο συχνά από τα αριστερά. Αντιθέτως στις θεματικές ενότητες που η αναλογία εμφανίζει τις μικρότερες τιμές (Φύλο, Ιδιωτικοποίηση) έχουμε πιο συχνή εμφάνιση στα αποτελέσματα των αριστερών κομμάτων.

Γ' Μέρος: ΜΙΑ ΒΑΘΥΤΕΡΗ «ΜΑΤΙΑ»

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΡΙΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Στο Β' Μέρος παραθέσαμε την ανάλυση των στατιστικών αποτελεσμάτων αλλά και τη συνοπτική παρουσίαση των θεματικών ενότητων που εντοπίστηκαν. Όπως είδαμε ωστόσο οι θέσεις και οι τοποθετήσεις του κάθε υποκειμένου εκφοράς λόγου διαφοροποιούνται. Η λέξη «έγκλημα» αποκτά στο λόγο του κάθε πολιτικού διαφορετικό νόημα αλλά και διαφορετική χρησιμότητα. Θεωρούμε απαραίτητο για τον λόγο αυτό να προβούμε σε μια πιο διεισδυτική προσέγγιση ανάλυσης περιεχομένου ορισμένων παραγράφων που εμφανίζεται η λέξη «έγκλημα». Για το λόγο αυτό επιλέξαμε τρεις θεματικές ενότητες. Οι ενότητες αυτές είναι της Οικονομίας, της Πολιτικής- Πολιτικής ευθύνης και της Εγκληματικότητας – Αύξησης της Εγκληματικότητας.

Οι θεματικές αυτές ενότητες δεν επιλέγησαν τυχαία. Αντιθέτως βρίσκονται στην κορυφή της σειράς κατάταξης των αποτελεσμάτων. Επίσης, κάθε μία από αυτές, έχει μια ξεχωριστή σημασία την οποία μάλιστα θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε. Η πρώτη θεματική ενότητα συναρτάται με την οικονομική κρίση της χώρας στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα μελέτης. Η δεύτερη, συσχετίζεται με την ιδιότητα του υποκειμένου εκφοράς λόγου καθώς και το λόγο καθεαυτό (πολιτικό), ενώ η τελευταία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συνάφεια με το αντικείμενο της Εγκληματολογίας, το εγκληματικό φαινόμενο.

Για την προσέγγιση της Οικονομίας, σταθήκαμε στην κατάθεση το Μάρτιο του 2011 του σχεδίου νόμου με τίτλο "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των Ελεγκτικών Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών". Επιλέξαμε μία ή περισσότερες παραγράφους για κάθε κόμμα οι οποίες ήταν ενδεικτικές των θέσεών του. Για τη δεύτερη θεματική ενότητα, επικεντρώσαμε σε μια πιο θεωρητική διερεύνηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, ενώ όπου κρίθηκε απαραίτητο, παραθέσαμε τα ανάλογα αποσπάσματα. Τέλος, στην περίπτωση της τρίτης θεματικής ενότητας, επιλέξαμε και εδώ, να παραθέσουμε και να αναλύσουμε ορισμένες επισημασμένες παραγράφους που θεωρήσαμε ότι αποτυπώνουν εναργέστερα τις θέσεις κάθε κόμματος επί του συγκεκριμένου ζητήματος.

1.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η θεματική ενότητα Οικονομία παρουσιάζει μακράν τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης (304 έναντι 244 της επόμενης σε σειρά). Η συχνότητα αυτή είναι σταθερή με μικρή απόκλιση τιμών ανά έτος. Στις εμφανίσεις αυτές θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και τα αποτελέσματα των θεματικών ενότητων «Υγεία- Ασφάλιση» ως ένα βαθμό, ως το σημείο που αφορούν τα ασφαλιστικά ταμεία και «Ιδιωτικοποίηση» ως μέρος της εφαρμοζόμενης δημοσιονομικής πολιτικής.¹⁰⁸ Από το σύνολο των υποθεματικών που προκύπτουν όπως διαπιστώσαμε και παραπάνω θα λέγαμε ότι κεντρική, αν και υποβόσκουσα νοηματικά, είναι η έννοια της παραοικονομίας μέσα από τις διάφορες μορφές της που αναφέρονται.

Ως παραοικονομία θα ορίζαμε το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο δεν καταγράφεται, ενώ θα έπρεπε, από τους Εθνικούς Λογαριασμούς και δεν συνυπολογίζεται στη μέτρηση του ΑΕΠ, ήτοι της συνολικής παραγωγής ή του συνολικού εισοδήματος.¹⁰⁹ Η παραοικονομία στη χώρα μας, αν και ιδιαίτερα εκτεταμένη άρχισε να απασχολεί τους φορείς της οικονομικής πολιτικής πιο συστηματικά, μόλις από τις αρχές της δεκαετίας του '90, όταν ο περιορισμός των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους άρχισαν να αποτελούν βασικούς σκοπούς της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων, λόγω της ανάγκης ικανοποίησης αρχικά των όρων χορήγησης του δανείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη στήριξη του ισοζυγίου πληρωμών και στη συνέχεια των κριτηρίων σύγκλησης της συνθήκης του Μάαστριχτ και συγκεκριμένα του κριτηρίου της δημοσιονομικής πειθαρχίας.¹¹⁰

Η οικονομική, κυρίως δημοσιονομική προέλευσης, κρίση που περνάει η Ελλάδα αλλά και η δανειακή σύμβαση που υπέγραψε στο πλαίσιο των Μνημονίων Συνεργασίας, έχουν κεντρικό πυλώνα την εκ νέου χάραξη και εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής στην προσπάθεια περιορισμού του δημοσιοοικονομικού ελλείμματος. Η εφαρμογή της πολιτικής

---

¹⁰⁸ Υψηλή παρουσιάζεται και η συσχέτιση με την θεματική: Οργανωμένο Έγκλημα. μια πιθανή εξήγηση είναι οι κοινές συνισταμένες του οργανωμένου και του οικονομικού εγκλήματος. Όπως αναφέρει ο Lammer: τόσο το Οργανωμένο, όσο και το Οικονομικό Έγκλημα επιδιώκουν τη συγκάλυψη των παράνομων ενεργειών τους. Η δομή τους αποτελείται από μικρές ομάδες επιφορτισμένες με διαφορετικά καθήκοντα και βρίσκονται σε ιεραρχική διαβάθμιση. Η ύπαρξη μεγάλων κεφαλαίων για την πληρωμή δικηγόρων, για την δωροδοκία δημοσίων φορέων συναντάται και στις δύο έννοιες. Ακόμη η δραστηριότητα του Οργανωμένου Εγκλήματος είναι άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένη με την οικονομία. Τα αποκομισθέντα από τις παράνομες ενέργειες κέρδη διοχετεύονται σε οικονομικές εργασίες. Εξάλλου απώτερος σκοπός είναι η παροχή υπηρεσιών και αγαθών στους ιδιώτες. Οι οργανώσεις αυτές συμμετέχουν στον οικονομικό ανταγωνισμό και επιδιώκουν τη δημιουργία μονοπωλίου προς όφελός τους με τη χρήση απειλών και την άσκηση βίας. Α. Βαρθρακοκόιλης 2001, σελ.51,53. Ωστόσο εμείς θα εμείνουμε στην τυπολογία που θέσαμε εξ αρχής και δεν θα συμπεριλάβουμε άλλες θεματικές ενότητες παρά μόνο στην περίπτωση που έχουν επισημανθεί διπλά, δηλαδή και στην θεματική που εξετάζουμε.

¹⁰⁹ Κ. Κανελλόπουλος, Ι. Κουσουλάκος, Β. Ράπανος, Κ. Κωτσής, Α. Μακροπούλου 1995, σελ.17,45-50 // Ι.Βαβούρας, Γ.Μανωλάς 2004, σελ.13

¹¹⁰ Βαβούρας, σελ.14

αυτής έρχεται με όρους αυστηρής πειθαρχίας, με όρους μηδενικής απόκλισης. Κεντρικό σημείο αναφοράς ως αίτιο της κρίσης, ως απαραίτητη προϋπόθεση καταπολέμησής της αλλά και ως απαραίτητη συνθήκη για την εφαρμογή περαιτέρω πολιτικών είναι η παραοικονομία. Η παραοικονομία συνίσταται στην αποφυγή φορολογικής επιβάρυνσης, στην παραγωγή και διακίνηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών, στη χαμηλή φορολογική ηθική ή στον περιορισμένο βαθμό αποδοχής της κρατικής εξουσίας αλλά και στο ρόλο του κράτους (την περιπτωσιολογική επίδειξη ανοχής).¹¹¹ Ο κυριότερος παράγοντας σαφώς είναι η φοροδιαφυγή. Ανάμεσα στους παράγοντες που επηρεάζουν τη συνολική εικόνα της φοροδιαφυγής είναι η ίδια η οργάνωση της οικονομίας και της αγοράς, το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των πολιτών αλλά και η εμπιστοσύνη που απολαμβάνει η κυβέρνηση για τις πράξεις της και βέβαια η δομή του φορολογικού συστήματος και το ύψος του φορολογικού βάρους.¹¹²

Το 2011 έχουμε για την Οικονομία τη μεγαλύτερη συχνότητα αναφοράς (93 εκ συνόλου 304). Ο λόγος είναι η ψήφιση του νομοσχεδίου καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.¹¹³ Θεωρούμε λοιπόν πως αξίζει στο σημείο αυτό να ανατρέξουμε σε ορισμένες επισημασμένες παραγράφους που βρίσκουμε στη συζήτηση για την ψήφιση του εν λόγω σχεδίου νόμου τον Μάρτιο του 2011 και αυτό για τους εξής λόγους. Καταρχήν με το παρόν σχέδιο νόμου πραγματοποιείται μια σημαντική τομή στην ποινικοποίηση του οικονομικού εγκλήματος και ως εκ τούτου παρουσιάζονται έντονες πολιτικές αψιμαχίες μεταξύ των κομμάτων, όχι αορίστως αλλά τοποθετούμενοι οι βουλευτές επί των συγκεκριμένων άρθρων.¹¹⁴ Κατά δεύτερον στο συγκεκριμένο σχέδιο νόμου δεν υπάρχουν άλλες διατάξεις με θέματα λιγότερο συναφή,¹¹⁵ αλλά αφορά αμιγώς το θέμα που αναφέρεται στο συγκεκριμένο τίτλο. Τέλος μέσα από το συγκεκριμένο θέμα δίνεται η δυνατότητα να

---

¹¹¹ Ι. Βαβούρας, Γ. Μανωλάς 2004, σελ.21-23

¹¹² Ι. Βαβούρας, Γ. Μανωλάς 2004, σελ.52-53

¹¹³ "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των Ελεγκτικών Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών", 3943/29-03-2011.

¹¹⁴ Μέσα από μια παρόμοια εξέταση συζητήσεων κύρωσης προϋπολογισμού, ή επί των συζητήσεων επί του μνημονίου συνεργασίας, παρατηρούμε ότι ο έντονος διάλογος μεταξύ των βουλευτών ξεφεύγει θεματολογικά από το πλαίσιο της οικονομίας αλλά και η αναφορά στο έγκλημα στις εκάστοτε επισημασμένες παραγράφους γίνεται είναι σε όρους μεταφορικούς (υπερβολής) και κυρίως με την μορφή απόδοσης ευθυνών.

¹¹⁵ Νόμοι με αναφορά στην πάταξη της φοροδιαφυγής αποτελούσαν μέρος λοιπών διατάξεων άλλων σχεδίων νόμου Ενδεικτικά:(Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις για την αποτελεσματική τιμωρία της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις 20/04/2010, Εκούσια κατάργηση φορολογικών διαφορών, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών, διατάξεις για την 30/09/2010, πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες 07/05/2009, Διοικητική και Οργανωτική Μεταρρύθμιση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις 31/03/2008). Χαρακτηρίζεται μάλιστα ως το «ένατο στη σειρά φορολογικό νομοσχέδιο» από τον εισηγητή της Ν.Δ. Ι. Βρούτση (16/03/11). Αλλά και μετά το 2012, όπως στην συζήτηση 11/11/2012 για την «Κύρωση του προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών ορισμένων ειδικών ταμείων και υπηρεσιών για το οικονομικό έτος 2013» έχουμε διατάξεις για την διαφθορά, κ.ά.

ανατρέξουμε σε τοποθετήσεις των ίδιων ή και άλλων κομμάτων και στα άλλα έτη που εξετάζονται. Ξεκινάμε λοιπόν με τους βουλευτές του ΠΑ.ΣΟ.Κ.:

«Η κλοπή δημοσίου χρήματος, η κλοπή του μετακυλιόμενου φόρου που πληρώνει ο καταναλωτής στο ΦΠΑ, η απόκρυψη εισοδήματος, το λαθρεμπόριο, η εξαπάτηση του δημοσίου είναι σήμερα μεγάλα εγκλήματα.» (Α. Παπαθανάση)

Η παρουσίαση των διαφόρων μορφών έμμεσης και άμεσης φοροδιαφυγής είναι σημαντική στην κατεύθυνση της επεξήγησης του μεγέθους της παραοικονομίας και της απώλειας εσόδων που φέρει στο δημόσιο. Εδώ μάλιστα επισημαίνεται ως «κλοπή» και οι μορφές αυτές συνολικά ως «μεγάλα εγκλήματα». Είναι χαρακτηριστικό ότι το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (βουλευτές και υπουργοί) για το 2011 έχει σχεδόν τις μισές επισημάνσεις (45/93) στην Οικονομία 4 φορές περισσότερο από κάθε άλλο κόμμα.

«Αγαπητοί συνάδελφοι, το νομοσχέδιο που συζητάμε σήμερα αποτελεί την πιο σοβαρή προσπάθεια που έχει γίνει ποτέ για την αποτελεσματική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Με την αυστηροποίηση της νομοθεσίας αντιμετωπίζεται πλέον ως φορολογικό έγκλημα και πάνω από ένα ορισμένο ποσό συνιστά ποινικό αδίκημα με ενεργοποίηση διαδικασίας αυτοφώρου.

Ο σκοπός δεν είναι να γεμίσουν οι φυλακές. Σκοπός είναι να αποκτήσουν όλοι οι Έλληνες πολίτες φορολογική συνείδηση, γιατί πραγματικά, κάποιοι δεν τη διαθέτουν. Να καταλάβουν δηλαδή ότι η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, το λαθρεμπόριο και οι φορολογικές απάτες αποτελούν εγκλήματα κατά της κοινωνίας και πρέπει να τιμωρούνται ανάλογα.» (Σ. Εμινίδης)

Και στις δύο παραγράφους εμφανίζεται η λέξη «έγκλημα», επομένως και οι δύο παράγραφοι είναι επισημασμένες. Στην πρώτη παράγραφο, στην πρώτη πρόταση έχουμε τον χαρακτηρισμό: «πιο σοβαρή προσπάθεια που έχει γίνει ποτέ». Ο υποκειμενικός χαρακτηρισμός του βουλευτή επεξηγείται με τη δεύτερη πρόταση όπου αναλύεται εν τάχει με την αυστηροποίηση της νομοθεσίας. Πράγματι το οικονομικό/φορολογικό αδίκημα (σε συγκεκριμένες περιπτώσεις) «αναβαθμίζεται» σε έγκλημα αφού αντιμετωπίζεται πλέον από τον Ποινικό Κώδικα. Γίνεται πλέον ποινικό αδίκημα και μάλιστα με ενεργοποίηση αυτοφώρου. Στη δεύτερη παράγραφο έχουμε την αιτιολόγηση της αυστηροποίησης. «Σκοπός είναι να αποκτήσουν όλοι οι Έλληνες πολίτες φορολογική συνείδηση».

Αφενός στην πρώτη παράγραφο έχουμε μια μονομερή αιτιολογική συσχέτιση αυστηροποίησης νομοθεσίας και καταπολέμησης φοροδιαφυγής. Παραλείπονται όλα τα άλλα πιθανά μέτρα που μπορεί να ληφθούν και να οδηγήσουν στην καταπολέμηση της

φοροδιαφυγής ή κρίνονται ως λιγότερο αποτελεσματικά (με την παράλειψή τους).¹¹⁶ Αφετέρου στη δεύτερη παράγραφο βλέπουμε τη γενικοπροληπτική λειτουργία της ποινής.¹¹⁷ Η αυστηροποίηση γίνεται στην κατεύθυνση ανάπτυξης φορολογικής συνείδησης. Όχι μέσα από την ευαισθητοποίηση των πολιτών αλλά μέσα από τον εκφοβισμό.¹¹⁸ Προκύπτει βέβαια ένα εύλογο ερώτημα, ότι εφόσον έχουμε μια τόσο εκτεταμένη φοροδιαφυγή στην κοινωνία, πώς οι φορολογικές απάτες αποτελούν «εγκλήματα κατά της κοινωνίας»;¹¹⁹ Ποιος είναι ο

¹¹⁶ Όπως συμπληρώνει ο Μαργέλης: «Ερχόμαστε, λοιπόν, και εισάγουμε την αυστηροποίηση των ποινών για φορολογικές παραβάσεις. Βεβαίως, δεν κάνουμε μόνο αυτό, αλλά και μία σειρά από άλλα πράγματα, όπως το να συγκροτήσουμε ένα τριετές επιχειρησιακό σχέδιο για την πάταξη της φοροδιαφυγής, όπως οφείλει να κάνει ο οποιοσδήποτε. Καθένας στην επιχείρησή του κάνει ένα σχεδιασμό για το πώς θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Θεσμοθετούμε τον εισαγγελέα του οικονομικού εγκλήματος...» Βέβαια η σύγκριση του κράτους με επιχείρησης τουλάχιστον ως προς τον σχεδιασμό στρατηγικής και χάραξης πολιτικής μας επιτρέπει να δανειστούμε και να εισάγουμε δυνητικά τον όρο του επιχειρησιακού εγκλήματος ή εγκλήματος των επιχειρήσεων (corporate crime): «οι εγκληματικές πράξεις από πρόθεση ή παράλειψη, που είναι αποτέλεσμα σκόπιμων αποφάσεων ή αμέλειας αυτών που έχουν δομικές θέσεις σε ένα οργανισμό ως διευθυντές ή διαχειριστές» Kramer, σε G. Slapper, S. Tombs 1999, σελ.16. Χωρίς να προεκταθούμε στην λογική της σύγκρισης κράτους- επιχείρησης, το επιχειρησιακό έγκλημα μπορεί να ερμηνευτεί μέσα από την δομή, την κουλτούρα ακόμα και το modus operandi του. Ο ορισμός αυτός γίνεται χρήσιμος στην πορεία για την κατανόηση των κατηγοριών που εξαπολύουν τα άλλα κόμματα στην κυβέρνηση.

¹¹⁷ Στην περίπτωση αυτή η ποινή λειτουργεί ως προσπάθεια αποτροπής της τέλεσης ενός εγκλήματος. Επιχειρείται δηλαδή η πρόληψη τέλεσης νέων εγκλημάτων με τον εκφοβισμό, παραδειγματισμό πολλών από τη ποινή (γενική πρόληψη) και εκφοβισμό, αχρήστευση ή βελτίωση συγκεκριμένων δραστών. Σε αντίθεση με την τιμωρητική όπου η ποινή λειτουργεί ως τιμωρία για ένα έγκλημα που έγινε ήδη στο παρελθόν με στόχο την ανταπόδοση του κακού και την αποκατάσταση της δικαιοσύνης. Βλ. Ν. Κουράκης 2009, σελ.8-13 // Ν. Ανδρουλάκης 2000, σελ.40 // Βλέπε επίσης αποφάσεις συνεδρίου Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο, 5-7 Νοεμβρίου 2003, στο οποίο οι συμμετέχοντες, στη μεγάλη τους πλειονότητα αντιπρόσωποι κρατών και ελεγκτικών σωμάτων, συμφώνησαν ότι η διαφθορά πρέπει να αντιμετωπιστεί σε τρία επίπεδα: στο επίπεδο της πρόληψης (απλοποίησης διαδικασιών, εξασφάλιση διαφάνειας στη δράση του Δημοσίου, υιοθέτηση κανόνων δεοντολογίας από τους υπαλλήλους), το επίπεδο της εκπαίδευσης (δημιουργία κοινωνικής συνείδησης στους πολίτες, προώθηση κουλτούρας μη ανοχής για τις πράξεις διαφθοράς) και τέλος στο επίπεδο της καταστολής. Μ. Λιαδή 2005, σελ.313-314

¹¹⁸ «Με την εφαρμογή πολιτικών καταστολής, αλλά ιδιαίτερα πρόληψης των φορολογικών αδικημάτων, θα βελτιωθεί και το επίπεδο της «φορολογικής ηθικής», ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει μακροχρόνια στον περιορισμό της παραοικονομίας. Ι. Βαβούρας 2004, Γ. Μανωλάς, σελ.108

Μια διαφορετική προληπτική οπτική παρουσιάζεται από βουλευτές όπως η Σπέντζα της Ν.Δ.: «Τέλος, πέραν των άλλων, θέλω να υπογραμμίσω την ανάγκη καλλιέργειας της φορολογικής συνείδησης σε ένα τέτοιο μεγάλο εγχείρημα και σε μία τέτοια κατάσταση της χώρας μας, ξεκινώντας από τη διδασκαλία αυτού του ζητήματος στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ...». Αν δεν θεμελιωθεί στους νέους η γνώση και η αντίληψη ότι η φοροδιαφυγή στερεί πόρους από το κοινωνικό κράτος, την οικονομία και το ίδιο το κοινωνικό σύνολο, φοβάμαι ότι θα συνεχίσουμε να βιώνουμε την αναπαραγωγή τέτοιων πρακτικών, ναρκοθετώντας τους στόχους της ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής, που θεωρώ ότι πρέπει να είναι στόχοι όλων μας και γι' αυτούς τους λόγους καταψηφίζω το νομοσχέδιο.» . Μια άποψη που συμμερίζεται και η βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ., Μ. Μίχου: «Όμως η συνειδητή φοροδιαφυγή, κατά την άποψή μου, έχει βαθύτερες ρίζες. Πρέπει να αντιληφθούμε όλοι ότι η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί ένα απλό αδίκημα. Είναι έγκλημα απέναντι στην κοινωνία. Χωρίς έσοδα το κράτος δεν μπορεί να εκπληρώσει βασικές λειτουργίες που έχει αναλάβει. Δεν μπορεί να προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες στην υγεία, στην εκπαίδευση, δεν μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη. Πιστεύω ότι η αλλαγή νοοτροπίας θα πρέπει να ξεκινήσει από το σχολείο. Θεωρώ εύστοχη την πρόταση που ακούστηκε από πολλούς φορείς για την εισαγωγή μαθήματος φορολογικής συνείδησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Και περιμένο πραγματικά την τοποθέτηση του αρμόδιου Υπουργού επί του θέματος.»

¹¹⁹ «Είναι έγκλημα απέναντι στην κοινωνία. Χωρίς έσοδα το κράτος δεν μπορεί να εκπληρώσει βασικές λειτουργίες που έχει αναλάβει. Δεν μπορεί να προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες στην υγεία, στην εκπαίδευση, δεν μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη» αναφέρει η Μίχου για το ίδιο νομοσχέδιο. Όμως η απόκλιση αυτή, όπως και η μεγάλη έκταση μπορούν να ερμηνευθούν και αλλιώς, μέσα από ένα τους λόγους ανάπτυξης της φοροδιαφυγής που προαναφέραμε, την έλλειψη εμπιστοσύνης που λαμβάνει η κυβέρνηση για τις πράξεις της. Ο

θύτης και ποιο είναι το θύμα στο συγκεκριμένο έγκλημα περιπλέκεται και εμφανίζεται μονομερώς το Κράτος και οι λειτουργίες που επιτελεί. Ο ποινικός, κανονιστικός του χαρακτήρας παρουσιάζεται με γνώμονα την κοινωνία¹²⁰ σε αντίθεση με τον εισπρακτικό που δεν γίνεται αναφορά. Με τη συγκεκριμένη παράλειψη, αποφεύγεται και η αναφορά σε άλλα μέτρα αντιμετώπισης όπως η μεταρρύθμιση του ίδιου του φορολογικού συστήματος.

«Με ποιο αδίκημα, λοιπόν, προσομοιάζει το έγκλημα της απόκρυψης εισοδήματος, όταν ο φόρος που αναλογεί υπερβαίνει τις 150 χιλιάδες ευρώ; Δηλαδή όταν το εισόδημα που αποκρύφτηκε σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, υπερβαίνει τις 300 χιλιάδες ευρώ;

Με ποιο αδίκημα προσομοιάζει το έγκλημα της μη απόδοσης παρακρατηθέντος ΦΠΑ πάνω από 73 χιλιάδες ευρώ; Με ποιο αδίκημα προσομοιάζει η έκδοση πλαστών ή εικονικών τιμολογίων ή η λήψη εν γνώσει της πλαστότητας, τέτοιου τιμολογίου πάνω από 150 χιλιάδες ευρώ, τα οποία χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν ανύπαρκτες δαπάνες ή για να ξεπλύνουν μαύρο χρήμα;» (Δ. Κουσελάς)

Είναι χαρακτηριστική η έμφαση που δίνει ο Υφυπουργός Οικονομικών στο λόγο του σε μια σειρά από αδικήματα σε συνάρτηση με το οικονομικό μέγεθος της βλάβης. Όμως η ζημία αυτή προκύπτει ως ποσοστό επί του εισοδήματος, οπότε ταυτόχρονα ο υφυπουργός τονίζει και την ταυτότητα του υποκειμένου που προβαίνει στην παράβαση, ανήκει στους πιο υψηλά, βάσει εισοδηματικών κριτηρίων, ενώ τέλος τονίζει και τη σκοπιμότητα τέτοιων ενεργειών («ξέπλυμα βρώμικου χρήματος»). Εδώ βέβαια πρέπει να διαχωρίσουμε και τη βαρύτητα του λόγου του Υφυπουργού που εισηγείται και του σχεδίου νόμου. Πρόκειται αφενός για λόγο ενδοσυστημικό, δηλαδή «μέσα από το ΣΠΔ»¹²¹ αφετέρου (εδώ) η τοποθέτηση του υπουργού κατά τη διάρκεια της συζήτησης και στα ερωτήματα των βουλευτών αποτελεί εξωσυστημικό

Wintrobe για την εξήγηση της ύπαρξης φοροδιαφυγής, συνδέει τις έννοιες της ικανοποίησης από το κράτος των αναγκών των πολιτών και της τιμιότητας της κυβέρνησης. Ξεχωρίζει τέσσερις περιπτώσεις: α) οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις πιστεύουν ότι η κυβέρνηση δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις επιθυμίες τους, β) δεν εμπιστεύονται την κυβέρνησή τους, γ) υποθέτουν ότι άλλοι φοροδιαφεύγουν κι έτσι προσπαθούν και οι ίδιοι να φοροδιαφύγουν, δ) θεωρούν ότι το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο και πληρώνουν τους φόρους. Ι. Βαβούρας, Γ.Μανωλάς 2004, σελ. 53-54

¹²⁰ Σε κάθε περίπτωση είναι η «κοινωνία» που αναφέρεται και όχι το Κράτος. Οι αποφάσεις λαμβάνονται για το καλό της «κοινωνίας» ή του «λαού», για το «κοινό καλό», για το «δημόσιο συμφέρον», για το «συμφέρον όλων», για το «συλλογικό συμφέρον». Όμως, όπως σημειώνει η Μ. Σεραφετινίδου: «εδώ και δύο περίπου αιώνες, η έννοια του δημόσιου συμφέροντος ή του κοινού καλού εξ ορισμού αναιρείται ή καθίσταται ανέφικτη, δεδομένου αφενός του ανταγωνιστικού χαρακτήρα που προσλαμβάνουν οι ανθρώπινες σχέσεις και αφετέρου, των αγεφύρωτων κοινωνικών ανισοτήτων που γεννά η ταξική τους διάρθρωση. Υπό αυτό το πρίσμα το να εξισώνουμε την κρατική διαφθορά με ενέργειες και πρακτικές που παραβιάζουν και φαλκιδεύουν το «συλλογικό συμφέρον» είναι άτοπο και παραπλανητικό, διότι η συγκρότηση και αναπαραγωγή του καπιταλισμού εξαρχής θεμελιώθηκε και μέχρι σήμερα εξακολουθεί να στηρίζεται σε ένα κράτος του οποίου οι αποφάσεις, ενέργειες και πρακτικές συστηματικά ευνοούν μια τάξη έναντι των υπολοίπων μελών του κοινωνικού συνόλου». Σε Μ. Σεραφετινίδου 2005, σελ.80-81

¹²¹ Οι ενδοσυστημικοί λόγοι εκφράζουν την εικόνα και τις αναπαραστάσεις που διαμορφώνουν οι φορείς του ΣΑΠΔ για το ίδιο και την αποστολή τους. Επομένως δεν αποτελούν παρά εκλογικεύσεις («rationalizations») του τρόπου λειτουργίας του και του έργου που επιτελούν οι φορείς του. Γ. Νικολόπουλος 2008, σελ.21

λόγο, λόγο κατά βάση πολιτικό όπως των υπόλοιπων βουλευτών. Χαρακτηριστική είναι εδώ η χρήση ρητορικών ερωτήσεων και η περιπτωσιολογική αναφορά.

Για τους βουλευτές της Ν.Δ., το νομοσχέδιο αυτό αναλύεται διαφορετικά:

«Θα προσπαθήσω να αναφέρω μερικές από αυτές,¹²² άλλες λιγότερο, άλλες περισσότερο σημαντικές. Στο άρθρο 2 παραδείγματος χάριν, έχουμε δύο είδη αντισυνταγματικότητας. Το ένα είναι εκεί που δημιουργείται ή μπορεί να δημιουργηθεί με απλή υπουργική απόφαση υπηρεσιακή μονάδα στη Βόρεια Ελλάδα για τον εισαγγελέα του οικονομικού εγκλήματος και αντίστοιχες θέσεις. Όπως, επίσης, οι θέσεις που δημιουργούνται με απλή υπουργική απόφαση για τους ελεγκτές βεβαίωσης και αναγκαστικής είσπραξης.» (Π. Παυλόπουλος)

Εδώ όπως και στις περισσότερες επισημάνσεις σε λόγους βουλευτών της Ν.Δ. το «έγκλημα» αποτελεί απλά μέρος του νομικού ορισμού. Προχωρούν στην ανάλυση κάθε άρθρου του σχεδίου νόμου ξεχωριστά. Ακόμη από το σύνολο βουλευτών του κόμματος της Ν.Δ. βλέπουμε ότι συνειδητά αποφεύγεται ο χαρακτηρισμός των πράξεων ως εγκλημάτων και προτιμούνται άλλοι όπως αδικήματα.

«Είναι ασύλληπτο! Να βγουν δηλαδή οι καταδικασθέντες εγκληματίες με τις ευνοϊκές ρυθμίσεις του νόμου Καστανίδη, για να μπουν οι ατυχήσαντες επιχειρηματίες που σας λένε «όντως χρωστάω το ΦΠΑ, αλλά δεν μπορώ να πληρώσω, απλά γιατί δεν μπορώ να αποδίδω ΦΠΑ επί ποσών που δεν έχω εισπράξει». Αυτό σας λένε και αντί να δημιουργήσετε, με τη φορολογική σας πολιτική, συνθήκες γενέσεως πρόσθετου εισοδήματος και επομένως πρόσθετης φορολογητέας ύλης, εσείς το δυσχεραίνετε.» Ν. Παναγιωτόπουλος Ν.Δ.

Σε έντονο ύφος, κατάπληξης και απορίας, ο βουλευτής εδώ κάνει μια αντιπαραβολή των «καταδικασθέντων εγκληματιών» με τους «ατυχήσαντες επιχειρηματίες». Χαρακτηρίζονται έτσι, λόγω της αδυναμίας πληρωμής, καταβολής του Φ.Π.Α. λόγω αδυναμίας είσπραξης του αρχικού ποσού επί του οποίου υπολογίζεται. Τονίζεται δηλαδή αυτή η κατηγορία επιχειρηματιών που βρίσκεται σε οικονομική δυσπραγία. Οι λόγοι μπορεί να είναι διάφοροι, όμως την περίοδο μελέτης αυξήθηκαν οι περιπτώσεις αδυναμίας είσπραξης λόγω κρίσης. Βλέπουμε δηλαδή μια έμμεση αναφορά στις συνέπειες της κρίσης. Στη συνέχεια παρουσιάζει μια διαφορετική κατεύθυνση φορολογικής πολιτικής, της

---

¹²² Εννοώντας αντισυνταγματικότητες. Για την πληρέστερη κατανόηση της παραγράφου ενδεχομένως απαιτείται η μελέτη και της προηγούμενης η οποία δεν επισημαίνεται με την λέξη έγκλημα: «Είναι για ακόμη μία φορά ένα νομοσχέδιο, που είναι πραγματική ανθολογία από αντισυνταγματικότητες. Αναφέρει δεκατρείς αντισυνταγματικότητες η έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής. Κύριοι συνάδελφοι, δεν δώσαμε σημασία σε αυτά τα πράγματα. Κακώς. Αφήνουμε πολλές φορές την Κυβέρνηση ανεξέλεγκτη. Είναι η πολλοστή φορά που έχουμε σε νομοσχέδιο τα ίδια φαινόμενα.»

διευκόλυνσης της αγοράς με στόχο την αύξηση του εισοδήματος και άρα των εισπραττόμενων φόρων.

«Και, βέβαια, να υπάρχει ως κατάληξη η αυστηρότερη ποινή. Σε σχέση με την παρούσα ρύθμιση είμαστε αντίθετοι με τις ισοπεδωτικές ποινές, καθώς αυτές φθάνουν σε ακραίο σημείο, δηλαδή να εξισώνουν την οικονομική αδυναμία με ποινές εφάμιλλες της ανθρωποκτονίας από πρόθεση. Δεν υποστηρίζουμε ότι η φοροδιαφυγή δεν είναι έγκλημα. Όμως, κρίνουμε ακραίο να μη γίνεται καμία διάκριση μεταξύ τυχαίας παράβασης από άγνοια ή αμέλεια και συστηματικής φοροδιαφυγής.» Λ. Αυγενάκης¹²³ (Δημοκρατική Συμμαχία)

Η τοποθέτηση του βουλευτή, βρίσκεται πολύ κοντά στις θέσεις της Ν.Δ. καθώς τονίζει μόλις μία από τις αιτίες της φοροαποφυγής. Την οικονομική αδυναμία. Σύμφωνα με την αιτιολογική τοποθέτησή του, προχωράει στη σύγκριση της φοροδιαφυγής με άλλα βαριά εγκλήματα τόσο λόγω της αυστηρής τιμωρίας που προβλέπει ο ποινικός κώδικας όσο και της ηθικής αποδοκιμασίας και της ευρείας αντίληψης περί σημαίνουσας βλάβης που έχουν από την κοινωνία, όπως της ανθρωποκτονίας από πρόθεση. Στην επόμενη δε πρόταση, έχουμε την επισήμανση για μη διάκριση από το σχέδιο νόμου ανάμεσα σε «τυχαία παράβαση από άγνοια ή αμέλεια» και «συστηματική φοροδιαφυγή». Εδώ βέβαια να τονίσουμε ότι υπάρχει μια απόσταση στις δύο περιπτώσεις αφού στην πρώτη έχουμε ενικό αριθμό ενώ στη δεύτερη υπονοείται πληθυντικός αριθμός, περισσότερες από μια παραβάσεις. Κάτι που σαφώς διαφοροποιείται από τον νόμο. Και στις δύο περιπτώσεις ο βουλευτής εμμένει σε περιπτώσιολογίες που θα δρούσαν ως ελαφρυντικά στοιχεία για τον δράστη αλλά με το υπάρχον σχέδιο νόμου δεν προβλέπονται.

«Αλλάζετε και φέρνετε εδώ ένα θεσμικό πλαίσιο για την άμεση τιμωρία. Εφαρμόζετε δηλαδή την αυτόματη διαδικασία και δεν επιτρέπεται αναστολή εκτέλεσης –ακούστε αυτό, κύριοι συνάδελφοι- στα εγκλήματα φοροδιαφυγής, αν προηγουμένως δεν καταβληθούν οι φόροι του κράτους. Δηλαδή, κύριε Υπουργέ –και θέλω μια απάντηση σε αυτό- έχετε αποφασίσει να στείλετε όλους τους Έλληνες στις φυλακές; Γιατί περί αυτού πρόκειται! (Ο. Παπαδάκη, ΛΑ.Ο.Σ.)

«Γιατί όμως δεν το κάνετε για τους παιδόφιλους;¹²⁴ Γιατί δεν το κάνετε για τους εμπόρους ναρκωτικών; Είναι σοβαρότερο το να χρωστάει κάποιος από το να έχει γεμίσει την πιάτσα με ναρκωτικά; Να έχει καταστρέψει ζωές; Είναι λιγότερο σοβαρό έγκλημα αυτό από το να χρωστάει στο δημόσιο;» (Η. Πολατίδης ΛΑ.Ο.Σ.)

¹²³ Ο συγκεκριμένος βουλευτής εκλέχθηκε με την Ν.Δ. τόσο το 2009 όσο και το 2012. Ωστόσο, στον λόγο του αυτό, δηλαδή το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα εκφράζει την Δημοκρατική Συμμαχία. Καθότι αποτελεί μοναδική περίπτωση για το συγκεκριμένο κόμμα, στην κατηγορία κόμμα έχει σημειωθεί ως «ανεξάρτητος»

¹²⁴ (Εννοώντας την δημοσιοποίηση δεδομένων)

Στην πρώτη παράγραφο, η βουλευτής του ΛΑ.Ο.Σ. τονίζει τις άμεσες διαδικασίες που προβλέπει ο νόμος για τους δράστες. Οι άμεσες διαδικασίες («αυτόματη διαδικασία», «δεν επιτρέπεται αναστολή», αλλά και λογική αυτοφόρου όπως είδαμε παραπάνω) αυτές μπαίνουν σε αντιδιαστολή με την απόδοση των οφειλόμενων καταβαλλόμενων φόρων από το κράτος. Αποδοκιμάζεται δηλαδή η επιλεκτική αυτή πολιτική του κράτους, που απαιτεί την άμεση καταβολή των φόρων αλλά δεν προβλέπει το ίδιο άμεσα την επιστροφή των φόρων που οφείλει. Η μονομέρεια αυτή έρχεται να επικυρωθεί από την κυβέρνηση με νόμο ο οποίος αγγίζει προφανώς μόνο τη μία πλευρά· αυτή των ιδιωτών και των επιχειρήσεων. Στις τελευταίες δύο παραγράφους διαπιστώνουμε μια αναγωγή της περίπτωσης που αναφέρθηκε σε όλο, στο σύνολο των Ελλήνων οι οποίοι σύμφωνα με το νομοσχέδιο αυτό θα οδηγηθούν στη φυλακή. Προφανώς κάτι τέτοιο δεν υφίσταται και δεν αποτελεί τίποτε περισσότερο από μια υπερβολή.

Στη δεύτερη παράγραφο ο κ. Πολατίδης αναφέρεται στην περίπτωση δημοσιοποίησης των στοιχείων των δραστών. Αντιπαραβάλλει τους «παιδόφιλους», τους «εμπόρους ναρκωτικών», κάποιον που «έχει καταστρέψει ζωές» με κάποιον που «χρωστάει στο δημόσιο». Το θύμα στην πρώτη περίπτωση είναι ο άνθρωπος που θα έρθει σε επαφή (σωματική ή συναλλαγή) με τον δράστη με επιζήμιες για αυτό προεκτάσεις. Το «να έχει γεμίσει την πιάτσα ναρκωτικά» φανερώνει την έκταση που μπορεί να έχει η δράση ενός δράστη τέτοιων ενεργειών σε αριθμό θυμάτων ενώ η έκφραση « να έχει καταστρέψει ζωές» φανερώνει το μέγεθος της βλάβης σε κάθε έναν από αυτούς και συνολικά. Στην περίπτωση του ατόμου που φοροδιαφεύγει η ζημία αναλογεί σε χρήματα με αποδέκτη το «δημόσιο». Το θύμα εδώ λοιπόν είναι το «δημόσιο». Ο όρος αυτός και όχι ο όρος κοινωνία ή κράτος φανερώνει με όρους εισπρακτικής ακρίβειας τον αποδέκτη της ζημίας. Η χρήση ενός όρου όπως «δημόσιο» την περίοδο μάλιστα που το δημόσιο, εννοώντας η δημόσια διοίκηση, βάλλεται από κατηγορίες περί διαφθοράς, και άλλα σκάνδαλα, γίνεται πρώτος δέκτης των μέτρων σταθεροποίησης της οικονομίας μέσω της μείωσης των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων δεν είναι τυχαίος.¹²⁵ Βέβαια τα χρήματα δεν προορίζονται αποκλειστικά για την κάλυψη των εξόδων του δημοσίου τομέα αλλά όλων των δημοσίων δαπανών. Η προσέγγιση αυτή είναι ακριβώς αντίστροφη από την προσέγγιση των βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. που ρητά ή εμμέσως αναφέρονται στην κοινωνία και τους πολίτες οι οποίοι είναι (ή θα έπρεπε να είναι)

¹²⁵ «Η διοίκηση, απαξιωμένη στο σύνολό της από μια σφοδρή κριτική που ασκείται με επικοινωνιακούς όρους, υποχρεώνεται να ενεργεί στο πλαίσιο ενός ραγδαία και συνεχώς μεταβαλλόμενου νομοθετικού πλαισίου, συχνά με όρους σκοπιμότητας και όχι νομιμότητας, ενόσω τα στελέχη της λειτουργούν υπό το φάσμα της απόλυσής τους, η οποία μάλιστα πραγματοποιείται με διαδικασία που έχει πρώτιστο στόχο όχι την αναγκαία ορθολογική αναδιάρθρωση των δημοσίων υπηρεσιών, αλλά την περιστολή των δημοσίων δαπανών». Σε Ι. Καμτσίδου 2013, σελ.24

οι αποδέκτες των χρημάτων αυτών μέσα βέβαια από την ασκούμενη πολιτική της κυβέρνησης.¹²⁶

Σε διαφορετικό μήκος κύματος βρίσκονται και οι τοποθετήσεις των βουλευτών του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. :

«Αν θέλετε να περιορίσετε τη φοροδιαφυγή, δεν πρέπει να πάτε σε ποινές που είναι βαρύτερες και από βαριά οικονομικά εγκλήματα, αλλά πρέπει να κάνετε το φορολογικό σύστημα απλούστερο, αντικειμενικότερο και να εξυγιάνετε, με κριτήρια αξιοκρατίας, εκσυγχρονισμού και αποτελεσματικότητας, τον παλαιό και σε μεγάλο βαθμό διεφθαρμένο μηχανισμό που είναι ταγμένος σ' αυτήν την υπόθεση.» Παπαδημούλης

«Αναφέρθηκε σε αυτή την Αίθουσα ότι η φοροδιαφυγή είναι ένα έγκλημα κατά της κοινωνίας. Το είπαν πολλοί και από τις τρεις πτέρυγες της Βουλής, εκείνες που έτσι ή αλλιώς στηρίζουν το μνημόνιο. Και θα σας πω εγώ το εξής: Η νομιμοποίηση της αδικίας με τα άδικα φορολογικά νομοσχέδια δεν είναι πολιτικό έγκλημα, δεν είναι έγκλημα κατά της πλειοψηφίας του ελληνικού λαού, δεν είναι έγκλημα κατά της δημοκρατίας, αν θέλετε να μιλήσουμε πιο «φαρδιά», να το πω έτσι;» Κριτσωτάκης

Στην πρώτη τοποθέτηση βρίσκουμε μια σύγκριση με άλλα οικονομικά εγκλήματα. Η σύγκριση αυτή πραγματοποιείται για να αντιπαραθέσει την προγραμματισμένη αυστηροποίηση των ποινών της φοροδιαφυγής ως προς το ύψος της βλάβης («από βαριά οικονομικά εγκλήματα») σε σχέση με την έκταση του φαινομένου (περιορισμός της φοροδιαφυγής). Παρουσιάζει λοιπόν μια άλλη κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί, της μεταρρύθμισης του φορολογικού συστήματος και παραθέτει τα χαρακτηριστικά εκείνα που πρέπει να αποτελέσουν γνώμονα της μεταρρύθμισης αυτής.¹²⁷ Ταυτόχρονα όμως εισάγει μια ακόμη μεταβλητή της φοροδιαφυγής: τη διαφθορά («διεφθαρμένο μηχανισμό»). Η διαφθορά όμως αποτελεί κατάχρηση δημόσιας εξουσίας,¹²⁸ άρα ενδογενή αδυναμία του κράτους στην

¹²⁶ Οι κυβερνήσεις με μοχλό το Κράτος παρεμβαίνουν υπέρ του *δημοσίου συμφέροντος*, το οποίο αποτυγχάνει να εξυπηρετήσει η αγορά. Το πρόβλημα στην περίπτωση της Ελλάδας εντοπίζεται στην εξουσία που ασκούσαν οι κυβερνήσεις μέσα από το Κράτος και δεν ήταν πάντα υπέρ του συλλογικού συμφέροντος αλλά υπέρ συμφερόντων που ιδιοποιούνταν τον δημόσιο πλούτο. Από Τ. Γιαννίτσης, 2013, σελ.41

¹²⁷ Βασικά χαρακτηριστικά ενός καλού φορολογικού συστήματος: οικονομική αποτελεσματικότητα, διοικητική απλότητα, ευκαμψία, πολιτική υπευθυνότητα, αμεροληψία. (Κ. Κανελλόπουλος κ.ά., 1995, Σελ.98-106).

¹²⁸ Μια ταξινόμηση των τύπων διαφθοράς κατά Amundsen είναι: Δωροδοκία- Χρηματισμός, Κατάχρηση-Υπεξαίρεση χρημάτων, Απάτη, Εκβιασμός, Ευνοιοκρατία-Νεποτισμός. Πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός στην έννοια της πολιτικής διαφθοράς από την γραφειοκρατική διαφθορά που γίνεται από τη δημόσια διοίκηση κατά τη φάση της καθημερινής παροχής υπηρεσιών. Ι. Βαβούρας 2004, σελ.59 κ.ε. // Στην περίπτωση της διαφθοράς στην παραοικονομία στηρίζομαστε κυρίως σε ορισμούς που δανειζόμαστε από τα κείμενα της οικονομίας τα οποία πράγματι συνδέουν τη διαφθορά με το κράτος και τις λειτουργίες του δημόσιου τομέα. Ωστόσο, οι διαφορετικές αντιλήψεις για την διαφθορά επιτρέπουν και την απόδοση διαφορετικού περιεχομένου από τον καθένα στον ορισμό της διαφθοράς. Μάλιστα ο «χαρακτηρισμός κάποιων ενεργειών ως «διαφθορά» ή η τοποθέτησή τους υπό τον «μανδύα της διαφθοράς» είναι εκείνος που εξυπηρετεί πολιτικούς και οικονομικούς σκοπούς». Ε. Λαμπροπούλου 2012, σελ.72,74,82

προσπάθεια καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και με το συγκεκριμένο νομοσχέδιο δεν τέμνεται.

Στη δεύτερη περίπτωση, έχουμε σε αντιδιαστολή της κοινής διαπίστωσης («από τις τρεις πτέρυγες που έτσι ή αλλιώς στηρίζουν το μνημόνιο») ότι η «φοροδιαφυγή είναι ένα έγκλημα κατά της κοινωνίας» με μια άλλη μορφή εγκλήματος, το «πολιτικό έγκλημα». Το έγκλημα αυτό τελείται εις βάρος της «πλειοψηφίας του ελληνικού λαού» και της δημοκρατίας, μέσα από τα «άδικα» φορολογικά νομοσχέδια. Και εδώ βλέπουμε μια πιο ολιστική αντιμετώπιση στο ζήτημα της πάταξης της φοροδιαφυγής που περιλαμβάνει την εξέταση του φορολογικού συστήματος και του φορολογικού κώδικα μέσα από την ανάγνωση των μέχρι τώρα φορολογικών νομοσχεδίων. Ο βουλευτής όμως προχωράει παραπέρα κάνοντας λόγο για «πολιτικό έγκλημα». Η αναφορά αυτή θα μπορούσε να φανερώνει κατεύθυνση που επιθυμεί ο βουλευτής να πάρει ο νόμος ή απλά χρησιμοποιείται για να δείξει το μέγεθος και την έκταση του φαινομένου.

Η μη εμφάνιση επισημασμένης παραγράφου σε λόγο βουλευτή του Κ.Κ.Ε. δεν συνεπάγεται τη μη συμμετοχή του στο διάλογο για το νομοσχέδιο.¹²⁹ Το Κ.Κ.Ε. εμφανίζει μια μικρή και εν μέρει σταθερή εμφάνιση στη θεματική ενότητα Οικονομία μέσα στα έτη μελέτης (βλ. και πίνακα 5α, σελ.144) με τις ίδιες μάλιστα απόψεις.

Η συχνότητα εμφάνισης των βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ. αντιθέτως παρουσιάζει μια αύξηση από το 2010 και μετά. Ωστόσο και εδώ έχουμε την πάγια θέση των βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ. περί αποποινικοποίησης των περιπτώσεων φοροδιαφυγής, εισφοροδιαφυγής και των οικονομικών αδικημάτων-εγκλημάτων. Στις παραγράφους που προαναφέραμε αξίζει να προσθέσουμε τη δήλωση του προέδρου του κόμματος κ. Καρατζαφέρη στις 11/11/08:

«Βεβαίως, οι υπάρχουσες φυλακές είναι γεμάτες. Φέρτε ένα νόμο, κύριε Υπουργέ, για να μην μπαίνει μέσα στη φυλακή ο άλλος για οφειλές στο Ι.Κ.Α., να μην μπαίνει για οφειλές στο Τ.Ε.Β.Ε.. Έχει κάποιος ένα μαγαζάκι. Δεν πάει καλά το μαγαζάκι και έρχεται το Τ.Ε.Β.Ε. και τον κλείνει φυλακή. Αποποινικοποιήστε τις επιταγές. Είναι κόσμος μέσα στις φυλακές. Δεν μπορούν να πληρώσουν μία επιταγή. Δεν μπόρεσε, κάποιος κόλλησε, υπάρχει οικονομική δυσπραγία. Τον έχουμε φυλακή, τον έχουμε δίπλα στον έμπορο ναρκωτικών, τον βάλουμε δίπλα στον εγκληματία και βεβαίως εγκλιματίζεται και αυτός στην εγκληματική

---

¹²⁹ Ενδεικτικά να παραθέσουμε μέρος της ομιλίας του εισηγητή για το Κ.Κ.Ε. κ. Καραθανασόπουλου για το συγκεκριμένο νομοσχέδιο: «Τελειώνοντας, κύριε Πρόεδρε -και ευχαριστώ για την ανοχή- θέλω να πω ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας αντιμετωπίζει το συγκεκριμένο φορολογικό νομοσχέδιο, ως αναπόσπαστο στοιχείο της ταξικής πολιτικής της Κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καλεί τους εργαζόμενους και τα άλλα λαϊκά στρώματα της πόλης και της υπαίθρου να μην ανεχθούν, να υποβληθούν σε νέες άδικες θυσίες για να βρουν διέξοδο τα υπερσυσσωρευμένα τεράστια κεφάλαια που έχουν ενθυλακώσει οι μονοπωλιακοί όμιλοι.»

δράση και πράξη. Βγάλτε, λοιπόν, έξω από τη φυλακή εκείνους που χρωστάνε στην εφορία, αυτούς που χρωστάνε στο Ι.Κ.Α., στο Τ.Ε.Β.Ε. και εκείνους που είναι μέσα στη φυλακή για επιταγή. Έτσι μένουν θα μπορέσετε να βρείτε μία λύση.»

Η τη δήλωση του κ. Αϊβαλιώτη στις 06/03/2009:

«Να καταργήσουμε το πόθεν έσχες όσο διαρκεί η κρίση και να υπάρξει μία δήλωση ότι τα διακινούμενα κεφάλαια δεν είναι προϊόν εγκλήματος. Έχει εκτιμηθεί ότι αυτό θα δώσει μία τόνωση στην αγορά ύψους 15.000.000.000 ευρώ.»

Ιδιαίτερα η δεύτερη δήλωση προτρέπει στην αποποινικοποίηση συγκεκριμένων πράξεων ως τρόπου αντιμετώπισης της κρίσης.

Μεγάλη διαφορά τιμών παρουσιάζει και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. μέσα στα έτη μελέτης. Το 2008 έχουμε 17 εμφανίσεις, έναντι 4 Μάρτη του 2009, καμίας το Νοέμβρη του 2009, 8/2010, 45/2011, 9/2012. Μάλιστα διαφοροποιημένη είναι και η άποψη βουλευτών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. το 2008, δηλαδή πριν την εμφάνιση των έντονων συνεπειών της κρίσης και όταν το κόμμα βρίσκεται στην αντιπολίτευση. Ο βουλευτής του κόμματος, Ελ. Βενιζέλος στις 24/11/2008 δηλώνει:

«Τώρα ο νόμος περί καταχραστών του δημοσίου από τη μια μεριά και η νομοθεσία για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος από την άλλη έχουν μετατρέψει τα πάντα –ιδίως στο χώρο του οικονομικού εγκλήματος- σε κακουργήματα. Πρέπει να δούμε, αυτό υπηρετεί την αρχή της αναλογικότητας; Βοηθάει σε τίποτα;»

Μία θέση για την οποία κατηγορείται ότι υιοθετεί στην πορεία το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με το σχέδιο νόμου που καταθέτει το 2011.

Η Ν.Δ. παρουσιάζει μικρή (σε σχέση με τον αριθμό των βουλευτών) και σταθερή εμφάνιση. Και στην περίπτωση της Ν.Δ. βλέπουμε ακόμα πιο αισθητή τη διαφοροποίηση της θέσης των βουλευτών της.

Το 2012, επί (συν-)κυβερνήσεως Ν.Δ., ο υφυπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας, Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Κ. Καραγκούνης δηλώνει:

«Στο ίδιο νομοθέτημα¹³⁰ υλοποιούμε την πολιτική μας βούληση για πάταξη της διαφθοράς και των οικονομικών εγκλημάτων, συστήνοντας το θεσμό του εισαγγελέα διαφθοράς και αυστηροποιώντας τα πλαίσια ποινής στα αδικήματα παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας.»

Επίσης μπορούμε να προσθέσουμε και τη δήλωση του κ. Κοντογεώργου:

---

¹³⁰ «Κύρωση του προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών ορισμένων ειδικών ταμείων και υπηρεσιών για το οικονομικό έτος 2013», 11/11/2012

«Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, σε ένα ρευστό και αβέβαιο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, οφείλουμε να αναθεωρήσουμε την πορεία μας, να συγκροτήσουμε ένα σύγχρονο δίκαιο και ευέλικτο κράτος. Ένα κράτος που να υπηρετεί τον πολίτη και όχι να τον δυναστεύει. Να σπάσουμε τον κρατισμό, την αδιαφάνεια, τη διαφθορά και τη γραφειοκρατία που στραγγαλίζουν την υγιή επιχειρηματικότητα. Να απλοποιήσουμε τις διοικητικές διαδικασίες με τη χρήση των νέων τεχνολογιών προς όφελος όλων των πολιτών. Να αναμορφώσουμε το φορολογικό μας σύστημα σε δικαιότερη βάση και να καταπολεμήσουμε με κάθε τρόπο τη φοροδιαφυγή, που αποτελεί διαρκές έγκλημα κατά της κοινωνίας...»

Βλέπουμε ότι η φοροδιαφυγή και η διαφθορά μπαίνουν στο στόχαστρο της κυβέρνησης μέσω της αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος αλλά και μέσω της αυστηροποίησης των ποινών. Μιας πρακτικής στην οποία αντιτίθεται η Ν.Δ. τον προηγούμενο χρόνο από τη θέση της αντιπολίτευσης.

Με την είσοδό της στο Κοινοβούλιο η Χ.Α. ασκεί έντονη κριτική στην ασκούμενη φορολογική πολιτική και κατηγορεί ως «άδικο» το ισχύον φορολογικό σύστημα.

«Πρέπει επιτέλους, να καταλάβετε ότι όταν συζητάτε ένα θέμα θα πρέπει να είστε και παραδειγματικοί. Το κράτος σήμερα δεν εμπνέει σε κανέναν πολίτη την πίστη ότι μπορεί να μιλάει για ίση μεταχείριση. Το φορολογικό σύστημα είναι άδικο από την αρχή μέχρι το τέλος του. Όταν εσείς τα δικά σας σκάνδαλα τα καλύπτετε με μία φράση που λέει ότι το νόμιμο είναι και ηθικό, δεν μπορείς μετά να κυνηγάς τον ιδιώτη, ο οποίος έχει μάθει από εσάς να φοροδιαφεύγει. Γιατί στο κάτω-κάτω, αφού είναι νόμιμο είναι και ηθικό, άρα δεν έχετε δικαίωμα να τον κυνηγήσετε. Έτσι δεν είναι;» Α. Ματθαίουπουλος

Ο βουλευτής της Χ.Α. εντοπίζει ως πηγή της φοροδιαφυγής το «άδικο» φορολογικό σύστημα το οποίο δεν αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο όλους.¹³¹ Επίσης αναφέρεται στη δυνατότητα της κυβέρνησης να νομοθετεί. Με τον τρόπο αυτό «καλύπτει» τα δικά της «σκάνδαλα» και ορίζει (μέσω του νόμου) τι είναι ηθικό. Δηλαδή αφενός μια πράξη/συμπεριφορά ορίζεται μέσω νόμου επιτρεπτή στην περίπτωση μεγάλων επιχειρήσεων και τραπεζικών οργανισμών και άρα ηθική και αφετέρου στην περίπτωση απόδοσης φορολογικής πολιτικής σε επίπεδο ιδιωτών («μέσου Έλληνα φορολογούμενου») όπου και ασκεί την αυστηρότητά της.

---

¹³¹ «Πώς είναι δυνατόν να μιλάμε για φοροδιαφυγή κυνηγώντας τον μέσο Έλληνα φορολογούμενο, όταν οι ιδιωτικές τράπεζες έχουν χρεοκοπήσει και τις επιχορηγείτε με 35 εκατομμύρια ευρώ;» Αναφέρει στην παράγραφο που προηγείται αντιπαραβάλλοντας την πολιτική ενίσχυσης του τραπεζικού συστήματος με την ένταση της αναζήτησης πόρων από το «κυνήγι» της φοροδιαφυγής.

1.2. ΠΟΛΙΤΙΚΗ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Η υψηλή παρουσία της θεματικής ενότητας Πολιτική-Πολιτική Ευθύνη μπορεί να εξηγηθεί πολυποίκιλα. Καταρχήν, ως προσπάθεια του ενός κόμματος να επιρρίψει τις ευθύνες σε ένα άλλο με στόχο να το θεωρήσει υπεύθυνο, μειώνοντας την εικόνα της πολιτικής του ικανότητας διαχείρισης συγκεκριμένων θεμάτων αλλά και αναγνωρίζοντας στον τρόπο που αντιμετώπισε το συγκεκριμένο θέμα, αδυναμίες και λάθη που πηγάζουν ή εδράζουν στη συνολικότερη ιδεολογική κατεύθυνση του συγκεκριμένου κόμματος. Μπορεί επίσης να πραγματοποιείται, στην προσπάθεια του κόμματος που κατηγορεί, να διαφοροποιηθεί από τα δύο μεγάλα κόμματα, το κόμμα της κυβέρνησης ή της αξιωματικής αντιπολίτευσης (όταν ο λόγος προέρχεται από κόμμα της ελάσσονος αντιπολίτευσης). Η διαφοροποίηση αυτή έρχεται να θέσει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των κομμάτων και να αποτελέσει ακόμη και σημείο αναφοράς της διαφορετικής ιδεολογικής βάσης που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο κόμμα.¹³² Στην περίπτωση μάλιστα που προέρχεται από την επίρριψη ευθυνών εκατέρωθεν των δύο μεγάλων κομμάτων η θεώρηση αυτή δεν χάνει την αξία της.

Αντιθέτως, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Φανή Κουντούρη, τα δύο κυβερνητικά κόμματα κατάφεραν να επαναπροσδιορίσουν τους όρους της πολιτικής τους επιβίωσης μετατοπίζοντας το περιεχόμενο της μεταξύ τους πόλωσης σε νέα αντικείμενα, επανενεργοποιώντας τις διαχωριστικές γραμμές. Το περιεχόμενο της πόλωσης τους μετατοπίστηκε από το ιδεολογικό-προγραμματικό επίπεδο στο ηθικό και αταξικό της πολιτικής αντιπαράθεσης.¹³³ Ουσιαστικά, η τομή αυτή, που παρουσιάζεται μέσα από τη νοηματική υπερβολή, μπορεί να αποτελέσει εναρκτήριο σημείο κατάθεσης μιας διαφορετικής ιδεολογικοπολιτικής προσέγγισης ανεξαρτήτως αν διαφοροποιείται ουσιαστικά επί του συγκεκριμένου θέματος.¹³⁴ Ο προσδιορισμός της πολιτικής και δη της οικονομικής που ασκεί ένα κόμμα ως «εγκληματικής» ειδικά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο εξέτασης, όπου η

---

¹³² «Οι διαδικασίες αυτές –εννοώντας τις διαδράσεις και δημόσιες αντιπαραθέσεις- περιλαμβάνουν τον ορισμό των υπευθύνων και τον καταλογισμό των ευθυνών όχι μόνο για την γέννηση αλλά και για την επίλυση του προβλήματος, για την αναζήτηση, δηλαδή των κατάλληλων λύσεων και πολιτικών. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για τον προσδιορισμό των εχθρών και των φίλων, των ενάρετων και των επικίνδυνων, των υπευθύνων των τιμωρητέων πράξεων και των λύσεων» όπως υποστηρίζει ο H.S.Becker. Ο πολιτικός ανταγωνισμός κατέχει πρωτεύοντα ρόλο στην δυναμική διαμόρφωσης του πεδίου της πολιτικής δημοσιότητας όπου προσδιορίζονται οι κεντρικές πολιτικές προτεραιότητες. Περαιτέρω, ο κομματικός ανταγωνισμός συνιστά το κυρίαρχο πλαίσιο όπου τα προβλήματα αναδεικνύονται, ιεραρχούνται και εξελίσσονται, (ιδιαίτερα στο ελληνικό πολιτικό σύστημα και την κυρίαρχη θέση των πολιτικών κομμάτων). Φ. Κουντούρη 2011, σελ.17,57-62

¹³³ Φ. Κουντούρη 2011, σελ.37

¹³⁴ Η προσέγγιση των προβλημάτων ως θεμάτων της πολιτικής ατζέντας μπορεί να ειπωθεί μέσα από την «διαμάχη για τον ορισμό των προβλημάτων». «Τα προβλήματα είναι προϊόντα του λόγου και ως εκ τούτου υφίστανται ως υποστυλώματα ιδεολογιών, όχι απλώς γιατί υπάρχουν ή γιατί απειλούν την κοινωνική ευμάρεια» όπως σημειώνει ο M.Edelman 1999, σελ.40.

οικονομική κατάσταση της χώρας είναι δυσχερής, δηλαδή οι συνέπειες έντονες και ορατές σε σχέση με τα αίτια που είναι ασαφή, ανάγει, πάλι ασαφώς, νοηματικά δηλαδή ουχί όμως ουσιαστικά, σε επίπεδο ποινικό την εύρεση των ενόχων και των αιτιών. Φανερώνει την έντονη επιθυμία του κόμματος να βρεθούν τα αίτια και μαζί ο ένοχος. Με την ενέργεια αυτή το βάρος της ευθύνης της κατάστασης της χώρας μετακυλύει στο άλλο κόμμα και την εκφραζόμενη πολιτική/ιδεολογία, με όρους μάλιστα –θεωρητικά πάντα- αυξημένης βαρύτητας (ποινικούς). Οι ευθύνες και οι κατηγορίες μένουν σε επίπεδο λόγου¹³⁵ αφού η εφαρμοζόμενη πολιτική δεν μπορεί να εξεταστεί/διωχθεί σε καμία περίπτωση ποινικά.¹³⁶

Υπό το πρίσμα της ανάλυσης των αποτελεσμάτων τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, δηλαδή την περίοδο της κρίσης, προκύπτει μια ακόμη ερμηνεία. Τα αυξημένα αποτελέσματα της θεματικής αυτής ενότητας μπορεί να φανερώνουν την κρίση που διέρχεται το πολιτικό, κομματικό σύστημα. Είτε ως μέρος της οικονομικής κρίσης -οικονομικοπολιτικής¹³⁷- είτε και ως μέρος του δικομματισμού¹³⁸ όπως αυτός εδράζεται στο πολιτικό σκηνικό από την περίοδο της μεταπολίτευσης και έως πρόσφατα. Όπως σημειώνει ο Ν. Μουζέλης, «βασική, κατά την

---

¹³⁵ «Η αναγωγή της πολιτικής ευθύνης, από πρόβλημα δικαίου (και δικαιοσύνης), σε ζήτημα πολιτικής εναλλαγής στην εξουσία, δημιουργεί απλώς ένα πλάσμα ευθύνης καθώς είναι σαφές ότι η «εκλογή» συνιστά «επιλογή» διακυβέρνησης για το μέλλον, όχι απονομή δικαιοσύνης. Κατά τούτο, η έννοια της πολιτικής κριτικής αποτελεί άσκηση ατομικής ελευθερίας, δεν υποβάλλει τον κρινόμενο στη δοκιμασία της δικαϊκής ευθύνης.» Γ. Κοντογιώργης 2005, σελ.135

¹³⁶ «Στις διατάξεις του άρθρου 86 του Συντάγματος, φαίνεται να βρίσκεται το πολιτικό καταφύγιο και στην ουσία η ζώνη άμυνας σε κάθε είδους δίκαιη ή άδικη κατηγορία για αξιόποινες πράξεις, φερόμενες ως τελεσθείσες από υπουργούς ή υφυπουργούς κατά τη διακυβέρνηση της Χώρας, έτσι ώστε να μπορούν να συνεχίζουν τον πολιτικό τους βίο ανενόχλητοι, χωρίς μεγάλες ανησυχίες για ενδεχόμενη ποινική τους απαξίωση.» Στο κείμενό του αυτό ο Κ. Ρίζος προχωράει σε μια ενδελεχή έρευνα στην καταγωγή και τις μεταλλάξεις του άρθρου αυτού στην ιστορία του Δικαίου στην Ελλάδα και καταλήγει ότι: «έτσι σε μια σειρά ετών ματαιώνεται εν ονόματι αυτών των διατάξεων από τα κόμματα κάθε έννοια ισοδικίας, ισονομίας και ισοπολιτείας. Δεν πρέπει να απορεί κανείς γιατί μετά από τα τόσα σκάνδαλα που απασχόλησαν την Μεταπολίτευση, δεν έχει τιμωρηθεί τελικά κανένας από τους εμπλεκόμενους». Σε Κ. Ρίζος 2012, σελ.15,29 // Μια διαφορετική προσέγγιση στην ελληνική βιβλιογραφία μπορούμε να δούμε από τον Γ. Λάζο: Αν η πολιτική συνείδηση, η λήψη αποφάσεων για το μέλλον της χώρας από τον πολίτη και η δημοκρατία συνιστούν κορυφαία αγαθά και πρέπει να προστατευτούν έναντι κάθε είδους προσβολή που επιχειρεί να τα καταργήσει ή να τα αλλοιώσει σε κενά ιδεολογήματα. Δεν «είναι υπέρτατα αγαθά που στις νέες συνθήκες είναι αναγκαίο να «προστατευθούν (και) με μια νέα ποινικοποίηση της πολιτικής εξαπάτησης (και ίσως, ευρύτερα, της πολιτικής χειραγώγησης);» Και συμπληρώνει πιο κάτω: «Η εξαπάτηση είναι ποινικοποιημένη στην οικονομία και την κοινωνική ζωή (άρθρο 386 του Π.Κ.). Για ποιον λόγο δεν πρέπει να είναι ποινικοποιημένη και στην πολιτική ζωή; Ως πράξη είναι ομολογη με την εξαπάτηση σε άλλα πεδία της κοινωνικής ζωής, είναι οργανωμένη με βάση τις ίδιες αρχές και μεθόδους. Ως σκοπός είναι επίσης ομολογη: αποσκοπεί σε ένα ιδιωτικό (ατομικό ή συλλογικό, κομματικό, επιχειρηματικό ή ό,τι άλλο) όφελος. Ως αποτέλεσμα είναι –ή αποσκοπεί στο να είναι- μάλιστα σημαντικότερη, αφού έχει επιπτώσεις στο σύνολο των πολιτών». Σε Γ. Λάζος 2012α. // Βλέπε επίσης και Β.Η. Druzin and J. Li, 2011

¹³⁷ «Η σημερινή κρίση αφορά τον ίδιο τον ιστορικό πυρήνα της σχέσης οικονομικού και πολιτικού» σημειώνει ο Κ. Τσουκαλάς, σε Κ. Τσουκαλάς 2011, σελ.18

¹³⁸ Βλέπε μελέτη του Γ. Βούλγαρη για τη μεταπολιτευτική Ελλάδα σε Γ. Βούλγαρη 2008, σελ.213 // Μια σειρά από βιβλιογραφικές αναφορές στο δικομματικό σύστημα της Ελλάδος σε Χ. Ανθόπουλος, 2008, σελ.126, υποσ. 81 // Όμως, ενώ ο δικομματισμός προσεγγίζεται ως παράγοντας υποβάθμισης του πολιτικού συστήματος της χώρας, μια διαφορετική θέση, του δικομματισμού ως «ισχυρότατου δείκτη σταθερότητας» του μεταπολιτευτικού οικονομικού οικοδομήματος βρίσκουμε σε Χ. Βερναδάκη 2013, σελ.19

γνώμη μου αιτία για να εξηγήσουμε γιατί φτάσαμε μέχρι εδώ είναι η κομματικοκρατία¹³⁹. Στην Ελλάδα δεν έχουμε κομματική αλλά κομματιοκρατική δημοκρατία. Τα κόμματα δηλαδή διεισδύουν σε όλους τους θεσμικούς χώρους, από τα ελεύθερα επαγγέλματα και το πανεπιστήμιο μέχρι την τέχνη και τα σπόρ. Κομματικοποιούν τα πάντα και υποσκάπτουν την αυτονομία και τις ειδικές αξίες και δυναμικές κάθε θεσμικού χώρου. Με άλλα λόγια υπάρχει ένας διάχυτος έλεγχος των κομμάτων σε όλους τους τομείς.»¹⁴⁰

Ως έκφραση της κρίσης λοιπόν μπορούν να ερμηνευθούν τα κατηγορώ των κομμάτων της αντιπολίτευσης τα οποία επικεντρώνονται κυρίως στα δύο μεγάλα κόμματα.¹⁴¹ Αν και για την επιβεβαίωση ή κατάρριψη της άποψης αυτής χρειάζεται ανάλυση και προηγούμενων ετών, η οπτική αυτή θα λέγαμε ότι επιβεβαιώνεται αφενός μέσα από τη μεγάλη συνύπαρξη των θεματικών ενοτήτων Οικονομία και Πολιτική-Πολιτική Ευθύνη¹⁴² αλλά και μέσα από τα εκλογικά αποτελέσματα του 2012, με την πτωτική τάση του δικομματισμού και ιδιαιτέρως την πτώση του ποσοστού του ΠΑ.ΣΟ.Κ. σε πρωτοφανή ποσοστά για την ιστορία του κόμματος¹⁴³ και την είσοδο στο Κοινοβούλιο της Χ.Α. με ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό, αλλά και

---

¹³⁹ Ν.Μουζέλης 2012, σελ.13 // Ο όρος «κομματικοκρατία» είναι συγγενής του όρου «κομματοκρατία» που συναντάται επίσης στην ελληνική βιβλιογραφία. Θα λέγαμε ότι αντανακλά ίσως λίγο ευκρινέστερα την ελληνική πολιτική πραγματικότητα με την «πράσινη και γαλάζια κομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης» (ό.π.) // Ο όρος κομματοκρατία εισήχθη από τον G. Maranini, σύμφωνα δε με τον οποίο αποτελεί μια «παρεκβατική» μορφή του δημοκρατικού πολιτεύματος, η οποία χαρακτηρίζεται από την ποδηγέτηση της Κυβέρνησης και του Κοινοβουλίου από τα πολιτικά κόμματα και την επικυριαρχία αυτών των τελευταίων σε όλους τους τομείς της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής. Από Χ. Ανθόπουλος 2008, σελ.113 // Βλέπε επίσης Γ. Κοντογιώργης 2004 και Γ. Κοντογιώργης 2005, σελ.141,142

¹⁴⁰ Ν. Μουζέλης 2012, σελ. 13

¹⁴¹ Αξίζει εδώ να ανατρέξουμε στα αποτελέσματά μας: το 2012,2013 οπότε και ο ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. αύξησε το ποσοστό των βουλευτικών εδρών, υπερδιπλασιάστηκαν οι αναφορές στην συγκεκριμένη θεματική ενότητα: 23, 22 έναντι 3,0,10,11 τα προηγούμενα έτη. Αντίστοιχα βλέπουμε ότι το κόμμα της Χ.Α. από την είσοδο του το 2012 εμφανίζει αυξημένα ποσοστά: 5 για το 2012 (εμφανίσει μόλις για Νοέμβρη) και 12 για το 2013. Εκτός του γεγονότος ότι παρουσιάζει την υψηλότερη εμφάνιση αποτελεσμάτων, αρκεί να αναλογιστούμε τις έδρες που καταλαμβάνει σε σχέση με τα άλλα μεγάλα κόμματα για να αναλογιστούμε την σημασία των αποτελεσμάτων αυτών. Στην ανάλυσή της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας, δεν μπορούμε παράλληλα να παραβλέψουμε την σταθερή συχνότητα αναφοράς ανά τα έτη, την χαμηλή δηλαδή διακύμανση των τιμών που φανερώνει ότι παραμένει ανεπηρέαστη σε αντίθεση με άλλες θεματικές ενότητες από άλλους παράγοντες όπως η ψήφιση ενός συγκεκριμένου νομοσχεδίου. Βέβαια εδώ υποβόσκει μια ακόμη ερμηνεία: «Η ρητορική του πολιτικού λόγου χρησιμοποιεί αντίθετες τακτικές, ανάλογα με το αν ανήκει στο κόμμα που κυβερνά ή στα κόμματα της αντιπολίτευσης. Είναι πλήρως καταξιοτική στον πολιτικό λόγο του κυβερνώντος κόμματος και εντελώς απαξιοτική στον λόγο της αντιπολίτευσης. Τα πάντα έχουν καλώς στον κυβερνητικό πολιτικό λόγο (κατά παραχώρησιν μπορεί να γίνεται αόριστα λόγος για κάποιες αδυναμίες ή ελλείψεις ή και αστοχήματα)· τα πάντα βάνουν κατά κρημών σύμφωνα με τον πολιτικό λόγο της αντιπολίτευσης (...). Ο αντιπολιτευτικός πολιτικός λόγος είναι προβλέψιμα απαξιοτικός: ανυπαρξία έργου από το κυβερνών κόμμα· άγνοια των θεμάτων, απειρία, ανικανότητα χειρισμών, έλλειψη σοβαρότητας, κύρος μηδέν, πλήρης αναξιοπιστία κ.λπ.» σε: Γ. Μπαμπινιώτης, 2/04/2000

¹⁴² Βλέπε αναλυτικά αποτελέσματα συνύπαρξης των δύο θεματικών ενοτήτων στην ανάλυση του 2^{ου} μέρους της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας. Ενδεικτικά αποσπά από το 1/6 έως το 1/2 των περιπτώσεων εμφάνισης.

¹⁴³ «Τα αποτελέσματα των εκλογικών αναμετρήσεων του Μαΐου και του Ιουνίου του 2012 επιβεβαίωσαν σε μεγάλο βαθμό αυτή τη μετατόπιση (εννοώντας μερίδας οπαδών και στελεχών από το ΠΑΣΟΚ στο ΣΥΡΙΖΑ) κατακρημνίζοντας τον έναν από τους δύο στύλους του δικομματικού συστήματος της Μεταπολίτευσης. Η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε αναμφίβολα τη μεγαλύτερη ανατροπή του πολιτικού σκηνικού τα τελευταία τριάντα χρόνια», σε Α. Κλάψης 2013, σελ.60

τα εκλογικά αποτελέσματα των Δημοτικών/Νομαρχιακών και Ευροεκλογών το 2014 και Βουλευτικών το 2015.

1.3. ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τοποθετήσαμε 2^η στην κατάταξη βάση του αριθμού των εμφανίσεων (αν και συνολικά έχουν ακριβώς τον ίδιο αριθμό εμφανίσεων: (244) τη θεματική ενότητα Πολιτική-Πολιτική Ευθύνη και 3^η την Εγκληματικότητα-Αύξηση Ε. λόγω της σταθερότερης συχνότητας εμφάνισης της πρώτης ανά τα έτη σε αντίθεση με την Εγκληματικότητα που παρουσιάζει μια κάθετη αύξηση τα έτη 2010,2011 (74 και 59). Οι αυξημένες εμφανίσεις το 2010 της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας κάθε άλλο παρά τυχαίες είναι. Πραγματοποιούνται παράλληλα με τη συχνότερη εμφάνιση της 4^{ης} σε σειρά κατάταξης (146 εμφανίσεις) θεματικής ενότητας που είναι η Μετανάστευση. Πράγματι τη συγκεκριμένη χρονιά έχουμε την ψήφιση του νομοσχεδίου που αφορά τη μετανάστευση και την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας. Όπως είδαμε και στο 2^ο Μέρος, η εγκληματικότητα –κατά κύριο λόγο για το ΛΑ.Ο.Σ. και τη Ν.Δ.- συνδέεται με τους μετανάστες. Οι μετανάστες ή οι «λαθρομετανάστες» οφείλονται ως ένα βαθμό στην αύξηση της εγκληματικότητας.¹⁴⁴ Άποψη που συμμερίζεται και το κόμμα της Χ.Α.¹⁴⁵ Τόσο το ΛΑ.Ο.Σ. όσο και η Χ.Α. κάνουν μια σύνδεση της ανασφάλειας των πολιτών με την αύξηση της εγκληματικότητας αλλά και την αύξηση της «λαθρομετανάστευσης».

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο βουλευτής του ΛΑ.Ο.Σ., Κ. Αϊβαλιώτης (2012): «Έχουμε γίνει μία χώρα με τεράστια, με βαριά εγκληματικότητα, γιατί σε όλα αυτά τα ντόπια μπουμπούκια της εγκληματικότητας –γιατί είχαμε και τους ντόπιους εγκληματίες- προστέθηκαν και τα εισαγόμενα. Δηλαδή, δεν μας έφτανε η φτώχεια μας, δεν μας έφτανε η καχεξία μας, δεν έφταναν τα προβλήματα ανεργίας στον κόσμο, έχουμε και την εγκληματικότητα. Δεν μπορεί να κυκλοφορήσει γυναίκα στις 7 η ώρα δίπλα στο σταθμό του μετρό του Χαλανδρίου. Στο σταθμό του μετρό του Νομισματοκοπείου, του Χαλανδρίου δεν μπορεί κυκλοφορήσει γυναίκα μετά τις 7 η ώρα το βράδυ. Οι επιθέσεις πηγαίνουν σύννεφο».

Στην παράγραφο αυτή έχουμε την εισαγωγή/προσθήκη της έννοιας/μεταβλητής «εισαγόμενα», (δηλαδή μετανάστες) εννοώντας «μπουμπούκια», στα «ντόπια μπουμπούκια

¹⁴⁴ «Ένα μεγάλο κομμάτι των εγκληματογόνων εστιών της περιοχής μας οφείλεται και στους λαθρομετανάστες», Ν.Δ. 2012. Για το ΛΑ.Ο.Σ. ο βαθμός συμμετοχής των μεταναστών και δη των «λαθρομεταναστών» στην αύξηση της εγκληματικότητας είναι κυρίαρχος: «Εμείς λέμε ξεκάθαρα, κύριε Υπουργέ, ότι ο βασικός λόγος αύξησης της εγκληματικότητας είναι η λαθρομετανάστευση» (2010).

¹⁴⁵ «Τη στιγμή που εκατοντάδες χιλιάδες λαθρομετανάστες βρίσκονται στην πατρίδα μας και σίγουρα έχουν μεγάλο μερίδιο στην άνοδο της εγκληματικότητας», Χ.Α. (2012).

της εγκληματικότητας». Η προσθήκη αυτής της μεταβλητής στη συνάρτηση της εγκληματικότητας οδηγεί σε αύξηση και μάλιστα σημαντική («χώρα με τεράστια, με βαριά εγκληματικότητα») των τιμών της δεύτερης.¹⁴⁶ Παράλληλα όμως βλέπουμε και την ύπαρξη μιας άλλης συνάρτησης στη μία πλευρά της οποίας έχουμε τις μεταβλητές της φτώχειας, της καχεξίας, της ανεργίας. Η συνάρτηση αυτή δεν μπορεί παρά να φανερώνει τη δεινή κοινωνικοοικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία τη δεδομένη χρονική στιγμή βρίσκεται σε κρίση, στις μεταβλητές της οποίας προστίθεται η μεταβλητή της εγκληματικότητας. Η τελευταία όμως όπως είδαμε επηρεάζεται από τις τιμές της μεταβλητής των μεταναστών. Βλέπουμε δηλαδή τη συμβολή των μεταναστών στην κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της χώρας. Επιπρόσθετα, στις επόμενες δύο προτάσεις που ακολουθούν, τονίζεται η έννοια του φόβου και της ανασφάλειας όπως αυτή βιώνεται από μία γυναίκα, μία απογευματινή ώρα σε ένα σταθμό του μετρό στην Αττική. Η νοηματική σύνδεση των προτάσεων γίνεται μέσω της εγκληματικότητας και συγκεκριμένα της αύξησής της η οποία γεννάει/ είναι υπεύθυνη για μια σειρά από προβλήματα, από την ανασφάλεια και τον φόβο στους πολίτες έως θα λέγαμε ότι οφείλεται, ως ένα βαθμό, και για τη δυσμενή κοινωνικοοικονομική κατάσταση της χώρας. Η βάση όμως του προβλήματος της εγκληματικότητας, το γεγονός στο οποίο οφείλεται η ιδιαίτερη αύξησή της¹⁴⁷ είναι «τα εισαγόμενα μπουμπούκια» ή οι «λαθρομετανάστες» όπως αναφέρει στην παράγραφο που προηγείται¹⁴⁸ αλλά και σε αυτή που έπεται: «Είμαστε μία χώρα, λοιπόν, με βαριά εγκληματικότητα. Προχθές είχαμε το μνημόσυνο για τους νεκρούς στο Ρέντη, τους ειδικούς φρουρούς. Σε κάθε γωνιά έχουμε κι ένα καντήλι. Βλέπουμε συνεχώς να δολοφονούνται πολίτες και αστυνομικοί. Θα πρέπει να διώξουμε επιτέλους τους λαθρομετανάστες από την Ελλάδα, για να απαλλαγούμε από την ανεργία και την

---

¹⁴⁶ Κατά το ΛΑ.Ο.Σ, οι δύο πλευρές της εξίσωσης λειτουργούσαν ομαλά. Δηλαδή υπήρχε η «ντόπια» εγκληματικότητα αλλά δεν δημιουργούνταν προβλήματα. Η άποψη αυτή θα λέγαμε προσιδιάζει την άποψη του Durkheim: ότι είναι κανονικό η εγκληματικότητα να υπάρχει σε κάθε τύπο κοινωνίας και να μην ξεπερνάει ορισμένα –για την κοινωνία αυτή– όρια. Αυτά τα όρια δεν είναι αδύνατο να καθορισθούν με βάση ορισμένους κανόνες. Το ξεπέρασμα αυτών των ορίων είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω δεν είναι κανονικό. Αποτελεί σύμπτωμα κοινωνικής αταξίας, κάποιας ανωμαλίας. Από Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου 1994, σελ.113

¹⁴⁷ Αυτό βέβαια ταυτόχρονα ως ένα βαθμό υπονοεί ότι υπάρχει και εγκληματικότητα η οποία μπορεί να διαχειρίζεται ή τουλάχιστον ότι υπάρχει ένα σημείο από όπου αρχίζει και γίνεται η εγκληματικότητα επικίνδυνη και ανεξέλεγκτη. Η θέση αυτή μας παραπέμπει στο νόμο της σχετικής σταθερότητας της εγκληματικότητας στο εσωτερικό των περισσότερων χωρών, όπως διατυπώθηκε από τον Quetelet και αργότερα από τον Ferri. Ο Ferri αποδεχόμενος την άποψη αυτή, τη συμπλήρωσε με τη διατύπωση δύο νόμων, με τον νόμο του εγκληματικού κορεσμού και του υπερκορεσμού. Ο δεύτερος νόμος ισχύει σε περίπτωση σημαντικής κοινωνικής αλλαγής. Όταν η κοινωνία κινείται, όταν τα γεγονότα της θερμαίνουν, σε περίπτωση κρίσεων, η ποσότητα των εγκλημάτων αυξάνεται, όπως στη χημεία εκείνη του αλατιού που μπορεί να διαλυθεί στο νερό αυξάνεται, αν η θερμοκρασία του διαλύματος αυξηθεί. Ι. Φαρσεδάκης 2005, σελ.46-47

¹⁴⁸ «Βλέπει κανείς, λοιπόν, ότι με τη λαθρομετανάστευση και συνοριοφύλακες πληρώνουμε και αγοράζουμε κι άλλα μέσα περιπολίας, αυτοκίνητα, οπλισμό κ.α.. Πήγα στην Καστοριά πριν ένα χρόνο περίπου και είδα το αδιέξοδο που αντιμετωπίζουν οι συνοριοφύλακες. Τρέχουν τα περιπολικά. Τρέχουν οι «ζητάδες». Τρέχουν οι ειδικοί φρουροί. Δεν φτάνει η βενζίνη για τα αυτοκίνητα.»

εγκληματικότητα.» Αυτοί λοιπόν (οι λαθρομετανάστες) αποτελούν σημείο τομής και πηγή προβληματικών καταστάσεων τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Παρόμοια είναι η οπτική της Χ.Α. (2012): «Η εξαθλίωση του τόπου είναι μεθοδική και προγεγραμμένη. Η εγκληματικότητα έχει φθάσει στα ύψη. Το αίσθημα του φόβου έχει εμποτιστεί στις ψυχές των Ελλήνων. Η τρομερή άνοδος της εγκληματικότητας άρχισε από τότε που το καθεστώς απομάκρυνε τις νάρκες από τον Έβρο, για να μπορούν να περνούν στη χώρα οι διάφοροι λαθρομετανάστες και να κάνουν τα εγκλήματά τους ανενόχλητοι.»

Στην παράγραφο αυτή όπως και στην προηγούμενη βρίσκουμε στη βάση της πυραμίδας των δεινών («εξαθλίωση» και «αίσθημα φόβου») της χώρας («του τόπου») και του πολίτη («στις ψυχές των Ελλήνων») αντίστοιχα την «τρομερή άνοδο της εγκληματικότητας» η οποία προσδιορίζεται χρονικά στο σημείο της αποναρκοθέτησης των συνόρων. Έκτοτε, οι «λαθρομετανάστες», «μπορούν να περνούν και να κάνουν τα εγκλήματά τους ανενόχλητοι». Και εδώ λοιπόν γενεσιουργός αιτία, πηγή προβληματικών, δυσμενών καταστάσεων τόσο για τη χώρα συλλογικά όσο και για τον κάθε πολίτη ξεχωριστά είναι οι «λαθρομετανάστες».

Η απάντηση του Υπουργού Προ.Πο., Μ. Χρυσοχοϊδη (2012) σε σχετική ερώτηση βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. διαφέρει αισθητά:

«Και βεβαίως, και εσείς θα συμφωνήσετε μαζί μου ότι όσους αστυνομικούς κι αν βάλουμε στον Έβρο, εάν δεν λύσουμε το θέμα της φιλοξενίας αυτών των ανθρώπων, δυστυχώς αυτό που θα κάνουμε είναι να τους στέλνουμε απλώς στην Αθήνα και από εκεί και πέρα να έχουμε το γνωστό φαινόμενο στην Αθήνα και τις πόλεις μας, όπου χιλιάδες δυστυχισμένοι άνθρωποι είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης από διάφορους επιτήδειους, από εγκληματικά κυκλώματα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα κλίμα ανασφάλειας, εγκληματικότητας και τέλος, να πλήττεται στον πυρήνα του η έννοια της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Γιατί η έννοια της δημοκρατίας και της ελευθερίας ενσωματώνονται σε μία βασική έννοια που έχει αξία για κάθε έναν από εμάς, το θέμα της ασφάλειας. Εάν κάποιος δεν είναι ασφαλής και είναι ένας φοβισμένος άνθρωπος, αντιλαμβανόμαστε όλοι ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει και δεν μπορεί να πάρει αποφάσεις ψύχραιμες.»

Η προσέγγιση του Υπουργού διαφέρει επί μέρους από τις δυο προηγούμενες προσεγγίσεις. Καταρχήν μιλάει για ζήτημα «φιλοξενίας αυτών των ανθρώπων» το οποίο πρέπει να επιλυθεί. Κατά δεύτερον, προσεγγίζει τους «λαθρομετανάστες»¹⁴⁹ όχι απαραίτητα ως εγκληματίες που εισήλθαν στη χώρα αυτή, δηλαδή ήταν και πριν έρθουν, αλλά πρωτίστως ως ανθρώπους «δυστυχισμένους» που είναι «αντικείμενα εκμετάλλευσης από διάφορους

¹⁴⁹ Αν και δεν προχωράει στο χαρακτηρισμό αυτό, μιλάει σε επόμενη παράγραφο για «ζητήματα που έχουν σχέση με την λαθρομετανάστευση» αλλά και σε άλλη ομιλία του χρησιμοποιεί επίσης τον ίδιο όρο.

επιτήδευτους, από εγκληματικά κυκλώματα». Η εγκληματική πορεία που ενδεχομένως μπορεί να αποκτήσουν οφείλεται εν μέρει στις συνθήκες που επικρατούν στο κέντρο της Αθήνας και την ύπαρξη εγκληματικών κυκλωμάτων. Το ζήτημα της ασφάλειας, κεντρικής σημασίας όπως και το ζήτημα/ έννοια της δημοκρατίας και της ελευθερίας, πλήττονται από αυτή τη συνθήκη. Από αυτή την κατάσταση η οποία έχει δημιουργηθεί και αναπαράγεται. Βέβαια, δεν δίνεται βάση στη καταπολέμηση του φαινομένου αυτού αλλά προηγείται το ζήτημα της φιλοξενίας όσων εισέρχονται.¹⁵⁰ Η συνθήκη αυτή ωστόσο γεννάει και αναπαράγει το αίσθημα του φόβου. Έχουμε τον «φοβισμένο άνθρωπο» στον οποίο προσάπτονται ελαφρυντικά (εάν είναι ανασφαλής, αντιλαμβανόμαστε ότι δεν μπορεί να πάρει ψύχραιμες αποφάσεις) σε περίπτωση λανθασμένων επιλογών.¹⁵¹

Για τον Ν. Δένδια, Υπουργό Δημοσίας Τάξης, η κατάσταση διαφοροποιείται από τη στιγμή που ανέλαβε η κυβέρνηση Σαμαρά τον Ιούνιο του 2012:

«Νομίζω θα συμφωνήσουμε όλοι ότι η Ελλάδα παρουσίαζε έντονα διαλυτικά συμπτώματα. Η εγκληματικότητα κάλπαζε, η δημόσια ασφάλεια ήταν είδος εν ανεπαρκεία, η Αθήνα ήδη είχε καεί για πολλοστή φορά το Φεβρουάριο του 2012, οι «νησίδες» ανομίας επεκτείνονταν διαρκώς, δεν υπήρχε αστυνόμευση στα σύνορα της χώρας, οιοσδήποτε μετανάστης μπορούσε περπατώντας να τα διέλθει, το κέντρο της πρωτεύουσας του κράτους και άλλων ελληνικών πόλεων, όπως η Πάτρα, είχε μετατραπεί σε «άβατο». Ήμασταν απολύτως εκτεθειμένοι απέναντι στους Ευρωπαίους εταίρους ως προς τη μη εφαρμογή των σχεδίων δράσης, τα οποία είχαμε υποβάλει για τη μετανάστευση και τα είχαμε μετατρέψει σε νόμο, το ν. 3907/2011» (08/11/2013).

Εδώ βλέπουμε ότι η εγκληματικότητα «κάλπαζε». Σε χρόνο παρατατικό. Μάλιστα λίγο παρακάτω στο λόγο του, ο υπουργός παραθέτει τους δείκτες εγκληματικότητας που δείχνουν ότι «η εγκληματικότητα στην Αθήνα μειώθηκε κατά 16% ενώ στην περιφέρεια κατά 15%» καταθέτοντας στα Πρακτικά τα αντίστοιχα έγγραφα. Η προσέγγιση αυτή πλησιάζει

¹⁵⁰ Πέντε μέρες αργότερα, στις 22/3/2012, έχουμε την ακόλουθη δήλωση του υπουργού: «Το κέντρο κλειστής φιλοξενίας μεταναστών, στην Κοζάνη, είναι ένα από αυτά που προετοιμάζονται με τη διαδικασία του κατεπείγοντος. Η Ελλάδα δέχεται σχεδόν το 90% του συνόλου της παράνομης μετανάστευσης προς την Ευρώπη. Δέχεται κάθε χρόνο περίπου 130.000 παράνομους οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι παραμένουν αποκλεισμένοι, γεωγραφικά και φυσικά στη χώρα, και η επιστροφή στις πατρίδες τους αποτελεί πλέον μονόδρομο». Παρέμβαση Χρυσοχοϊδη για το κέντρο φιλοξενίας μεταναστών στην Κοζάνη, 22/3/2012

¹⁵¹ Σε προηγούμενη απάντησή του σε ερωτήσή του προέδρου του ΛΑ.Ο.Σ. για την «καλπάζουσα εγκληματικότητα» στις 9/3/2012, αναφέρει: «Τρομοκρατημένος και φοβισμένος άνθρωπος και πολίτης, δυστυχώς δεν είναι ψύχραιμος και δεν παίρνει σωστές αποφάσεις. Και όσο βαθιάει η κρίση τόσο περισσότερο τα προβλήματα πολλαπλασιάζονται με την εγκληματικότητα, την οποία χαρακτηρίσατε καλπάζουσα.» Εδώ συνδέει την εγκληματικότητα με την κρίση και το αίσθημα φόβου και ανασφάλειας/ «τρομοκρατίας» αλλά και πάλι όπως προσθέτει παρακάτω: «Συνεπώς η γνώμη μου είναι ότι θα πρέπει να συνεργαστούμε άμεσα για το ζήτημα όχι απλά της αστυνομικής αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, αλλά κυρίως να συνεργαστούμε για να αντιμετωπίσουμε συνολικά το ζήτημα σε επίπεδο δικαιοσύνης, σωφρονισμού, αντιμετώπισης λαθρομετανάστευσης και το αστυνομικό ζήτημα.»

περισσότερο τις προσεγγίσεις του ΛΑ.Ο.Σ. και της Χ.Α. καθότι κάνει λόγο για ανύπαρκτη φύλαξη συνόρων («δεν υπήρχε αστυνόμευση στα σύνορα») για μια εγκληματικότητα που «κάλπαζε», για «εστίες ανομίας», για περιοχές που ο πολίτης φοβάται να περάσει «το κέντρο της πρωτεύουσας, όπως και άλλων ελληνικών πόλεων, όπως η όπως η Πάτρα, είχε μετατραπεί σε «άβατο», ενώ η χώρα «παρουσίαζε έντονα διαλυτικά συμπτώματα». Παράλληλα θέτει την παράμετρο της μη τήρησης, της μη εφαρμογής των σχεδίων δράσης που άφησαν έκθετη την Ελλάδα στους Ευρωπαίους εταίρους. Είναι η πρώτη αναφορά που έχουμε για μια κατάσταση που υπήρχε και έχει πάψει να υπάρχει ή ορθότερα έχει μπει σε θετική τροχιά, ξεπερνώντας δυσκολίες και προβλήματα και η μόνη που αναφέρεται σε μείωση της εγκληματικότητας. Η Ελλάδα, μέσα από τη διακυβέρνηση Σαμαρά φαίνεται να ξεπερνάει την κρίση, να αντιμετωπίζει την εγκληματικότητα, να εγκαθιδρύεται η δημόσια ασφάλεια.

Ακόμη, άξιοι αναφοράς είναι οι επιθετικοί προσδιορισμοί της εγκληματικότητας. Στην πλειονότητά τους αφορούν την ποσοτική αύξηση της εγκληματικότητας το μέγεθός της ή ακόμα και την καταγωγή της: Αυξημένη, αυξανόμενη, δεδομένη, βαριά, (έκρηξη της, αύξηση της, έξαρση της, άνοδο της, τεράστια/περαιτέρω αύξηση της, αντιμετώπιση της, πρόληψη, καταστολή της, αναπαραγωγή της), διεθνοποιημένη, η νέα, ξενόφερτη, ξένη, διασυνοριακή, μικρή ή μεγάλη, καλπάζουσα, παρελκόμενη, μικρο-εγκληματικότητα. Σε κάθε περίπτωση ενδιαφέρον αποτελεί η προσέγγιση της «αύξησης της εγκληματικότητας», δεδομένης της δυσκολίας μέτρησής της αλλά και της πολυποικίλης ερμηνείας της.¹⁵²

Τόσο μέσα από το γράφημα των κομμάτων της αριστεράς (Κ.Κ.Ε.-ΣΥ.ΡΙΖ.Α.) και της δεξιάς (ΛΑ.Ο.Σ.-Χ.Α.) (βλ. σχεδιάγραμμα 7, πίνακα 9), όσο και μέσα από τον λόγο βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ.- όπως αυτούς που ενδεικτικά παραθέσαμε βλέπουμε μια ιδιαίτερη

---

¹⁵² Στην λογική της μέτρησης και σύγκρισης της εγκληματικότητας δεν θα εισέλθουμε καθώς δεν θεωρούμε ότι δύναται να συγκριθεί το σκεπτικό, το νόημα, η εικόνα, ο ορισμός του εγκλήματος ή ακόμη και η κατηγορία ή το σύνολο των κατηγοριών εγκλημάτων με τους δείκτες της Ελληνικής Αστυνομίας. Μια τέτοια σύγκριση θεωρούμε ότι δεν έχει ιδιαίτερο νόημα ειδικά όταν συνδέεται με διαφορετικές, υποκειμενικές τοποθετήσεις χωρίς επιστημονικό υπόβαθρο που στην πλειοψηφία τους εκφράζουν την αγανάκτηση των κατοίκων μιας περιοχής. Και βέβαια δεν μπορούμε να παραβλέπουμε τα μειονεκτήματα της προσπάθειας μέτρησης της εγκληματικότητας όπως αποτυπώνεται στις στατιστικές των διοικητικών αρχών. Συνοπτικά: η εγκληματικότητα αναφέρεται στην έκτασή της από άποψη εγκλημάτων κατά γενικές κατηγορίες, όχι όμως π.χ. μιας συγκεκριμένης πόλης, συνοικίας. Ακόμη συνεπάγεται την ισοπέδωση της βαρύτητας όλων των εγκλημάτων, αφού δεν λαμβάνει υπόψη τη σοβαρότητα των επιμέρους πράξεων. Έτσι λ.χ. μπορεί να δείχνει ότι το έτος Α διαπράχθηκαν 50 κλοπές και 10 ανθρωποκτονίες. Δεν έχουν όμως όλες οι κλοπές ή όλες οι ανθρωποκτονίες την ίδια εγκληματική βαρύτητα. Δεν μπορεί να εξισωθεί από άποψη ουσίας η κλοπή 1000 δρχ. προς εκείνη του 1000000 δρχ., ούτε εκείνη η ανθρωποκτονία που διαπράττεται πάνω σε φιλονικία προς εκείνη που τελείται ύστερα από βιασμό του θύματος. Οι στατιστικές αυτές αποτελούν αντανάκλαση της δραστηριότητας των υπηρεσιών από τις οποίες προέρχονται και αφορούν ομάδες –σύνολα και όχι άτομα. Τέλος άλλα αδικήματα καταγράφονται με ακρίβεια και σε άλλα είναι μεγάλος ο σκοτεινός αριθμός. Ενδεικτικά σε: Χ. Ζαραφώνιτου 2004,σελ.37-46, Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου 1994, σελ. 112-124, Σ. Βιδάλη 2013, σελ.32, Ι.Φαρσεδάκης 2005, σελ. 40-48, Σ. Αλεξιάδης 1996, σελ. 112, 113, Ι. Τσίγκανου 2009, σελ.8-14, Γ. Λάζος 2012β

ποσοτική και ποιοτική αναφορά στην Εγκληματικότητα από τα πιο συντηρητικά κόμματα. Ο λόγος των βουλευτών του ΛΑ.Ο.Σ. χαρακτηρίζεται από μια έντονη λαϊκιστική, δραματοποιημένη παρουσίαση θεμάτων που άπτονται της εγκληματικότητας.¹⁵³ Η παρουσίαση αυτή προσδίδει συγκινησιακό χαρακτήρα στα θέματα αυτά και συμβάλλει στην αύξηση του φόβου του κοινού- αποδέκτη των σχετικών μηνυμάτων. Παράλληλα επιδρά πάνω στη στάση που έχουν οι πολίτες οι οποίοι επιζητούν αυστηροποίηση της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης απέναντι στους δράστες αξιόποινων πράξεων.¹⁵⁴ Μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί αναφορικά με τη σχέση μεταξύ τιμωρητικότητας και γενικότερης ιδεολογικής στάσης επιβεβαιώνουν τον θετικό συσχετισμό της εξαρτημένης αυτής μεταβλητής με συντηρητικές, αντιδραστικές σε νεωτερισμούς και μη ανεκτικές συμπεριφορές.¹⁵⁵ Οπότε μια άλλη οπτική θα μπορούσε να είναι αυτή της έκφρασης, από μέρους των βουλευτών, της μερίδας των ψηφοφόρων οι οποίοι τους στηρίζουν ή εκείνων που θεωρούν ότι είναι κοντά στο να προσεγγίσουν με τον λόγο τους.¹⁵⁶ Σε κάθε περίπτωση έχουμε μια διπλή αμφίσημη λειτουργία του πολιτικού λόγου. Αφενός στο να εκφράζει τη μερίδα των ψηφοφόρων που το στηρίζουν αφετέρου να προσπαθεί να πείσει για μια σειρά από μέτρα και τροπολογίες που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση κάθε προβλήματος.

Η αύξηση της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας βλέπουμε να επηρεάζονται από μια συγκεκριμένη παράμετρο: «την παράνομη μετανάστευση».¹⁵⁷ Η αναφορά στην παράμετρο αυτή και η συσχέτισή της με την οικονομική κατάσταση της χώρας γίνεται από τα κόμματα της κυβέρνησης και τα πιο συντηρητικά κόμματα της αντιπολίτευσης.¹⁵⁸ Ως πρώτη

---

¹⁵³ Στην περίπτωση του λόγου εντός του Κοινοβουλίου πρέπει να αναλογιστούμε ότι αποδέκτης του λόγου του κάθε βουλευτή δεν είναι μόνο το υπόλοιπο Κοινοβούλιο αλλά και το σύνολο του Ελληνικού λαού καθώς οι λόγοι των βουλευτών αποσπασματικά ή στο σύνολό τους αναπαράγονται από τα Μ.Μ.Ε. Ταυτόχρονα αποτελούν την έκφραση του λαού (δια στόματος εκπροσώπου του). Ειδικά στις περιπτώσεις επερωτήσεων βουλευτών για την αύξηση της εγκληματικότητας σε συγκεκριμένες περιοχές. Η επερώτηση πραγματοποιείται από τον βουλευτή επικρατείας του κάθε κόμματος όπως και κάθε άλλου ζητήματος που αφορά μια περιοχή.

¹⁵⁴ Χ. Ζαραφωνίτου, 2004, σελ.261,

¹⁵⁵ Χ. Ζαραφωνίτου, 2004, σελ.263,264

¹⁵⁶ «Ο πολιτικός λόγος, περισσότερο από άλλες μορφές γλωσσικής επικοινωνίας, αποσκοπεί στο να οδηγήσει σε πράξη: στο να ψηφίσει ο πολίτης αυτό ή εκείνο το κόμμα που θα κυβερνήσει τη χώρα ή θα αποτελεί τη φωνή του στο Κοινοβούλιο. Οι στρατηγικές που έχει στη διάθεσή του είναι κυρίως δύο: η λογική επικοινωνιακή προσέγγιση και η βιωματική (συγκινησιακή). Η πρώτη είναι η δύσκολη στρατηγική της πειθούς, η δεύτερη είναι η ευκολότερη στρατηγική τού συνθήματος. Ιδανική για τον πολιτικό λόγο είναι η στρατηγική της πειθούς, συνδυασμένη με περιορισμένης εκτάσεως συγκινησιακές απηχήσεις.» Και προσθέτει: «συνήθης τακτική στη ρητορική τού πολιτικού λόγου που απευθύνεται στο συναίσθημα τού ψηφοφόρου είναι η κινδυνολογία: η πρόκληση φόβου από ποικίλους επερχόμενους κινδύνους, τους οποίους καλείται να αποτρέψει ο πολίτης, ψηφίζοντας συγκεκριμένο κόμμα.», Γ. Μπαμπινιώτης 2/04/2000

¹⁵⁷ Ο όρος αυτός απλουστεύει την πολυπλοκότητα του συγκεκριμένου κοινωνικού φαινομένου και αναδεικνύει αντιφάσεις και παρενέργειες που καθιστούν προβληματική την αντιμετώπισή του όπως σημειώνει ο Γ. Νικολόπουλος σε Γ.Νικολόπουλος 2008, σελ.127

¹⁵⁸ Όπως παρουσιάστηκε και παραπάνω στην έρευνά μας. Μάλιστα η Μετανάστευση ως ανεξάρτητη θεματική στην έρευνά μας, ακολουθεί της θεματικής ενότητας Εγκληματικότητα και έρχεται 4^η στη σειρά εμφανίσεων (με 146 εμφανίσεις).

διαπίστωση, έχουμε την ενιαία εικόνα για τους μετανάστες που βρίσκονται στη χώρα χωρίς χαρτιά ή αλλιώς «λαθρομετανάστες», οι οποίοι εμφανίζονται ως ένα πρόσωπο με κοινή ταυτότητα.¹⁵⁹ Κατά δεύτερον έχουμε την αναπαραγωγή της επίσης στερεοτυπικής αντίληψης περί «ποιοτικής αύξησης της εγκληματικότητας» από τη «λαθρομετανάστευση». «Το ποιοτικό στοιχείο δεν έχει σχέση με βιολογικά χαρακτηριστικά, έχει σχέση με αξιακά χαρακτηριστικά»,¹⁶⁰ ως στοιχεία του διαφορετικού τους πολιτισμού. Η υποβάθμιση του μετανάστη σε ξένο στοιχείο, διαφορετικό και «πολιτισμικά κατώτερο»¹⁶¹ έχει λοιπόν συντελεστεί.

2. ΣΥΝΔΥΑΣΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοπτικά, όπως προκύπτει από τα ευρήματά μας, το «έγκλημα» εμφανίζεται συχνότερα στη θεματική ενότητα της οικονομίας. Η συχνότητα αυτή είναι σταθερή μέσα στα έτη. Αν και η χρονική περίοδος μελέτης μας ξεκινάει το 2008, δηλαδή ένα έτος πριν ξεσπάσει η κρίση, θα λέγαμε, δεδομένης μάλιστα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που είχε ήδη ξεσπάσει, ότι το έτος αυτό δεν αποτελεί ισχυρό μέτρο σύγκρισης για ορισμό περιόδου προ κρίσης ιδιαιτέρως στο πεδίο της οικονομίας.¹⁶² Οπότε χάνουμε αυτομάτως τη δυνατότητα σύγκρισης με την περίοδο πριν τη κρίση. Υπό αυτό όμως το πρίσμα γίνεται μια εκ νέου εξέταση/ ανάγνωση των αποτελεσμάτων. Η σταθερή συχνότητα εμφάνισης της λέξης «έγκλημα» και για το 2008, θα μπορούσε να ερμηνευθεί και από την προσπάθεια προστασίας της Ελλάδος από τη μετάδοση της παγκόσμιας κρίσης στην Ελλάδα δεδομένης μάλιστα της κατάστασης της οικονομίας της χώρας.¹⁶³

---

¹⁵⁹ Ένας μετανάστης μπορεί να βρίσκεται σε μια χώρα χωρίς άδεια παραμονής και να θεωρείται «παράνομος» ή «λαθρομετανάστης» για πολλούς λόγους. Μπορεί να έχει εισέλθει παράνομα, μπορεί να έχει λήξει η άδεια παραμονής του, μπορεί να περιμένει να εκδοθεί απόφαση αίτησης ασύλου. Επίσης μπορεί να απασχολείται σε παράνομη δραστηριότητα ή να απασχολείται σε νόμιμες δραστηριότητες αλλά παράνομα. Στις περισσότερες εμφανίσεις της έρευνάς μας ο «λαθρομετανάστης» ταυτίζεται με αυτόν που έχει εισέλθει παράνομα και απασχολείται σε παράνομες δραστηριότητες ή καθόλου.

¹⁶⁰ Καρατζαφέρης, 2010 και συνεχίζει: «Όταν έχουμε ανθρώπους που τα αξιακά τους κριτήρια είναι η ανθρώπινη ζωή να στοιχίζει 30 και 40 ευρώ, πολύ πιο εύκολα θα έχουμε ροπή προς την εγκληματικότητα.»

¹⁶¹ Οι μετανάστες αποτελούν μια κατασκευασμένη κατηγορία 'υπο-λευκών' πάνω στην οποία οι πολιτικές και ποινικές αρχές μπορούν να επιδεικνύουν και να δικαιολογούν την κατασταλτική διολίσθηση σε βάρος των λαϊκών στρωμάτων που, ανεξαρτήτως εθνικότητας, κατατρώνονται από τη μαζική ανεργία και την ευέλικτη απασχόληση. L. Wacquant 2001, σ.146

¹⁶² Δεδομένης μάλιστα της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας από τα μέσα της δεκαετίας. «Το θέμα των ελληνικών δημοσιονομικών στατιστικών, επαρκώς ανακατασκευασμένο από τα ΜΜΕ και τον λαϊκίστικο πολιτικό διάλογο, αποτέλεσε αντικείμενο έριδος μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων από το 2004». Σε Σ. Βιδάλη 2014, σελ.99

¹⁶³ Το δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2008 ήταν 9,8% (έναντι 6,5% το 2007 και 15,8% το 2009), κοντά δηλαδή στο 10,6% το 2010 οπότε και η Ελλάδα υπέγραψε το Μνημόνιο. Από: Γ. Βαρουφάκης 2011, σελ.53

Αναμφίβολα η υψηλή συχνότητα φανερώνει και τις διαρθρωτικές αλλαγές που επιβλήθησαν σε θέματα που αφορούν την οικονομία όπως η αντιμετώπιση της παραοικονομίας μέσα από τις κύριες συνιστώσες της πάταξης της διαφθοράς και της φοροδιαφυγής. Διαρθρωτικές αλλαγές όμως είχαμε και στον εργασιακό τομέα και στο ασφαλιστικό σύστημα. Η συχνότητα των εμφανίσεων της λέξης «έγκλημα», σε συνδυασμό με την αύξηση των εμφανίσεων μέσα από τα προς ψήφιση νομοσχέδια φανερώνει το βάρος που δίνουν οι βουλευτές και οι υπουργοί στα εν λόγω θέματα. Αυτό μαρτυράει και η ανάδειξη τους ως ξεχωριστών θεματικών ενοτήτων. Όπως π.χ. της Υγείας και Ασφάλισης αλλά και της Ιδιωτικοποίησης. Θεματικές ενότητες που εκ πρώτης ανάγνωσης, από εγκληματολογική σκοπιά, δεν συνάδουν άμεσα με τον ορισμό του εγκλήματος ή του οικονομικού εγκλήματος. Η αναφορά των θεματικών αυτών ενοτήτων από συγκεκριμένα κόμματα, φανερώνει τη διαφοροποίηση των κομμάτων επί ιδεολογικών ζητημάτων. Αξία έχει όμως και η διερεύνηση της εγκληματολογικής κατεύθυνσης που ενδεχομένως αποδίδεται από τα κόμματα αυτά.

Θα μπορούσαμε λοιπόν αφενός να ισχυριστούμε ότι το έγκλημα χρησιμοποιείται μέσα σε μια πολιτική ρητορεία απόδοσης έντασης ή και καταστροφολογίας. Θα μπορούσαμε όμως να διαπιστώσουμε και μια απόδοση εγκληματολογικής κατεύθυνσης. Μιας κατεύθυνσης που θα μπορούσε ή οφείλει να λάβει ο Νόμος. Την εγκληματοποίηση ή και ποινικοποίηση συγκεκριμένων πράξεων και συμπεριφορών.¹⁶⁴ Η κατεύθυνση αυτή δεν είναι τυχαίο ότι προκύπτει από τα αριστερά κόμματα και επεκτείνεται σε άλλα θέματα κυρίως οικονομικά στοχεύοντας μάλιστα προς «τα επάνω» ή συνδυαστικά με την εφαρμοζόμενη πολιτική (π.χ. ιδιωτικοποιήσεων). Αντιθέτως τα δεξιά κόμματα βλέπουμε να ασχολούνται περισσότερο με την παραδοσιακή¹⁶⁵ μορφή της εγκληματικότητας, δίνοντας σημασία στο αίσθημα ανασφάλειας που γεννάει η αύξηση της εγκληματικότητας στον πολίτη ειδικά σε συνάρτηση με την αυξημένη μετανάστευση. Σύσσωμα τα κόμματα της αντιπολίτευσης κατηγορούν τα δύο μεγάλα κόμματα για μια σειρά λανθασμένων, «εγκληματικών» χειρισμών. Ενώ από τις

---

¹⁶⁴ Πιο δόκιμος εδώ ίσως να είναι ο όρος εγκληματοποίηση όμως δεν απορρίπτεται ο όρος ποινικοποίηση ακριβώς λόγω της ιδιότητας των υποκειμένων. Πιο αναλυτικά η δυσκολία της σύλληψης της έννοιας της εγκληματοποίησης έγκειται στο να λαμβάνεται υπόψη μια αξία από την αντεγκληματική πολιτική η οποία ενσωματώνεται στις βαθύτερες και συναισθηματικότερες αντιδράσεις του κοινωνικού σώματος. Μοιάζει δηλαδή με μια προοδευτικά αποδεκτή πραγματικότητα και όχι με μια επιλογή της συγκεκριμένης στιγμής σε αντίθεση με την ποινικοποίηση που αφορά αποκλειστικά στην απάντηση στο αδίκημα. Σε M.Delmas-Marty 1991, σελ.345,357) // Με την εγκληματοποίηση, μέσα από τον πολιτικό λόγο επιτελούνται και άλλες χρηστικές λειτουργίες όπως η ανάδειξη της διαφορετικότητας της ιδεολογίας που αποτελεί τον πυρήνα συγκρότησης του κάθε κόμματος, απαραίτητης και για την διαφοροποίηση του από τα άλλα και στην βάση της εναλλακτικής στο υπάρχον (κυβερνόν), άρα και εκλογή του. Βέβαια στόχος του λόγου των βουλευτών δεν είναι μόνο η ευαισθητοποίηση του λαού και η επανεκλογή τους. Αντιθέτως όλοι οι βουλευτές (και όχι μόνο της κυβέρνησης ή οι υπουργοί) έχουν ενεργό ρόλο στην ψήφιση των νομοσχεδίων άρα και στην κατεύθυνση που παίρνει ο Νόμος.

¹⁶⁵ Βλ. και αντίστοιχο άρθρο: Το Βήμα πολιτική, 08/04/2009

«φωνές» των αριστερών κομμάτων δεν φαίνεται κάποια αλλαγή στην κατεύθυνση του ποινικού δικαίου, δεν θα λέγαμε το ίδιο για τη ρητορεία των δεξιών κομμάτων που υιοθετείται από την ατζέντα της κυβέρνησης. Η κατάσταση διαφοροποιείται ελαφρώς για τα δύο μεγάλα κόμματα. Αφενός από τη θέση της αντιπολίτευσης εκφράζουν κάποιους ενδοιασμούς, αφετέρου, από τη θέση όμως της κυβέρνησης βλέπουμε να προβαίνουν σε θεσμικές αλλαγές και μέτρα με τα οποία πριν δεν ήταν σύμφωνοι.

Μια διαφορετική ερμηνεία για την ευρεία εμφάνιση του «εγκλήματος» σε πλήθος θεματικών ενοτήτων αλλά και τη συχνή εμφάνισή του στο λόγο περί αύξησης και καταπολέμησης της εγκληματικότητας μπορεί να δοθεί σε συνάρτηση με την περίοδο μελέτης μας και την ιδιαιτερότητά της, δηλαδή με την κρίση. Θα μπορούσαμε να αναγνώσουμε στην αναπαραγωγή του εγκλήματος μέσα στο λόγο των πολιτικών τον αντικατοπτρισμό της βιαιότητας της κρίσης. Ο πολιτικός λόγος που συναντάται στο Κοινοβούλιο εκφράζει τον λαό -ή τουλάχιστον εκφέρεται στο όνομά του-.¹⁶⁶ Ο πολιτικός είναι αυτός που θα διαχειριστεί τα προβλήματα που ταλαιπωρούν το λαό και θα προσπαθήσει να δώσει λύση. Ο βουλευτής θα θέσει επερωτήσεις για προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες, θα προτείνει λύσεις, ενώ ο υπουργός θα διερευνήσει και θα διαχειριστεί το πρόβλημα (αν κρίνει ότι απαιτείται) με σκοπό να το επιλύσει. Μέσα από το λόγο τους όμως πρέπει να πείθουν για την ορθότητα των επιλογών τους, ιδιαίτερα στην περίπτωση λήψης μακροπρόθεσμων μέτρων, ώστε να διασφαλίσουν την επανεκλογή του κόμματος στο οποίο ανήκουν ή τους στηρίζει. Η διαφορετική αντίληψη και ιδεολογία είναι -ή θα έπρεπε να είναι- η πηγή της διαφοροποίησης των θέσεων βουλευτών και κομμάτων. Η διαφορετικότητα αυτή εντοπίζεται και αντανακλάται στον τρόπο που αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα και στη στάση που έχουν απέναντι στα γεγονότα αλλά και στις προτάσεις που θα καταθέσουν για τη διαχείριση των καταστάσεων όπου απαιτείται.¹⁶⁷ Οπότε είναι σε μια διαρκή επαφή με την υφιστάμενη κοινωνική πραγματικότητα αλλά και με την πραγματικότητα που δύνανται να κατασκευάσουν. Το έγκλημα εδώ εκφράζει ταυτόχρονα σε ένα συμβολικό αλλά και σε ένα πραγματιστικό επίπεδο τη βιαιότητα τόσο της υφιστάμενης κοινωνικής πραγματικότητας όσο

---

¹⁶⁶ «Ο πολιτικός λόγος δεν μπορεί παρά να εκφέρεται στο όνομα του συνόλου, να αναφέρεται στο γενικό, να παραπέμπει στην ιδέα του λαού», αλλά και στη συνέχεια: «για να δικαιωθεί η πολιτική πρέπει να εμπνέεται από κάτι που ξεφεύγει από τη λογική τόσο των συμφερόντων, όσο και των αριθμών. Και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, η ιδέα του λαού παραμένει συμβολικά αναντικατάστατη.» Κ. Τσουκαλάς 2011, σελ.14,16

¹⁶⁷ Για τον M.Edelman, «η γλώσσα, που χρησιμοποιείται κάθε φορά για την πολιτική, υποδηλώνει την άποψη που έχει ο ομιλητής για την πραγματικότητα, όπως ακριβώς και η ερμηνεία της ίδιας αυτής γλώσσας εκ μέρους του κοινού αποτελεί πρόκριμα μιας πιθανώς διαφορετικής αντίληψης της πραγματικότητας.» M. Edelman 1999, σελ.187

και τη βιαιότητα της πραγματικότητας που κατασκευάζεται.¹⁶⁸ Δηλαδή τόσο τις συνέπειες της κρίσης (μείωση μισθών, περικοπές, περιορισμοί ελευθερίας, αναδίπλωση κοινωνικού κράτους) όσο και τις αιτίες που οδήγησαν σε αυτή (λανθασμένες πολιτικές επιλογές, ηθελημένα ή μη). Η μεν αντιπολίτευση θα χρησιμοποιήσει τα διάφορα διακυβεύματα που προκύπτουν χρησιμοθηρικά μέσω δριμύτατων «κατηγορώ» και της παρουσίας των δικών της θέσεων, η δε κυβέρνηση κατηγορώντας τους προηγούμενους και παρουσιάζοντας τη δική της «λυτρωτική» σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς θέση ως μονόδρομο, με τη λήψη και εφαρμογή δυσάρεστων μεν, απαραίτητων δε μέτρων.¹⁶⁹

Στην περίοδο μελέτης μας έχουμε δύο φορές Βουλευτικές Εκλογές και πέντε διαφορετικές κυβερνήσεις. Η κατάσταση της αγοράς εργασίας είναι όλο και πιο ανησυχητική, με τον δείκτη ανεργίας συνεχώς να ανεβαίνει.¹⁷⁰ Το πολιτικό σκηνικό είναι ασταθές¹⁷¹ και η οικονομική κατάσταση της χώρας απαιτεί τη λήψη εξωτερικού δανεισμού.¹⁷² Η πιθανότητα της χρεοκοπίας είναι παραπάνω από εμφανής. Αποτελεί μια διαρκή απειλή.¹⁷³ Ο τρόπος διαχείρισης του χρέους και οι επιλογές που πραγματοποιούν οι κυβερνήσεις κλονίζουν ακόμη περισσότερο το πολιτικό σύστημα¹⁷⁴ και δημιουργούν προβλήματα κυριαρχίας.¹⁷⁵ Οι

---

¹⁶⁸ «Η πολιτική γλώσσα είναι η πολιτική πραγματικότητα. Δεν υπάρχει άλλη πραγματικότητα όσον αφορά τη σημασία των γεγονότων για τους πρωταγωνιστές και τους θεατές» σε M. Edelman 1999,σελ.187

¹⁶⁹ Η θέση αυτή, τη δεδομένη χρονική στιγμή συνοδεύεται με «προσπάθειες απαγόρευσης της κριτικής. Μάλιστα ορισμένοι υπουργοί έχουν φτάσει στο σημείο να χαρακτηρίζουν την κριτική προς την τρόικα και την απώλεια της κυριαρχίας ως επικίνδυνη» Ν. Κοτζιάς 2012, σελ.186

¹⁷⁰ Ενδεικτικά τον Μάιο του 2008 ο αριθμός των ανέργων στην Ελλάδα δεν ξεπερνούσε τις 325 χιλιάδες. Μόλις τρία χρόνια μετά, ο αριθμός των ανέργων ήταν 2,5 φορές υψηλότερος, πλησιάζοντας τα 823χιλιάδες άτομα ενώ το 2013 προσέγγιζε το 1.378.000. Βλέπε και πίνακα 1, σελ.140

¹⁷¹ «Η κρίση πέρα από την οικονομική της διάσταση, έχει μια καίρια ιδεολογικο-πολιτική διάσταση: αποτελεί το μέτρο της αποτυχίας των ιδεολογικών και πολιτικών επιλογών ενός εθνικού συστήματος» Σε Τ. Γιαννίτσης 2013, σελ.39

¹⁷² Η Ελλάδα κατάφερε να δανειστεί τον Μάιο του 2010 τα 110 δις. Ευρώ όπως συμφωνήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και αποτυπώθηκε στο Μνημόνιο. Η χώρα είχε ήδη προηγουμένως δανειστεί, χωρίς να καλύπτεται και επιδίωκε εκ νέου δανεισμό. Για την ακρίβεια η αδυναμία δανεισμού ήταν που την οδήγησε στην υπογραφή του Μνημονίου. Γ. Βαρουφάκης κ.ά., 2011, σελ.40-45 και Π. Γκλαβίνης 2010 // Πολιτικές ευθύνες για την «αργοπορία» και λανθασμένη εκτίμηση και διαχείριση της κατάστασης επιρρίπτονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση: «όλα αυτά θα είχαν αποφευχθεί, και πάντως θα κόστιζαν λιγότερο στην Ε.Ε., οικονομικά και θεσμικά, εάν αυτή επεδείκνυε περισσότερη αποφασιστικότητα κατά τη διαχείριση της κρίσης μας ενωρίτερα, όπως είχε επανειλημμένα την ευκαιρία να το πράξει.» Π. Γκλαβίνης 2010, σελ.28 αλλά και σελ.22,29.

¹⁷³ «Το φάσμα της χρεοκοπίας της χώρας χρησιμοποιείται ως το απόλυτο όπλο φόβου, για όσους επιδιώκουν να εμφανίσουν τις πολιτικές του μνημονίου ως μονόδρομο στην κρίση». Και συμπληρώνει: «από νομική άποψη, όμως, τα κράτη δεν χρεοκοπούν όπως οι ιδιωτικές εταιρείες. Δεν ρευστοποιείται η περιουσία τους με την παρέμβαση κάποιου διεθνούς δικαστικού επιμελητή, ούτε παύουν να υπάρχουν στο νομικό κόσμο, επειδή δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τα χρέη τους. Όταν αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πιστωτών τους,..., έχουν διάφορες εναλλακτικές εκδοχές για να επαναδιαπραγματευτούν ή και να διαγράψουν μονομερώς το χρέος τους» Γ. Κατρούγκαλος 2012, σελ.109:

¹⁷⁴ Τα μεγέθη του χρέους είναι αριθμοί, πίσω όμως από τους αριθμούς, κρύβονται τρόποι λειτουργίας του πολιτικού συστήματος της χώρας. Και η κρίσιμη πολιτική λειτουργία ήταν ότι, στην ουσία, το χρέος, αντί να αποτελεί εργαλείο πολιτικής για να επιτευχθούν μεγάλοι στόχοι (επενδύσεις, ανάπτυξη κοινωνική προστασία, μεταρρυθμίσεις), μετατράπηκε σταδιακά σε αυτοσκοπό μιας πολιτικής που προσπαθούσε, με την προσφυγή σε δάνεια, να αντισταθμίσει πολιτικές αδυναμίες ή αποτυχίες. Τ. Γιαννίτσης 2013, σελ.81,

προϋποθέσεις και οι βασικοί όροι της υπογραφής των δανειακών συμβάσεων θέτουν ζητήματα παραβίασης του Συντάγματος¹⁷⁶ και θέτουν ένα νέο αυστηρό πλαίσιο δημοσιονομικής πολιτικής αλλά και ένα εξίσου αυστηρό πλαίσιο εφαρμογής. Το κοινωνικό κράτος παραπέει¹⁷⁷ ενώ η ανισότητα συνεχίζει να βασιλεύει.¹⁷⁸

Στο πλαίσιο αυτό βλέπουμε τους μετανάστες να αποτελούν τη συνθήκη παραγωγής δεινών σε ατομικό (έγκλημα) και συλλογικό (ανεργία, φτώχεια, οικονομική κρίση) επίπεδο. Λειτουργούν θα λέγαμε ως «μπαλαντέρ» στα επικοινωνιακά χαρτιά της κυβέρνησης, ως «πασπαρτού» για την απόδοση ευθυνών σε μια σειρά από ζητήματα.¹⁷⁹ Της καταδίκης έπεται η επιβολή ποινής. «Η τιμωρητική απάντηση στην «εγκληματικότητα των αλλοδαπών» -και οι συζητήσεις γύρω από αυτήν- φαίνεται να ασκούν διπλό ρόλο: από τη μία πλευρά, βάσει της κλασσικής θεωρίας του Durkheim χρησιμεύουν ενισχύοντας τους κοινωνικούς δεσμούς και την κοινωνική συνοχή και από την άλλη πλευρά σκοπός τους είναι ο σχηματισμός ενός είδους «εξαγνιστικού φίλτρου» που προστατεύει το τοπικό και εθνικό στοιχείο από την απειλή του ξένου στοιχείου».¹⁸⁰ Πράγματι στη δεδομένη χρονική στιγμή ενισχύουν το πατριωτικό αίσθημα¹⁸¹ και λειτουργούν ως βαλβίδα εκτόνωσης για μια σειρά από ζητήματα που ταλανίζουν τους πολίτες πέραν της εγκληματικότητας.

---

¹⁷⁵ Το χρέος με τον τρόπο που το χειρίζεται η κυβέρνηση δημιουργεί προβλήματα κυριαρχίας. Η κυριαρχία δεν είναι μόνο ένα ζήτημα ανεξαρτησίας/ εθνικό, αλλά είναι και ένα θέμα κυριαρχίας του λαού/ κοινωνίας και κατά προέκταση του κοινοβουλίου και της δημοκρατίας. Το ελληνικό Κοινοβούλιο δεν είναι πια κυρίαρχο. Δεν αποφασίζει αυτό και πολύ λιγότερο ο «κυρίαρχος λαός». Ν. Κοτζιάς 2012, σελ.183

¹⁷⁶ «Οι κατηγορίες των παραβιάσεων του υπερκείμενου δικαίου (Σύνταγμα, Δίκαιο της Ε.Ε. και το Διεθνές Δίκαιο στο οποίο περιλαμβάνεται και η ΕΣΔΑ) είναι τρεις» Συνοπτικά αναφέρουμε: την παραίτηση της Ελλάδος «αμετάκλητα και άνευ όρων» από όλες τις ενστάσεις εθνικής κυριαρχίας και από κάθε άλλη ένσταση ασυλίας απέναντι στους Δανειστές της, την πλήρη δέσμευση ολόκληρης της περιουσίας του ελληνικού δημοσίου και μια Τρίτη που περιλαμβάνει τις παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου και άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων κι αρχών που εγγυώνται στους Έλληνες πολίτες το Σύνταγμα, το Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο (όπως περικοπές μισθών και συντάξεων, περικοπές δαπανών και κάθε είδους επεμβάσεις στον κρατικό μηχανισμό) Γ. Κασιμάτης 2012, σελ.36 κ.ε.

¹⁷⁷ «Η επίορκη νέα ελληνική πολιτική 2011-2015, η οποία διαμορφώθηκε υπό την ασφυκτική καθοδήγηση της ΕΕ και του ΔΝΤ, είναι εργαλείο αμφίβολης και δεινής κοινωνικής προοπτικής. Περιορίζει κοινωνικά δικαιώματα και διευρύνει ατομικές υποχρεώσεις. Μια εισπρακτική πολιτική αποδόμησης του κοινωνικού κράτους που βρίσκεται στον αντίποδα μιας εξισωτικής κοινωνικής πολιτικής» Δ. Βενιέρης 2011, σελ.101// Αλλιώς διατυπωμένο: «Το κοινωνικό κράτος αποδομείται» σε Δ. Μπαλούρδο 2012, σελ.21 // «Το κοινωνικό κράτος πλήττεται» σε Σ. Ζωγραφάκης, Θ. Μητράκος 2012, σελ.78

¹⁷⁸ Μ. Ματσαγγάνης σελ.117-119 // Τ. Γιαννίσης 2013, σελ.74-81// Δ. Μπαλούρδο 2012, σελ.153 // Σ. Ζωγραφάκης, 2012 σελ.78

¹⁷⁹ Όπως αναφέρει ο Μ. Edelman: στην πολιτική, τα μέσα και οι σκοποί συνδέονται άρρηκτα έτσι, ώστε ουδέποτε είναι ξεκάθαρο ποιο είναι ποιο, με αποτέλεσμα οι όροι αυτοί να μετατρέπονται σε πολιτικά όπλα. Μ. Edelman 1999, σελ.190

¹⁸⁰ Katja Franko Aas 2010, σελ.438

¹⁸¹ «Η ξενοφοβική δυσανεξία έχει διευρυνθεί καθώς αντανακλά το επίσης διαπιστωμένο χάσμα ανάμεσα σε μια δυναμική εξωστρεφή δημοκρατική αναδιάταξη των κοινωνικών σχέσεων και μια αντίρροπη εθνοτική-ταυτοτική αναδίπλωση. Σε Ι. Τσίγκανου 2012, σελ.102 // Η αναγωγή του μεταναστευτικού σε μείζον ζήτημα, με την αντίστοιχη προβολή από τα Μ.Μ.Ε. διαδραμάτισε αναμφισβήτητο ρόλο για την άνοδο του κόμματος της Χ.Α., ενός κόμματος με μονοθεματική ατζέντα το μεταναστευτικό, κεντρικό σύνθημα: «έξω οι ξένοι» αλλά και πλούσια δράση στον δρόμο εναντίον του συγκεκριμένου πληθυσμού. Όπως επισημαίνει ο Γ. Βούλγαρης: «Το

Ένα από τα σημαντικά ζητήματα που ανακύπτουν ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης είναι η ανάγκη ρύθμισης της κατάστασης της αγοράς εργασίας. Η ύφεση στον κατασκευαστικό κλάδο και σε έργα αναπτυξιακής υποδομής καθώς και η συνολική ραγδαία αύξηση της ανεργίας θέτουν ως πλεονάζων εργατικό δυναμικό το άλλοτε απαραίτητο εργατικό δυναμικό των μεταναστών. Καταυτό τον τρόπο οι πολιτικές ελέγχου των πληθυσμιακών μετακινήσεων φαίνεται να επικαιροποιούν την παλιά υπόθεση των G.Rusche και O.Kirchheimer σχετικά με την επίδραση που ασκεί η κατάσταση εργασίας στην ένταση της ποινικής καταστολής. Η υπόθεση αυτή μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο έδαφος για τον τρόπο που οι σημερινές ανατροπές στο καθεστώς της μισθωτής εργασίας δημιουργούν στους ημεδαπούς καταστάσεις «ηθικού πανικού» σε βάρος των αλλοδαπών.¹⁸² Αλλά μπορεί να οδηγήσει ακόμα βαθύτερα: στην κατανόηση της βαθύτερης σχέσης ανασφάλειας και οικονομικής κρίσης.

Τη δεδομένη χρονική στιγμή, η κρίση, η βαθειά ύφεση αλλά και τα προγράμματα λιτότητας υποσκάπτουν τα θεμέλια αναπαραγωγής της υφιστάμενης κοινωνικής δομής.¹⁸³ Η εργασιακή ανασφάλεια, η αβεβαιότητα για το μέλλον, ουσιαστικά η αστάθεια του οικονομικού συστήματος πολλαπλασιάζουν το αίσθημα ανασφάλειας¹⁸⁴ των πολιτών το

κλίμα που εξέθρεψε την εξτρεμιστική Ακροδεξιά ήταν η γενίκευση της ανομίας και η μαζική αποδοχή της πολιτικής βίας που ασκήθηκε κατά τα τελευταία χρόνια στο όνομα είτε του «Εθνους» είτε του «Λαού» είτε και των δύο μαζί», χαρακτηρίζοντας το φαινόμενο Χρυσή Αυγή ως «ποιοτικό άλμα στην εξελισσόμενη διαδικασία εκβαρβαρισμού της πολιτικής και κοινωνικής ζωής» σε: Γ. Βούλγαρης, 15/9/2012 // Ως ένα βαθμό θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε λοιπόν ότι το πολιτικό σύστημα και ιδιαίτερα τα δύο μεγάλα κόμματα επέλεξαν την Χ.Α. ως πολιτικό τους αντίπαλο για την περίοδο αυτή, καθώς είχαν μια βασική κοινή συνιστώσα στην πολιτική τους ατζέντα, επιτρέποντας την μετατόπιση του πολιτικού φάσματος και λόγου συνολικά δεξιότερα επαναπροσδιορίζοντας το σημείο μηδέν (0) άρα και το λόγο και τη θέση των κομμάτων αυτών στο νέο πιο συντηρητικό αυτό πλαίσιο. // Η: «με άλλα λόγια, το αυτοαποκαλούμενο «υπεύθυνο κέντρο» δεν απέχει εξίσου από τα λεγόμενα άκρα, για να χρησιμοποιήσουμε την τρέχουσα απλουστευτική ορολογία. Κατευθύνει προνομιακά τις εξελίξεις προς τα δεξιά, κάτι αναπόφευκτο από τη στιγμή που τα σχέδια εξουσίας που εκπονεί βρίσκονται υπό τη σαφή ηγεμονία νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων (όπως π.χ. για την περιστολή της δημοκρατίας, τη μείωση της φορολογίας των πλουσίων, την κατάργηση εργασιακών δικαιωμάτων)» Π. Πάντος 2013, σελ.71

¹⁸² Νικολόπουλος 2008, σελ.57 αλλά και σελ.130-131 // Βέβαια από εδώ αναφέρεται μία ακόμη χρησιμότητα του «ηθικού πανικού» εις βάρος των αλλοδαπών. Ο επιλεκτικός περιορισμός στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής ή ακόμη η επιλεκτικότητα ως (πειραματικό) σημείο εκκίνησης της μείωσης της κοινωνικής πολιτικής (με επόμενο την επέκτασή της). Στην περίοδο της κρίσης βλέπουμε την «ανάδυση της εθνοτικής επιλεκτικότητας» όπως σημειώνει ο Ματσαγγάνης σε Μ. Ματσαγκάνης 2011, σελ.210-212. «Στο πεδίο αυτό η κυβέρνηση φαίνεται να ευθυγραμμίζεται με το πνεύμα της εποχής: κατά των ξένων μεταναστών» και παραθέτει μια σειρά από τέτοια παραδείγματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε την περίπτωση επιδότησης ενοικίου και πολυτεχνικού επιδόματος.. «Πρώτον, προκειμένου να δικαιολογήσει την αναστολή χορήγησης της επιδότησης ενοικίου ΟΕΚ το 2010, το αρμόδιο υπουργείο επικαλέστηκε την ανάγκη επανεξέτασης των κανόνων επιλεξιμότητας. Θα μπορούσε να αντιτείνει ότι τίποτε δεν εμποδίζει μια στοιχειωδώς επαρκή διοίκηση να επανεξετάσει τους κανόνες επιλεξιμότητας κάποιου επιδόματος ενώ συνεχίζει να το χορηγεί. Πέρα όμως από αυτό, είναι αποκαλυπτικό ότι η επανεξέταση των κανόνων επιλεξιμότητας προέκυψε ρητά από την ανάγκη αποκλεισμού όσων «δεν έμεναν ουσιαστικά στην χώρα μας, αλλά με κάποια τερτίπια κατάφεραν να πάρουν επιδότηση ενοικίου» ενώ: «με πρόταση του ΛΑΟΣ, στο κείμενο του σχετικού νόμου προστέθηκε ως προϋπόθεση για τη χορήγηση πολυτεχνικών επιδομάτων «οι δικαιούχοι να έχουν μόνιμη και συνεχή δεκαετή διαμονή στην Ελλάδα»».

¹⁸³ «Η κρίση, η βαθειά ύφεση αλλά και τα προγράμματα λιτότητας υποσκάπτουν τα θεμέλια αναπαραγωγής της υφιστάμενης κοινωνικής δομής με κίνδυνο να οδηγηθούμε σε κοινωνική έκρηξη» σε Σ. Λυγερός 2011, σελ.422

¹⁸⁴ Το αίσθημα ανασφάλειας πηγάζει από την αστάθεια του οικονομικού συστήματος, βρίσκει έκφραση στην αύξηση της εγκληματικότητας, συναρτάται με την αδυναμία του πολιτικού συστήματος να δώσει λύσεις, αλλά

οποίο υπερκαλύπτεται από το μανδύα της εγκληματικότητας και δη των μεταναστών. Εδώ η πρόταση της ποινικής αντιμετώπισης της κατάστασης επιτελεί μια ακόμα λειτουργία. Το ποινικό δίκαιο δε συνιστά βέβαια αποτελεσματικό μέσο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων κοινωνικής ενσωμάτωσης που επιφέρουν τα μεταναστευτικά κύματα, είναι όμως πρόσφορο μέσο για μια πολιτική συμβολισμών, η οποία χρησιμοποιεί την «εγκληματικότητα των αλλοδαπών» προκειμένου να προχωρήσει σε αποτελεσματικές προεκλογικές επιτάσεις του ποινικού και του αστυνομικού δικαίου και κατά συνέπεια σε μαζικούς περιορισμούς της ελευθερίας.¹⁸⁵

Η λαϊκιστική αντεγκληματική πολιτική που αναπτύσσεται¹⁸⁶ για να δώσει απάντηση στο αίσθημα ανασφάλειας το οποίο επιτείνεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αντιδρά με συμβολικούς συμψηφισμούς. Οι συμψηφισμοί αυτοί βέβαια είναι ελάχιστα σε θέση να επιφέρουν οποιοδήποτε πλήγμα κατά της εγκληματικότητας. Έχουν όμως την ικανότητα να μεταφέρουν αλλού το βλέμμα του πολίτη, κάνοντάς τον να αισθάνεται ασφαλής, οδηγώντας όμως την ίδια στιγμή σε σημαντικούς περιορισμούς της ελευθερίας.¹⁸⁷ Η ασφάλεια γίνεται συνώνυμο της τάξης. Η έξοδος από την κρίση γίνεται υπόθεση όλων όμως ταυτόχρονα οι αντιθέσεις στο εσωτερικό της κοινωνίας και οι διακρίσεις οξύνονται.¹⁸⁸

Η ανάγκη διατήρησης της τάξης, ιδίως σε περιόδους ταραγμένες όπου το πολιτικό και οικονομικό σύστημα αμφισβητείται, οδηγεί σε όξυνση της κατασταλτικής λειτουργίας του κράτους.¹⁸⁹ Η ισχυροποίηση της κατασταλτικής λειτουργίας του κράτους και η σχετική αντανάκλασή της στο δίκαιο αναπτύσσεται και στις δύο υπολειτουργίες: Σε εκείνη που αφορά στη διαφύλαξη των γενικών όρων αναπαραγωγής της κοινωνίας (η δίωξη δηλαδή του

ουσιαστικά είναι κάτι αρκετά ευρύτερο. Έτσι λοιπόν οι εκφράσεις του μπορεί να ποικίλλουν. Μπορεί να είναι η φόβος για το έγκλημα αλλά και ο φόβος για την έξοδο από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή η κήρυξη πτώχευσης μιας χώρας. Μια ενδιαφέρουσα οπτική είναι της οντολογικής ασφάλειας όπως τη διατυπώνει ο Α. Giddens. «Η οντολογική ασφάλεια είναι μια ευρύτερη μορφή των αισθημάτων ασφάλειας. Αναφέρεται στη βεβαιότητα που έχουν οι περισσότεροι άνθρωποι για τη συνέχεια της προσωπικής τους ταυτότητας και τη σταθερότητα του κοινωνικού και υλικού περιβάλλοντος δράσης τους. Αφορά το «είναι» ή με όρους φαινομενολογίας το «είναι στον κόσμο». Πρόκειται για συγκινησιακό μάλλον, παρά για γνωστικό φαινόμενο και απορρέει από το ασυνείδητο». Σε Α. Giddens 2014, σελ.136,137

¹⁸⁵ Gunther 2003, σελ.31

¹⁸⁶ Η αντεγκληματική πολιτική που αναπτύσσεται επί του συγκεκριμένου ζητήματος είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως δεν αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης με την Ε.Ε. (δηλαδή τους δανειστές οι οποίοι ασκούν και πιέσεις στην ευρύτερη πολιτική, κοινωνική-οικονομική, που ασκεί η χώρα μας). Αντιθέτως: «Εδώ (εννοώντας θεματικό τίτλο: κατασταλτική όψη) εντάσσεται κυρίως η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όπου η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει ακόμη ατελής, ενώ οι αντεγκληματικοί σχεδιασμοί αφορούν κυρίως στον έλεγχο των πληθυσμιακών μετακινήσεων από τρίτες χώρες.» Γ. Νικολόπουλος 2008, σελ.32

¹⁸⁷ Gunther 2003, σελ.29

¹⁸⁸ «Η ελληνική κοινωνία χαρακτηρίζεται από μια αξιακή κατάρρευση. Πρόκειται πλέον για μια κοινωνία φοβική, χωρίς περιθώρια αλληλεγγύης, μια κοινωνία που παράγει διακρίσεις απέναντι στο διαφορετικό και την ετερότητα.» Ι. Τσίγκανου 2012, σελ. 99

¹⁸⁹ Δ. Καλτσώνης 2014, σελ.183

κοινού εγκλήματος), και σε εκείνη που σχετίζεται άμεσα με την προστασία του κοινωνικο-οικονομικού και πολιτικού συστήματος.¹⁹⁰ Το ποινικό δίκαιο προεκτείνεται σε ένα εύρος ζητημάτων, ποινικοποιώντας νέες πράξεις και συμπεριφορές αλλά και αυξάνοντας τις ποινές.¹⁹¹ Ο φόβος του εγκλήματος αξιοποιείται για τη λήψη πρόσθετων μέτρων καταστολής που δεν στοχεύουν πλέον στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας αλλά στον κοινωνικό έλεγχο.¹⁹² Το νομοθετικό οπλοστάσιο ενισχύεται στην κατεύθυνση της ενδυνάμωσης των δυνατοτήτων δράσης των κατασταλτικών αρχών και της προετοιμασίας για την αντιμετώπιση κοινωνικών εντάσεων.¹⁹³ Μόνο μέσα από τη δημιουργία αυτού του ασφαλούς πλαισίου μπορεί το κράτος να εφαρμόσει μια σειρά από ζητήματα οικονομικής πολιτικής που απαιτούνται για τη σταθεροποίηση της οικονομίας.¹⁹⁴ Προκύπτει λοιπόν ότι το πρακτορείο παροχής υπηρεσιών με το όνομα κράτος ασφάλειας καλύπτει βέβαια τις ανάγκες ενός πληθυσμού μπερδεμένου σε ότι αφορά το αίσθημα ασφάλειάς του, σε τελική ανάλυση όμως, συμβάλλει έτσι στη σταθεροποίηση του οικονομικού συστήματος.¹⁹⁵

Κλείνοντας, θα μπορούσαμε να εξάγουμε μια ακόμη εννοιολογική αναφορά και κατεπέκταση χρησιμότητα του «εγκλήματος» στον πολιτικό λόγο. Η χρήση του επιθέτου «εγκληματικός» όπως και του συχνά εμφανιζόμενου «εγκληματικές πολιτικές» φανερώνουν οξεία μορφή κάτι προϋπάρχοντος όχι απαραίτητως αρνητικού. Όπως επίσης είδαμε αλλά και διαμορφώθηκε στον τίτλο της αντίστοιχης θεματικής ενότητας, τονίζεται η «αύξηση της εγκληματικότητας» κάτι που αναγνωρίζει εμμέσως όπως είδαμε, ως κύριο πρόβλημα την όξυνση μιας κατάστασης και όχι την κατάσταση καθεαυτή. Μάλιστα η αύξηση της εγκληματικότητας υπογραμμίζεται ως γεγονός που γεννάει την ανασφάλεια ενώ ακόμα και σε

---

¹⁹⁰ Δ. Καλτσώνης 2014, σελ.189

¹⁹¹ Ακόμα και ο αντίποδας της καταστολής, η πρόληψη μεταλλάσσεται: «είναι βέβαιο ότι η πολιτική λιτότητας που συρρικνώνει τις κοινωνικές δαπάνες αποδιαιρώνει οποιαδήποτε περαιτέρω προοπτική της κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος για τα επόμενα χρόνια», και συνεχίζει: «σε αυτό το πλαίσιο, η πρόληψη του εγκλήματος μετατοπίζεται στον έλεγχο του εγκλήματος και των κοινωνικών «ασθενειών» μέσω της αστυνόμευσης του δρόμου και των ταραχών/ εξεγέρσεων η οποία γίνεται όλο και πιο βίαιη και καταχρηστική ως προς συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Οι τελευταίοι δεν είναι πια μόνο μαθητές ή εξωκοινοβουλευτικές ομάδες», αλλά και επαγγελματίες της μεσαίας τάξης που έχασαν τις εργασιακές τους θέσεις, ..., έτσι, οι συμβατικές ομάδες-στόχοι στην πρόληψη του εγκλήματος διευρύνονται.» Σ. Βιδάλη 2014, σελ.46-47,

¹⁹² X. Ζαραφονίτου, 2009, σελ.9

¹⁹³ Χαρακτηριστική είναι η παράθεση του Δ. Καλτσώνη, 14 πρόσφατων ρυθμίσεων από το 2009 έως το 2013. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα: η διάταξη για τις κουκούλες στο άρθρο 24 του ν.3772/2009, «Ταυτοποίησης κατόχων κινητών» σε ν.3783/2009, άρθρου 45 σε ν.3801/2009 για τα «Κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας μεταναστών», το π.δ. 120/2013 περί περιορισμού των συναθροίσεων κ. ά. Σε Δ. Καλτσώνης 2014, σελ.186-188

¹⁹⁴ Εδώ βεβαίως γεννιούνται δύο υποερωτήματα. Πρώτον, αν η κατεύθυνση της οικονομικής ολοκλήρωσης και σταθερότητας εμπεριέχει (είναι συνυφασμένη) με την λήψη κατασταλτικών μέτρων. Προκύπτει άμεσα ένα δεύτερο υποερώτημα, σε σχέση με την μονιμότητα των μέτρων αυτών. «Η τάση ισχυροποίησης της κατασταλτικής λειτουργίας του κράτους, ..., πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια ενιαία διαδικασία που ξεκίνησε με την ανατροπή του διεθνούς συσχετισμού των δυνάμεων και ολοκληρώθηκε με το ξέσπασμα της κρίσης». Δ. Καλτσώνης 2014, σελ.184

¹⁹⁵ K. Gunther 2003, σελ.29

περιπτώσεις που δεν προσδιορίζεται (η αύξηση), υπονοείται. Έτσι λοιπόν και η απόδοση του επιθετικού προσδιορισμού εγκληματική στην πολιτική ή στις εφαρμοζόμενες πολιτικές («εγκληματική πολιτική» αλλά και «εγκληματικές πολιτικές»), δηλαδή υπό το ίδιο πρίσμα ανάλυσης, φανερώνει την κρίση (και) του πολιτικού συστήματος.¹⁹⁶

Η συγκεκριμένη χρήση του επιθετικού προσδιορισμού αποτελεί χαρακτηριστική λειτουργία της πολιτικής γλώσσας. Όπως αναφέρει ο M. Edelman, «η πολιτική γλώσσα δεν σηματοδοτεί κάποια αλλαγή στον τρόπο ζωής των ανθρώπων, έχει όμως μεγάλη σχέση με τη νομιμοποίηση των καθεστώτων και την αποδοχή ενεργειών στις οποίες οι καθημερινοί άνθρωποι δεν έχουν καμία ανάμειξη».¹⁹⁷ Το θέαμα που κατασκευάζεται είναι δυναμικό: απεικονίζει προβλήματα, κρίσεις, προκλήσεις και διαφορές απόψεων για τον τρόπο αντιμετώπισής τους.¹⁹⁸ Η αβεβαιότητα, η ανασφάλεια και ο φόβος που εμφανίζονται έντονα στην περίοδο της κρίσης αποτυπώνονται στον πολιτικό λόγο με μια μορφή τέτοια που να μπορεί να ενσωματωθεί στην πολιτική που θα χαράξει το κάθε κόμμα. Δηλαδή με μορφή τέτοια που πάντα θα μπορεί, να δοθεί λύση στο πρόβλημα. Καθώς λοιπόν η κατάσταση οξύνεται, μεγαλώνει ταυτόχρονα ο φόβος που αισθάνονται οι πολίτες. Όμως, ο φόβος εδώ υποκινεί μια γενικότερη πνευματική αφύπνιση. Χωρίς τον κίνδυνο και τον συνεπαγόμενο φόβο, δεν χάνουμε μόνο τη φλογερή μας πίστη στις αρχές, χάνουμε κάθε πίστη.¹⁹⁹ Η λύση λοιπόν, εξακολουθεί να είναι εφικτή, απλά είναι ζήτημα «σωστής επιλογής». Η επιλογή αυτή θα αποτυπωθεί στις κάλπες. Εδώ εξάλλου εμφανίζεται και η συμμετοχή του πολίτη στην τελική έκβαση του προβλήματος. Αφενός λοιπόν η ευθύνη μοιράζεται, αφετέρου το κλονισμένο πολιτικό σύστημα εγκαθιδρύει και πάλι τη νομιμότητά του αλλά και το οικονομικό σύστημα εξασφαλίζει την κυριαρχία του.

---

¹⁹⁶ Χωρίς να μπορούμε εδώ βαθύτερα στη σχέση πολιτικής και οικονομικής κρίσης, ή στο ερώτημα αν η πολιτική κρίση αποτελεί αιτία, αφορμή ή συνέπεια της οικονομικής κρίσης, θα παραθέσουμε το απόσπασμα των Ξ. Κοντιάδη και Χ. Ανθόπουλο από τα προλεγόμενα του τόμου, συλλογής κειμένων με τίτλο: «Κρίση του ελληνικού πολιτικού συστήματος;» που είχε εκδοθεί το 2008, πριν ξεσπάσει δηλαδή η οικονομική κρίση: «Η κρίση αποτελεσματικότητας και αξιοπιστίας των πολιτικών θεσμών συναρμόζεται με την αύξουσα κοινωνική αβεβαιότητα και την ατομική ανασφάλεια.» Ξ. Κοντιάδη και Χ. Ανθόπουλο 2008, σελ.19 // Βλέπε σχετικά και τοποθετήσεις σε: Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, *Κρίση και πολιτικό σύστημα: πρακτικά της εκδήλωσης – διημερίδας 30 Οκτωβρίου – 31 Οκτωβρίου 2012*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, 2013

¹⁹⁷ M. Edelman 1999, σελ.191

¹⁹⁸ M. Edelman 1999, σελ.190

¹⁹⁹ Και συνεχίζει: «Νιώθουμε νεκροί. Μόνο όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με το φόβο, παρακινούμαστε να αναλάβουμε δράση θεωρώντας ότι υπάρχει κάτι στον κόσμο που δικαιολογεί τις προσπάθειές μας να παραμείνουμε σ' αυτόν. Προκειμένου να μπορεί να μας κινητοποιεί ο πολιτικός φόβος, το αντικείμενό του πρέπει να ανήκει στην επικράτεια της πολιτικής κι ωστόσο κατά κάποιον τρόπο, στη σκέψη των πιο φοβισμένων, να μένει μακριά από αυτήν. Για να μας κάνει ο φόβος να δεσμευτούμε σε πολιτικές αξίες όπως το κράτος δικαίου ή η φιλελεύθερη δημοκρατία, πρέπει οι αρχές αυτές να κινδυνεύουν από κάποια πολιτική απειλή». Σε: C. Robin 2010, σελ.17,18

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Χ. Ανθόπουλος, «Το Ελληνικό πολιτικό σύστημα ως κομματοκρατία», σε: Ξ. Ι. Κοντιάδης, Χ. Θ. Ανθόπουλος (επιμ.), Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου», *Κρίση του Ελληνικού Πολιτικού Συστήματος*;, Αθήνα, Παπαζήση, 2008, σσ.111-138
- Σ. Αλεξιάδης, *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Σάκκουλας Α.Ε., 1996
- Ν. Ανδρουλάκης, *Ποινικό Δίκαιο: Γενικό Μέρος, Θεωρία για το έγκλημα*, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκουλας, Αθήνα, 2000
- Ι. Βαβούρας, Γ. Μανωλάς, *Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο: Προσέγγιση των βασικών πτυχών του προβλήματος*, Παπαζήση, Αθήνα, 2004
- Α. Βαρθρακοκοίλης, «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του», *Εγκληματο-λογικά*, Τεύχος 14, Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001
- Γ. Βαρουφάκης, Τ. Πατώκος, Α. Τσερκεζής, Χ. Κουτσοπέτρος, *Η Οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011*, Μελέτες 17, Αθήνα, ΙΝΕ/ΓΣΣΕ, 2011
- Δ. Βενιέρης, «Κρίση οικονομίας, απορρύθμιση κοινωνικής πολιτικής», σε: ΕΚΚΕ, *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, Ειδικό Τεύχος: Η Ελλάδα σε κρίση, 134-135 Α'-Β', Αθήνα, ΕΚΚΕ, 2011, σσ.101-132
- Χ. Βερναδάκη, «Η σημερινή κρίση και οι παλαιότερες «κρίσεις»», σε: Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, *Κρίση και πολιτικό σύστημα: πρακτικά της εκδήλωσης – διημερίδας 30 Οκτωβρίου – 31 Οκτωβρίου 2012*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, 2013, σσ. 19-23
- Σ. Βιδάλη, *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013
- Σ. Βιδάλη, *Αντεγκληματική πολιτική: Από τη Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο Έγκλημα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014
- Β. Βλάχου, *Η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών για τη βία και την επιθετικότητα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
- Γ. Βούλγαρης, *Η Ελλάδα από την Μεταπολίτευση στην Παγκοσμιοποίηση*, Πόλις, Αθήνα, 2008
- Α. Γεωργίου, «Φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον: συσχετισμοί και αλληλόδραση», σε: *Η Προστασία του Περιβάλλοντος από Εγκληματική Σκοπιά*, επιμ. Χ. Ζαραφωνίτου, 1996, σ.σ.25-49,
- Τ. Γιαννίτσης, *Η Ελλάδα στην κρίση*, Πόλις, Αθήνα, 2013

- Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας: Μέρος Α΄*
Εισαγωγικά, το έγκλημα, η Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1994
- Π. Γκλαβίνης, *Το Μνημόνιο της Ελλάδος: Στην Ευρωπαϊκή, τη Διεθνή και την Εθνική έννομη τάξη*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2010
- Η. Δασκαλάκης, *Η Εγκληματολογία της Επίσημης κοινωνικής αντίδρασης*, Α. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985
- Γ. Δραγασάκης, Κ. Λαπαβίτσας, «Για την Κρίση», *Παρεμβάσεις* τ. 14, Αθήνα, Ινστιτούτο Ν. Πουλατζιάς, 2009
- Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, *Δελτίο Τύπου: Έρευνα εργατικού δυναμικού Σεπτέμβριος 2013*, Πειραιάς, ΕΛ.ΣΤΑΤ., 11/12/2013
- Χ. Ζαραφονίτου, *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004
- Σ. Ζωγραφάκης, Θ. Μητράκος, «Ο κίνδυνος χαμηλού εισοδήματος στη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης: η απάντηση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος», σε: Δ. Μπαλούρδος, Μ. Πετράκη (επιμ.), *Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: πολιτικές καταπολέμησης και καθιέρωση ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος / ειδική συνέδρια Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων, 15 Φεβρουαρίου 2012, αίθουσα Γερουσίας Βουλής*, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 2012, σσ. 55-84
- Δ. Καλτσώνης, *Δίκαιο και κοινωνία στον 21ο αιώνα: Δίκαιο, Οικονομική Κρίση και Δημοκρατία*, Αθήνα, Τόπος, 2014
- Ι. Καμτσίδου, «Οικονομική κρίση, Σύνταγμα και δημοκρατία: Η οικονομική κρίση και τα όρια του Συντάγματος», σε: Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, *Κρίση και πολιτικό σύστημα: πρακτικά της εκδήλωσης – διημερίδας 30 Οκτωβρίου – 31 Οκτωβρίου 2012*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, 2013, σσ. 24-43
- Κ. Κανελλόπουλος, Ι. Κουσουλάκος, Β. Ράπανος, Κ. Κωτσή, Α. Μακροπούλου, «Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις», *Εκθέσεις* τ.15, ΚΕΠΕ, Αθήνα, 1995
- Γ. Κασιμάτης, «*Η ασυμβατότητα βασικών όρων των Δανειακών Συμβάσεων με το Σύνταγμα, το Ευρωπαϊκό και το Διεθνές Δίκαιο – Η παραβίαση των συνταγματικών διαδικασιών επικύρωσης*», σε: Α. Σαμαρά – Κρίσπη (επιμ), *Η Ελληνική Κρίση: Για μια Νέα Θεσμική Μεταπολίτευση, Επιστημονικοί προβληματισμοί*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2012, σσ.33-48
- Γ. Κατρούγκαλος, «*Πολυεπίπεδος συνταγματισμός και έξοδος από την κρίση*», σε: Α. Σαμαρά – Κρίσπη (επιμ), *Η Ελληνική Κρίση: Για μια Νέα Θεσμική Μεταπολίτευση, Επιστημονικοί προβληματισμοί*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2012, σσ. 85-113

Μ. Κετσετζοπούλου, «Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας κατά την περίοδο 2010-2011, σε: Α. Μουρίκη, Δ. Μπαλούρδος, Ο. Παπάλιου, Σ. Σπυρόπουλου, Ε. Φαγαδάκη, Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας-2012: Όψεις της κρίσης*, Αθήνα, Ε.Κ.Κ.Ε, 2012, σσ. 109-126

Α. Κλάψης, «Από την οικονομική κρίση στην κρίση της δημοκρατίας;», σε: Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, *Κρίση και πολιτικό σύστημα: πρακτικά της εκδήλωσης – διημερίδας 30 Οκτωβρίου – 31 Οκτωβρίου 2012*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, 2013, σσ. 55-64

Ξ. Κοντιάδη και Χ. Ανθόπουλο, «Προλεγόμενα. Κρίση, παρακμή ή αναξιοπιστία των πολιτικών θεσμών;», σε: Ξ. Ι. Κοντιάδης, Χ. Θ. Ανθόπουλος (επιμ.), Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου «Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου», *Κρίση του Ελληνικού Πολιτικού Συστήματος*, Αθήνα, Παπαζήση, 2008, σσ.13-26

Γ. Κοντογιώργης, «Διαφθορά και πολιτικό σύστημα», σε: Κ. Κουτσούκης, Π. Σκλιας,(επιμ.) *Διαφθορά και σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την Πολιτική*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σσ.131-143

Γ. Κοντογιώργης, «Η κομματοκρατία ως πολιτικό σύστημα», *Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2004

Ν. Κοτζιάς, «28 Σκέψεις πάνω στα προβλήματα της Κρίσης της Πολιτικής και της Δημοκρατίας σε Ελλάδα και ΕΕ», σε: Α. Σαμαρά – Κρίστη (επιμ), *Η Ελληνική Κρίση: Για μια Νέα Θεσμική Μεταπολίτευση, Επιστημονικοί προβληματισμοί*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2012, σσ.183-198

Φ. Κουντούρη, *Πολιτική δημοσιότητα και εξουσία: Κόμματα και ΜΜΕ στην Ελλάδα τη δεκαετία του 2000*, Μ. Ψύλλα (επιμ.), Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδανός, 2011

Ν. Κουράκης, *Ποινική Καταστολή*, Ε' έκδ., Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2009

Ν. Κυριαζή, Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, Νέα έκδ., διευρυμένη, Αθήνα, Πεδίο, 2011

Γ. Λάζος, «Για την εγκληματοποίηση της πολιτικής εξαπάτησης και της πολιτικής χειραγώγησης», *Εγκληματολογία*, τ.1, Ιανουάριος 2012α

Γ. Λάζος, «Η αύξηση της εγκληματικότητας στη σύγχρονη Ελλάδα», *Θέσεις*, τ. 120, Νήσος, 2012β

Γ. Λάζος, *Κριτική Εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007

Γ. Λάζος, *Ταξιστικές θεωρήσεις: για τις εργατικές τάξεις κατά το 19^ο αιώνα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

Λαμπροπούλου Ε., «Συζήτηση και απόψεις για τη διαφθορά – η κατασκευή ενός φαινομένου: τα αποτελέσματα μιας έρευνας», σε: *Ο Δρόμος προς τη δικαιοσύνη, Συνέδριο προς τιμή του ομότιμου καθηγητή Στέργιου Αλεξιάδη*, (επιμ.) Α. Πιτσελά, Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012, σσ. 69-88

Ν. Λεάνδρος, *Οικονομική Κρίση και Σύγχρονη Ανάπτυξη: Η Οπτική της Πολιτικής Οικονομίας*, Αθήνα, Διόνικος, 2012

Μ. Λιαδή, «Τα «εγκλήματα» της διαφθοράς και η συμβολή του ποινικού δικαίου στην καταστολή και την πρόληψή τους», σε: Κ. Κουτσούκης, Π. Σκλιας, (επιμ.) *Διαφθορά και σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την Πολιτική*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σσ.313-334

Μ. Ματσαγγάνης, *Η κοινωνική πολιτική σε δύσκολους καιρούς: οικονομική κρίση, δημοσιονομική λιτότητα και κοινωνική προστασία*, Αθήνα, Κριτική, 2011

Δ. Μπαλούρδος, «Η φτώχεια στην Ελλάδα: Τάσεις, προκλήσεις και πολιτικές», σε: Δ. Μπαλούρδος, Μ. Πετράκη (επιμ.), *Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: πολιτικές καταπολέμησης και καθιέρωση ενός ελαχίστου εγγυημένου εισοδήματος / ειδική συνέδρια Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων, 15 Φεβρουαρίου 2012, αίθουσα Γερουσίας Βουλής*, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 2012,σελ.21-54

Σ. Μπαμπανάσης, Συνέντευξη σε: Α. Μουρίκη, Δ. Μπαλούρδος , Ο. Παπάλιου, Σ. Σπυρόπουλου, Ε. Φαγαδάκη, Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας-2012: Όψεις της κρίσης* , Αθήνα, Ε.Κ.Κ.Ε, 2012, σσ. 27-34

Ν. Μουζέλης, Συνέντευξη σε: Α. Μουρίκη, Δ. Μπαλούρδος , Ο. Παπάλιου, Σ. Σπυρόπουλου, Ε. Φαγαδάκη, Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας-2012: Όψεις της κρίσης* , Αθήνα, Ε.Κ.Κ.Ε, 2012, σσ. 11-16

Γ. Νικολόπουλος, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής: Το πρόγραμμα της Χάγης και η εφαρμογή του*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008

Β. Παναγιωτόπουλος, Συνέντευξη σε: Α. Μουρίκη, Δ. Μπαλούρδος , Ο. Παπάλιου, Σ. Σπυρόπουλου, Ε. Φαγαδάκη, Ε. Φρονίμου (επιμ.), *Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας-2012: Όψεις της κρίσης* , Αθήνα, Ε.Κ.Κ.Ε, 2012,σσ. 17-26

Π. Πάντος, «Η κρίση ως πλαίσιο για την πολιτική αναδιάρθρωση του συστήματος», σε: Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, *Κρίση και πολιτικό σύστημα: πρακτικά της εκδήλωσης – διημερίδας 30 Οκτωβρίου – 31 Οκτωβρίου 2012*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ, 2013, σσ. 65-74

Γ. Πλειός, *Ο λόγος της εικόνας: Ιδεολογία και πολιτική*, Παπαζήση, Αθήνα, 2001

Κ. Ρίζος, «Το ποινικώς «ανεύθυνον» των Υπουργών: Μία σύντομη ιστορική Ελληνική αναδρομή», σε: Α. Σαμαρά – Κρίσπη (επιμ), *Η Ελληνική Κρίση: Για μια Νέα Θεσμική*

Μεταπολίτευση, Επιστημονικοί προβληματισμοί, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2012, σσ. 15-32

Μ. Σεραφετινίδου, «Οι κοινωνικές ρίζες της κρατικής διαφθοράς», σε: Κ. Κουτσούκης, Π. Σκλιας, (επιμ.) *Διαφθορά και σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την Πολιτική*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σσ. 59-78

Συμβούλιο «Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις», *Σχέδιο στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Προς ένα ευρωπαϊκό πρότυπο ασφάλειας*, Ευρωπαϊκή Ένωση, Βέλγιο, 2010

Ι. Τσίγκανου, «Κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα εν μέσω κρίσης: παλαιά και νέα διακυβεύματα», σε: Δ. Μπαλούρδος, Μ. Πετράκη (επιμ.), *Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: πολιτικές καταπολέμησης και καθιέρωση ενός ελαχίστου εγγυημένου εισοδήματος / ειδική συνέδρια Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων, 15 Φεβρουαρίου 2012, αίθουσα Γερουσίας Βουλής*, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 2012, σσ. 99-110

Ι. Τσίγκανου, «Η γνώση μας για το έγκλημα μέσα από δευτερογενείς πηγές και ποσοτικοποιήσεις», Ι. Τσίγκανου (επιμ.), *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Ειδικό τεύχος: «Η διαχείριση των ποσοτικών δεδομένων στην εγκληματολογική έρευνα», 129, Αθήνα, Ε.Κ.Κ.Ε., Β' 2009

Κ. Τσουκαλάς, «Για την κρίση: Συνέντευξη του Κωνσταντίνου Τσουκαλά στη Μαρίνα Πετρονώτη», σε: ΕΚΚΕ, *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, Ειδικό Τεύχος: Η Ελλάδα σε κρίση, 134-135 Α'-Β', Αθήνα, ΕΚΚΕ, 2011, σσ.13-36

Ι. Φαρσεδάκης, *Στοιχεία Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη*, Αθήνα, 2005

Ι. Φαρσεδάκης, *Η Εγκληματολογική Σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, Τεύχος Α', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990

Ε. Φουστέρης, «Περιβάλλον και εγκληματογένεση: Η οικολογική προσέγγιση της εγκληματικότητας από τη σχολή του Σικάγου» σε: Χ. Ζαραφονίτου, 1996, σ.σ.77-83

Α. Χάιδου, *Το Σωφρονιστικό Σύστημα. Ζητήματα Θεωρίας και Πρακτικής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002

Α. Χάιδου, *Η θετικιστική κατεύθυνση στην Εγκληματολογία: αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου*, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996

Ξενόγλωσση

E. Babbie, *The Basics of Social Research*, 5th edition, Wadsworth, Cengage Learning, 2011

E. Babbie, *The Practice of Social Research*, Twelfth Edition, Wadsworth, Cengage Learning, 2010

- Bauman Z., *Ρευστή αγάπη για την ευθραυστότητα των ανθρώπινων δεσμών* (Μτφ. Κ. Δ. Γεώργιας), Αθήνα, Μεταίχμιο, 2007
- Z. Bauman, *Σπαταλημένες Ζωές: Οι απόβλητοι της νεωτερικότητας*, Π. Λέκκας (επιμ.), Μ. Καρασαρίνης (μτφ.) Αθήνα, Κατάρτι, 2005
- H.S.Becker, *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*, Free Press, New York, 1963
- B.H.Druzin and J.Li, «The Criminalization of Lying: Under what Circumstances, if any, should Lies be made Criminal?», April 2011 σε: http://works.bepress.com/bryan_druzin/6
- M. Delmas-Marty, Χ. Ζαραφονίτου (μτφ.), *Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, 1991
- M.Edelman, *Η κατασκευή του πολιτικού θεάματος*, Α. Κόρκα (μτφ.), Παπαζήσης, Αθήνα, 1999, σελ.40
- D. Garland, *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*, University of Chicago Press, Chicago, 1990 Α.
- Giddens, Γ. Μερτίκας (μετφ.), Γ. Λυκιαρδόπουλος (επιμ.), *Οι Συνέπειες της Νεωτερικότητας*, 2^η έκδοση, Αθήνα, Κριτική, 2014
- G. Glass, «Primary, Secondary, and Meta-Analysis of Research», *Educational Researcher*, Vol. 5, No. 10, 1976, American Educational Research Association, 1976, σσ. 3-8
- K.Gunther, «Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκαιο ασφάλειας», *Διεθνοποίηση του Ποινικού Δικαίου, Ελληνογερμανικό Συνέδριο*, Ι.Μανωλεδάκης (επιμ.), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003
- Katja Franko Aas, «Global Criminology», E Mclaughlin, T. Newborn (επιμ.), *The SAGE Handbook of Criminological Theory*, SAGE, 2010, σσ.427-446
- D. Lyon, «National ID Cards: Crime- Control, Citizenship and Social Sorting», *Policing* 1:1, 2007
- W. Miller, «Lower class culture as agenerating milieu of gang delinquency», *Journal of social issues*, τ.14, 1958, σσ.5-19
- B. D. Prasad, « Content Analysis: A method in Social Science Research», κεφ.10, *Research methods for Social Work*, New Delhi, Rawat, 2008, σελ.173-193
- C. Robin, *Φόβος: Η ιστορία μιας πολιτικής ιδέας*, Π. Φρατζής (επιμ.), Ι. Πεντάζου (μτφ.), Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2010
- G. Slapper, S. Tombs, *Corporate Crime*, Longman Criminology Series, 1999
- L. Wacquant, *Οι φυλακές της μιζέριας*, Κ.Διαμαντάκου (μτφ.), Αθήνα, Πατάκης, 2001

R. Wintrobe, «Tax Evasion and Trust», UWO Working Papers 200111, University of W. Ontario, 2001

Ημερήσιος Τύπος

Γ. Βούλγαρης, «Γιατί είναι επικίνδυνη η Χρυσή Αυγή: Η υποβάθμιση του «δημοκρατικού κεκτημένου»», *Τα Νέα*, 15/9/2012

Γ. Μπαμπινιώτης, «Τα παιχνίδια τού πολιτικού λόγου: Ποιους ενοχλεί η αλήθεια», *Το Βήμα*, 2/04/2000

Το Βήμα: πολιτική, «Παπαρήγα κατά κυβέρνησης και ΠΑΣΟΚ: Τα μέτρα κατά της εγκληματικότητας στρέφονται κατά του λαϊκού κινήματος, λέει το ΚΚΕ», *Το Βήμα*, 08/04/2009

«Παρέμβαση Χρυσοχοΐδη για το κέντρο φιλοξενίας μεταναστών στην Κοζάνη», *Καθημερινή*, 22/3/2012

**Πίνακας 1. Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό ανεργίας:
Σεπτέμβριος 2008 – 2013**

	Σεπτέμβριος					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Απασχολούμενοι	4.569.736	4.519.271	4.357.751	4.020.858	3.693.557	3.639.429
Άνεργοι	370.203	487.859	663.443	931.377	1.299.302	1.376.463
Οικονομικά μη ενεργοί	3.394.878	3.302.495	3.300.214	3.376.266	3.353.035	3.327.859
Ποσοστό ανεργίας	7,5	9,7	13,2	18,8	26,0	27,4

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Δελτίο Τύπου: Έρευνα εργατικού δυναμικού Σεπτέμβριος 2013, Πειραιάς 11/12/2013

Πίνακας 1α: Συνεδριάσεις με εμφάνιση λέξης "έγκλημα"

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ιανουάριος	12	12	15	13	15	14
Φεβρουάριος	15	17	14	21	19	14
Μάρτιος	16	10	14	21	18	12
Απρίλιος	13	12	16	12	9	17
Μάιος	18	6	21	20	0	9
Ιούνιος	17	9	13	21	0	13
Ιούλιος	16	14	21	13	7	13
Αύγουστος	4	4	5	12	8	6
Σεπτέμβριος	12	2	11	21	16	10
Οκτώβριος	18	1	11	17	16	10
Νοέμβριος	19	11	11	13	15	17
Δεκέμβριος	17	19	14	15	10	19

Πίνακας 1β: Σταθμισμένες Συνεδριάσεις με εμφάνιση λέξης "έγκλημα"

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Σ Μ.Ο.
Ιανουάριος	0,67	0,71	0,94	0,76	0,88	0,74	0,78
Φεβρουάριος	0,71	0,85	0,74	0,95	0,86	0,74	0,81
Μάρτιος	0,94	0,59	0,78	0,91	0,75	0,63	0,77
Απρίλιος	0,87	0,86	0,89	1,00	0,90	0,81	0,89
Μάιος	0,78	0,86	0,95	0,95	0,00	0,64	0,70
Ιούνιος	0,74	0,90	0,59	0,91	0,00	0,68	0,64
Ιούλιος	0,94	0,78	0,81	0,59	1,00	0,68	0,80
Αύγουστος	1,00	0,80	0,83	0,92	0,89	1,00	0,91
Σεπτέμβριος	0,75	0,67	0,65	0,91	0,89	1,00	0,81
Οκτώβριος	0,78	0,17	0,65	0,85	0,70	0,53	0,61
Νοέμβριος	0,86	0,79	0,73	0,68	0,68	0,74	0,75
Δεκέμβριος	0,94	1,00	0,78	0,88	0,67	1,00	0,88

Πίνακας 2α: Εμφανίσεις (hits) ανά Θεματική Ενότητα

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Σύνολο
Οικονομία	41	14	45	93	58	53	304
Περιβάλλον - Ανάπλαση	20	1	18	16	14	19	88
Ανήλικοι -Εκπαίδευση	15	6	10	9	5	11	56
Φυλακές - Ποινές	27	1	13	49	10	37	137
Ναρκωτικά	12	2	11	10	4	47	86
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη	38	11	44	48	42	61	244
Εσωτερική Ασφάλεια	24	16	16	15	5	4	80
Υγεία - Ασφάλιση	27	4	3	6	8	28	76
Εθνική Ασφάλεια	9	9	11	33	28	17	107
Ιδιωτικοποίηση	18	10	3	1	3	6	41
Μετανάστευση	15	2	57	31	23	18	146
Κυβερνοχώρος	6	4	3	6	3	4	26
Εγκληματικότητα - Αύξηση Εγκληματικότητας	26	16	74	59	36	33	244
Οργανωμένο Έγκλημα	14	2	17	40	6	25	104
Αστυνομία - Αστυνόμευση	12	6	11	77	16	13	135
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοινωνικά Δικαιώματα	7	8	3	18	11	14	61
Θρησκεία - Θρήσκευμα	7		8	5	1	1	22
Πολιτισμός	28	2	5	10	10	9	64
Τρομοκρατία	6	8	4	19	5	7	49
Εξωτερική Πολιτική	5	8	10	65	9	17	114
Φύλο	3	7	14	10	9	6	49

Πίνακας 2β: Ποσοστιαία απεικόνιση των εμφανίσεων ανά Θεματική Ενότητα (προς σύνολο εμφανίσεων ανά έτος)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Οικονομία	15,95%	17,07%	23,32%	23,85%	30,37%	21,37%
Περιβάλλον - Ανάπλαση	7,78%	1,22%	9,33%	4,10%	7,33%	7,66%
Ανήλικοι -Εκπαίδευση	5,84%	7,32%	5,18%	2,31%	2,62%	4,44%
Φυλακές - Ποινές	10,51%	1,22%	6,74%	12,56%	5,24%	14,92%
Ναρκωτικά	4,67%	2,44%	5,70%	2,56%	2,09%	18,95%
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη	14,79%	13,41%	22,80%	12,31%	21,99%	24,60%
Εσωτερική Ασφάλεια	9,34%	19,51%	8,29%	3,85%	2,62%	1,61%
Υγεία - Ασφάλιση	10,51%	4,88%	1,55%	1,54%	4,19%	11,29%
Εθνική Ασφάλεια	3,50%	10,98%	5,70%	8,46%	14,66%	6,85%
Ιδιωτικοποίηση	7,00%	12,20%	1,55%	0,26%	1,57%	2,42%
Μετανάστευση	5,84%	2,44%	29,53%	7,95%	12,04%	7,26%
Κυβερνοχώρος	2,33%	4,88%	1,55%	1,54%	1,57%	1,61%
Εγκληματικότητα - Αύξηση Ε.	10,12%	19,51%	38,34%	15,13%	18,85%	13,31%
Οργανωμένο Έγκλημα	5,45%	2,44%	8,81%	10,26%	3,14%	10,08%
Αστυνομία - Αστυνόμευση	4,67%	7,32%	5,70%	19,74%	8,38%	5,24%
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοιν. Δικαιώματα	2,72%	9,76%	1,55%	4,62%	5,76%	5,65%
Θρησκεία - Θρήσκευμα	2,72%	0,00%	4,15%	1,28%	0,52%	0,40%
Πολιτισμός	10,89%	2,44%	2,59%	2,56%	5,24%	3,63%
Τρομοκρατία	2,33%	9,76%	2,07%	4,87%	2,62%	2,82%
Εξωτερική Πολιτική	1,95%	9,76%	5,18%	16,67%	4,71%	6,85%
Φύλο	1,17%	8,54%	7,25%	2,56%	4,71%	2,42%

Πίνακας 3α: αποτελεσμάτων ανά έτος για 2008, 2009

2008			2009		
	hits	Σταθμ.		hits	Σταθμ.
ΣΥΡΙΖΑ	26	10,12%	ΣΥΡΙΖΑ	8	9,76%
ΚΚΕ	19	7,39%	ΚΚΕ	18	21,95%
ΛΑΟΣ	23	8,95%	ΛΑΟΣ	16	19,51%
ΠΑΣΟΚ	82	31,91%	ΠΑΣΟΚ	10	12,20%
Βουλευτές (Ν.Δ.)	34	2,90%	Βουλευτές Κυβ.1 (ΝΔ)	9	10,98%
			Βουλευτές Κυβ.2 (ΠΑΣΟΚ)	2	2,44%

Πίνακας 3β: αποτελεσμάτων ανά έτος για 2010, 2011

2010	hits	Σταθμ.	2011	hits	Σταθμ.
ΚΚΕ	18	9,33%	ΣΥΡΙΖΑ	36	9,23%
ΣΥΡΙΖΑ	26	13,47%	ΝΔ	45	11,54%
ΛΑΟΣ	68	35,23%	ΚΚΕ	37	9,49%
Ν.Δ.	19	9,84%	ΛΑΟΣ	73	18,72%
Βουλευτές Κυβ. (ΠΑΣΟΚ)	34	17,62%	Βουλευτές Κυβ. (ΠΑΣΟΚ)	100	25,64%
Ανεξάρτητοι	2	1,04%	ανεξάρτητοι	11	2,82%

Πίνακας 3γ: αποτελεσμάτων ανά έτος για 2012, 2013

2012	hits	Σταθμ.	2013	hits	Σταθμ.
ΛΑΟΣ	34	17,80%	ΣΥΡΙΖΑ	57	22,98%
ΣΥΡΙΖΑ	14	7,33%	ΚΚΕ	7	2,82%
ΚΚΕ	12	6,28%	ΧΥΣΗ ΑΥΓΗ	55	22,18%
ΝΔ	25	13,09%	ΑΝ.ΕΛ.	25	10,08%
Βουλευτές Κυβ. (ΠΑΣΟΚ)	11	5,76%	Βουλευτές Κυβ. (ΝΔ)	73	29,44%
ανεξαρτητος	1	0,52%			
ΚΚΕ2	8	4,19%			
ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	16	8,38%			
ΣΥΡΙΖΑ 2	23	12,04%			
ΑΝ.ΕΛ.	6	3,14%			
βουλευτές	17	8,90%			
ανεξαρτητος	1	0,52%			

Πίνακας 4 α: Εκλογικό αποτέλεσμα
16/9/2007 16/9/2007 έως 7/9/2009
-Σε Βουλευτικές Έδρες

Ν.Δ.	152
ΠΑΣΟΚ	102
Κ.Κ.Ε.	22
ΣΥΡΙΖΑ	14
ΛΑΟΣ	10

Πίνακας 4 β: Εκλογικό αποτέλεσμα
4/10/2009 4/10/2009 έως 11/4/2012
Σε Βουλευτικές Έδρες

ΠΑΣΟΚ	160
Ν.Δ.	91
Κ.Κ.Ε.	21
ΛΑΟΣ	15
ΣΥΡΙΖΑ	13

Πίνακας 4 γ: Εκλογικό αποτέλεσμα
6/5/2012 (6/5/2012 έως 19/5/2012)
Σε Βουλευτικές Έδρες

Ν.Δ.	108
ΣΥΡΙΖΑ	52
ΠΑΣΟΚ	41
ΑΝΕΛ	33
Κ.Κ.Ε.	26
Χ.Α.	21
ΔΗΜΑΡ	19

Πίνακας 4 δ: Εκλογικό αποτέλεσμα
17/6/2012 (17/06/2012- 25/01/2015)
Σε Βουλευτικές Έδρες

Ν.Δ.	129
ΣΥΡΙΖΑ	71
ΠΑΣΟΚ	33
ΑΝΕΛ	20
Χ.Α.	18
ΔΗΜΑΡ	17
Κ.Κ.Ε.	12

Πίνακας 5α: Εμφανίσεις ανά έτος για κάθε κόμμα, ανά θεματική ενότητα

	ΣΥΡΙΖΑ						ΚΚΕ						ΛΑΟΣ				
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012
Οικονομία	11	3	9	10	24	17	2	2	6	8	6	2	4	2	10	11	7
Περιβάλλον - Ανάπλαση	3	0	5	0	9	6	3	1	1	3	3	1	2	0	2	2	4
Ανήλικοι - Εκπαίδευση	1	0	2	2	3	3	3	0	3	1	0	0	2	3	3	2	1
Φυλακές - Ποινές	0	0	2	3	3	2	0	0	0	0	1	0	4	1	4	21	1
Ναρκοτικά	0	0	1	1	4	4	0	0	2	0	1	0	1	0	4	5	0
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη	3	0	10	11	23	22	4	1	6	7	7	3	3	1	5	3	5
Εσωτερική Ασφάλεια	0	0	2	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	5	0	0
Υγεία - Ασφάλιση	2	1	2	0	9	7	3	2	0	2	3	2	0	1	0	1	0
Εθνική Ασφάλεια	5	4	0	0	2	1	0	4	0	2	1	0	1	0	3	7	5
Ιδιωτικοποίηση	5	0	0	0	1	1	4	5	3	1	1	0	1	0	0	0	0
Μετανάστευση	0	1	0	3	4	4	0	0	2	1	1	0	2	0	31	14	12
Κυβερνοχώρος	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0
Εγκληματικότητα - Αύξηση Εγκλ.	0	1	3	2	4	4	0	0	3	6	1	0	9	4	50	15	12
Οργανωμένο Έγκλημα	1	0	2	5	4	3	0	0	3	7	3	2	0	0	1	3	1
Αστυνομία - Αστυνόμευση	0	0	1	3	0	0	0	0	0	6	1	0	2	1	7	14	4
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοιν. Δικαιώματα	1	1	0	5	12	11	1	4	1	11	3	2	0	0	0	0	0
Θρησκεία - Θρήσκευμα	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Πολιτισμός	1	0	0	1	3	3	0	0	0	1	1	1	2	0	2	2	3
Τρομοκρατία	0	0	0	1	2	2	0	0	0	1	2	1	0	2	1	2	0
Εξωτερική Πολιτική	0	1	1	8	4	3	0	5	2	8	1	0	0	1	4	10	0
Φύλο	1	0	2	1	5	4	0	1	3	0	1	0	0	2	4	2	0

Πίνακας 5β: Εμφανίσεις ανά έτος για κάθε κόμμα ανά θεματική ενότητα (συνέχεια)

	Χ.Α.		ΑΝΕΛ		ΠΑΣΟΚ		ΠΑΣΟΚ-ΚΥΒ				ΝΔ-ΚΥΒ		ΝΔ			ΣΥΓ/ΣΗ	
	2012	2013	2012	2013	2008	2009	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2012	2013
Οικονομία	2	4	2	8	17	4	0	8	45	9	6	2	8	11	10	7	20
Περιβάλλον - Ανάπλαση	0	0	0	3	7	0	0	10	4	0	2	0	0	3	1	0	9
Ανήλικοι -Εκπαίδευση	2	1	0	1	5	0	0	1	3	0	4	3	0	1	0	1	5
Φυλακές - Ποινές	0	11	1	4	8	0	0	4	19	2	9	0	2	1	0	4	15
Ναρκοτικά	0	7	1	5	3	0	0	2	2	1	2	2	1	0	0	1	29
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη	5	12	0	6	7	3	3	5	14	2	7	0	13	7	5	5	15
Εσωτερική Ασφάλεια	3	0	0	1	6	2	0	8	8	2	7	4	0	2	0	0	3
Υγεία - Ασφάλιση	0	0	0	3	14	0	0	1	3	0	6	0	0	0	1	0	12
Εθνική Ασφάλεια	6	8	0	2	1	0	0	4	18	10	1	0	0	3	6	0	3
Ιδιωτικοποίηση	0	0	0	5	5	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Μετανάστευση	1	10	1	0	0	0	0	16	11	4	10	1	2	2	3	1	4
Κυβερνοχώρος	1	0	0	0	0	0	0	1	4	0	5	1	0	2	0	2	3
Εγκληματικότητα - Αύξηση Εγκλ.	2	8	1	3	5	2	1	13	24	8	5	4	4	9	6	3	18
Οργανωμένο Έγκλημα	0	12	0	0	1	0	0	10	20	1	7	2	0	2	0	1	8
Αστυνομία - Αστυνόμευση	1	6	0	0	1	1	0	3	35	6	5	3	0	11	2	1	6
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοιν. Δικαιώματα	0	1	0	0	3	1	1	3	2	1	1	0	0	0	0	1	0
Θρησκεία - Θρήσκευμα	0	1	0	0	3	0	0	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Πολιτισμός	1	1	0	1	11	0	1	1	4	1	0	1	0	0	2	1	3
Τρομοκρατία	3	2	0	0	0	1	0	2	8	0	2	0	1	2	0	0	2
Εξωτερική Πολιτική	3	6	0	1	3	1	0	2	20	2	2	0	0	4	0	1	5
Φύλο	0	1	3	0	1	0	1	3	2	2	0	3	0	1	0	2	1

Πίνακας 6α: Εμφανίσεις ανά Υπουργείο 2008, 2009

2008	hits	st	2009	hits	st
Εσωτερικών	34	13,23%	Εσωτερικών (ΝΔ)	3	3,66%
Δικαιοσύνης	16	6,23%	Οικονομικών (ΝΔ)	1	1,22%
Περιβάλλοντος	1	0,39%	Προστασίας του Πολίτη (ΝΔ)	5	6,10%
Πολιτισμού	3	1,17%	Παιδείας κ Θρησκευμάτων (ΝΔ)	1	1,22%
Παιδείας και Θρησκευμάτων	1	0,39%	Προστασίας του Πολίτη (Π)	1	1,22%
			Πολιτισμού (Π)	2	2,44%
			Δικαιοσύνης και Διαφάνειας(Π)	2	2,44%

Πίνακας 6β: Εμφανίσεις ανά Υπουργείο 2010, 2011

2010	hits	st	2011	hits	st
Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	2	0,52%	Υγείας	1	0,26%
Εξωτερικών	1	0,52%	Αγροτικής Ανάπτυξης	2	0,51%
Επικρατείας	1	1,55%	Εθνικής Άμυνας	1	0,26%
Υποδομών και Μεταφορών	3	1,04%	Δικαιοσύνης	10	2,56%
Δικαιοσύνης , Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	4	2,07%	Οικονομικών	5	1,28%
Προστασίας του Πολίτη	15	7,77%	Υποδομών	1	0,26%
			Περιβάλλοντος	3	0,77%
			Προστασίας του Πολίτη	22	5,64%

Πίνακας 6γ: Εμφανίσεις ανά Υπουργείο 2012, 2013

2012	hits	st	2013	st
Προστασίας του Πολίτη (Π)	9	4,71%	Δικαιοσύνης , Διαφάνειας και Ανθρ. Δικαιωμάτων	0,50%
Εθνικής Άμυνας (Π)	3	1,57%	Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής	0,20%
Οικονομικών (Π)	2	1,05%	Διοικητικής Μεταρρύθμισης κ Ηλ. Διακυβέρνησης	0,10%
Εσωτερικών (ΝΔ)	1	0,52%	Παιδείας	0,10%
Δικαιοσύνης , Διαφάνειας και Ανθρ. Δ. (ΝΔ)	2	1,05%	Εργασίας	0,10%
Παιδείας(ΝΔ)	1	0,52%	Εσωτερικών	0,10%
Προστασίας του Πολίτη(ΝΔ)	1	0,52%	Δημόσιας Τάξης	0,20%
			Ανάπτυξης κ Ανταγωνιστικότητας	0,10%
			Υγείας	0,10%

Πίνακας 6δ: Εμφανίσεις για Προεδρείο Βουλής των Ελλήνων

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
προεδρείο	21	8,17%	7	8,54%	5	2,59%	16	4,10%	4	2,09%	7	2,82%

Πίνακας 7α: Αποτελέσματα έρευνας κατά φύλο σταθμισμένα

	αποτελέσματα έρευνας					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Άνδρας	85,60%	85,37%	88,08%	78,72%	85,86%	76,61%
Γυναίκα	14,01%	14,63%	13,47%	15,90%	13,61%	23,79%

Πίνακας 7β: Αποτελέσματα εκλογών- (μόνο βουλευτών) (%)

	2009	2010	2011	2012	2013
Άνδρας	82,67%	82,67%	82,67%	79,00%	79,00%
Γυναίκα	17,33%	17,33%	17,33%	21,00%	21,00%

Πίνακας 7γ: Αποτελέσματα εκλογών- (μόνο βουλευτών) σε έδρες

	2009	2010	2011	2012	2013
Γυναίκα	52	52	52	63	63
Άνδρας	248	248	248	237	237

Για το 2008 δεν υπήρχαν στατιστικά. Πηγή: ιστοσελίδα Βουλής των Ελλήνων
<http://www.hellenicparliament.gr/Vouleftes/Statistika-Stoicheia/>

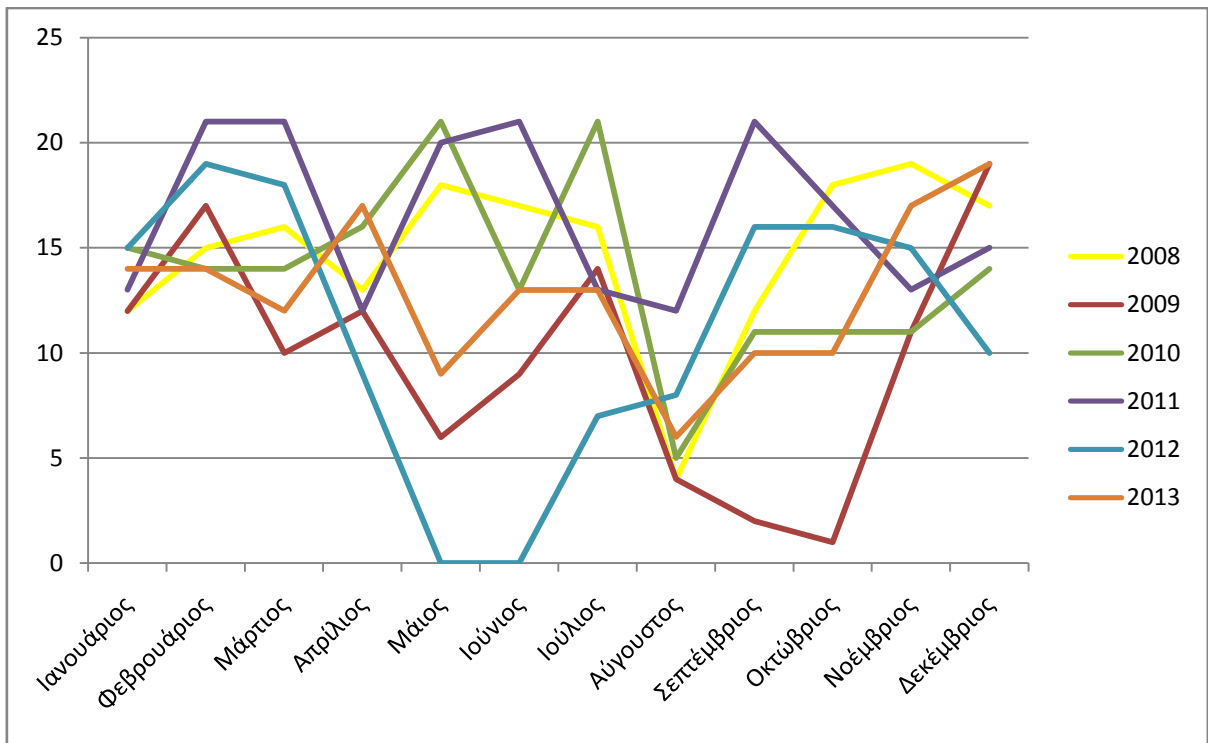
Πίνακας 8: Φύλο και θεματική ενότητα

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	A	Γ	A	Γ	A	Γ	A	Γ	A	Γ	A	Γ
Οικονομία	36	4	12	2	37	6	70	20	49	10	38	15
Περιβάλλον - Ανάπλαση	15	2	1	0	15	3	10	6	12	2	12	7
Ανήλικοι - Εκπαίδευση	7	8	5	1	8	2	7	1	5	0	10	1
Φυλακές - Ποινές	16	4	1	0	12	1	37	8	5	3	27	10
Ναρκωτικά	8	1	2	0	10	1	8	0	2	1	32	16
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη	27	4	9	1	40	3	42	6	36	6	50	11
Εσωτερική Ασφάλεια	15	1	15	0	16	0	12	3	5	0	4	0
Υγεία - Ασφάλιση	21	4	4	0	1	2	6	2	5	1	18	8
Εθνική Ασφάλεια	6	1	7	2	9	1	25	8	28	2	14	3
Ιδιωτικοποίηση	12	3	6	4	2	1	1	0	2	1	3	3
Μετανάστευση	12	1	2	0	51	2	26	4	19	4	13	5
Κυβερνοχώρος	5	0	4	0	3	0	5	1	1	1	4	0
Εγκληματικότητα - Αύξηση Ε.	22	1	13	0	63	9	51	10	31	2	24	10
Οργανωμένο Έγκλημα	12	0	1	1	15	2	34	5	6	0	21	4
Αστυνομία - Αστυνόμευση	9	0	5	0	11	0	68	8	16	0	11	2
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοιν. Δικαιώματα	5	1	6	1	4	0	18	1	10	1	6	8
Θρησκεία - Θρήσκευμα	6	1	0	0	5	2	1	3	1	0	1	0
Πολιτισμός	23	5	1	1	5	0	6	5	8	2	5	4
Τρομοκρατία	5	0	7	0	4	0	18	2	5	0	5	2
Εξωτερική Πολιτική	5	0	8	0	9	1	40	7	9	0	15	2
Φύλο	2	0	3	4	9	5	4	5	4	5	3	3

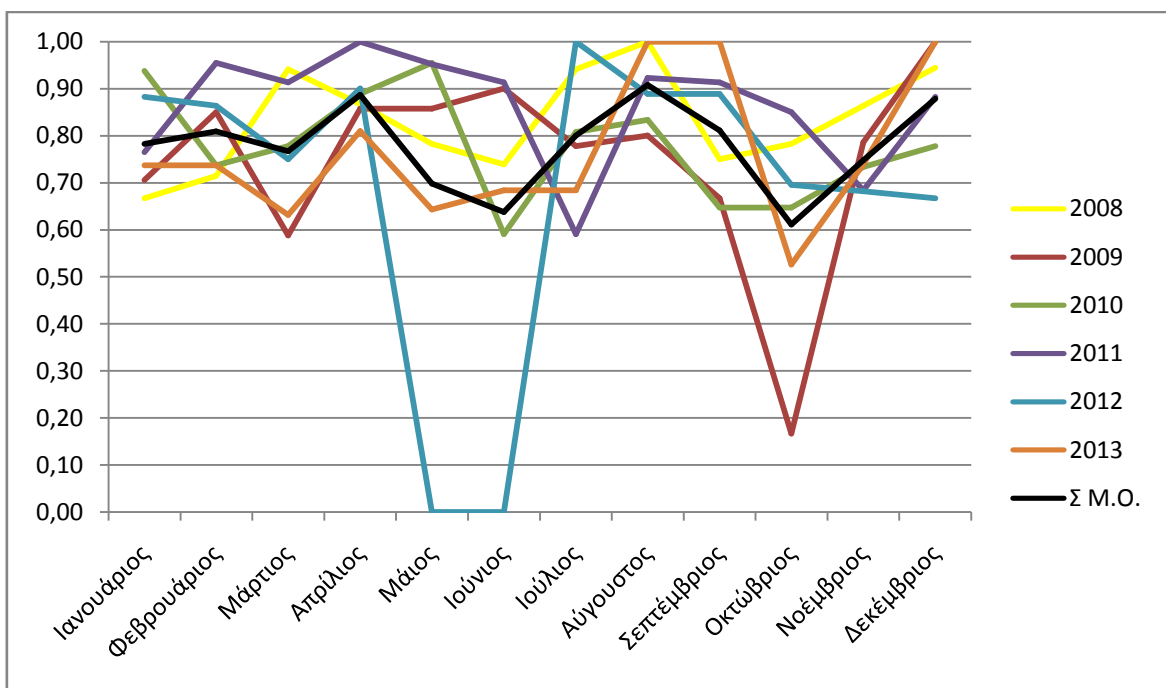
Συγκριτικός Πίνακας (9): συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων για ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ και ΛΑΟΣ, ΧΑ

	ΣΥ.ΡΙΖ.Α. + Κ.Κ.Ε.							ΛΑ.Ο.Σ. + Χ.Α.						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOTAL	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOTAL
Οικονομία	13	5	15	18	30	19	100	4	2	10	11	9	4	40
Περιβάλλον - Ανάπλαση	6	1	6	3	12	7	35	2	0	2	2	4	0	10
Ανήλικοι - Εκπαίδευση	4	0	5	3	3	3	18	2	3	3	2	3	1	14
Φυλακές - Ποινές	0	0	2	3	4	2	11	4	1	4	21	1	11	42
Ναρκωτικά	0	0	3	1	5	4	13	1	0	4	5	0	7	17
Πολιτική - Πολιτική Ευθύνη	7	1	16	18	30	25	97	3	1	5	3	10	12	34
Εσωτερική Ασφάλεια	0	0	2	3	0	0	5	0	2	5	0	3	0	10
Υγεία - Ασφάλιση	5	3	2	2	12	9	33	0	1	0	1	0	0	2
Εθνική Ασφάλεια	5	8	0	2	3	1	19	1	0	3	7	11	8	30
Ιδιωτικοποίηση	9	5	3	1	2	1	21	1	0	0	0	0	0	1
Μετανάστευση	0	1	2	4	5	4	16	2	0	31	14	13	10	70
Κυβερνοχώρος	0	0	2	1	1	1	5	0	3	0	0	1	0	4
Εγκληματικότητα - Αύξηση Εγκλ.	0	1	6	8	5	4	24	9	4	50	15	14	8	100
Οργανωμένο Έγκλημα	1	0	5	12	7	5	30	0	0	1	3	1	12	17
Αστυνομία - Αστυνόμευση	0	0	1	9	1	0	11	2	1	7	14	5	6	35
Κοινωνικοί Αγώνες - Κοιν. Δικαιώματα	2	5	1	16	15	13	52	0	0	0	0	0	1	1
Θρησκεία - Θρήσκευμα	1	0	1	0	0	0	2	0	0	1	1	0	1	3
Πολιτισμός	1	0	0	2	4	4	11	2	0	2	2	4	1	11
Τρομοκρατία	0	0	0	2	4	3	9	0	2	1	2	3	2	10
Εξωτερική Πολιτική	0	6	3	16	5	3	33	0	1	4	10	3	6	24
Φύλο	1	1	5	1	6	4	18	0	2	4	2	0	1	9

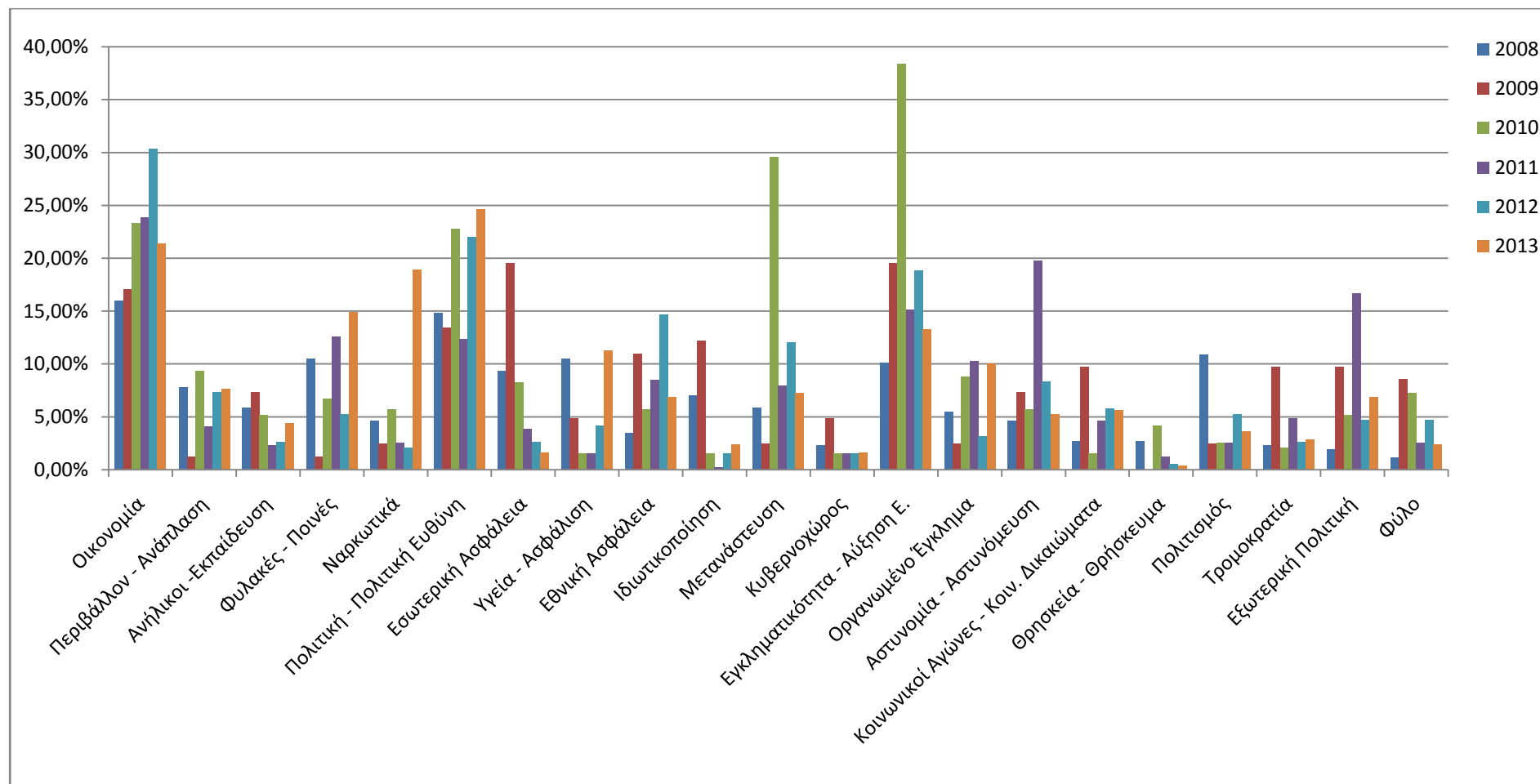
Σχεδιάγραμμα 1α: Συνεδριάσεις με "έγκλημα"

Σχεδιάγραμμα 1β: Σταθμισμένες Συνεδριάσεις με "έγκλημα"

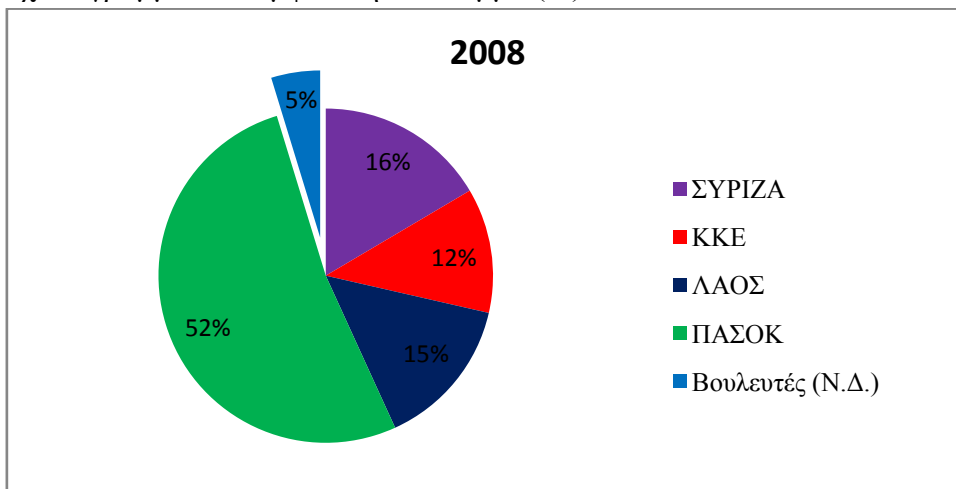

Σχεδιάγραμμα 2: Εμφανίσεις ανά Θεματική Ενότητα (%προς σύνολο εμφανίσεων)

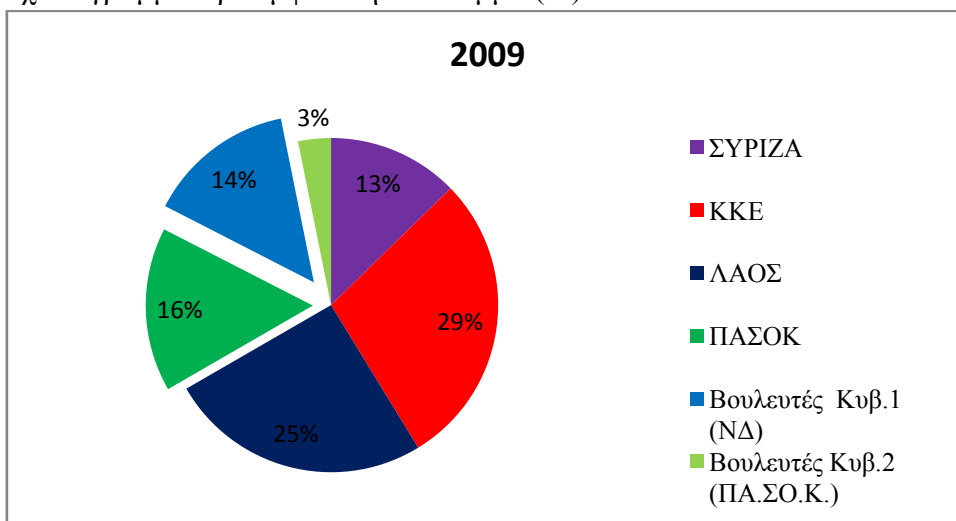

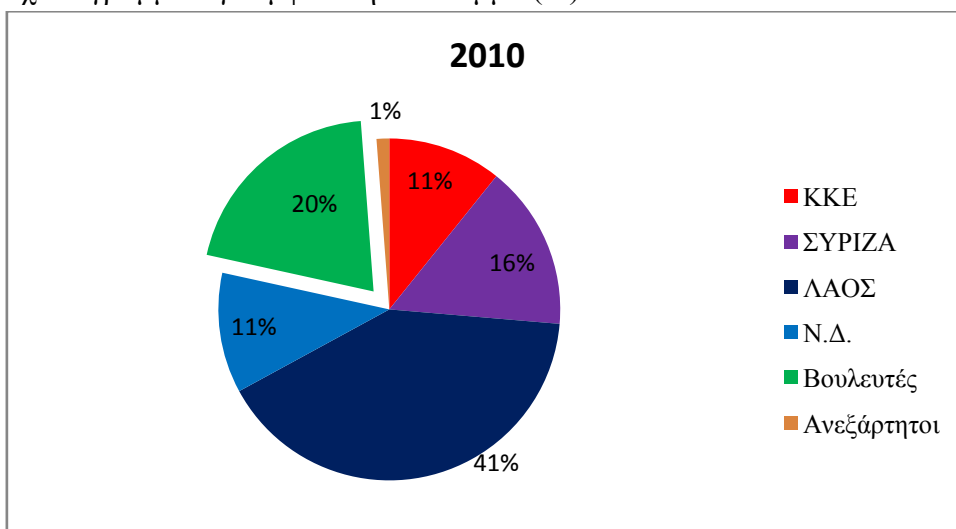
Σχεδιάγραμμα 3 α: Εμφάνιση ανά κόμμα (%) 2008

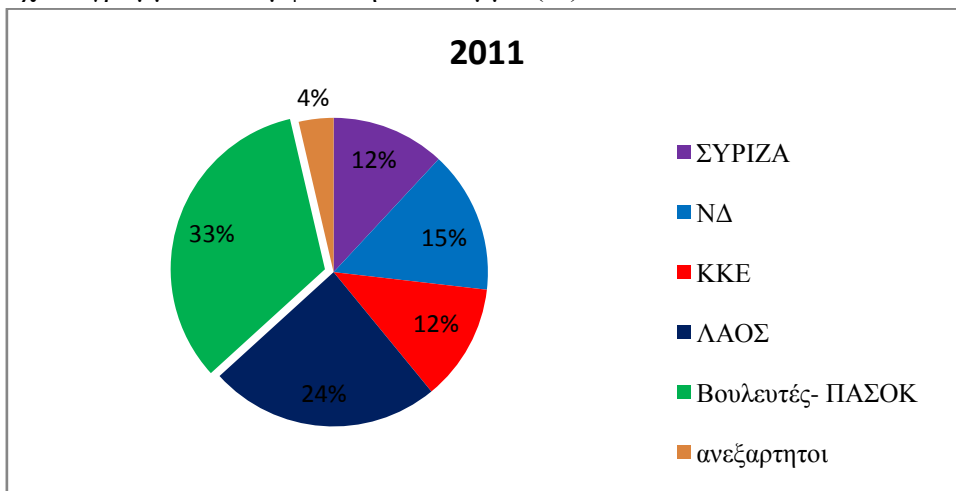
Σχεδιάγραμμα 3 β: Εμφάνιση ανά κόμμα (%) 2009

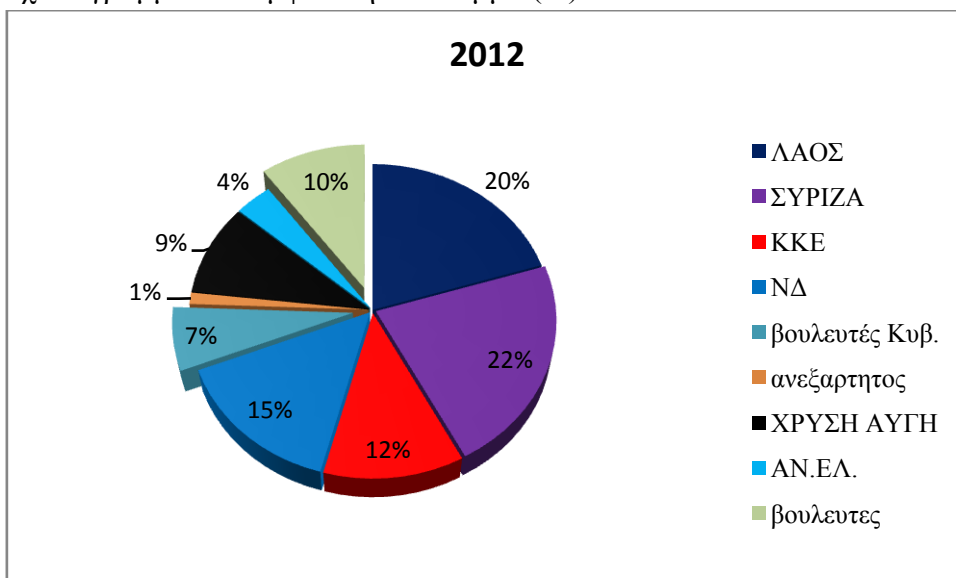
Σχεδιάγραμμα 3 γ: Εμφάνιση ανά κόμμα (%) 2010

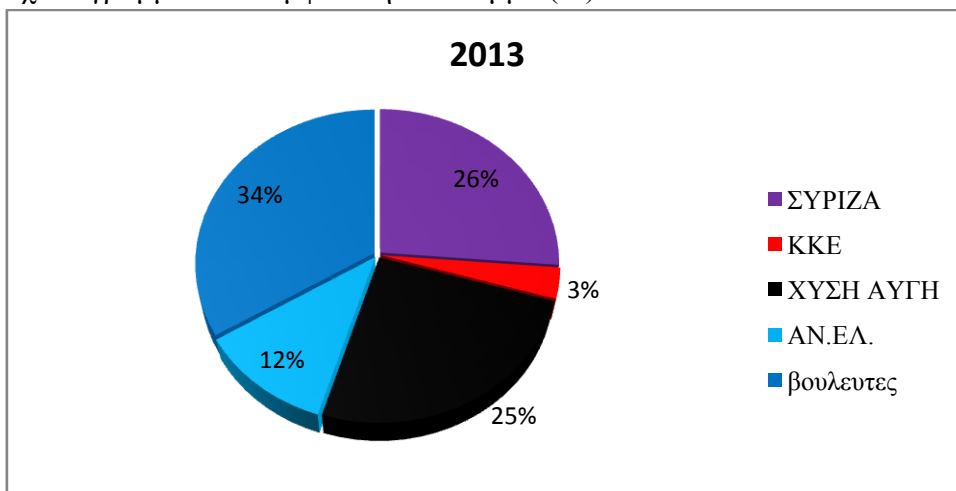
Σχεδιάγραμμα 3 δ: Εμφάνιση ανά κόμμα (%) 2011

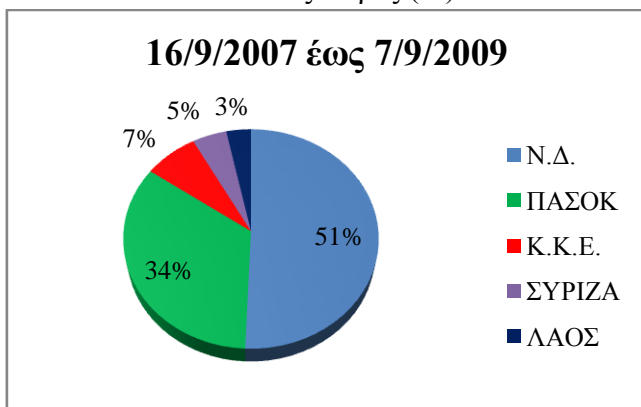
Σχεδιάγραμμα 3 ε: Εμφάνιση ανά κόμμα (%) 2012

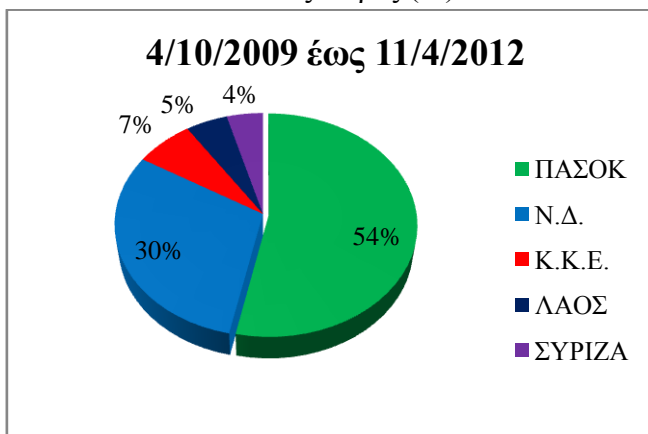
Σχεδιάγραμμα 3 στ: Εμφάνιση ανά κόμμα (%) 2013

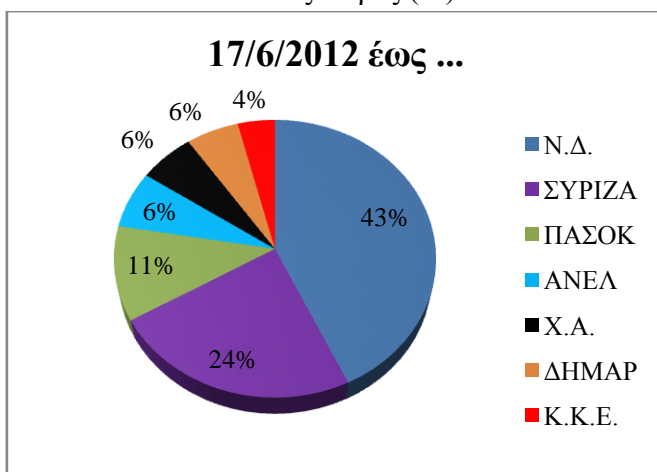
Σχεδιάγραμμα 4 α: Εκλογικό αποτέλεσμα
16/9/2007- Βουλευτικές Έδρες (%)

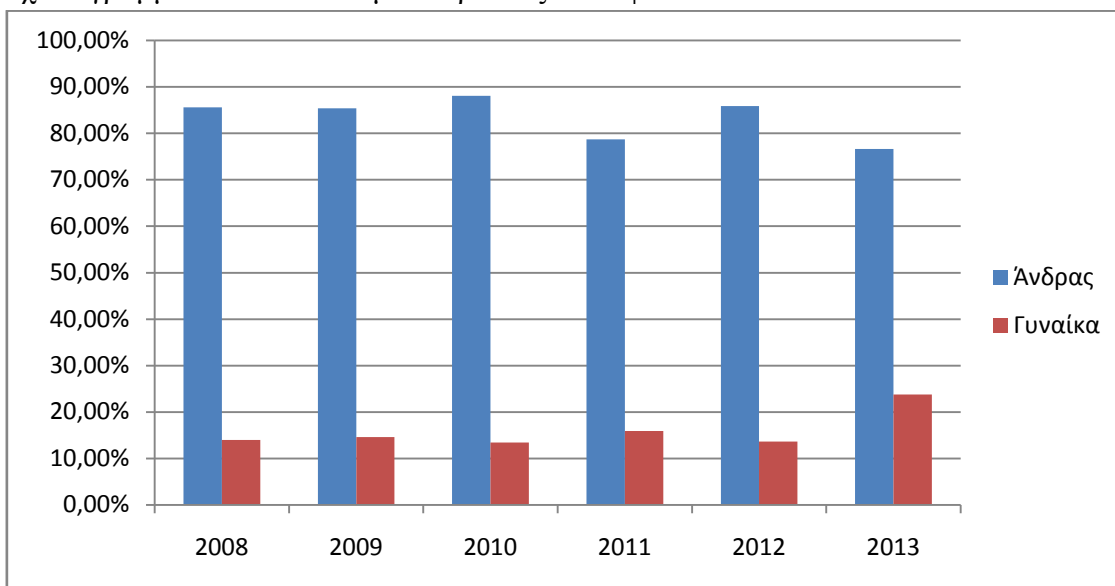
Σχεδιάγραμμα 4 β: Εκλογικό αποτέλεσμα
4/10/2009 -Βουλευτικές Έδρες (%)

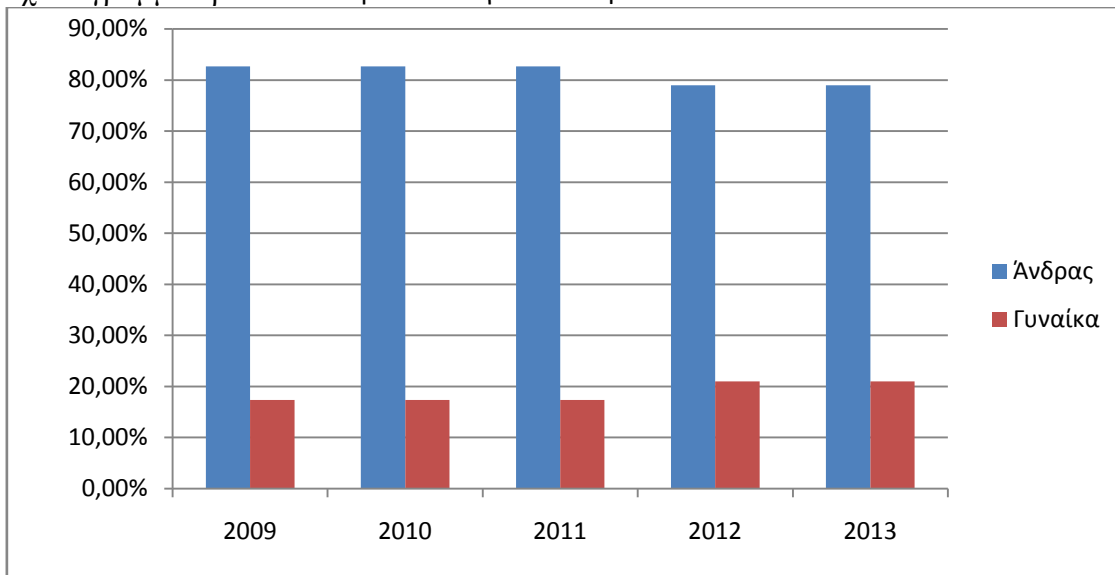
Σχεδιάγραμμα 4 γ: Εκλογικό αποτέλεσμα
17/6/2012 -Βουλευτικές Έδρες (%)

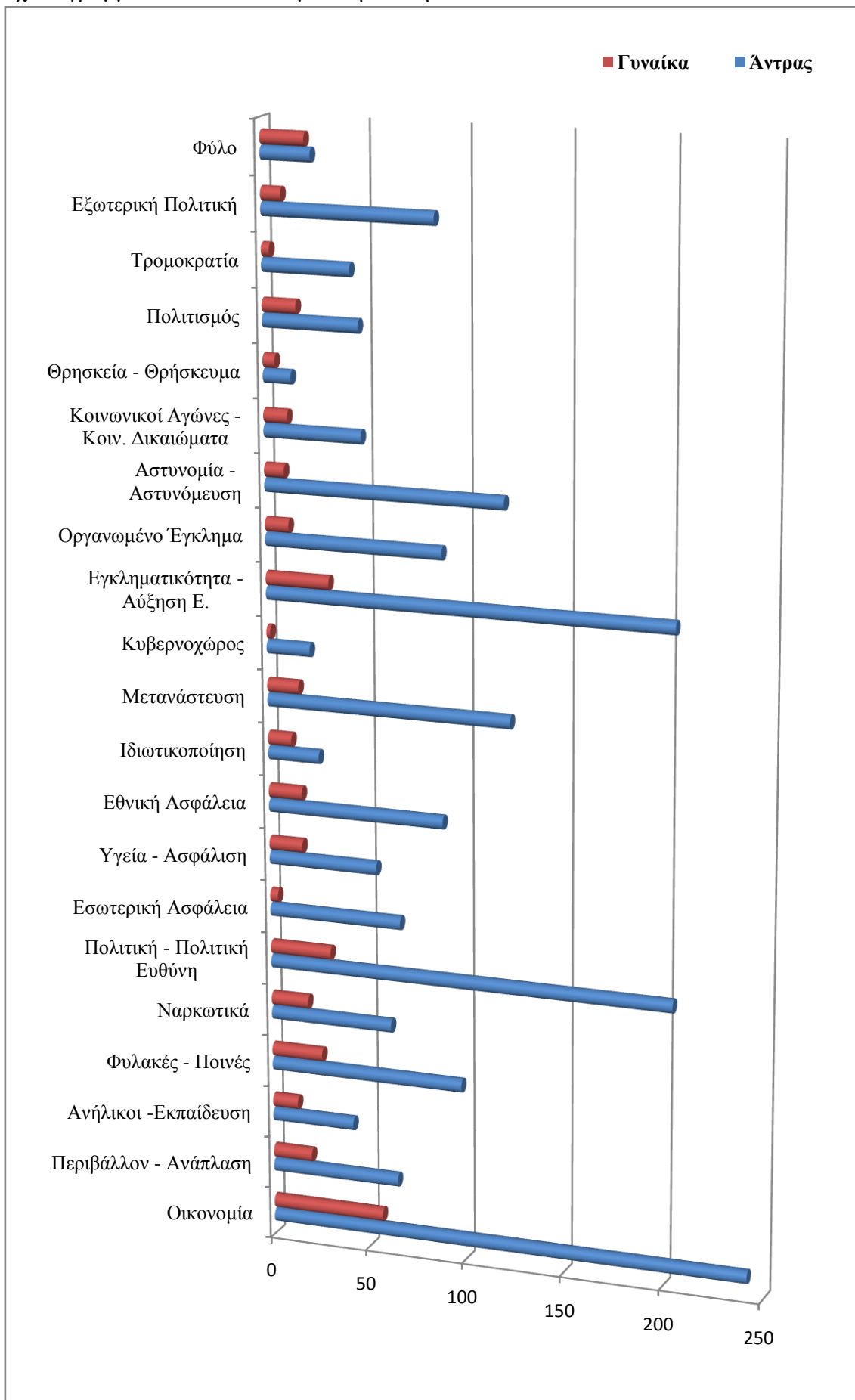
Σχεδιάγραμμα 5α: Αποτελέσματα έρευνας κατά φύλο

Σχεδιάγραμμα 5β: Αποτελέσματα εκλογών κατά φύλο

Σχεδιάγραμμα 6: Φύλο και Θεματική Ενότητα

Σχεδιάγραμμα7: Θεματική Ενότητα και ζεύγη κομμάτων ΛΑΟΣ, ΧΑ και ΣΥΡΙΖΑ,ΚΚΕ

